

**ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΥΠΡΟΥ**

**ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

**ΑΠΟ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ:
ΑΝΕΛΙΞΗ Ή ΠΤΩΣΗ;
ΔΙΕΡΕΥΝΩΝΤΑΣ ΤΗ ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΤΗΣ
ΜΕΣΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ
ΘΕΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΜΕΣΑ»**

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΤΖΟΥΜΕΡΚΙΩΤΗ

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ:
ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ Ν. ΣΑΜΑΡΑΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, ΜΑΪΟΣ 2019

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών
«Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία»

Μεταπτυχιακή διατριβή

**«Από τη Δημοσιογραφία στην Πολιτική: Ανέλιξη ή Πτώση;
Διερευνώντας τη Διαλεκτική της Μεσοποίησης με τις Υποκειμενικές
Θεωρίες για τα Μέσα ενημέρωσης»**

Αικατερίνη Τζουμερκιώτη

(Αριθμός Φοιτητικού Μητρώου: 000100001419)

**Επιβλέπων Καθηγητής:
Αθανάσιος Ν. Σαμαράς**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην Αικατερίνη Τζουμερκιώτη από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου

Μάιος 2019

Ευχαριστίες

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή δεν θα είχε ολοκληρωθεί ποτέ χωρίς την καταλυτική παρουσία του επιβλέποντος καθηγητή μου, Αθανασίου Ν. Σαμαρά. Η διαρκής ενασχόληση και παρότρυνσή του να προχωρώ πάντα μπροστά, παρά τα όποια εμπόδια, μετέτρεψε τη διαδικασία σε ένα μεγάλο, όμορφο, δύσκολο και πολύτιμο ταξίδι, μοναδικό από κάθε άποψη. Τον ευχαριστώ για τις γνώσεις και τα εργαλεία που γενναιόδωρα μου παρείχε, και για το παράδειγμα που δίνει καθημερινά, στη διδασκαλία, την επιστήμη και τη ζωή του. Του είμαι δε ευγνώμων, γιατί σε κρίσιμες προσωπικές στιγμές, και ως μη όφειλε, με βοήθησε να σταθώ στα πόδια μου και να κάνω υπερβάσεις. Νιώθω ότι απέκτησα έναν δικό μου άνθρωπο.

Ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στη Σοφία Ιορδανίδου για την ολόπλευρη βοήθειά της καθ' όλη την περίοδο των μεταπτυχιακών μου σπουδών και για την αφοσίωσή της στο ΜΠΣ «Επικοινωνία και Νέα Δημοσιογραφία», αλλά και στον κάθε φοιτητή ξεχωριστά. Με τον δυναμισμό της και την αγάπη της για τη δημοσιογραφία και το Πανεπιστήμιο, δημιούργησε για εμάς τους φοιτητές έναν χώρο γνώσεων, αναζητήσεων και δημιουργίας.

Ένα μεγάλο «ευχαριστώ» αξίζει στην οικογένειά μου: τη μαμά μου, Αθηνά Τάσσου – Τζουμερκιώτη, τη Μαμαμία μου, Μαρία Τάσσου-Σελιμά και την αδερφή μου, Βασιλική Τζουμερκιώτη, τριάδα ομοούσιο και αδιαχώριστη, ξεχωριστή στη ζωή μου. Η απροϋπόθετη αγάπη και στήριξή τους είναι για μένα δώρο ανεκτίμητο. Για τη μεταπτυχιακή μου διατριβή άκουσαν και οι τρεις πολλά· κι όλα αδιαμαρτύρητα. Είστε της καρδιάς μου η καρδιά.

Δεν μπορώ να μην απευθύνω ευχαριστίες στους φίλους μου. Πρώτα, σε αυτούς που πορευόμαστε μαζί για πάνω από ένα τέταρτο του αιώνα: στον Κωνσταντίνο

Χριστογιάννη γιατί άκουγε πάντα με ενδιαφέρον το αντικείμενο της διατριβής και τη Λαμπρίνα Χονδρού για τη συνδρομή της δια της αποδομήσεως, όπως μόνο αυτή ξέρει. Στη Χριστίνα Μητροπούλου, που είχε, όπως πάντα, πολύ αγάπη (και βιβλιογραφία) να μου δώσει. Στη Μαρία Ψαρά, τόσο για την καθημερινή στήριξή της, όσο και γιατί μου επέτρεψε να χρησιμοποιήσω τη ζωή της ως προνομιακό χώρο εξάσκησης της θεωρίας των παραγωγικών αιτιών με ανεπαίσθητη αγανάκτηση και τεράστια κατανόηση. Στην Αγγελική Ρεντζή και τη Μαρία Κρητικού που ήταν παρούσες στις σιωπές μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον Γιώργο Κυρίτση γιατί είναι δίπλα μου και τον Γρηγόρη Τζιοβάρα για την παρέμβασή του, σε κομβικό σημείο της διατριβής, ασκώντας την –υπό διερεύνηση - «ισχύ» που του παρέχει η δημοσιογραφική του ιδιότητα.

«Ευχαριστώ» αξίζουν στους καθηγητές μου και ιδιαίτερα στον Χάρη Πλατανάκη, αλλά και σε όλους ανεξαιρέτως τους συμφοιτητές μου, με ειδική αναφορά σε αυτούς που μετέτρεψαν τη φοίτησή μου σε μια αξέχαστη εμπειρία. Εριφύλη, Αλεξάνδρα, Διονύση, σας ευχαριστώ που μοιραστήκαμε το ίδιο «θρανίο», τα ξενύχτια, τις σημειώσεις, αλλά και τις ανησυχίες για την ύλη, τις εργασίες, τις εξετάσεις και τα αποτελέσματα.

*Η παρούσα διατριβή αφιερώνεται στον μπαμπά μου,
Χρήστο Τζουμερκιώτη και τη γιαγιά μου, Βασιλική
Τάσσου. Μπορεί να μην είναι μαζί μας, αλλά τους
νιώθω διαρκώς δίπλα μου.*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	15
1.1. Εισαγωγή.....	15
1.2. Η κατασκευή των ειδήσεων.....	17
1.3. Εννοιολογικό πλαίσιο: Μεσοποίηση της πολιτικής.....	20
1.3.1. Διαμεσολάβηση και Μεσοποίηση.....	22
1.3.2. Λογική του Μέσου Και Λογική του Κόμματος.....	26
1.3.3. Θεωρίες Εξουσίας – Μέσων ενημέρωσης.....	31
1.4. Υποκειμενικές αντιλήψεις για την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης	33
1.4.1 Η Προσλαμβανόμενη Επιρροή των Μέσων ενημέρωσης.....	36
1.4.2 Επίδραση του Τρίτου Προσώπου.....	37
1.4.3. Φαινόμενο των Εχθρικών Μέσων.....	39
1.5. Συμπεράσματα: Συσχετίζοντας τις θεωρίες μεσοποίησης με τις υποκειμενικές αντιλήψεις για τη λειτουργία των Μέσων.....	41
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ- Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ.....	46
2.1. Από το κρατικό μονοπώλιο στην «άγρια απορρύθμιση».....	46

2.2. Η επίδραση της ιδιωτικής τηλεόρασης στην πολιτική επικοινωνία.....52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....57

3.1 Συλλογή εμπειρικού υλικού56

3.2. Στρατηγικές ανάλυσης εμπειρικού υλικού.....58

3.2.1. Θεωρία παραγωγικών αιτιών.....58

3.2.2. Είδη συλλογισμών.....61

3.3. Βιογραφικά σημειώματα συμμετεχόντων στην έρευνα.....64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ.....69

4.1. Η εμπειρία στη δημοσιογραφία ως εφόδιο για την πολιτική.....69

4.2. Οι υποκειμενικές θεωρίες για την ισχύ των Μέσων.....75

4.3. Οι υποκειμενικές θεωρίες για τη σχέση Εξουσίας – ΜΜΕ.....81

4.4. Οι σχέσεις δημοσιογράφων-πολιτικών με το πολιτικό σύστημα.....91

4.5. Οι σχέσεις με τους δημοσιογράφους μετά τη μετάβαση στο πολιτικό πεδίο.....96

4.6. Συσχέτιση με το φαινόμενο της διαπλοκής.....100

4.7. Η ενασχόληση με την πολιτική: Ανέλιξη ή αποτυχία;.....105

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....110

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....115

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ.....127

1. Θεόδωρος Ρουσόπουλος.....129

2. Πάνος Παναγιωτόπουλος.....155

3. Σταύρος Θεοδωράκης.....185

4. Γιώργος Καρατζαφέρης.....198

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετάβαση κατά την εξέλιξη της επαγγελματικής καριέρας από τη δημοσιογραφία στην πολιτική αποτελεί συχνό φαινόμενο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Έχοντας ήδη γίνει γνωστοί στο ευρύ κοινό και όντας προσαρμοσμένοι στη λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων, οι δημοσιογράφοι που μεταπηδούν στην πολιτική, αξιοποιούν τη δημοσιότητα που έχουν αποκομίσει από τη δημοσιογραφία ως πηγή ισχύος στην πολιτική σκηνή. Κομβικό χαρακτηριστικό των συγκεκριμένων δημοσιογράφων είναι η έννοια της «δημοσιότητας», που αποκτούν κυρίως όσοι από αυτούς απασχολούνται στην τηλεόραση, μέσω της οποίας κερδίζουν αναγνώριση και επικοινωνία με το ευρύτερο κοινό (Rafter & Hayes, 2015:219-220). Παράλληλα, μέσω του αυξημένου ρόλου που διαδραματίζουν στην πολιτική επικοινωνία, δίνουν την αίσθηση ότι γνωρίζουν το πολιτικό σκηνικό περισσότερο από εκπροσώπους άλλων επαγγελματικών ομάδων κι ελέγχουν αυτούς που κατέχουν την εξουσία. Κατά τη μετάβασή τους στην πολιτική διατηρούν αυτό το προβάδισμα, κεφαλαιοποιώντας την αναγνωρισιμότητά τους αλλά και την πρόσβασή τους στα Μέσα ενημέρωσης.

Δημοσιογράφοι που έχει πραγματοποιήσει αυτή την μετάβαση, μέσα από την εμπειρία τους και στους δύο πυλώνες του συστήματος πολιτικής επικοινωνίας συγκροτούν πιο σύνθετες αντιλήψεις για τις παραστάσεις ισχύος των μέσων, την λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής των ειδήσεων, το φάσμα των σχέσεων εξουσίας-Μέσων ενημέρωσης και τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του σύγχρονου παιχνιδιού δημοσιότητας. Οι μαρτυρίες που προσφέρουν και οι υποκειμενικές θεωρίες που καταγράφονται στις μαρτυρίες αυτές αποτελούν ένα προνομιακό πεδίο για τον έλεγχο σε βιωματικό επίπεδο των θεωριών μεσοποίησης (mediatization) και των θεωριών που αφορούν τις παραστάσεις ισχύος των μέσων. Στις αφηγήσεις τους καταγράφονται οι

στρατηγικές αξιοποίησης της δημοσιότητας ως πηγή ισχύος, ο τρόπος με τον οποίο έτυχαν υποδοχής ο καθένα εξ αυτών τόσο από τα Μέσα ενημέρωσης αλλά και το κόμμα που τους υποδέχθηκε καθώς και εάν αντιμετωπίζουν την ενασχόλησή τους με την πολιτική ως ανέλιξη ή ως αποτυχία.

Η έρευνα επικεντρώνεται σε περιπτώσεις δημοσιογράφων που πραγματοποίησαν τη μετάβαση στην πολιτική και έχουν βιώσει και τις δύο πλευρές του φάσματος της πολιτικής επικοινωνίας. Η περιπτωσιολογική μελέτη αντλεί από τις μαρτυρίες τεσσάρων δημοσιογράφων, που διαδραμάτισαν κεντρικό ρόλο στην ελληνική πολιτική σκηνή: Θεόδωρος Ρουσόπουλος, Πάνος Παναγιωτόπουλος, Σταύρος Θεοδωράκης, Γιώργος Καρατζαφέρης. Η επιλογή τους έγινε με κριτήριο την εκτεταμένη παρουσία τους στην τηλεόραση, μέσω της οποίας απέκτησαν το «κεφάλαιο δημοσιότητάς» τους, αλλά και τις θέσεις που κατέλαβαν στην πολιτική τους διαδρομή. Ωστόσο, δεδομένης της κυρίως τηλεοπτικής εμπειρίας τους, η έρευνα περιορίζεται στα παραδοσιακά Μέσα ενημέρωσης και δεν επεκτείνεται στα Νέα Μέσα. Η μελέτη διεξάγεται μέσω συνεντεύξεων από τους προαναφερθέντες δημοσιογράφους – πολιτικούς και συμπληρωματικά με την καταγραφή δηλώσεων, ομιλιών και άρθρων όπου καταγράφεται ο λόγος τους για ζητήματα που άπτονται των Μέσων ενημέρωσης και τις σχέσεις πολιτικής και μηντιακής εξουσίας. Η μεθοδολογία αντλεί από την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου.

Η διατριβή διαρθρώνεται σε πέντε κεφάλαια. Στο πρώτο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο ξεκινώντας από τη λειτουργία του μηχανισμού των ειδήσεων, αναλύονται οι κομβικές έννοιες Λογική του Μέσου, Λογική του Κόμματος, Διαμεσολάβηση και Μεσοποίηση της πολιτικής, παρουσιάζονται οι βασικές θεωρίες οι οποίες διέπουν το

φάσμα των σχέσεων Εξουσίας-Μέσων ενημέρωσης και τέλος παρουσιάζονται οι υποκειμενικές αντιλήψεις για την ισχύ και τη λειτουργία των Μέσων και ειδικότερα η Προσλαμβανόμενη Επιρροή των Μέσων Ενημέρωσης, η Επίδραση του Τρίτου προσώπου και το Φαινόμενο των Εχθρικών Μέσων. Το θεωρητικό πλαίσιο καθοδηγεί την εμπειρική ανάλυση πρωτίστως μέσω της συσχέτισης των θεωριών της μεσοποίησης με τις υποκειμενικές αντιλήψεις για τη λειτουργία των Μέσων. Στο δεύτερο κεφάλαιο «Ιστορικό Πλαίσιο – Η Ελληνική περίπτωση», παρουσιάζεται η εξέλιξη του επικοινωνιακού συστήματος στην Ελλάδα από την περίοδο της άναρχης απορρύθμισης του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, μέχρι σήμερα και οι επιπτώσεις της μετάβασης από τη Λογική του Μέσου στη λογική του κόμματος. Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση της μεθοδολογίας της έρευνας. Το τέταρτο κεφάλαιο, ξεκινά με την παράθεση των βιογραφικών των δημοσιογράφων – πολιτικών, ο λόγος των οποίων αναλύεται στην έρευνα και παρουσιάζονται τα ευρήματα της εμπειρικής ανάλυσης ενώ στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα «συμπεράσματα».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1.1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μετάβαση κατά την εξέλιξη της επαγγελματικής καριέρας από τη δημοσιογραφία στην πολιτική αποτελεί συχνό και διαχρονικό φαινόμενο, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. (Rentoul, 2016 · Shafer, 2010). Αν και οι περισσότεροι δημοσιογράφοι μεταπηδούν σε θέσεις συμβούλου επικοινωνίας στα πολιτικά γραφεία, γεγονός που «μαρτυρά την έλξη σε αυτήν τη σταδιοδρομία», ένας μικρότερος αριθμός και κυρίως όσοι έχουν εργαστεί στην τηλεόραση, επιδιώκουν την εκλογή τους σε κοινοβουλευτικές θέσεις (Rafter & Hayes, 2015: 220, 226), γεγονός που αποτελεί δείγμα της αλληλεξάρτησης ανάμεσα στη δημοσιογραφία και την πολιτική (Ιορδανίδου 2015).

Δημοσιογράφοι που επιδιώκουν να γίνουν πολιτικοί αξιοποιούν τη δημοσιότητα που έχουν αποκομίσει από τη δημοσιογραφία ως πηγή ισχύος τόσο για την είσοδο και επανεκλογή τους στον πολιτικό στίβο, όσο και για να προβάλλουν τις θέσεις τους και προωθήσουν την ατζέντα τους α) σε κεντρικό ή τοπικό/περιφερειακό επίπεδο β), στο ίδιο τους το κόμμα.

Οι δημοσιογράφοι που μετέβησαν στην πολιτική, μέσα από την εμπειρία τους και στους δύο πυλώνες του συστήματος πολιτικής επικοινωνίας, συγκροτούν πιο σύνθετες αντιλήψεις για τις παραστάσεις ισχύος των Μέσων, τη λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής των ειδήσεων, το φάσμα των σχέσεων εξουσίας-Μέσων ενημέρωσης (Strömbäck & Nord, 2006:158) και τους περιορισμούς και τις δυνατότητες του σύγχρονου παιγνίου δημοσιότητας (Σαμαράς & Παπαθανασόπουλος, 2005:60). Πώς οι δημοσιογράφοι που έγιναν πολιτικοί

αντιλαμβάνονται την ισχύ των Μέσων Ενημέρωσης; Θεώρησαν ότι οι ίδιοι κατείχαν μεγαλύτερη εξουσία στη δημοσιογραφία ή την πολιτική; Πώς θεωρούν ότι λειτουργούν τα Μέσα ενημέρωσης; Και πώς αντιλαμβάνονται τη δημοσιογραφική παρείσδυση στην πολιτική διαδικασία;

Οι μαρτυρίες τους για την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης αλλά και την επιρροή των Μέσων στη διαμόρφωση της πολιτικής διαδικασίας αποτελούν προνομιακό πεδίο για τον έλεγχο, σε βιωματικό επίπεδο, των θεωριών μεσοποίησης (mediatization theory) (Strömbäck, 2010:2 · Mazzoleni & Schulz, 1999:251) και των θεωριών που αφορούν τις παραστάσεις ισχύος των Μέσων. Επίσης, οι αφηγήσεις τους συμβάλλουν στη διερεύνηση των στρατηγικών αξιοποίησης της δημοσιότητας ως πηγής ισχύος, του τρόπου με τον οποίο έτυχαν υποδοχής από τα ΜΜΕ αλλά και το κόμμα που τους υποδέχθηκε καθώς και εάν αντιμετωπίζουν την ενασχόλησή τους με την πολιτική ως ανέλιξη ή ως αποτυχία.

Το φαινόμενο της συγκεκριμένης μετάβασης από τη δημοσιογραφία στην πολιτική βρίσκεται στον πυρήνα της αποκαλούμενης από τους Mazzoleni και Schulz (1999:247,249) «καθοδηγούμενης από τα Μέσα ενημέρωσης δημοκρατίας» (media-driven republic), που καταδεικνύει και τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζουν τα Μέσα ενημέρωσης στη σύγχρονη δημοκρατία, ο οποίος δεν περιορίζεται στον παραδοσιακό ρόλο της διαμεσολάβησης και της αναπαράστασης των ειδήσεων για ενημέρωση του κοινού, καθώς επεκτείνεται στη διαμόρφωση στάσεων και αντιλήψεων που έχουν επίδραση στο κοινό. Με τη συγκεκριμένη προσέγγιση, τα Μέσα ενημέρωσης αναλαμβάνουν λειτουργίες των πολιτικών θεσμών, θέτοντας ενδεχομένως κινδύνους για τη λειτουργία της δημοκρατικής διαδικασίας, ενώ (η προσέγγιση) σχετίζεται με την επιρροή των Μέσων ενημέρωσης στην κοινωνία και

την έννοια της μεσοποίησης, όρος που «ξεπερνά και συμπεριλαμβάνει» τις επιδράσεις των ΜΜΕ (Schulz, 2004: 90).

1.2 Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΩΝ ΕΙΔΗΣΕΩΝ

Καθημερινά στα Μέσα ενημέρωσης παρουσιάζονται ειδήσεις, που επιλέγονται μέσα από ένα πλήθος γεγονότων. Οι ειδήσεις συνιστούν το αποτέλεσμα της διαδικασίας κατασκευής ή συγκρότησης της πραγματικότητας από τους δημοσιογράφους, οι οποίοι μέσα από «ρουτινοποιημένη» συλλογή και συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων, κατασκευάζουν τα γεγονότα των ειδήσεων (Μάνινγκ 2007:95).

Το ζήτημα των κριτηρίων που μετατρέπει ένα γεγονός σε είδηση, απασχόλησε ήδη από το 1922 τον Lippmann, που διαπιστώνει ότι ένας μεγάλος όγκος γεγονότων δεν φτάνει ποτέ στο κοινό ή φτάνει με μεγάλη καθυστέρηση (Lippmann, 1922:46). Οι ειδήσεις δεν είναι ο καθρέφτης των κοινωνικών συνθηκών, αλλά η αντανάκλαση μιας πτυχής τους. Ως εκ τούτου, προτιμούν να δείξουν την ανάπτυξη ενός φυτού, όταν ξεπροβάλλει στο χώμα και όχι το πώς ο σπόρος βλασταίνει σε αυτό. (Lippmann, 1922:341).

Η είδηση ως προϊόν υπακούει στις συμβάσεις των ειδησεογραφικών οργανισμών, που αντικατοπτρίζουν τις συνθήκες παραγωγής, τη λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων, τη στρατηγική κινητοποίηση – στράτευση των Μέσων και τις σχέσεις με την εξουσία.

Οι Gatlung και Ruge (1969), θέτουν ένα σύστημα δώδεκα κριτηρίων, με βάση τα οποία γίνεται η αξιολόγηση μιας είδησης. Σε αυτά περιλαμβάνεται η συχνότητα ενός συμβάντος, το εύρος του, η αμφισημία, η πολιτισμική εγγύτητα και το στοιχείο του απροσδόκητου. Σημαντικά κριτήρια θεωρούνται επίσης η δυνατότητα

προσωποποίησης μιας είδησης και ο αρνητισμός της. Ο ΜακΚουέλ (2003:325) προσθέτει ως κριτήριο και το στοιχείο της αφήγησης, καθώς τα γεγονότα παρουσιάζονται ως μέρος μιας πλοκής με αρχή, μέση και τέλος.

Στη σύγχρονη πραγματικότητα, τα γεγονότα που μετατρέπονται σε ειδήσεις κρίνονται σύμφωνα με την επικαιρότητα, την εμπορευσιμότητά τους, καθώς και με το εάν εμπεριέχουν συγκεκριμένα στοιχεία (δράμα, έκπληξη), ικανά να αποσπάσουν την προσοχή του κοινού. Παράλληλα, κάθε δημοσιογραφικός οργανισμός δομεί τις ειδήσεις με τρόπο που να ικανοποιεί τις ανάγκες του ιδιαίτερου ακροατηρίου, στο οποίο απευθύνεται.

Σύμφωνα με τον Παπαθανασόπουλο (1997: 260-316) είδηση είναι «η εξιστόρηση ενός συμβάντος ή μια καταγραφή της κοινωνικής κατάστασης ή η έκφραση των παθών του κοινού ή οι προκαταλήψεις των δημοσιογράφων». Η στόχευση των εφημερίδων να αυξήσουν το αναγνωστικό τους κοινό, χωρίς να αποξενώσουν το ήδη υπάρχον, οδήγησε στην πολιτική ουδετεροποίηση της πληροφορίας, καθιερώνοντας την αντικειμενικότητα ως επαγγελματική πρακτική (Σαμαράς, 2002:1· Μανινγκ 2007:98).

Η αρχή της αντικειμενικότητας απαιτεί όσο δυνατόν περισσότερες, λεπτομερείς και ελέγξιμες πληροφορίες στην είδηση, σαφή διαχωρισμό ανάμεσα στην παρουσίαση των γεγονότων και τον σχολιασμό τους και έγκαιρη δημοσιοποίηση των ειδήσεων. Παράλληλα, η αντικειμενικότητα προϋποθέτει παντελή έλλειψη προσωπικών, κοινωνικών και πολιτικών μεροληψιών (ΜακΚουέλ, όπως παραπέμπεται στο Σαμαράς 2002:1).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εργασίας, η ειδησεογραφία παράγεται μέσα από τις νόρμες, τις ρουτίνες και τους κανόνες του μηχανισμού συγκρότησης και παραγωγής

ειδήσεων, τη δομή των επικοινωνιακών οργανισμών (ΜακΚουέλ, 2003:340) και την ανάγκη των ειδησεογραφικών επιχειρήσεων για μεγαλύτερη απήχηση στο κοινό, προβάλλοντας γνωστούς ανθρώπους, αστέρες ή διασημότητες (ΜακΚουέλ, 2003:326). Ο μηχανισμός παραγωγής των ειδήσεων διαφοροποιεί τη δημοσιογραφία, ως συστημικό επάγγελμα, από κάθε άλλη πράξη δημοσίευσης (Ιορδανίδου, 2018β)

Οι δημοσιογράφοι εμπλέκονται στη διαδικασία καθημερινής παραγωγής της ειδησεογραφίας. Η κατασκευή της είδησης γίνεται μέσα από τη συγκέντρωση πληροφοριών και στοιχείων, που στη συνέχεια συνθέτονται με βάση τα μορφικά στοιχεία των ειδήσεων, τις ειδησεογραφικές αξίες και τεχνικές (Μάνινγκ, 2007:96). Η συγκρότηση του ειδησεογραφικού προϊόντος υπόκειται στις οργανωσιακές πιέσεις που δέχονται οι δημοσιογράφοι, οι οποίοι πέραν των άλλων, καλούνται να τηρήσουν τον αυστηρό κύκλο των προθεσμιών, συνθήκη που οδηγεί στην τυποποίηση της καθημερινής διαδικασίας παραγωγής των ειδήσεων και στην καθιέρωση διαδικασιών ρουτίνας στο εσωτερικό των ειδησεογραφικών οργανισμών.

Οι οργανωσιακές πιέσεις που ασκούνται στους δημοσιογράφους έχουν ως αποτέλεσμα να εξαρτώνται από επίσημες πηγές, είτε να προσφεύγουν στα πρακτορεία, όπου βρίσκουν ειδήσεις. Παράλληλα, καλούνται να ευθυγραμμιστούν με τις αξίες και τις στρατηγικές των οργανισμών στους οποίους απασχολούνται και οι οποίοι αποτελούν προνομιακό πεδίο για άσκηση πιέσεων από τις πολιτικές ελίτ, τις ομάδες επιρροής και τους διαφημιστές, που αναζητούν πρόσβαση (Μάνινγκ 2007:102-103), με επιπτώσεις (είτε άμεσες, είτε δευτερογενείς) στην διαδικασία συγκρότησης της είδησης.

Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της γραμμής ενός Μέσου παίζουν οι ιδιοκτήτες, που «ασκούν επιρροή στη διαμόρφωση της προσωπικότητας της εφημερίδας και την

κουλτούρα της αίθουσας σύνταξης», με επιπτώσεις στις στρατηγικές των ομάδων που βρίσκονται σε καθεστώς αλληλεπίδρασης με τους δημοσιογράφους (Μάνινγκ, 2007:143).

Οι διασυνδέσεις ανάμεσα στους ιδιοκτήτες Μέσων ενημέρωσης, τις πολιτικές και τους δημοσιογράφους έχουν επιπτώσεις τόσο στις μεταξύ τους σχέσεις όσο και στο παραγόμενο ειδησεογραφικό προϊόν (Μάνινγκ, 2007:143), καθώς συνθέτουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο οριοθετούνται οι σχέσεις Μέσων και εξουσίας. Κι αυτό επειδή το πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργούν τα Μέσα επιδιώκουν να συνδιαμορφώσουν το περιεχόμενο των ειδήσεων, ασκώντας πιέσεις και θέτοντας περιορισμούς στους ιδιοκτήτες, τους δημοσιογράφους και τους πολιτικούς (Μάνινγκ 2007:144).

1.3. ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ: ΜΕΣΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η έλευση της τηλεόρασης, ως νέου Μέσου και η ανάπτυξη της τεχνολογίας οδήγησε σε εκτεταμένη παρείσδυση της δημοσιογραφίας στην πολιτική επικοινωνία και στην κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, τα Μέσα ενημέρωσης εξελίχθηκαν σε ανεξάρτητο θεσμό, με κεντρικό ρόλο στην πολιτική διαδικασία, την οποία συνδιαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό (Cook, 1998:2,3).

Η έννοια που συνδέεται με την πολιτική επιρροή των Μέσων ενημέρωσης είναι η μεσοποίηση, η οποία εξετάζει την επιρροή των ΜΜΕ σε διαφορετικές μορφές της κοινωνικής ζωής, καθώς τα Μέσα «ενσωματώνονται σε άλλους θεσμούς, όπως η πολιτική, η εργασία, η οικογένεια και η θρησκεία» (Hjarvard, 2008:105). Στη βιβλιογραφία, η έννοια χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει τη σχέση της σύγχρονης πολιτικής με την πολιτική επικοινωνία, (Elmelund-Praesteker κ.ά.,

2011:383) καθώς τα Μέσα ενημέρωσης αποκτούν διακριτή και αυτόνομη παρουσία στην πολιτική διαδικασία, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση νέου πλαισίου στις σχέσεις πολιτικών – δημοσιογράφων.

Ως διαδικασία, η μεσοποίηση ξεκίνησε να αναπτύσσεται από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, όμως τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, κατακτά όλο και περισσότερο έδαφος (Hjarvard, 2008· Stromback, 2008).

Η μεσοποίηση αποτελεί μια διττή διαδικασία, όπου τα Μέσα ενημέρωσης αφενός αναδεικνύονται σε ανεξάρτητους θεσμούς, που επιβάλλουν τη δική τους λογική, στην οποία οι άλλοι θεσμοί θα πρέπει να προσαρμοστούν και αφετέρου, ενσωματώνονται σε άλλους κοινωνικούς θεσμούς, με αποτέλεσμα στη σύγχρονη εποχή να θεωρούνται επέκταση της κοινωνίας και να μην αντιμετωπίζονται ανεξάρτητα και χωριστά από τους υπόλοιπους πολιτιστικούς, πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς (Hjarvard, 2008: 105).

Εν προκειμένω, στο πεδίο της πολιτικής επικοινωνίας η διαδικασία της μεσοποίησης καθίσταται σημαντική έχοντας ως αποτέλεσμα το ότι πολιτική: «έχασε την αυτονομία της, έγινε εξαρτημένη από τις κεντρικές λειτουργίες των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης και συνεχώς διαμορφώνεται μέσω αλληλεπιδράσεων με αυτά» (Mazzoleni & Schulz, 1999: 250).

Σύμφωνα με τη θεωρία της μεσοποίησης, οι πολιτικοί καλούνται να επικοινωνούν περισσότερο με τους ψηφοφόρους μέσα από τα Μέσα ενημέρωσης και αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στις επαφές τους με δημοσιογράφους και ΜΜΕ. Με αυτόν τον τρόπο, το μηντιακό σύστημα δεν λειτουργεί μόνο ως διαμεσολαβητής των μηνυμάτων ανάμεσα στους κυβερνώντες και τους πολίτες, αλλά εξελίχθηκε το ίδιο

σε απαραίτητο παράγοντα στην πολιτική διαδικασία, αφού έχει αποκτήσει κεντρικό ρόλο σε όλα τα στάδια της πολιτικής διαδικασίας (Mazzoleni, 2008, 3047-3048).

Ως εκ τούτου, ερώτημα αποτελεί κατά πόσο η μεσοποίηση, ως διαδικασία, επιβάλλει τους δικούς της κανόνες τόσο σε δημοσιογράφους όσο και στους πολιτικούς καθώς και το πώς αντιλαμβάνονται τον ρόλο των Μέσων ενημέρωσης στην πολιτική.

1.3.1.ΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΣΗ και ΜΕΣΟΠΟΙΗΣΗ

Στη διεθνή βιβλιογραφία δύο έννοιες χρησιμοποιούνται ευρέως για να περιγράψουν τις αλλαγές στο πεδίο της πολιτικής επικοινωνίας: η έννοια του mediation (διαμεσολάβησης) και η έννοια του mediatization (μεσοποίησης). Αν και για μεγάλο διάστημα το περιεχόμενο των εννοιών θεωρούνταν σχεδόν ταυτόσημο, οι σύγχρονοι μελετητές θεωρούν αναγκαία τη διάκριση και την αποσαφήνιση των δύο όρων, ενώ η συγκεκριμένη διάκριση θεωρείται λειτουργική και για τις ανάγκες της συγκεκριμένης διατριβής, καθώς η μεσοποίηση είναι μια ευρύτερη και διαρκώς μεταβαλλόμενη διαδικασία μετασχηματισμού του επικοινωνιακού και πολιτικού πεδίου, που εμπεριέχει την έννοια της διαμεσολάβησης, που ως έννοια αποτυπώνει περισσότερο τον ενδιάμεσο ρόλο που διαδραματίζουν τα Μέσα ενημέρωσης ανάμεσα στους πολίτες και τους θεσμούς (Strömbäck, 2008: 231), ως βασικός δίαυλος πληροφόρησης.

Η διαμεσολάβηση θεωρείται ως η χρήση των Μέσων για επικοινωνία και αλληλεπίδραση και κατατάσσεται στα εργαλεία των πολιτικών για να έρθουν σε επαφή με το ευρύτερο κοινό. Για παράδειγμα, πράξη διαμεσολάβησης είναι όταν ένας πολιτικός οργανώνει μία συνέντευξη Τύπου ή αποστέλλει ένα δελτίο τύπου (Hjarvard, 2018:65). Σύμφωνα με τον Silverstone (2002:762) η διαμεσολάβηση

περιγράφει: «τη διαλεκτική διαδικασία στην οποία τα θεσμοποιημένα Μέσα μαζικής επικοινωνίας εμπλέκονται στην κυκλοφορία των συμβόλων στην κοινωνική ζωή».

Η διαμεσολαβητική λειτουργία των Μέσων δεν παράγει πιστή αντανάκλαση της πραγματικότητας, καθώς η ειδησεογραφία παράγεται μέσα από τις νόρμες και τις ρουτίνες του μηχανισμού συγκρότησης και παραγωγής ειδήσεων και υπόκειται στις συμβάσεις που τίθενται από τους σκοπούς και τους κανόνες των ειδησεογραφικών οργανισμών, που ορίζουν τον τρόπο οργάνωσης του μηνύματος.

Λόγω της διαμεσολάβησης, οι πολιτικοί έχουν τη δυνατότητα επικοινωνίας με τους ψηφοφόρους μέσω διαφορετικών Μέσων ενημέρωσης. Η διαμεσολάβηση όμως είναι μια μάλλον ουδέτερη διαδικασία, που ανάγεται στη στρατηγική επιδίωξη των πολιτικών προσώπων και παραγόντων να επικοινωνήσουν με τους ψηφοφόρους και τους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς. Σε αυτή τη διαδικασία, τα Μέσα ενημέρωσης συνιστούν τον κύριο δίαυλο επικοινωνίας ανάμεσα στην πολιτική και τους πολίτες. Ως συνέπεια, «η αποτύπωση της “πραγματικότητας” που παρουσιάζουν τα Μέσα ενημέρωσης πιθανώς έχει αντίκτυπο στον τρόπο που οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την “πραγματικότητα”» (Strömbäck, 2008:236).

Από την άλλη πλευρά, η μεσοποίηση της πολιτικής είναι πιο εκτεταμένη και σύνθετη διαδικασία, που αναφέρεται στις μακροπρόθεσμες, δομικές αλλαγές που επικρατούν στο πλέγμα των σχέσεων και αλληλεπιδράσεων πολιτικής και Μέσων ενημέρωσης, ενώ σε αντίθεση με τη διαμεσολάβηση, «σχετίζεται με διαρθρωτικές αλλαγές μεταξύ διαφόρων πολιτιστικών και κοινωνικών τομέων» (Hjarvard, 2018:65). Η μεσοποίηση αποτελεί μία έννοια πολυδιάστατη. Περιγράφει τη διαδικασία μέσω της οποίας οι πολιτικοί θεσμοί και παράγοντες αυξάνουν την εξάρτησή τους από τα Μέσα ενημέρωσης τόσο για να πείσουν άλλους πολιτικούς παράγοντες (ενδοκομματικούς

ή εξωτερικούς) για τις θέσεις τους και το κοινό, ενώ τα Μέσα ενημέρωσης παίζουν κεντρικό ρόλο στις περισσότερες πολιτικές διαδικασίες (Mazzoleni, 2008:3047-48).

Στην πολιτική, η μεσοποίηση προσδιορίζεται ως μια μακροπρόθεσμη διαδικασία, μέσα από την οποία η σημασία των μήντια και των δευτερογενών επιπτώσεών τους στις πολιτικές διαδικασίες, τα θεσμικά όργανα, τους οργανισμούς και τους φορείς έχει αυξηθεί (Strömbäck & Esser, 2014).

Ο ορισμός εμπεριέχει τέσσερα διακριτά στοιχεία: Πρώτον, η μεσοποίηση είναι μια μακροπρόθεσμη και δυναμική διαδικασία. Δεύτερον, η ύπαρξη της μεσοποίησης αυξάνει την επιρροή των Μέσων ενημέρωσης. Τρίτον, η μεσοποίηση έχει επίδραση σε όλες τις πτυχές της πολιτικής, δηλαδή τόσο στις διαδικασίες όσο και στους πολιτικούς θεσμούς, οργανισμούς και παράγοντες. Τέταρτον, πολλές επιδράσεις είναι έμμεσες και όχι άμεσες και προκαλούνται από τον τρόπο με τον οποίο οι πολιτικοί παράγοντες προσαρμόζονται στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και τις ανάγκες τους για να επικοινωνούν με το κοινό μέσω των μήντια (Strömbäck & Esser, 2014:246).

Ως εκ τούτου, οι πολιτικοί εξαρτώνται από τα Μέσα ενημέρωσης για να περάσουν το μήνυμά τους στο κοινό, δαπανούν πόρους και χρόνο για τον σκοπό αυτό, επιδιώκουν να αποκτήσουν επαφές με τους δημοσιογράφους, τους οποίους αντιμετωπίζουν ως ειδικούς της πολιτικής επικοινωνίας και επιχειρούν μέσω αυτών να προκαλέσουν ζημιά στους πολιτικούς τους αντιπάλους (Van Alst κ.ά., 2010:311-312).

Η μεσοποίηση επιφέρει μεταβολές στη φύση της πολιτικής διαδικασίας, καθώς οι πολιτικοί καλούνται να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις και τις προδιαγραφές που θέτουν τα Μέσα ενημέρωσης για να εξασφαλίσουν την πρόσβασή τους στο

επικοινωνιακό πεδίο, με αποτέλεσμα τα Μέσα ενημέρωσης να καθίστανται αυτόνομοι πολιτικοί παράγοντες.

Ως διαδικασία, η μεσοποίηση προσδίδει αυξημένη αξία στις δημοσιογραφικές αξίες και στη Λογική του Μέσου (media logic). Η συγκρότηση και παραγωγή των ειδήσεων λαμβάνει υπ' όψιν τις δημοσιογραφικές απαιτήσεις και προδιαγραφές. Ως εκ τούτου ο πολιτικός σκέφτεται και δρα περισσότερο με βάση τις επαγγελματικές ανάγκες των δημοσιογράφων, παρά με βάση τη βούληση του κόμματος ή την υποχρέωση να μεταφέρει το μήνυμά του (Elmelund-Praestekaer κ.ά., 2011:386).

Παρότι στη Δύση, η διαδικασία της μεσοποίησης θεωρείται κομβική και κυρίαρχη στη σχέση ανάμεσα στα Μέσα ενημέρωσης και την πολιτική, ο βαθμός μεσοποίησης ποικίλει ανά χώρα και ανά εποχή.

Σύμφωνα με τον Strömbäck (2008:236-241), υπάρχουν τέσσερις φάσεις στη συγκεκριμένη διαδικασία της μεσοποίησης. Η πρώτη συνδέεται με το εάν τα Μέσα συγκροτούν την κύρια πηγή πολιτικής ενημέρωσης (η συγκεκριμένη φάση ταυτίζεται με τη διαδικασία της διαμεσολάβησης). Η δεύτερη φάση αφορά στο βαθμό ανεξαρτησίας των Μέσων ενημέρωσης από τους πολιτικούς θεσμούς. Η τρίτη φάση συνδέεται με τον βαθμό που το περιεχόμενο που προβάλλουν τα Μέσα ενημέρωσης καθοδηγείται από τη Λογική του Μέσου (media logic), σε αντίθεση με τη λογική του κόμματος (party logic). Τέλος, η τέταρτη φάση σχετίζεται με τον βαθμό κατά τον οποίο οι πολιτικοί παράγοντες, οργανισμοί και θεσμοί καθοδηγούνται από τη Λογική του Μέσου και όχι από τη λογική του κόμματος. Η διάκριση δύναται να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο για τη διερεύνηση του βαθμού μεσοποίησης του επικοινωνιακού περιβάλλοντος ανά χώρα, καθώς και τη λογική

που το διέπει, καθώς και να καταγράψει τις επιδράσεις των Μέσων ενημέρωσης στους δρώντες στην πολιτική διαδικασία.

Καθοριστικός παράγοντας για τη μετατροπή του άξονα ισχύος από την πολιτική στη δημοσιογραφία θεωρείται η πίεση που ασκεί ο ειδησεογραφικός ανταγωνισμός αλλά και η εμπορευματοποίηση των Μέσων ενημέρωσης και κυρίως, των τηλεοπτικών δικτύων, που λειτουργούν ως ειδησεογραφικοί οργανισμοί προσανατολισμένοι στην αγορά. Οι πιέσεις σε επίπεδο επιχείρησης, όσο και επίπεδο μηχανισμού συγκρότησης και παραγωγής ειδήσεων διεύρυναν την παρεμβατικότητα των Μέσων ενημέρωσης, που επιδιώκουν να παίξουν ουσιαστικό ρόλο στη διαμόρφωση της ατζέντας των προεκλογικών εκστρατειών (Semetko κ.ά. 1991:3) αλλά και εν γένει στην ουσία της πολιτικής διαδικασίας.

Η μεσοποίηση της πολιτικής έχει επιταχυνθεί τις τελευταίες δεκαετίες, γεγονός στο οποίο κατά τον Kerplinger (2002:973) συντέλεσαν τρεις παράγοντες: Πρώτον, η αυξανόμενη σημασία των Μέσων ενημέρωσης ως κύρια πηγή πληροφοριών δεύτερον, η αυξανόμενη εμπειρία περισσότερων πολιτικών που έχουν πρόσβαση στα Μέσα ενημέρωσης και τρίτον, λόγω της αυξημένης σημασίας των συμβούλων επικοινωνίας στην πολιτική.

1.3.2. ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ

Η μεσοποίηση ως διαδικασία εμπεριέχει τη σταδιακή καθιέρωση των λογικών και των απαιτήσεων των Μέσων ενημέρωσης στα πολιτικά δρώντα υποκείμενα, που προσαρμόζουν τη στρατηγική τους με βάση τις απαιτήσεις των Μέσων.

Η δημοσιογραφική παρείσδυση, αλλά και ο συνεχής ανταγωνισμός εξουσίας ανάμεσα στην πολιτική και τη δημοσιογραφία, οδήγησε στην επικυριαρχία της

Λογικής του Μέσου (media logic) επί της λογικής του κόμματος (party logic), γεγονός που θεωρήθηκε ότι αύξησε την επιρροή του επικοινωνιακού περιβάλλοντος έναντι του πολιτικού.

Η Λογική του Μέσου αναφέρεται στον θεσμικό και τεχνολογικό τρόπο δράσης (modus operandi) των Μέσων ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένων των τρόπων που τα μήντια διανέμουν υλικό και σύμβολα και χρησιμοποιούν επίσημους και ανεπίσημους κανόνες (Hjarvard, 2008), ενώ καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα ενημέρωσης δομούν την πραγματικότητα, στη βάση του αρνητισμού, της προσωποποίησης και της σύγκρουσης (Karidi, 2018:1239).

Σύμφωνα με τους Altheide και Snow (1979:10), που χρησιμοποίησαν πρώτοι τον όρο,

«η Λογική του Μέσου συγκροτεί μια μορφή επικοινωνίας: τη διαδικασία μέσα από την οποία τα Μέσα ενημέρωσης παρουσιάζουν και μεταδίδουν πληροφορίες. Στοιχεία αυτής της διαδικασίας περιλαμβάνουν τα διάφορα Μέσα ενημέρωσης και τη μορφή που αυτά χρησιμοποιούν».

Ως εκ τούτου, η Λογική του Μέσου αφορά στον τρόπο οργάνωσης του δημοσιογραφικού υλικού, στον τρόπο παρουσίασής του, αλλά και στην έμφαση που δίδεται σε συγκεκριμένου τύπου συμπεριφορές, επιλογές οι οποίες στόχο έχουν να ικανοποιήσουν τις προσδοκίες του κοινού.

Η επικυριαρχία του επικοινωνιακού επί του πολιτικού μετέτρεψε τις ειδήσεις σε προϊόν με ψυχαγωγικά χαρακτηριστικά, γεγονός που οδήγησε στην κυριαρχία του infotainment, όπου κυριαρχεί η διαφήμιση, η ποπ κουλτούρα και η ψυχαγωγία. Η Λογική του Μέσου έχει οδηγήσει σε αλλαγές στη δημοσιογραφική κουλτούρα, με

αντίκτυπο στην πολιτική επικοινωνία (Altheide, 2004). Οι δημοσιογράφοι δίνουν λιγότερη σημασία στο δημόσιο συμφέρον και περισσότερο στην εμπορική διάσταση των ειδήσεων, ενώ διατηρούν τον ρόλο του πυλωρού εστιάζοντας σε ειδήσεις που ενέχουν τα στοιχεία «του εντυπωσιασμού και των ευπώλητων σκανδάλων» (Brants & van Praag 2017:399).

Η Λογική του Μέσου αποτυπώνει και τον βαθμό της δημοσιογραφικής παρείσδυσης στην πολιτική λειτουργία, η οποία ποικίλει με βάση τις συνθήκες που επικρατούν στο εκάστοτε επικοινωνιακό πεδίο. Η τηλεόραση, ως Μέσο, μετασχημάτισε το μηντιακό τοπίο και μετέβαλλε τις αλληλεπιδράσεις με τους πολιτικούς, θεσμικούς και κοινωνικούς φορείς. Η παρείσδυση κάθε νέου Μέσου στην πολιτική διαδικασία σχετίζεται α. με την εκάστοτε τεχνολογία και τα μορφικά της χαρακτηριστικά και β. τον τρόπο παραγωγής του δημοσιογραφικού προϊόντος. Στις ΗΠΑ οι τηλεοπτικοί σταθμοί, στο πλαίσιο της εμπορευματοποίησης, διέπονται από εμπορική δομή και λογική, με αποτέλεσμα την άνοδο και την κυριαρχία της Λογικής του Μέσου. Διαφορετικό ήταν το τοπίο στις ευρωπαϊκές χώρες όπου η εισαγωγή της τηλεόρασης το πρώτο διάστημα δεν συνδέθηκε με την εμπορική της λογική (Samaras, 2001: 69-70).

Η επικράτηση της Λογικής του Μέσου πάντως επηρεάζει την πολιτική επικοινωνία, με τους πολιτικούς να προσπαθούν να υιοθετήσουν τις δημοσιογραφικές τεχνικές για να εξασφαλίσουν προσβασιμότητα με ό,τι αυτό συνεπάγεται για το πολιτικό τους μέλλον, την επανεκλογή τους, αλλά και την επιρροή τους τόσο στο συνολικό πολιτικό πεδίο όσο και στο στενότερο κομματικό. Χαρακτηριστική αυτής της βιβλιογραφίας είναι η έρευνα του Kerplinger, (2002) για τη Γερμανία. Κατά την διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου οπότε και η δημοσιογραφική παρείσδυση στην πολιτική ξεκίνησε να γίνεται εντονότερη με την τεχνολογική ανάπτυξη των Μέσων

ενημέρωσης, οι Γερμανοί βουλευτές αυξάνουν σταδιακά την κοινοβουλευτική τους δραστηριότητα με στόχο να προσεγγίσουν μέσω των Μέσων ενημέρωσης τους ψηφοφόρους τους και το ευρύτερο κοινό. Μάλιστα, σύμφωνα με τον Kerplinger, (2002:983-984), τα μέλη της Μπούντεσταγκ έχουν αυξήσει σημαντικά τη δραστηριότητα με στόχο την πληροφορία, ενώ έχει αυξηθεί ο αριθμός της δημοσιογραφικής κάλυψης που πυροδοτείται από δηλώσεις με υψηλή δημοσιογραφική αξία. Οι δηλώσεις πολιτικών απέκτησαν προβάδισμα ως προς την κάλυψή τους έναντι των μη πολιτικών, γεγονός που υποδεικνύει την ένταση της μεσοποίησης της πολιτικής.

Ανάλογη έρευνα για τη δημοσιογραφική παρείσδυση στη διαμόρφωση των αναπαραστάσεων της πολιτικής στα τηλεοπτικά δελτία ειδήσεων κατά την προεκλογική εκστρατεία διεξήγαγαν οι Σαμαράς και Παπαθανασόπουλος (2005), και διαπίστωσαν ότι οι δημοσιογράφοι ορίζουν τον άξονα της θεματολογίας και οι πολιτικοί καλούνται να προσαρμοστούν στις απαιτήσεις των Μέσων, προκειμένου να εξασφαλίσουν την εκ νέου προβολή τους.

Δηλαδή, με την κυριαρχία της Λογικής του Μέσου, «τα κόμματα και οι πολιτικοί μπορεί να βιώσουν ως εμπειρία την απώλεια της επικοινωνιακής ή και πολιτικής αυτονομίας», καθώς οι δημοσιογραφικές αξίες, όπως η εγγύτητα, η σύγκρουση, το δράμα και η προσωποποίηση ενδέχεται για διάφορους λόγους να προκαλέσουν σύγχυση στους πολιτικούς (Elmelund-Praestekaer κ.ά., 2011:386).

Σε αντίθεση με τη Λογική του Μέσου, που αποτελεί πεδίο μελέτης τα τελευταία χρόνια, μικρότερη έρευνα έχει γίνει για τη λογική του κόμματος (party logic), που αναφέρεται σε καταστάσεις όπου η λειτουργία του συστήματος πολιτικής επικοινωνίας βρίσκεται πιο κοντά στην κομματική πλευρά του άξονα πολιτικής-

Μέσων ενημέρωσης (Samaras, 2000· Mazzoleni & Schulz, 1999). Καθοριστικός παράγοντας για το περιεχόμενο των Μέσων ενημέρωσης είναι οι επικοινωνιακές ανάγκες των κομμάτων.

Με βάση τη θεωρία, όταν η «Λογική του Μέσου» καθίσταται το κυρίαρχο παράδειγμα στην πολιτική επικοινωνία, τότε η σημασία της «λογικής του κόμματος» υποχωρεί (Brants & van Praag 2006:30). Επομένως, οι κοινωνικοί και πολιτικοί παράγοντες, για να εξασφαλίσουν πρόσβαση στα Μέσα και ορατότητα στο κοινό, προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους στις ανάγκες των μήντια, τις απαιτήσεις των δημοσιογραφικών αξιών και στη λογική των Μέσων (Cook, 2005· Meyer, 2002· Strömbäck, 2000), μια διαδικασία που οδηγεί σε ένα σπирάλ μεσοποίησης (Asp, 1986, όπως αναφ. σε Strömbäck, , 2010:3).

Η καθημερινή ενασχόληση των δημοσιογράφων, ιδιαίτερα της πολιτικής δημοσιογραφίας με την πολιτική, θα πρέπει να τους έχει προσφέρει εξοικείωση με τον τρόπο λειτουργίας του πολιτικού συστήματος. Παράλληλα, η οργάνωση της δημοσιογραφικής τους εργασίας σύμφωνα με τη Λογική του Μέσου, τους προσφέρει πλεονέκτημα στην πρόσβασή τους στα Μέσα ενημέρωσης, καθώς γνωρίζουν τον τρόπο και τις στρατηγικές, με βάση τις οποίες τα μηνύματα που συγκροτούν μπορούν να απευθυνθούν σε ένα ευρύτερο κοινό. Ζητούμενο λοιπόν είναι να διαπιστωθεί κατά πόσο οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί αξιοποίησαν την πρότερη δημοσιογραφική τους εμπειρία για να μεταβούν στην πολιτική.

1.3.3. ΘΕΩΡΙΕΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ – ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Το σύγχρονο σύστημα πολιτικής επικοινωνίας χαρακτηρίζεται από μία κατάσταση ανταγωνιστικής συμβίωσης και διακρίνεται στο πολιτικό και το επικοινωνιακό τμήμα, που αν και αλληλοεξαρτώμενα, κυριαρχούνται και διέπονται από διαφορετικές και ανταγωνιστικές λογικές (Δεμερτζής, 2002 · Σαμαράς και Παπαθανασόπουλος 2005), που προσπαθούν να επιβάλουν σε ολόκληρο το σύστημα. Ο ανταγωνισμός διεξάγεται ανάμεσα στη λογική του κόμματος και στη Λογική του Μέσου.

Με βάση τη λογική του κόμματος, η λειτουργία των Μέσων ενημέρωσης ορίζεται από τις επικοινωνιακές ανάγκες των κομμάτων, που ορίζουν και τον τρόπο λειτουργίας τους. Στη Λογική του Μέσου, κρίσιμο μέγεθος είναι οι ανάγκες των Μέσων ενημέρωσης αλλά και η λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων, που επιβάλλουν τον τρόπο που λειτουργεί η πολιτική. (Samaras:2000).

Η λογική του κόμματος συνδέεται ευθέως με τη θεωρία της επαλληλίας κομματικού-επικοινωνιακού συστήματος (media-party parallelism) που εισήχθη από τον Seymour-Ure (1974), στην οποία η δημοσιογραφία ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του κομματικού συστήματος, τα μηνύματα του οποίου αναπαράγει. Σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία οι οργανωτικοί δεσμοί, η αφοσίωση ενός Μέσου στους σκοπούς του κόμματος και η κομματική αφοσίωση στους αναγνώστες αποτελούν κρίσιμα μεγέθη που προσδιορίζουν τον βαθμό επαλληλίας του κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος (Seymour-Ure, 1974: 160, 173). Με βάση τη θεωρία της επαλληλίας, η ειδησεογραφία αναπαράγει τα μηνύματα του κομματικού συστήματος, ενώ η αντίληψη των Μέσων για την κοινωνία συνδέεται με την αντίληψη των πολιτικών σχηματισμών με την οποία και «ευθυγραμμίζονται». (για την εργαλειοποίηση της

επαλληλίας σε έρευνες στην ελληνόφωνη βιβλιογραφία βλ. Σαμαράς & Ιορδανίδου, 2016 · Τσαγκάρης & Σαμαράς, 2015).

Η επαλληλία του κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος βρίσκεται σε συνάρτηση με τον τρόπο λειτουργίας των επικοινωνιακών συστημάτων. Οι Hallin & Mancini (2004:11) αναλύοντας τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά λειτουργίας των επικοινωνιακών συστημάτων στις δυτικές δημοκρατίες, ταυτοποίησαν τρία μοντέλα με τα οποία λειτουργούν τα Μέσα ενημέρωσης και η πολιτική:

A. Το Μεσογειακό ή Πολωμένο Πλουραλιστικό Μοντέλο (Polarized Pluralist Model), που ισχύει στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Ισπανία, την Πορτογαλία, με κυρίαρχο στοιχείο τον ισχυρό ρόλο του κράτους, την ενσωμάτωση των ΜΜΕ στην κομματική πολιτική και την ύστερη ανάπτυξη των Μέσων ενημέρωσης με εμπορικό προσανατολισμό.

B. Το Βορειο-Ευρωπαϊκό δημοκρατικό συντεχνιακό μοντέλο (Democratic Corporatist Model), με κύριο χαρακτηριστικό την ιστορική συνύπαρξη των εμπορικών Μέσων ενημέρωσης με Μέσα που συνδέονται με οργανωμένες κοινωνικές ή πολιτικές ομάδες. Ο ρόλος του κράτους είναι μεν ενεργός, αλλά περισσότερο εποπτικός.

Γ. Το Φιλελεύθερο μοντέλο (Liberal Model), που εντοπίζεται κυρίως στις ΗΠΑ όπου οι μηχανισμοί της αγοράς κυριαρχούν, με την επακόλουθη κυριαρχία των εμπορικών Μέσων ενημέρωσης.

Η διάκριση των τριών μοντέλων έγινε με βάση τις διαφορές που εντοπίστηκαν σε σχέση με τη δύναμη και τη μορφή της βιομηχανίας του Τύπου, το βαθμό επαλληλίας του πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος, τον βαθμό επαγγελματικοποίησης και

των συστημάτων αυτορρύθμισης καθώς και τον ρόλο του κράτους στο επικοινωνιακό σύστημα (Hallin & Mancini 2004:67).

Ειδικότερα στις χώρες του Μεσογειακού Μοντέλου, στις οποίες εντάσσεται και η Ελλάδα, οι Hallin και Mancini διαπιστώνουν ότι υπάρχει αυξημένη επιρροή των πολιτικών κομμάτων στο επικοινωνιακό πεδίο, ως αποτέλεσμα του ισχυρού ρόλου του κράτους, αλλά και της ιστορίας έντονου ανταγωνισμού μεταξύ των κομμάτων. Ως εκ τούτου, ο χαρακτήρας των Μέσων ενημέρωσης, καθώς και ο μηχανισμός συγκρότησης και παραγωγής ειδήσεων επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό από τη δράση των κομμάτων. Σε αυτήν την περίπτωση, η θεωρία της επαλληλίας θα πρέπει να αποτυπώνει τον υψηλό βαθμό εξάρτησης του επικοινωνιακού συστήματος από το πολιτικό, που διαμορφώνει το περιεχόμενο του μηνύματος που προβάλλουν Μέσα ενημέρωσης που χρησιμεύουν ως μηχανισμοί διαμεσολάβησης, προκειμένου το κόμμα να επικοινωνήσει με τους πολίτες και να περάσει τα μηνύματά του.

1.4. ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΧΥ ΚΑΙ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Η προσαρμογή των Μέσων ενημέρωσης, αλλά και των υπολοίπων πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων στη Λογική του Μέσου αποτελεί απόρροια των αντιλήψεων για την ισχύ των Μέσων. Στην ενότητα που ακολουθεί παρουσιάζεται η κοινωνική θεωρία και οι υποκειμενικές θεωρίες για την ισχύ των Μέσων, η Προσλαμβανόμενη Επιρροής των Μέσων (presumed media influence), η Επίδραση του Τρίτου Προσώπου (Third Person Effect) και το Φαινόμενο των Εχθρικών Μέσων (Hostile Media Phenomenon).

Κοινωνική θεωρία και Υποκειμενικές θεωρίες

Οι επαγγελματίες των Μέσων ενημέρωσης πρωτίστως και δευτερευόντως οι πολιτικοί, χρησιμοποιούν την προσωπική τους γνώση αλλά και την εμπειρία που διαθέτουν για να σχηματίσουν τις δικές τους πρακτικές και παραστάσεις ως προς τις στρατηγικές που είναι αποτελεσματικές για την επικοινωνία και στη βάση τους κατανοούν και προσεγγίζουν το έργο τους.

Σύμφωνα με την τυπολογία του ΜακΚουέλ (2003:25), μπορεί κάποιος να διακρίνει τουλάχιστον τέσσερα είδη θεωριών που σχετίζονται με τη μαζική επικοινωνία: α. την κοινωνική, β. την κανονιστική, γ. τη διαχειριστική και δ. τη θεωρία της καθημερινής εμπειρίας.

Η κοινωνική θεωρία, που σύμφωνα με τους Βιντάλ & Σίγκιντζερ (1999: 22) θεωρείται ο πιο εξελιγμένος τύπος θεωρίας, στηρίζεται σε μελέτες που έχουν διεξαχθεί με βάση επιστημονικά αποδεκτούς κανόνες και μεθόδους και εξηγεί τον τρόπο λειτουργίας και δράσης των ΜΜΕ. Η κανονιστική θεωρία έχει ως κύριο χαρακτηριστικό το δεοντολογικό στοιχείο, καθώς «μας λέει πώς θα πρέπει η επικοινωνία να μορφοποιείται» (Βιντάλ & Σίγκιντζερ, 1999:22) και δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οφείλουν να λειτουργούν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (ΜακΚουέλ, 2003: 16).

Αντίθετα με την κοινωνική θεωρία, που ασχολείται με τον τρόπο που λειτουργεί το πεδίο της μαζικής επικοινωνίας και την κανονιστική θεωρία, που υποδεικνύει το δεοντολογικό στοιχείο, βάσει του οποίου θα πρέπει να λειτουργούν τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, η διαχειριστική (operational) προσέγγιση αναφέρεται στην πρακτική που χρησιμοποιεί ο επαγγελματίας των Μέσων ενημέρωσης, μέσω της οποίας αναπτύσσει τις λειτουργικές του θεωρίες. Η διαχειριστική προσέγγιση –

επαγγελματική θεωρία κατά τους Βιντάλ και Σίγκιντζερ (1999:22)- διατηρεί τον πρακτικό και κανονιστικό της χαρακτήρα και βοηθά τους επαγγελματίες «να επιτύχουν έναν συγκεκριμένο στόχο». Τέλος, η θεωρία της καθημερινής λογικής (θεωρία της κοινής λογικής κατά τους Βιντάλ και Σίγκιντζερ (1999: 22-23) σχετίζεται με τις εμπειρίες τις οποίες έχει αποκομίσει το άτομο και τις οποίες χρησιμοποιεί για να διαμορφώσει συγκεκριμένη αντίληψη και να οδηγηθεί σε συγκεκριμένες πράξεις. Η θεωρία της καθημερινής λογικής επηρεάζει τον τρόπο «ανάγνωσης» του περιεχομένου του μηνύματος ενός Μέσου Ενημέρωσης, τον εντοπισμό των διαφορών, ανάμεσα στον τρόπο απεικόνισης του μηνύματος σε διαφορετικά Μέσα ενημέρωσης και ουσιαστικά καθοδηγεί το κοινό στο να διαμορφώνει τις επιλογές του και την κριτική του προς τα Μέσα ενημέρωσης (ΜακΚουέλ, 2003:27).

Οι Σαμαράς και Ιορδανίδου (2016:89, 116) θεωρούν ότι η θεωρία της διαχειριστικής προσέγγισης και οι θεωρίες καθημερινής χρήσης δύνανται λειτουργικά να ενοποιηθούν σε μια ευρύτερη κατηγορία της «Υποκειμενικής Θεωρίας», που τις περιλαμβάνει, καθώς και οι δύο επιμέρους θεωρίες αφορούν στις προσωπικές αντιλήψεις που έχουν οι πολίτες και οι επαγγελματίες της Μαζικής Επικοινωνίας για τον τρόπο λειτουργίας των Μέσων.

Η διαδικασία της μεσοποίησης της πολιτικής τοποθετεί τα Μέσα ενημέρωσης στον πυρήνα της πολιτικής διαδικασίας και των πολιτικών θεσμών. Τα Μέσα αποκτούν αυτόνομο χαρακτήρα, με κεντρικό ρόλο σε όλα τα στάδια της πολιτικής διαδικασίας. Η προσαρμογή των πολιτικών παραγόντων στη Λογική του Μέσου θα πρέπει να συνδέεται με την πεποίθησή τους ότι τα Μέσα ενημέρωσης διαθέτουν ισχύ, προϋπόθεση αναγκαία για τη διαμόρφωση της στρατηγικής τους. Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς αντιλαμβάνονται οι δημοσιογράφοι που έγιναν πολιτικοί την ισχύ

των Μέσων καθώς και το εύρος αυτής της ισχύος, όπως επίσης και εάν η μετάβασή τους στην πολιτική μετέβαλε την ερμηνεία τους για το συγκεκριμένο ζήτημα.

1.4.1 Η ΠΡΟΣΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Με βάση τη θεωρία της «Προσλαμβανόμενης Επιρροής των Μέσων», τα άτομα θεωρούν ότι οι υπόλοιποι πολίτες επηρεάζονται από την κάλυψη των Μέσων ενημέρωσης και αλλάζουν τις στάσεις τους και τις συμπεριφορά τους ανάλογα (Gunther & Storey, 2003).

Σύμφωνα με τη θεωρία, «ορισμένες από τις πιο ενδιαφέρουσες επιπτώσεις των μήντια στην κοινωνία συμβαίνουν επειδή οι άνθρωποι θεωρούν ότι τα μήντια έχουν επιρροή» (Tal-Or κ.ά., 2009:99). Ως εκ τούτου, η πεποίθηση των ανθρώπων ότι τα Μέσα ενημέρωσης είναι ισχυρά, έχει επιπτώσεις στη συμπεριφορά τους, ανεξάρτητα από την ορθότητα ή όχι της πεποίθησής τους. Ανάλογες επιπτώσεις θα υπάρχουν και στην πολιτική, με τα μήντια να διαμορφώνουν τη συμπεριφορά των πολιτικών παραγόντων.

Σε αυτό το πλαίσιο, είναι ελάχιστονος σημασίας εάν η συμπεριφορά των πολιτικών παραγόντων διαμορφώνεται από την πραγματική ή την υποτιθέμενη ισχύ των Μέσων ενημέρωσης. Ακόμη κι αν η συμπεριφορά τους διαμορφώνεται από την υποτιθέμενη ισχύ, τότε η επίδραση των Μέσων γίνεται πραγματική και παράγει επιδράσεις. «Όσοι περισσότεροι πολιτικοί πιστεύουν στην πολιτική αμοιβαιότητα των Μέσων ενημέρωσης, τόσο περισσότερο τείνουν να αγκαλιάσουν τα θέματά τους... και τόσο ισχυρότερα είναι τα Μέσα» (Walgrave & van Aelst, 2006: 100).

1.4.2 ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΡΙΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Σύμφωνα με το φαινόμενο της Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου (Third Person Effect), οι άνθρωποι που εκτίθενται σε ένα δυνητικά πειστικό, αλλά αρνητικό μήνυμα, περιμένουν ότι το μήνυμα θα έχει μεγαλύτερη επίδραση στους άλλους απ' ό,τι στους ίδιους.

Πνευματικός «πατέρας» του φαινομένου Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου ήταν ο Davison (1983), που θεώρησε ότι «σε ορισμένες περιπτώσεις, ένα μήνυμα οδηγεί σε δράση όχι λόγω της επίδρασης που έχει σε εκείνους που φαινομενικά κατευθύνεται, αλλά επειδή τα άτομα θεωρούν ότι θα έχει αντίκτυπο στους «άλλους» (τα τρίτα πρόσωπα). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο Perloff (1999:355), με βάση τη συγκεκριμένη προσέγγιση, τα άτομα που εκτίθενται σε ένα διαμεσολαβημένο –και συνήθως αρνητικό μήνυμα- θεωρούν ότι το μήνυμα δεν θα έχει επίδραση «σε μένα» (πρώτο πρόσωπο) ή «σε σένα» (δεύτερο πρόσωπο), αλλά σε αυτούς» (τρίτο πρόσωπο).

Ο Davison (1983) πρότεινε επίσης ότι οι επιπτώσεις των μηνυμάτων, ανεξαρτήτως του περιεχομένου τους, δεν είναι άμεσες και δεν επηρεάζονται από τα μηνύματα, αλλά προέρχονται από την πεποίθηση όσων θεωρούν ότι οι «άλλοι» θα συμπεριφερθούν διαφορετικά στο περιεχόμενο του μηνύματος.

Με βάση τη βιβλιογραφία, τα άτομα τείνουν να αντιλαμβάνονται ότι η επίδραση του μηνύματος που προβάλλουν τα Μέσα ενημέρωσης είναι πιο ισχυρή στους «άλλους» απ' ό,τι στα ίδια, όταν το περιεχόμενό του είναι αρνητικό (e.g., Chia κ.ά., 2004).

Αντίθετα, όταν το μήνυμα είναι επιθυμητό ή θεωρείται θετικό, το άτομο τείνει να πιστεύει ότι έχει μεγαλύτερη θετική επίπτωση στο ίδιο απ' ό,τι στους «άλλους»

(Dweber 2014). Σε αυτές τις περιπτώσεις, ενεργοποιείται περισσότερο το φαινόμενο που ονομάστηκε Επίδραση Πρώτου Προσώπου (Perloff 1999: 359).

Μια πιθανή εξήγηση του φαινομένου της Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου μπορεί να αναζητηθεί στη θεωρία απόδοσης αιτιότητας (Chia κ.ά., 2004), όπου τα άτομα ερμηνεύουν μια πράξη ή ένα ερέθισμα με βάση εσωτερικά ή εξωτερικά αίτια (Heider, 1958: 82 · Όπ. αναφ. Τακάς 2015:12). Ως εκ τούτου, «ο άνθρωπος είθισται να αποδίδει αιτιότητα, βασιζόμενος σε προσωπικές εδραιωμένες πεποιθήσεις» (Τάκας 2015:35), γεγονός που οδηγεί στη διατύπωση σφαλμάτων ή μεροληψιών.

Με δεδομένο ότι η το φαινόμενο της Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου στηρίζεται στην αντίθεση ανάμεσα στο «εγώ» και τους «τρίτους», χρήσιμο θα ήταν να ανατρέξει κανείς στην αυτοεξυπηρετική/ ομαδοεξυπηρετική μεροληψία, όταν δηλαδή το άτομο ή τα άτομα που ανήκουν στην ίδια ομάδα έχουν την τάση «να αξιολογούν θετικά όλες τις στερεοτυπικές ιδιότητες της κοινωνικής ομάδας που ανήκει ένα άτομο (έσω-ομάδα) και αρνητικά τις ιδιότητες των ατόμων ή ομάδων που δεν ανήκουν στην ίδια κοινωνική ομάδα (έξω-ομάδα) (Τάκας, 2015: 41).

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφία, η θεωρία της Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου αναλύεται σε δύο διαστάσεις. Πρώτον, τη διάσταση της αντίληψης, σύμφωνα με την οποία τα άτομα αντιλαμβάνονται ότι τα ανεπιθύμητα μηνύματα θα έχουν μεγαλύτερη επίπτωση στους «άλλους» απ' ότι στους ίδιους. Δεύτερον, τη συμπεριφορική διάσταση, καθώς όσοι διέπονται από τη συγκεκριμένη αντίληψη, ιδιαίτερα εάν έχουν θέσεις ευθύνης, θα αναλάβουν δράση, με στόχο να προστατεύσουν όσους θεωρούν «ευάλωτους» στα ανεπιθύμητα μηνύματα. Κυρίως, η δράση παίρνει τη μορφή της λογοκρισίας και του αιτήματος για επιβολή ρυθμιστικού πλαισίου και πιο αυστηρών κανονισμών στη λειτουργία των Μέσων ενημέρωσης. Η

ύπαρξη του φαινομένου της Επίδρασης του Τρίτου Προσώπου έγινε αντιληπτή και στο αμερικανικό Κογκρέσο, κατά τη διάρκεια συζήτησης με αντικείμενο την πορνογραφία. Οι γερουσιαστές θέλησαν να προστατεύσουν τους πολίτες από τις «βλάβες» που θα προκαλούσε το ανεπιθύμητο υλικό, κυρίως στα παιδιά και στις μειονότητες (Dweberry, 2014: 281-283)

1.4.3. ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΕΧΘΡΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

Σύμφωνα με το «φαινόμενο των εχθρικών Μέσων», ακόμη κι όταν η κάλυψη ενός αμφιλεγόμενου θέματος γίνεται ισορροπημένα και αντικειμενικά, με βάση τα κριτήρια των περισσότερων ατόμων, οι άνθρωποι που έχουν υψηλή εμπλοκή στο θέμα τείνουν να θεωρούν ότι η κάλυψη είναι άδικη εις βάρος τους και τείνει να είναι θετική προς την άλλη πλευρά. Η τάση των προσώπων να θεωρούν την ουδέτερη κάλυψη των Μέσων ως μονόπλευρη και άδικη ονομάζεται φαινόμενο των εχθρικών Μέσων.

Μία από τις βασικότερες έρευνες που τεκμηρίωσαν εμπειρικά το φαινόμενο της επίδρασης των εχθρικών Μέσων ήταν αυτή που εξέτασε την κάλυψη της σφαγής της Βηρυτού από αμερικανικά Μέσα. Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι συμφώνησαν ότι η κάλυψη ήταν μεροληπτική, ωστόσο διαφώνησαν ως προς την κατεύθυνση της μεροληψίας. Οι μεν Παλαιστίνιοι θεώρησαν ότι τα αμερικανικά ΜΜΕ ευνοούσαν την ισραηλινή πλευρά, ενώ οι Ισραηλινοί θεώρησαν το αντίθετο (Vallone, Ross & Lepper, 1985).

Το φαινόμενο των εχθρικών Μέσων έχει ως συνέπεια, οι εμπλεκόμενοι σε ένα αμφιλεγόμενο ζήτημα να θεωρούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης ως μεροληπτικά (Richardson κ.ά., 2008). Μάλιστα, σύμφωνα με τους Gunther και Liebhard (2006),

σημαντικός παράγοντας επιδείνωσης του φαινομένου των εχθρικών Μέσων αποτελεί και ο δημοσιογράφος που μεταδίδει το περιεχόμενο μιας είδησης.

Έρευνα που έγινε σε τρεις ευρωπαϊκές χώρες έδειξε ότι το φαινόμενο των εχθρικών Μέσων εντοπίζεται και σε πολιτικούς παράγοντες. Ως αποτέλεσμα, οι πολιτικοί «είναι λιγότερο πιθανό να επικοινωνούν με τους δημοσιογράφους και περισσότερο πιθανό να χρησιμοποιούν τη σύγκρουση και τη δραματοποίηση για να κερδίσουν δημόσια προσοχή» (Matthes κ.ά., 2017:345). Παράλληλα, σύμφωνα με την ίδια έρευνα, το φαινόμενο των εχθρικών Μέσων λειτουργεί αρνητικά στο ζήτημα της εμπιστοσύνης των πολιτών στη δημοκρατία και ενισχύει την πεποίθηση ότι οι πολίτες δεν είναι ενημερωμένοι σωστά για πολιτικά θέματα.

Το φαινόμενο των εχθρικών Μέσων δεν περιορίζεται μόνον σε περιπτώσεις όπου η παρουσίαση ενός αμφιλεγόμενου ζητήματος είναι ισορροπημένη, αλλά και σε μη ισορροπημένο ειδησεογραφικό περιεχόμενο, κάτι που περιγράφεται ως «σχετικό φαινόμενο εχθρικών Μέσων» (Gunther κ.ά., 2001).

Η προσωπική αντίληψη που διαμορφώνουν οι πολιτικοί για την ισχύ των Μέσων επιδρά στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τους δημοσιογράφους και στις στρατηγικές που διαμορφώνουν για να αποκτήσουν πρόσβαση στα Μέσα ενημέρωσης, ένα ζήτημα κομβικής σημασίας για την επανεκλογή τους και την εδραίωσή τους στο πολιτικό σύστημα. Ερώτημα λοιπόν αποτελεί ο τρόπος με τον οποίο οι παραδοσιακοί πολιτικοί αντιμετώπισαν τους δημοσιογράφους που διεκδίκησαν πολιτικό αξίωμα. Συναφές είναι το ερώτημα που σχετίζεται με την αντίδραση των δημοσιογράφων, πρώην συναδέλφων τους, στην είδηση της μετάβασής τους στην πολιτική και εάν υπήρξε μεταβολή στις σχέσεις τους.

1.5. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: ΣΥΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΘΕΩΡΙΕΣ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΙΗΣΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΕΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ

Η διαδικασία της μεσοποίησης έθεσε τα Μέσα ενημέρωσης στον πυρήνα της πολιτικής διαδικασίας, με τα ίδια να αποκτούν αυξημένη επιρροή στους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς, ως ανεξάρτητοι παράγοντες. Ερώτημα αποκτά το μέγεθος της επιρροής των Μέσων ενημέρωσης στην πολιτική, με βάση τις υποκειμενικές θεωρίες που διαμορφώνουν τόσο οι δημοσιογράφοι όσο και οι πολιτικοί για την ισχύ των Μέσων. Εάν η Λογική του Μέσου θεωρείται ισχυρότερη από τη λογική του κόμματος, τότε οι πολιτικοί, πρωτίστως και οι δημοσιογράφοι, δευτερευόντως, θα πρέπει να θεωρούν ότι τα Μέσα ενημέρωσης, μέσω της διαμεσολαβημένης πραγματικότητας που παρουσιάζουν στο κοινό, έχουν υψηλή επιρροή στις πολιτικές διαδικασίες και μάλιστα υψηλότερη απ' αυτή που έχουν οι ίδιοι οι πολιτικοί (Stromback 2011: 423-424).

Οι θέσεις των δρώντων υποκειμένων για την ισχύ των Μέσων, αλλά και η αντίληψή τους για την επίδραση της Λογικής του Μέσου έναντι της λογικής του κόμματος, επιτρέπει την ταυτοποίηση της υποκειμενικής τους θεωρίας, αλλά και τον εντοπισμό του ανορθολογισμού που προκύπτει από τη διαφοροποίηση ανάμεσα στην υποκειμενική και την κοινωνική θεωρία. (Ιορδανίδου, 2018β: 25). Πέραν αυτών, η αντίληψη των υποκειμένων στον χώρο της πολιτικής για την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης, τη λογική που τα διέπει, τον τρόπο διάρθρωσης και τη λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων θα πρέπει να παράγει αποτελέσματα ως προς τη στάση τους απέναντί τους.

Αντικείμενο της εργασίας είναι η διερεύνηση των προσωπικών αντιλήψεων που διαθέτουν άτομα με προσωπική γνώση και εμπειρία για τον τρόπο που λειτουργεί το πολιτικό και επικοινωνιακό σύστημα. Ποια πιστεύουν ότι η είναι η ισχύς των Μέσων; Ποιος πιστεύουν ότι καθοδηγεί το περιεχόμενο της ειδησεογραφίας; Και ποιοι είναι ισχυρότεροι: οι δημοσιογράφοι ή οι πολιτικοί; Ιδιαίτερα όσον αφορά στα δρώντα υποκείμενα στον χώρο της πολιτικής και της δημοσιογραφίας, η αντίληψη περί της ισχύος των Μέσων έχει και πρακτικές συνεπαγωγές στον τρόπο με τον οποίο τα αντιμετωπίζουν, ανεξάρτητα από το εάν η ισχύς που τους αποδίδουν είναι πραγματική ή φαντασική.

Εφόσον ένας πολιτικός θεωρεί ότι τα Μέσα είναι ισχυρά και παράγουν επιδράσεις (presumed media influence), τότε έχει δύο επιλογές: είτε να επιχειρήσει τη χειραγώγηση ή και τον εξορθολογισμό των Μέσων ενημέρωσης μέσω παρέμβασης στο θεσμικό πλαίσιο που θα επαναπροσδιορίζει τους όρους λειτουργίας και αυτονομίας τους, είτε να προσαρμόσει τη στάση του στη Λογική του Μέσου και να επιδιώξει επαφές με τα Μέσα ενημέρωσης, χρησιμοποιώντας ακόμη και ειδικούς της επικοινωνίας, προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε αυτά και να περάσει το δικό του μήνυμα προς το κοινό. (Ιορδανίδου 2018β: 24). Με αυτόν τον τρόπο, τα Μέσα ενημέρωσης εντάσσονται στον στρατηγικό τους σχεδιασμό, είτε για να αποκτήσουν πρόσβαση στο ευρύτερο κοινό, είτε για να ενδυναμώσουν τη θέση τους στο πολιτικό σύστημα, είτε για να αποκτήσουν πληροφόρηση, καθώς θεωρούν τους δημοσιογράφους ως γνώστες σημαντικών πληροφοριών για την πολιτική διαδικασία.

Ανάλογες συνέπειες αναμένεται ότι θα έχει και η πεποίθηση ενός πολιτικού ότι τα Μέσα είναι εχθρικά απέναντί του. Εάν οι πολιτικοί θεωρούν ότι «οι δημοσιογράφοι κάνουν κακή δουλειά, τότε είναι πιθανό να επηρεάσει την αλληλεπίδρασή τους με τα Μέσα ενημέρωσης» (Brants κ.ά., 2010:27). Η επίδραση των εχθρικών Μέσων είναι

πιθανό αφενός να εντείνει τον κυνισμό αλλά και αμοιβαία καχυποψία ανάμεσα στις δύο πλευρές του φάσματος της πολιτικής επικοινωνίας, αποκρύπτοντας τα σχέδια και τις στρατηγικές τους (Matthes κ.ά. 2017:345). Παράλληλα, το Φαινόμενο των Εχθρικών Μέσων σημαίνει ότι ο πολιτικός θεωρεί ότι το εχθρικό προς αυτόν Μέσο δεν έχει τη νομιμοποίηση που του παρέχει ο κανονιστικός του ρόλος, προκαλώντας κινητοποίηση για κατασταλτική λειτουργία έναντί του (Ιορδανίδου 2018β:26), χωρίς να αποκλείεται η πρόκληση κρίσης αξιοπιστίας του ιδίου του Μέσου, ανεξάρτητα από το εάν όντως μεροληπτεί ή όχι. Η κατασταλτική λειτουργία μπορεί να επέλθει είτε δια της μεταβολής στο θεσμικό πλαίσιο και της παρέμβασης στη θεσμική του αυτονομία, είτε δια της προσπάθειας απονομιμοποίησης του Μέσου ενημέρωσης στο ευρύτερο ακροατήριο.

Στο ίδιο μήκος κύματος κυμαίνεται και η τοποθέτηση του πολιτικού συστήματος σε περίπτωση που θεωρήσουν ότι το μήνυμα του Μέσου δεν επιδρά μεν απευθείας σε αυτό, αλλά στο κοινό. Με βάση την Επίδραση του Τρίτου Προσώπου, οι πολιτικοί θα επιχειρήσουν να εξορθολογήσουν κατά το δοκούν τη λειτουργία των Μέσων ενημέρωσης, χωρίς να εξετάσουν αν πράγματι το περιεχόμενό τους παράγει επιδράσεις προς την κοινωνία.

Σε καθοριστικό παράγοντα για τη αντίληψη των υποκειμένων για το περιεχόμενο των Μέσων αλλά και για τις σχέσεις ανάμεσα στο πολιτικό και το επικοινωνιακό πεδίο διαδραματίζει και το υψηλό επίπεδο επαλληλίας κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος που χαρακτηρίζει την Ελλάδα, ως χώρα της Μεσογείου, με βάση και το μοντέλο των Hallin & Mancini (2004:28). Οι αναγνώστες-θεατές έχουν την τάση να υποστηρίζουν απόψεις που ταυτίζονται με την ιδεολογία του κόμματός τους ή τα πιστεύω τους. Μια πιθανή διάσταση της συγκεκριμένης

αντίληψης είναι η ταύτιση των θεατών-υποστηρικτών ενός κόμματος με τις θέσεις του κόμματός τους για το περιεχόμενο των ειδήσεων των ΜΜΕ.

Είναι λοιπόν σαφές ότι η υποκειμενική αντίληψη των δρώντων υποκειμένων για την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης επηρεάζει τη στάση τους απέναντι σε αυτά. Ιδιαίτερες επιπτώσεις έχει η υποκειμενική αντίληψη στην περίπτωση των πολιτικών, καθώς το πολιτικό και επικοινωνιακό σύστημα βρίσκονται σε κατάσταση ανταγωνιστικής συμβίωσης και αλληλεπίδρασης, με επιπτώσεις στη θεσμική θέση και των δύο πλευρών αλλά και την ποιότητα της πληροφόρησης.

Μέσω της διερεύνησης των υποκειμενικών αντιλήψεων, στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διαπιστωθεί ο βαθμός μεσοποίησης της πολιτικής διαδικασίας στην Ελλάδα, καθώς και το πώς οι δημοσιογράφοι που μετέβησαν στην πολιτική αντιλαμβάνονται τόσο την ισχύ των Μέσων, όσο και τις σχέσεις που διαμορφώνονται ανάμεσα στις πολιτικές ελίτ και τα Μέσα ενημέρωσης.

Βασικά ερευνητικά ερωτήματα:

Ερευνητικό Ερώτημα 1:

Ποιες οι στρατηγικές αξιοποίησης της προτεραιάς δημοσιότητας που απέκτησαν από το δημοσιογραφικό επάγγελμα οι δημοσιογράφοι που μετακινήθηκαν στην πολιτική;

Ερευνητικό Ερώτημα 2:

Ποιες οι υποκειμενικές θεωρίες των δημοσιογράφων αυτών για την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης;

Ερευνητικό Ερώτημα 3:

Ποιες οι υποκειμενικές θεωρίες των δημοσιογράφων για τις σχέσεις εξουσίας-Μέσων ενημέρωσης;

Ερευνητικό Ερώτημα 4:

Βίωσαν ως πρώην δημοσιογράφοι την ετερότητα ή ακόμα και τη δαιμονοποίηση από τους παραδοσιακούς πολιτικούς μετά τη μετάβασή τους στο νέο πεδίο;

Ερευνητικό Ερώτημα 5:

Βίωσαν από τον δημοσιογραφικό κόσμο συνθήκες ετερότητας ή και δαιμονοποίησης ως πρώην δημοσιογράφοι που εξελίχθηκαν σε πολιτικούς;

Ερευνητικό Ερώτημα 6:

Αντιμετώπισαν κι εάν ναι, με ποιον τρόπο τη συσχέτισή τους με το φαινόμενο της διαπλοκής;

Ερευνητικό Ερώτημα 7:

Η ενασχόληση με την πολιτική αντιμετωπίζεται με όρους επιτυχίας ή αποτυχίας;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ – Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνηθούν οι υποκειμενικές θεωρίες των δημοσιογράφων που μετέβησαν στο πεδίο της ενεργούς πολιτικής. Οι υποκειμενικές αυτές θεωρίες συνιστούν ερμηνείες του τρόπου λειτουργίας του συστήματος της πολιτικής επικοινωνίας και η διερεύνησή τους γίνεται σε συνάρτηση με τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούν στο ενδοκρατικό επικοινωνιακό σύστημα και ιδιαίτερα μετά την επικράτηση της Λογικής του Μέσου, ως αποτέλεσμα της «άγριας απορρύθμισης» (savage deregulation), όπως την χαρακτηρίζουν οι Hallin & Mancini (2004:125) στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο.

Το κεφάλαιο προσφέρει το αναγκαίο ιστορικό πλαίσιο. Αποτυπώνει τον τρόπο λειτουργίας των Μέσων ενημέρωσης στην Ελλάδα, με κρίσιμο γεγονός την άναρχη απορρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, που επέφερε αλλαγές στο μηντιακό περιβάλλον. Στη συνέχεια εξετάζονται οι επιπτώσεις της λειτουργίας των Μέσων ενημέρωσης τόσο στο δημοσιογραφικό περιεχόμενο, όσο και στις σχέσεις τους με την Εξουσία, υπό το πρίσμα και των θεωριών που έχουν αναλυθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο.

2.1. ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ ΣΤΗΝ «ΑΓΡΙΑ ΑΠΟΡΡΥΘΜΙΣΗ»

Στην Ελλάδα, ο ραδιοτηλεοπτικός τομέας χαρακτηρίζεται από τον ασφυκτικό έλεγχο του κράτους και τον μονοπωλιακό χαρακτήρα της κρατικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, που διήρκεσε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1980, ακολουθώντας το

παράδειγμα που ίσχυσε στα περισσότερα κράτη, «αρχικά εξαιτίας τεχνικών περιορισμών και αργότερα ως πολιτική επιλογή (ΜακΚουέλ, 2003:45-47).

Στην Ελλάδα και το ραδιόφωνο και η τηλεόραση ξεκίνησαν τη λειτουργία τους σε περιόδους αυταρχικών καθεστώτων και τέθηκαν υπό τον πλήρη έλεγχο του κράτους, ο οποίος και μετατρέπεται σε ιδιοκτητή των νέων αυτών Μέσων ενημέρωσης. Το ραδιόφωνο έκανε την εμφάνισή του το 1936, κατά τη δικτατορία του Μεταξά και η τηλεόραση εμφανίστηκε το 1966, με την ανάπτυξή της να συμπίπτει με τη Χούντα των Συνταγματαρχών (Κατσούδας, 1986· Paraschos & Zaharopoulos, 1993).

Οι κρατικοί ραδιοφωνικοί και τηλεοπτικοί σταθμοί στην Ελλάδα χρησιμοποιούνταν εργαλειακά από την εκάστοτε κυβέρνηση, που ασκούσε ασφυκτικό έλεγχο στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο. Η στενή σχέση πολιτικής εξουσίας-κρατικής ραδιοτηλεόρασης αποτυπώνεται και στην πρακτική που θέλει τις διοικήσεις και τα στελέχη των κρατικών Μέσων ενημέρωσης να αλλάζουν κάθε φορά που αλλάζει το κόμμα που γίνεται κυβέρνηση, διαιωνίζοντας έτσι την πελατειακή λογική (Parathanassopoulos 1999:383).

Η δημόσια τηλεόραση παρέμεινε υπό τον έλεγχο του κρατικού μονοπωλίου ακόμη και μετά την πτώση της Χούντας, το 1974 (Iordanidou, 2008:4). Παρά την ανάπτυξη της κρατικής ραδιοτηλεόρασης, ο χώρος του Τύπου διατήρησε την ισχύ του και, ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1980, άλλαξε σημαντικά, με την είσοδο νέων παικτών και νέων τεχνολογιών. Καθοριστικής σημασίας για τις εξελίξεις στον χώρο του Τύπου θεωρείται η αλλαγή στη φυσιογνωμία των ιδιοκτητών, που εκτόπισαν τους παραδοσιακούς εκδότες. Κι αυτό, επειδή οι νέοι επιχειρηματίες είχαν παράλληλες δραστηριότητες σε σειρά σημαντικών κλάδων για την οικονομική δραστηριότητα, ήτοι στον χώρο των κατασκευών, της ναυτιλίας, της βιομηχανίας, με αποτέλεσμα

πολλές εφημερίδες να καταστούν τμήματα «ευρύτερων οικονομικών αυτοκρατοριών» (Λέανδρος, 2013:33-36) με τους ιδιοκτήτες να προωθούν τα ιδιαίτερα συμφέροντά τους μέσω των τίτλων που διέθεταν, γεγονός που ενισχύει τον έντονο πελατειακό χαρακτήρα των σχέσεων Μέσων ενημέρωσης-εξουσίας (Hallin & Mancini, 2004).

Οι αλλαγές σε επίπεδο ιδιοκτησίας μετέβαλαν το περιεχόμενο των εφημερίδων, που για λόγους εμπορευματοποίησης, προσαρμόστηκε στις ανάγκες ενός ευρύτερου κοινού. Οι μεγάλες εφημερίδες, προσπαθώντας να διευρύνουν το κοινό τους διέρρηξαν κατά κάποιον τρόπο τη στενή σχέση τους με τα κόμματα και το περιεχόμενό τους απηχούσε την ιδεολογική τους τοποθέτηση (Parathanassopoulos 1999:383-384). Η εξέλιξη αυτή βέβαια δεν συνέβη σε εφημερίδες οι οποίες λειτουργούσαν ως επίσημα όργανα πολιτικών κομμάτων (π.χ. Ριζοσπάστης, Αυγή). Οι εξελίξεις στον Τύπο δεν είναι άσχετες με το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο, τόσο επειδή ιδιοκτήτες των παραδοσιακών Μέσων ενημέρωσης έγιναν αργότερα και ιδιοκτήτες ραδιοτηλεοπτικών επιχειρήσεων, αλλά και επειδή οι μετέπειτα κάτοχοι ραδιοτηλεοπτικών σταθμών συγκεντρώνουν τα ίδια χαρακτηριστικά, δηλαδή τα Μέσα ενημέρωσης είναι μέρος μιας πολύπλευρης οικονομικής δραστηριότητας, που απλώνεται σε κρίσιμους τομείς της εθνικής οικονομίας (Σμυρναίος, 2013).

Οι συνθήκες για την απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου δημιουργήθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του 1980, ως απόρροια της γενικότερης απορρύθμισης σε διεθνές επίπεδο, την υποχρέωση της Ελλάδας, ως μέλος της Ε.Ε. να επιτρέψει τη δραστηριοποίηση ιδιωτικών σταθμών και των νέων τεχνολογιών. Ωστόσο, καθοριστικός παράγοντας ήταν η πολιτική συγκυρία, η οποία έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης, με αποτέλεσμα την χωρίς σχέδιο ιδιωτικοποίηση (Παναγιωτοπούλου, 2003:71-72).

Η απορρύθμιση ξεκίνησε από τις ραδιοσυχνότητες, όταν οι τότε εκλεγέντες δήμαρχοι της Αθήνας, Μιλτιάδης Έβερτ, Θεσσαλονίκης, Σωτήρης Κούβελας και Πειραιά, Ανδρέας Ανδριανόπουλος, μέλη της αντιπολιτευόμενης τότε Νέας Δημοκρατίας προχώρησαν στη δημιουργία των πρώτων ραδιοφωνικών δημοτικών σταθμών. Το 1987 ξεκίνησαν να εκπέμπουν ο «Αθήνα 9,84» στην Αθήνα, και στη συνέχεια το «Κανάλι 1» στον Πειραιά και το «Θεσσαλονίκη 100» σε Θεσσαλονίκη, τάση που ακολούθησαν και άλλες δημοτικές αρχές (Parathanassopoulos, 1990:392).

Η εκπομπή των δημοτικών ραδιοφώνων έγινε χωρίς άδεια. Ως απάντηση, η τότε κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ επέλεξε τον δρόμο της μη αντιπαράθεσης, αλλά εξήγγειλε την πρόθεσή της να ανοίξει τις ραδιοτηλεοπτικές συχνότητες, κάτι που επετεύχθη με τον Ν. 1730/1987 που επέτρεψε τη σύσταση και λειτουργία τοπικών ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών, με συγκεκριμένη εμβέλεια και με απαγόρευση ως προς τη δημιουργία δικτύων (Parathanassopoulos, 1990:393).

Η απελευθέρωση της τηλεόρασης ξεκίνησε από τη Θεσσαλονίκη, όταν ο τότε δήμαρχος, τον Ιανουάριο του 1988 άρχισε να αναμεταδίδει προγράμματα δορυφορικών καναλιών, με την τότε κυβέρνηση να τον οδηγεί στα δικαστήρια (Parathanassopoulos, 1990:393).

Η διαπραγμάτευση για την αδειοδότηση ιδιωτικών σταθμών ξεκίνησε από το ΠΑΣΟΚ πριν το 1989, ενόψει των εκλογών, περισσότερο ως πολιτική επιδίωξη για την εξασφάλιση θετικής και προνομιακής κάλυψης, παρά ως προϊόν ενός οργανωμένου και συνεκτικού σχεδίου για τη δημιουργία ενός σύγχρονου ραδιοτηλεοπτικού τοπίου. Η εκπομπή των πρώτων ιδιωτικών σταθμών πανελλαδικής εμβέλειας έγινε το 1989, με πρώτο το Mega Channel και ακολούθησε ο ANTI (Parathanassopoulos, 1999:356). Η έναρξη της εκπομπής προγράμματος έγινε χωρίς

άδεια, όμως με την πεποίθηση ότι η διαδικασία αδειοδότησης θα ολοκληρωθεί σύντομα (Samaras, 2000:107). Η πολιτική εξουσία, ακολουθώντας τις εξελίξεις στο ευρωπαϊκό πεδίο, προσπάθησε να θέσει τη ραδιοτηλεόραση σε καθεστώς εποπτείας, επιλέγοντας το μοντέλο της εκχώρησης αρμοδιοτήτων ελέγχου σε ειδικά συμβούλια, εν προκειμένω με τον Ν. 1866/1989 που προβλέπει τη σύσταση του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου (Βρετός & Παπαγιαννίδης 2013:25). Σύμφωνα με μια άλλη ερμηνεία, η συγκρότηση του ΕΣΡ οφείλεται στη βούληση της πολιτικής εξουσίας να αποφύγει το πολιτικό κόστος των αντιπαραθέσεων με τα ιδιωτικά Μέσα ενημέρωσης. Ωστόσο, η Ανεξάρτητη Αρχή επί της ουσίας δεν άσκησε ποτέ τα καθήκοντά της, λόγω τόσο των υλικοτεχνικών υποδομών, όσο και των ισχυρών πιέσεων που δεχόταν από την εξουσία (Χρυσόγονος, 2002:300).

Αν και οι επόμενες κυβερνήσεις έθεταν τη ρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου στις προεκλογικές τους εξαγγελίες, στην πραγματικότητα κάτι τέτοιο δεν ίσχυσε ποτέ. Τα κανάλια λειτουργούσαν με προσωρινές αλλά συνεχείς παρατάσεις, αναμένοντας τις προαναγγελθείσες νομοθετικές ρυθμίσεις που δεν ήρθαν ποτέ, ενόψει και της μετάβασης στην ψηφιακή εποχή, που προβλέφθηκε με τον Ν. 3592/2007. Η καθυστέρηση στη διεξαγωγή της διαγωνιστικής διαδικασίας για την οριστική αδειοδότηση προκάλεσε μόνον κατά τη χρονική περίοδο 2008-2014 επτά νομοθετικές παρεμβάσεις¹, που παρέτειναν τη λειτουργία των υπαρχόντων σταθμών εθνικής εμβέλειας, διαιωνίζοντας το καθεστώς αναρχίας στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο.

Αλλαγή στο ραδιοτηλεοπτικό –αλλά και ευρύτερο επικοινωνιακό- πεδίο επήλθε με την ανάληψη της κυβερνητικής εξουσίας από τον ΣΥΡΙΖΑ. Ο Ν. 4339/2015, ήρθε σε

1 Ν. 4279/2014 άρθρο 6 παρ. 4α, Ν. 4208/2013 άρθρο 17, Ν. 4038/2012 άρθρο 8, Ν. 3905/2010 άρθρο 49, Ν.3838/2010 άρθρο αρ. 29 παρ. 4, Ν. 3775/2009 άρθρο 38, Ν.3723/2008 άρθρο 9

μία περίοδο όπου τα Μέσα ενημέρωσης στην Ελλάδα είχαν ήδη απολέσει μεγάλο μέρος της αξιοπιστίας τους (Reuters Institute for the Study of Journalism 2016:8, 25), ενώ συνέπεσε με την οικονομική κρίση και την επιβολή μέτρων λιτότητας, βάσει των μνημονίων. Η επιχειρούμενη αλλαγή στο ραδιοτηλεοπτικό τοπίο δέχθηκε επικρίσεις, τόσο από τα υπάρχοντα Μέσα ενημέρωσης όσο και από τα υπόλοιπα κόμματα, που υποστήριζαν ότι η κυβέρνηση επιδιώκει τον έλεγχο του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου (Χατζηνικόλας, 2016).

Η αδυναμία επιβολής της διαγωνιστικής διαδικασίας μέσω του ΕΣΡ, λόγω και της έλλειψης διακομματικής συναίνεσης στην επιλογή των μελών του, προκάλεσε εμπλοκή στην εφαρμογή της νομοθεσίας. Προσπαθώντας να παρακάμψει το εμπόδιο του ΕΣΡ, η κυβέρνηση, δια τροπολογίας, αποφάσισε να μεταβιβάσει τις εξουσίες της Ανεξάρτητης Αρχής στη Γενική Γραμματεία Ενημέρωσης, ενώ περιόρισε σε μόλις τέσσερις τις άδειες εκπομπής τηλεοπτικών σταθμών εθνικής εμβέλειας (Liberal.gr, 2016). Αν και η διαγωνιστική διαδικασία πραγματοποιήθηκε, ο νόμος κρίθηκε αντισυνταγματικός από το Συμβούλιο Επικρατείας, καθώς η άσκηση της αρμοδιότητας της αδειοδότησης των καναλιών από τον υπουργό Επικρατείας παραβιάζει τις διατάξεις του Συντάγματος, αφού μόνο αρμόδιο όργανο για την αδειοδότηση των τηλεοπτικών σταθμών είναι το Εθνικό Ραδιοτηλεοπτικό Συμβούλιο (Μάνδρου, 2017), με αποτέλεσμα την ακύρωση του διαγωνισμού.

Η διεξαγωγή της διαγωνιστικής διαδικασίας έγινε εφικτή μετά τη διακομματική συναίνεση στη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής για τον ορισμό νέων μελών του ΕΣΡ (Μπουρδάρας, 2016), το οποίο προχώρησε στην προκήρυξη επτά τηλεοπτικών αδειών πανελλήνιας εμβέλειας (ΕΣΡ, 2017) . Με την επιτυχή ολοκλήρωση του διαγωνισμού, άδεια εκπομπής ενημερωτικού προγράμματος γενικού περιεχομένου εθνικής εμβέλειας έλαβαν οι εταιρείες (ΕΣΡ, 2018): α. Ειδήσεις Ντοτ Κομ, Ανώνυμη

Ραδιοτηλεοπτική και Εμπορική Εταιρεία Παροχής Πληροφοριών Ενημέρωσης (ΣΚΑΙ), συμφερόντων του Ομίλου Αλαφούζου, που κατέχει το συγκρότημα της «Καθημερινής», β. Νέα Τηλεόραση Α.Ε. (Star Channel), συμφερόντων του Ομίλου Βαρδινογιάννη, γ. Alpha Δορυφορική Τηλεόραση Α.Ε. (Alpha), συμφερόντων του Ομίλου Κοντομηνά (αργότερα συγχωνεύτηκε με το Star Channel), δ. Antenna TV Α.Ε. (Ant1), συμφερόντων του Ομίλου Κυριακού και ε. Ραδιοτηλεοπτική Α.Ε. («Ε» TV, νυν Open), συμφερόντων του επιχειρηματία Ιβάν Σαββίδη (Μανιάτης, 2018).

Παράλληλα, το ΕΣΡ προχώρησε το 2019 σε νέα προκήρυξη για την κάλυψη των δύο «ορφανών» τηλεοπτικών αδειών (ΕΣΡ, 2019) , στην οποία μετείχε η εταιρεία «ΑΛΤΕΡ ΕΓΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΜΕΣΩΝ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ», συμφερόντων του εφοπλιστή-επιχειρηματία, Βαγγέλη Μαρινάκη (Τυπολογίες, 2019), που κατέχει επίσης και την ιδιοκτησία των τίτλων εφημερίδων του τέως πανίσχυρου συγκροτήματος Λαμπράκη (Χιώτης, 2017).

Η αναδιάταξη πάντως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος στα μήντια δεν τροποποίησε το μοντέλο δράσης των ιδιοκτητών, που πέραν των επιχειρήσεων ΜΜΕ, διατηρούν παράλληλα συμφέροντα σε κρίσιμους τομείς της εθνικής οικονομίας. Ως εκ τούτου, η αλλαγή των προσώπων δεν επηρεάζει τα βασικά χαρακτηριστικά του επικοινωνιακού συστήματος στο σύνολό του (Σμυρναίος, 2013).

2.2. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΙΔΙΩΤΙΚΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατά τη διάρκεια του κρατικού μονοπωλίου και μέχρι το 1989, κυρίαρχο μοντέλο στον δημόσιο ραδιοτηλεοπτικό φορέα ήταν η λογική του κόμματος. Η άναρχη απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου στην Ελλάδα οδήγησε στην καθιέρωση της τηλεόρασης ως κυρίαρχο Μέσο, με την ενσωμάτωση της Λογικής του Μέσου,

που σήμανε αυτόματα και την υποχώρηση της λογικής του κόμματος, που περιορίστηκε στα κρατικά Μέσα ενημέρωσης, που εξακολουθούν να λειτουργούν ως «όργανα» της εκάστοτε κυβερνητικής εξουσίας (Μακρυδημήτρης, 2008).

Ωστόσο, ο υψηλός βαθμός συγκέντρωσης Μέσων ενημέρωσης και η παράλληλη δραστηριοποίηση των εκδοτών σε κρίσιμους τομείς της οικονομίας κατέστησε τους τηλεοπτικούς ως εργαλεία επίτευξης των στρατηγικών επιδιώξεών τους. Η πρακτική αυτή προκάλεσε και προκαλεί αντιδράσεις του πολιτικού συστήματος, με χαρακτηριστικότερη περίπτωση αυτή του πρώην πρωθυπουργού Κωνσταντίνου Μητσοτάκη, που απέδωσε την ήττα της Νέας Δημοκρατίας στις εθνικές εκλογές του 1993 στη «διαπλοκή», όρος που χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον και χρησιμοποιείται μέχρι και σήμερα (Grey & Kyriakidou, 2012). Ως διαπλοκή ορίζεται το σύμπλεγμα πολιτικών, οικονομικών και άλλων δυνάμεων που διαχειρίζονται τα Μέσα ενημέρωσης, με αποτέλεσμα την αλλαγή των κανόνων. Τα Μέσα δεν διαμεσολαβούν ανάμεσα στους πολίτες και τους κυβερνώντες, αλλά καθίστανται μεσάζοντες ανάμεσα σε επιχειρηματίες και πολιτικούς (Iordanidou 2008:12), ενώ οι δημοσιογράφοι λειτούργησαν ως μορφή εξουσίας κι όχι ως μηχανισμός ελέγχου της εξουσίας, χάνοντας πολλές φορές την αξιοπιστία τους (Ιορδανίδου, 2018α).

Η επικράτηση της Λογικής του Μέσου, που ήρθε ως συνέπεια της απορρύθμισης του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου επέφερε τρία αποτελέσματα: «πρώτον, το κράτος έχασε τον ρόλο του πυλώρου στην κατασκευή της διαμεσολαβημένης επικοινωνίας· δεύτερον, την αύξηση της μηντιακής παρεΐσδυσης (media intrusion) στην πολιτική και τρίτον, την εμπορευματοποίηση της πολιτικής επικοινωνίας (Samaras 2000: 104, 259). Ωστόσο, η υψηλή παρέμβαση του κράτους στο ραδιοτηλεοπτικό πεδίο και τα υψηλά επίπεδα κομματοκρατίας στην Ελλάδα, καθιστούν ατελή τη Λογική του Μέσου, σε σχέση με τα αντίστοιχα επίπεδα στις ΗΠΑ (Samaras 2000).

Η ιδιωτική τηλεόραση μείωσε την επιρροή του κρατικού ραδιοτηλεοπτικού φορέα, κυρίως μέσω των αλλαγών που επήλθαν στο περιεχόμενο. Οι ειδήσεις έδωσαν έμφαση στα κοινωνικά ζητήματα (εγκλήματα, φυσικές καταστροφές), στο πολιτικό παίγνιο και τις εσωκομματικές αντιπαραθέσεις, με πιο εμφανές το στοιχείο του θεάματος. Παράλληλα, οι παρουσιαστές των ειδήσεων έπαψαν απλώς να διαβάζουν τις ανακοινώσεις των κομμάτων, αλλά είχαν ενεργό συμμετοχή στην ερμηνεία τους, γεγονός που κορυφώθηκε με την πάροδο των ετών (Parathanassopoulos, 1999:361). Η Λογική του Μέσου γίνεται αντιληπτή μέσω της «προσωποποίησης, της δραματοποίησης, της αυτό-αναφορικότητας και της στρατηγικής πλαισίωσης» (Σαμαράς & Παπαθανασόπουλος 2005:59).

Κεντρικό ρόλο, ειδικά στα δελτία ειδήσεων διαδραματίζουν οι παρουσιαστές, σε σημείο που το προϊόν ταυτίζεται περισσότερο με το πρόσωπο του παρουσιαστή και λιγότερο με τον σταθμό. Μάλιστα, τόσο οι παρουσιαστές ειδήσεων όσο και οι δημοσιογράφοι που εμφανίζονται σε αυτές έχουν μετατραπεί σε δημόσια πρόσωπα που ενδύονται τον μανδύα του «κανονικού πολίτη», εκπροσωπώντας την πλειοψηφία των πολιτών και ερμηνεύουν την πραγματικότητα μέσω των προσωπικών τους θέσεων. Όμως κάτι τέτοιο προκάλεσε ανισότητα στους εργαζόμενους, καθώς από τη μία πλευρά υπήρξαν καλοπληρωμένοι δημοσιογράφοι, που διέθεταν αυτονομία και ανεξαρτησία έναντι των ιδιοκτητών και της πολιτικής εξουσίας και από την άλλη χαμηλόμισθοι δημοσιογράφοι, ευάλωτοι στις επιδιώξεις των ιδιοκτητών και των πολιτικών (Parathanassopoulos 1999:387-388, 391-392).

Η παράθεση του ιστορικού πλαισίου δείχνει τις συνθήκες υπό τις οποίες λειτουργεί το σύγχρονο επικοινωνιακό σύστημα στην Ελλάδα. Μέσω της εμπειρίας των δημοσιογράφων-πολιτικών που μετέχουν στην έρευνα και στις δύο πλευρές του μηντιακού και πολιτικού φάσματος, θα επιχειρηθεί η αποτύπωση του τρόπου με τον

οποίο λειτουργεί ο μηχανισμός παραγωγής ειδήσεων, σε συνάρτηση με τις σχέσεις Μέσων ενημέρωσης και εξουσίας. Πότε τα Μέσα ενημέρωσης λειτουργούν με βάση τη Λογική του Μέσου; Υπάρχουν συνθήκες αυτονομίας για τους δημοσιογράφους; Πώς διαμορφώνονται οι εξαρτήσεις ανάμεσα στην πολιτική και τα μίντια; Κομβική θα πρέπει να θεωρηθεί τόσο η έννοια της διαπλοκής, που επηρεάζει τις λειτουργίες του Μέσου ενημέρωσης, που θέλει να ασκήσει πιέσεις προς την πολιτική εξουσία, αλλά και η θεωρία της επαλληλίας, όπου οι πολιτικοί παράγοντες, θεωρώντας ότι τα Μέσα ενημέρωσης τους προσφέρουν ισχύ, θα επιχειρήσουν είτε να εξασφαλίσουν πρόσβαση σε αυτά, υπακούοντας στους κανόνες και στις απαιτήσεις της μεσοποίησης, είτε θα προσπαθήσουν να τα χειραγωγήσουν, μέσω ρυθμίσεων που θα καταστήσουν δυσχερή τη λειτουργία τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

3.1 ΣΥΛΛΟΓΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Το εμπειρικό κομμάτι της εργασίας διεξήχθη με τη χρήση της ποιοτικής συνέντευξης. Στόχος από την αρχή αποτέλεσε η κατανόηση του υποκειμενικού τρόπου με τον οποίο οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί αντιμετωπίζουν τα ΜΜΕ και την ισχύ τους στο σύγχρονο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο καθώς και να συναχθούν ποιοτικά στοιχεία από τις απαντήσεις τους. Αφού προσδιορίστηκαν οι ερευνητικοί σκοποί, θεωρήθηκε ότι η χρήση ατομικών ημι-δομημένων συνεντεύξεων, με ερωτήσεις ανοιχτού τύπου, είναι η καταλληλότερη μέθοδος για την καλύτερη κατανόηση των υποκειμενικών θεωριών των πολιτικών, ενώ δίνει τη δυνατότητα προσαρμογής των ερωτήσεων με βάση τα λεγόμενα του συνεντευξιαζόμενου.

Αν και οι τέσσερις πολιτικοί έδειξαν προθυμία για να συμμετάσχουν στην έρευνα, ο προγραμματισμός των συναντήσεων και η χρονική διάρκειά τους απεδείχθη πιο δύσκολη υπόθεση, λόγω της συγκυρίας των ευρωεκλογών και των αυτοδιοικητικών εκλογών, όσο και λόγω της προετοιμασίας για τις εθνικές εκλογές.

Τα ερωτηματολόγια καταρτίστηκαν με βάση τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν προκύψει στη διαδικασία συγκρότησης του θεωρητικού και ιστορικού πλαισίου. Στρατηγική επιλογή ήταν η προσπάθεια μόχλευσης των αντιλήψεων των πολιτικών μέσω της αφήγησης των βιωμάτων τους στη δημοσιογραφία και στην πολιτική, κριτήριο με το οποίο επανασχεδιάστηκαν τα ερωτηματολόγια.

Οι συνεντεύξεις έγιναν τον Μάρτιο του 2019 στα γραφεία τους. Στην έναρξη της διαδικασίας εξηγήθηκε εκ νέου στους δημοσιογράφους-πολιτικούς το θέμα της εργασίας, λέγοντας ότι αφορά στην εμπειρία τους και στην οπτική τους για τα Μέσα

ενημέρωσης και την πολιτική, έχοντας βρεθεί στις δύο πλευρές του φάσματος της πολιτικής επικοινωνίας. Οι ερωτήσεις διαρθρώθηκαν σε ενότητες, που αφορούσαν στη δημοσιογραφική τους εμπειρία, τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη δημοσιογραφία και την πολιτική, τη διαδικασία μετάβασής τους στην πολιτική, την αντίληψή τους για τη δύναμη των Μέσων καθώς και τις σχέσεις Εξουσίας και ΜΜΕ. Ειδική αναφορά έγινε στο θέμα της λεγόμενης «διαπλοκής», το μοντέλο της οποίας κλήθηκαν να περιγράψουν μέσω σχολιασμού σχετικών δηλώσεων άλλων πολιτικών σε κοινοβουλευτικές διαδικασίες. Οι ερωτήσεις αποσκοπούσαν στην κατανόηση της υποκειμενικής τους αντίληψης για τα ζητήματα που ρωτήθηκαν, μέσω των προσωπικών τους εμπειριών και βιωμάτων που ενθαρρύνθηκαν να περιγράψουν. Σε περίπτωση που κάποιες απαντήσεις δεν κρίθηκαν ικανοποιητικές για τις ανάγκες του ερωτήματος, διατυπώθηκαν εκ νέου ερωτήσεις με διαφορετικό τρόπο.

Στη συνέχεια έγινε απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και συγκρότηση σε ενιαίο σώμα. Η ανάλυσή τους επιχειρήθηκε με τη θεωρία παραγωγικών αιτιών και σε ορισμένες περιπτώσεις, με την αξιοποίηση των λογικών συλλογισμών. Ακολούθως, επελέγησαν τα αποσπάσματα με κριτήριο τα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν εκ των προτέρων τεθεί και δόθηκε έμφαση σε αυτά που απαντούν καλύτερα στις ανάγκες της έρευνας.

Παράλληλα συγκροτήθηκε συμπληρωματικό σώμα κειμένων (corpus) με παλαιότερες ή σχεδόν σύγχρονες δηλώσεις τους, είτε από κοινοβουλευτικά πρακτικά με κύριο θέμα τη λειτουργία των Μέσων ενημέρωσης, είτε από συνεντεύξεις τους, στις οποίες αναφέρονται στις συγκεκριμένες ιδιότητες. Η συγκρότηση του δεύτερου αυτού σώματος κειμένων θεωρήθηκε σκόπιμη, καθώς λειτούργησε ως εργαλείο ελέγχου των απαντήσεών τους στην ατομική συνέντευξη, ενώ αντλήθηκαν απ' αυτό και δηλώσεις

για ζητήματα συναφή με τα ερευνητικά ερωτήματα, που δεν συζητήθηκαν στη συνέντευξη. Οι συνεντεύξεις, παρατίθενται στο παράρτημα της παρούσας διατριβής.

3.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ

Μετά την συγκέντρωση του εμπειρικού υλικού και την επιλογή των αποσπασμάτων που απαντούν καλύτερα στις ανάγκες της έρευνας, διαμορφώθηκε κλείδα παρατηρήσεων, στην οποία καταγράφηκε η πηγή της εκάστοτε δήλωσης, το ατούσιο απόσπασμα, η ανάλυσή της με βάση τη θεωρία των παραγωγικών αιτιών, η ταυτοποίηση της υποκειμενικής θεωρίας στην οποία παραπέμπει η δήλωση και οι παρατηρήσεις. Συνολικά αναλύθηκαν 56 αποσπάσματα, που κωδικοποιήθηκαν και επέτρεψαν την εξαγωγή συμπερασμάτων, με βάση τα εμπειρικά δεδομένα, με στόχο την κατανόηση των νοημάτων που εξέφρασαν οι συνεντευξιαζόμενοι.

3.2.1 ΘΕΩΡΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΙΤΙΩΝ

Κύριο εργαλείο για την αποδόμηση και ερμηνεία του λόγου των δημοσιογράφων-πολιτικών αποτέλεσε η θεωρία παραγωγικών αιτιών, καθώς κρίθηκε ότι μπορεί να αποκωδικοποιήσει καλύτερα τον τρόπο που το άτομο οργανώνει και συγκροτεί τα μηνύματα που αποτυπώνει στην αφήγησή του.

Τα άτομα έχουν τη γενικότερη τάση να αναζητούν τις αιτίες ενός φαινομένου. Ο τρόπος με τον οποίο το άτομο διατυπώνει τις θέσεις και αντιλήψεις του αποτυπώνει την ανάγκη του να δημιουργήσει μια συνεκτική ερμηνεία του κόσμου καθώς και να αποκτήσει τον έλεγχο του περιβάλλοντός του (Heider 1958:5-7 · Τάκας 2015: 11). Για κάθε αποτέλεσμα, για κάθε «τι», υπάρχει ένα αίτιο, ένα «γιατί», που το συγκροτεί και το νοηματοδοτεί, με τα αιτιώδη σχήματα να δείχνουν ουσιαστικά τον τρόπο με τον οποίο το άτομο αντιλαμβάνεται τη σχέση μιας αιτίας με ένα αποτέλεσμα. Ως εκ

τούτου, τα αιτιακά σχήματα αποτελούν ισχυρό γνωστικό εργαλείο για την κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας, αφού αναφέρονται στον τρόπο με τον οποίο το άτομο συσχετίζει πιθανά αίτια σε σχέση με ένα συγκεκριμένο αποτέλεσμα (Τάκας 2015:17, επίσης Kelley 1973 · Malle 2004 · Ξενικού 2008·).

Ως εκ τούτου, η αναζήτηση των αιτιών είναι κομβική για την ανθρώπινη σκέψη, αφού αποτυπώνει τον τρόπο που το άτομο κατανοεί το περιβάλλον του και ερμηνεύει τη συμπεριφορά των άλλων (Heider 1958:20). Ο τρόπος με τον οποίο το άτομο οργανώνει και κωδικοποιεί τα μηνύματα, αποτελεί σημείο-κλειδί «στην κατανόηση των ατομικών και κοινωνικών εσωτερικών διαδικασιών, που οδηγεί στη δημιουργία της κοινωνικής ταυτότητας και συμπεριφοράς» του ατόμου (Τάκας, 2015). Ως εκ τούτου, τα αιτιακά σχήματα αποδίδουν την εξήγηση της αιτίας ενός φαινομένου, ενώ οδηγούν και στις πρακτικές συνεπαγωγές στις οποίες οδηγεί το ίδιο το φαινόμενο.

Η απόδοση αιτιότητας διέπεται από δύο βασικές αρχές, α. την αρχή της «οικονομίας της ερμηνείας», κατά την οποία το άτομο επιλέγει τη λιγότερο περίπλοκη ανάμεσα σε δύο ερμηνείες για να εξηγήσει ένα γεγονός (Heider 1958:58) και την αρχή της «εμπέδωσης», που αναφέρεται στη διαδικασία ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος σε ένα ερέθισμα (Heider 1958:53 · Τάκας 2015). Κατά την απόδοση της αιτιότητας, το άτομο έχει την τάση να στηρίζεται «σε προαισθήματα και προσωπικές εδραιωμένες πεποιθήσεις», με αποτέλεσμα η ερμηνεία του να εμφανίζει «σφάλματα» ή «μεροληψίες». Ως εκ τούτου, η θεωρία παραγωγικών αιτιών αποκρυσταλλώνει τη φύση μιας αιτιακής σχέσης, ενώ αναδεικνύει και τις γνωστικές μεροληψίες που υπάρχουν εγγενώς σε κάθε άτομο για να κατανοήσει τις κοινωνικές διεργασίες, τα φαινόμενα και τη συμπεριφορά των άλλων.

Η απόδοση αιτιότητας, σύμφωνα με τον Weiner (1986) εμπεριέχει τρεις παράγοντες: α. την έδρα αιτιότητας, β. τη σταθερότητα και γ. τη δυνατότητα ελέγχου. Η έδρα της αιτιότητας ορίζει εάν ένα γεγονός οφείλεται σε εξωτερικούς ή εσωτερικούς παράγοντες. Η σταθερότητα ή αστάθεια ενός φαινομένου οδηγεί σε συμπεράσματα για τη διαχρονικότητα της εμφάνισής του είτε για τη δυνατότητα αντιμετώπισής του, ενώ η δυνατότητα ελέγχου διασαφηνίζει εάν το αίτιο για την επιτυχία ή την αποτυχία βρίσκεται στον έλεγχο του δρώντος ή στον έλεγχο κάποιου άλλου ατόμου (Σαμαράς και Τάκας 2015:29).

Το αιτιακό σχήμα εμπεριέχεται σε κάθε επιστημονική θεωρία και σκέψη, αφού οι θεωρίες αποτελούν διατυπώσεις «γενικού περιεχομένου, που περιγράφουν και εξηγούν τις αιτίες ή τα αποτελέσματα διαφορετικών φαινομένων» (Van Evera 2000: 21).

Βασικά στοιχεία ενός αιτιακού σχήματος είναι η ανεξάρτητη μεταβλητή (ΑΜ), που εκφράζει την αιτία, το αιτιώδες φαινόμενο, η εξαρτημένη μεταβλητή (ΕΜ), που εκφράζει το αποτέλεσμα, το αιτιακό φαινόμενο μιας αιτιώδους θεωρίας ή υπόθεσης, η παρεμβαίνουσα ή ενδιάμεση μεταβλητή (ΠΜ ή ΕνδΜ), που εκφράζει ένα παρεμβαίνον φαινόμενο, που προκαλείται από την ανεξάρτητη μεταβλητή και προκαλεί την εξαρτημένη μεταβλητή. Προϋποτιθέμενη συνθήκη (ή Μεταβλητή Συνθήκης) νοείται ως το φαινόμενο η παρουσία του οποίου είτε ενεργοποιεί είτε ενισχύει τη δράση του αιτιώδους σχήματος ή της υπόθεσης. Χωρίς την προϋποτιθέμενη συνθήκη, η αιτιότητα λειτουργεί πιο αδύναμα είτε δεν λειτουργεί. (Van Evera 2000:26-27). Οι απεικονίσεις των αιτιακών σχέσεων γίνονται με το σύμβολο «→» που σηματοδοτεί τη φορά της αιτιότητας. Στα αιτιακά σχήματα θα πρέπει να υπάρχει και το στοιχείο της συνδιακύμανσης, με βάση το οποίο η ύπαρξη ή

η απουσία ενός παράγοντα ως παραγωγικό αίτιο συγκεκριμένης συμπεριφοράς είναι καθοριστική για την αιτιακή σχέση (Τάκας 2015· Kelley 1973).

3.2.2. ΕΙΔΗ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΩΝ

Εναλλακτική μέθοδος επεξεργασίας του περιεχομένου του λόγου και των εννοιών που εκφράζουν οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί της έρευνας, θεωρήθηκε η χρήση των λογικών συλλογισμών. Ως έννοιες θα πρέπει να θεωρηθούν οι λογικοί σχηματισμοί «που εκφράζουν τα ουσιώδη και σταθερά χαρακτηριστικά ενός μοναδικού αντικειμένου, ή μιας τάξης ομοειδών αντικειμένων» (Ματσαγγούρας, 2011: 341). Ως εκ τούτου, η χρήση τους δύναται να διευκολύνει την αποδόμηση ρητορικών σχημάτων σε περιπτώσεις που η αποδόμηση δεν είναι εφικτή από τη φύση του υπό εξέταση συλλογισμού που διατυπώνει ο δημοσιογράφος-πολιτικός. Η εργαλειακή χρήση τους στην παρούσα έρευνα γίνεται επικουρικά.

Ο λογικός συλλογισμός, ως τρόπος κατανόησης του κόσμου «αναπτύχθηκε από τους φιλοσόφους της κλασικής εποχής και συστηματοποιήθηκε κυρίως από τον Αριστοτέλη (Ματσαγγούρας, 2011:58). Οι συλλογισμοί συστηματοποιήθηκαν με τρεις μορφές:

1. Ο επαγωγικός συλλογισμός: όταν το άτομο από την ανάλυση και τη συστηματική παρατήρηση μεμονωμένων περιπτώσεων σταδιακά οδηγείται στη διαμόρφωση γενικευμένων αρχών και νόμων (Σαμαράς, 2019:8). Σύμφωνα με την αρχή της επαγωγικότητας, το άτομο, μέσα από τη θεωρητικοποίηση της εμπειρίας του σταδιακά διαμορφώνει συλλογισμούς που βαίνουν «από τα συγκεκριμένα προς τα αφηρημένα, από τα κοντινά στα μακρινά και από τα απλά στα σύνθετα» (Ματσαγγούρας, 2011: 286-287, 340).

2. Ο απαγωγικός συλλογισμός: όταν το άτομο χρησιμοποιεί ως αφετηρία μια γενικώς παραδεδεγμένη αρχή ή γενίκευση, προκειμένου να προβλέψει, να προγραμματίσει ή και να προσεγγίσει επιμέρους και μεμονωμένες περιπτώσεις. Η διαδικασία είναι αντίστροφη από αυτή του επαγωγικού συλλογισμού, ενώ καθοδηγεί τη σκέψη από το γενικό στο μερικό, συσχετίζοντας «τη γενικευμένη γνώση με μεμονωμένα περιστατικά της καθημερινής εμπειρίας» (Σαμαράς, 2019:15). Ειδικότερα, ο επαγωγικός συλλογισμός ξεκινά με την παραδοχή μιας γενικής αρχής, που θεωρείται ως κύρια πρόταση, ακολουθεί η συγκεκριμενοποίηση της γενίκευσης μέσω μιας συγκεκριμένης περίπτωσης, που θεωρείται ως η δευτερεύουσα πρόταση και καταλήγει με το συμπέρασμα, το οποίο είτε προβλέπει, είτε επεξηγεί (Ματσαγούρας, 2011: 361). Δηλαδή, ο απαγωγικός συλλογισμός τριχοτομείται στην μείζονα προκείμενη, την ελάσσονα προκείμενη και εν τέλει το συμπέρασμα (Σαμαράς, 2019: 16).

3. Ο αναλογικός συλλογισμός: όταν το άτομο κάνει χρήση της δομημένης γνώσης του για ένα γνωστό του σύστημα, με στόχο να κατανοήσει ένα άγνωστο σ' αυτό σύστημα. Ο αναλογικός συλλογισμός γίνεται αντιληπτός ως ένα είδος ατελούς επαγωγής, αφού το άτομο, μέσα από την ανάλυση και παρατήρηση μεμονωμένων περιπτώσεων, γνωστές σε αυτό, οδηγείται στη διατύπωση σχημάτων που περιγράφουν εξίσου μεμονωμένες περιπτώσεις, πλην όμως άγνωστες μέχρι πρότινος στο άτομο (Σαμαράς, 2019:18).

Η συγκεκριμένη γνωστική διεργασία ουσιαστικά εξυπηρετείται μέσω της μεταφοράς γνώσης από ένα πλαίσιο, γνωστό προς το άτομο, προς διαφορετικά πλαίσια, άγνωστα προς αυτό. Η διαδικασία του αναλογικού συλλογισμού εξυπηρετείται μέσα από τον εντοπισμό των εξωτερικών στοιχείων και των εσωτερικών πραγματικών δομών (Brown, 1990· Vosniadou 1990, ό.π.α στο Ματσαγούρας, 2011: 275). Ο εντοπισμός

των όμοιων στοιχείων επιτρέπει τη διαδικασία της μεταβίβασης από το ένα πλαίσιο στο άλλο (Ματσαγγούρας, 2011: 275).

Πρώτο βήμα της διαδικασίας είναι ο εντοπισμός του γνωσιακού πεδίου, πάνω στο οποίο θα δομηθεί η αναλογία, δεύτερο βήμα η ανάδειξη των πραγματικών δομών των σχέσεων ανάμεσα στα δύο πεδία και τρίτο βήμα η αναζήτηση και αντιστοίχιση ανάλογων στοιχείων στον στόχο (Σαμαράς, 2019: 21).

Τα είδη των συλλογισμών χρησιμοποιήθηκαν επικουρικά, στις περιπτώσεις που διαπιστώθηκε ότι η θεωρία των παραγωγικών αιτιών δεν επαρκούσε ως ερμηνευτικό εργαλείο του λόγου των υποκειμένων. Για παράδειγμα, ο Θεοδωράκης, εξηγώντας τα εφόδια που του προσέφερε η δημοσιογραφία στην πολιτική απάντησε:

«Υπάρχει μια κοινή βάση της δημοσιογραφίας με την πολιτική που είναι, υποτίθεται, η διερεύνηση των λύσεων. Μέσα από την έρευνα ο δημοσιογράφος δεν καταδεικνύει μόνον ένα πρόβλημα, συνήθως πρέπει να υποδείξει και μια λύση, έτσι δεν είναι; Δεν λέω να υποδείξει μία λύση με την έννοια της πολιτικής πρότασης, αλλά δεν είναι ο δημοσιογράφος μόνο και μόνο για να καταγράψει τα «αχ και βαχ». Κάνει έρευνες, βρίσκει λύσεις και τέτοια. Αντίστοιχα με πιο πολύ μεγάλη σημασία στις λύσεις είναι ο πολιτικός. Είναι ένα συγγενές επάγγελμα του δημοσιογράφου με του πολιτικού».

Η ανάλυση του συγκεκριμένου αποσπάσματος με βάση τη θεωρία των παραγωγικών αιτιών κρίθηκε αδόκιμη, καθώς δεν μπορούσε να αποδώσει τη φορά της αιτιότητας στη μετάβαση από τη δημοσιογραφία στην πολιτική. Το συμπέρασμα θεωρήθηκε ότι αποτελούσε προκείμενη ενός συμπεράσματος, που διευκόλυνε τη μετάβαση από τη μία ιδιότητα στην άλλη. Αντίθετα, η ταυτοποίηση του αναλογικού, εν προκειμένω,

συλλογισμού θεωρήθηκε αποτελεσματική για την ανάλυση της αντίληψης του δημοσιογράφου-πολιτικού για το υπό ερώτηση ζήτημα.

3.3. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Για τις ανάγκες της έρευνας, επιλέχθηκαν τέσσερις δημοσιογράφοι, που πραγματοποίησαν τη μετάβαση στην ενεργό πολιτική: Θεόδωρος Ρουσόπουλος, Πάνος Παναγιωτόπουλος, Σταύρος Θεοδωράκης, Γιώργος Καρατζαφέρης. Οι τέσσερις δημοσιογράφοι-πολιτικοί διαθέτουν εμπειρία και στις δύο όψεις του φάσματος της πολιτικής επικοινωνίας, αφενός με την έντονη παρουσία τους στα Μέσα ενημέρωσης και αφετέρου με την κατάληψη σημαντικών θέσεων στην πολιτική τους διαδρομή². Παράλληλα και οι τέσσερις δημοσιογράφοι-πολιτικοί βίωσαν σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό το μονοπώλιο της κρατικής τηλεόρασης αλλά και την απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, άρα και τη μεταβολή από τη λογική του κόμματος στη Λογική του Μέσου. Η επιλογή τους έγινε με κριτήριο τα κοινά χαρακτηριστικά που διαθέτουν οι τέσσερις δημοσιογράφοι-πολιτικοί, χαρακτηριστικό που επιτρέπει την εις βάθος έρευνα της διαδικασίας της μεσοποίησης, των υποκειμενικών αντιλήψεων για την ισχύ των Μέσων και τον τρόπο λειτουργίας τους.

Θεόδωρος Ρουσόπουλος

Ο Θεόδωρος Ρουσόπουλος³ εργάστηκε ως δημοσιογράφος από το 1981 έως το 2000 τόσο στον έντυπο (Ελευθεροτυπία, Νέα Μεσημβρινή, Καθημερινή) όσο και στον

² Τα βιογραφικά στοιχεία ελήφθησαν από τις επίσημες ιστοσελίδες των τεσσάρων δημοσιογράφων-πολιτικών

³ Για το βιογραφικό του Θεόδωρου Ρουσόπουλου ελήφθησαν στοιχεία από το roussopoulos.gr

ηλεκτρονικό Τύπο (ιδρυτικό στέλεχος του ρ/σ Αθήνα 9,84 και αρχισυντάκτης πολιτικού ρεπορτάζ και διευθυντής και παρουσιαστής ενημερωτικών εκπομπών στο Mega Channel). Η μετάβασή του στην πολιτική έγινε το 2000, αναλαμβάνοντας αρχικά εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας επί προεδρίας Κώστα Καραμανλή και υπεύθυνος για την επικοινωνιακή της πολιτική. Εξελέγη βουλευτής Επικρατείας με τη ΝΔ στις εκλογές του 2004 και του 2007. Τον Μάρτιο του 2004 ορκίστηκε υπουργός Επικρατείας υπεύθυνος για θέματα ΜΜΕ, εκτελώντας παράλληλα και χρέη κυβερνητικού εκπροσώπου, αξίωμα από το οποίο παραιτήθηκε μετά την υπόθεση Βατοπεδίου, ενώ στις εκλογές του 2009 δεν επεδίωξε την επανεκλογή του, εγκαταλείποντας προσωρινά την ενεργό πολιτική.

Σύμφωνα με τα όσα αναφέρει στο βιογραφικό του, κατά την κυβερνητική του θητεία εισηγήθηκε το νέο νομικό πλαίσιο για τα ΜΜΕ και τις αδειοδοτήσεις, την ψηφιακή εποχή, το Εθνικό Οπτικοακουστικό Αρχείο και την κωδικοποίηση των νόμων που αφορούν τον τύπο.

Από το 2009, είναι καθηγητής επικοινωνίας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου. Παράλληλα, το τελευταίο διάστημα αρθρογραφεί στην εφημερίδα «Παραπολιτικά», ενώ μετά και την οριστική απαλλαγή και δικαίωσή του για την υπόθεση Βατοπεδίου αποφάσισε την επαναφορά του στην ενεργό πολιτική. Τον Μάρτιο του 2019 ανακοινώθηκε επίσημα ότι θα είναι εκ νέου υποψήφιος βουλευτής της Νέας Δημοκρατίας στον βόρειο τομέα της Β' Αθηνών.

Πάνος Παναγιωτόπουλος

Ο Πάνος Παναγιωτόπουλος⁴ είναι δικηγόρος, δημοσιογράφος, ενώ έχει τελέσει βουλευτής και υπουργός σε κυβερνήσεις της Νέας Δημοκρατίας. Κατά τη δημοσιογραφική του διαδρομή εργάστηκε ως πολιτικός συντάκτης και αρθρογράφος στις εφημερίδες «Καθημερινή», «Ελεύθερος Τύπος», «Απογευματινή», «Βραδινή» και «Βήμα». Υπήρξε ιδρυτικό στέλεχος του ρ/σ «Αθήνα 9,84», ενώ εργάστηκε επίσης στον ρ/σ «ΣΚΑΪ 100,4», στην τηλεόραση του STAR, στην ET1 και στον ANTI καθώς και στους ρ/σ «ANTENNA 97,1» και «PLANET 104,5». Στην τηλεόραση παρουσίαζε επί σειρά ετών την εκπομπή «ΠΡΟΦΙΛ».

Δραστηριοποιούμενος από τα νεανικά του χρόνια στην ΟΝΝΕΔ και τη ΔΑΠ-ΝΔΦΚ, πρώτη φορά εξελέγη βουλευτής Β' Αθηνών από το 2000, με εξαίρεση τον Σεπτέμβριο του 2015, όπου εξελέγη αναπληρωματικός, ενώ μετά από παραιτήσεις βουλευτών του κόμματός του, επανακατέλαβε τη βουλευτική θέση τον Μάιο του 2019.

Κατά την πολιτική του πορεία διετέλεσε υπουργός Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας (Μάρτιος 2004), κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος της ΝΔ (Σεπτέμβριος 2007), εκπρόσωπος Τύπου της ΝΔ (Νοέμβριος 2009-Ιανουάριος 2011), υπουργός Εθνικής Άμυνας (Ιούνιος 2012 - Ιούνιος 2013) και Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού (Ιούνιος 2013 - Ιούνιος 2014). Μετά την μη επανεκλογή του στις εκλογές του 2015 επέστρεψε στη δημοσιογραφία (Kontra Channel), όπου διατηρεί εκπομπή και στην ενεργό δικηγορία.

⁴ Για το βιογραφικό του Πάνου Παναγιωτόπουλου ελήφθησαν στοιχεία από τον ιστότοπο panospanagiotopoulos.gr

Σταύρος Θεοδωράκης

Ο Σταύρος Θεοδωράκης⁵ ξεκίνησε να εργάζεται ως δημοσιογράφος το 1984 στο ραδιόφωνο, συνέχισε στην «Πρώτη» και στη «Μεσημβρινή». Σύμφωνα με το βιογραφικό του, έχει εργαστεί σε εννέα ραδιοφωνικούς σταθμούς (ανάμεσά τους ο «ΣΚΑΪ» και «902 αριστερά στα FM»), σε έξι περιοδικά, τέσσερις τηλεοπτικούς σταθμούς και στην «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» και το «Βήμα της Κυριακής».

Το 1999 ξεκίνησε να παρουσιάζει στην τηλεόραση τους «Πρωταγωνιστές», που προβλήθηκε στην κρατική τηλεόραση και στο MEGA, ενώ διατηρούσε τη στήλη «άλλοι Πρωταγωνιστές» στα Νέα του Σαββατοκύριακου. Το 2009 δημιούργησε με άλλους δημοσιογράφους τον ιστότοπο protagon.gr.

Τον Φεβρουάριο του 2014 ανακοίνωσε ότι εγκαταλείπει τη δημοσιογραφία για να ιδρύσει το κόμμα «Το Ποτάμι». Στις εκλογές του Ιανουαρίου του 2015, ως επικεφαλής του «Ποταμιού» εξελέγη βουλευτής, επιλέγοντας την έδρα των Χανίων και επανεξελέγη τον Σεπτέμβριο του 2015, επιλέγοντας την έδρα της Α' Θεσσαλονίκης.

Γιώργος Καρατζαφέρης

Ο Γιώργος Καρατζαφέρης⁶ ξεκίνησε να ασχολείται με τα Μέσα ενημέρωσης το 1960, σε ηλικία 13 ετών. Το 1977 ίδρυσε την Εταιρία Ενημέρωσης και Δημοσίων Σχέσεων R.TV.P.R ΑΕ και το 1983 δημιούργησε τη βιντεοεφημερίδα «TV Press». Το 1990 ίδρυσε τον ραδιοφωνικό σταθμό RadioCity (NYN APT FM), και τον τηλεοπτικό TeleCity (αργότερα Τηλεάστυ, νυν Αρτ). Κατά τη δημοσιογραφική του πορεία

⁵ Για το βιογραφικό του Σταύρου Θεοδωράκη ελήφθησαν στοιχεία από τον ιστότοπο <http://topotami.gr/viografiko/>

⁶ Για το βιογραφικό του Γιώργου Καρατζαφέρη χρησιμοποιήθηκαν στοιχεία από το <http://www.karatzafelis.gr/>

έγραφε στις εφημερίδες «Εμπρός», «Έθνος», «Εθνικός Κήρυκας», «Νέα Πορεία» (επίσημο όργανο της ΝΔ), καθώς και ως αρθρογράφος-πολιτικός σχολιαστής στις εφημερίδες «Ελεύθερος», «Απογευματινή» και «Ελεύθερος Τύπος».

Έχοντας ήδη κομματική ιδιότητα με τη Νέα Δημοκρατία, εξελέγη για πρώτη φορά βουλευτής Β' Αθηνών το 199 και επανεξελέγη το 1996 και το 2000. Διαγράφηκε από τη Νέα Δημοκρατία από τον τότε πρόεδρο Κώστα Καραμανλή το 2000 και ίδρυσε το κόμμα «Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός». Ήταν υποψήφιος για την υπερνομαρχία Αθηνών το 2002 και εξελέγη νομαρχιακός σύμβουλος. Το 2004 εξελέγη ευρωβουλευτής. Το 2007 εξελέγη βουλευτής Α' Θεσσαλονίκης με το ΛΑΟΣ και επανεξελέγη βουλευτής Β' Αθηνών το 2009.

Τον Νοέμβριο του 2011, το ΛΑ.Ο.Σ συμμετείχε στην Κυβέρνηση Συνεργασίας με πρωθυπουργό τον Λουκά Παπαδήμο, ενώ τον Φεβρουάριο ο κ. Καρατζαφέρης ανακοίνωσε την άρση της στήριξης του κόμματός του στην κυβέρνηση Παπαδήμου. Στις εκλογές του Μαΐου του 2012 δεν επανεξελέγη. Στις ευρωεκλογές της 26^{ης} Μαΐου 2019 είναι υποψήφιος με το ψηφοδέλτιο του ΛΑ.Ο.Σ – ΠΑΤ.ΡΙ.Ε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο τέταρτο κεφάλαιο επιχειρείται η εμπειρική ανάλυση του υλικού των συνεντεύξεων και η αξιοποίηση του στην απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων. Τα δεδομένα κατηγοριοποιήθηκαν με βάση την ταυτοποίηση των θεωριών, όπως προέκυψαν στην κλείδα παρατηρήσεων. Μετά την ανάλυση και την ταυτοποίηση των απαντήσεων που δόθηκαν κατά τις συνεντεύξεις, επιχειρήθηκε να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό αυτές συγκλίνουν ή διαφοροποιούνται στον λόγο τους. Τα αποσπάσματα των δηλώσεων παρατίθενται αφηγηματικά, ούτως ώστε να διασφαλιστεί η συνοχή του περιεχομένου και η συσχέτιση των λόγων των δημοσιογράφων-πολιτικών.

4.1. Η εμπειρία στη δημοσιογραφία ως εφόδιο για την πολιτική

Α. Η μετάβαση των δημοσιογράφων στην πολιτική αποτελεί κεντρικό θέμα της παρούσης εργασίας. Με δεδομένη τη συχνότητα του φαινομένου, αλλά και την κατάληψη σημαντικών αξιωμάτων από δημοσιογράφους που μεταπήδησαν στην πολιτική арένα, κρίσιμο ζητούμενο είναι εάν η δημοσιογραφική τους πορεία τους εξόπλισε με εφόδια τέτοια που να τους φανούν χρήσιμα στην πολιτική τους διαδρομή.

Σύμφωνα με τη θεωρία της μεσοποίησης, όπως εκτέθηκε στο σχετικό κεφάλαιο, οι πολιτικοί προσαρμόζονται στις απαιτήσεις του ειδησεογραφικού περιεχομένου και τις επαγγελματικές ανάγκες των δημοσιογράφων, προκειμένου να εξασφαλίσουν πρόσβαση στα Μέσα ενημέρωσης και να «περάσουν» το περιεχόμενο του μηνύματός τους στο κοινό, το οποίο έχει πλέον συνηθίσει στη Λογική του Μέσου. Οι δημοσιογράφοι που μετέβησαν στον πολιτικό στίβο γνωρίζουν πώς διαδραματίζεται το πολιτικό παίγνιο μέσω των ΜΜΕ, γνώση που καθιστά πιο εύκολη την πρόσβασή τους σε αυτά.

Ερευνητικό ερώτημα 1

Ποιες οι στρατηγικές αξιοποίησης της προτεραιάς εμπειρίας που απέκτησαν από το δημοσιογραφικό επάγγελμα οι δημοσιογράφοι που μετακινήθηκαν στην πολιτική;

Κατά την ανάλυση του εμπειρικού υλικού διαπιστώθηκε ότι και οι τέσσερις δημοσιογράφοι θεωρούν τη δημοσιογραφική τους εμπειρία ως εφόδιο για την πολιτική. Ο Ρουσόπουλος, που τέλεσε εκπρόσωπος Τύπου της ΝΔ και κυβερνητικός εκπρόσωπος των κυβερνήσεων Καραμανλή, θεωρεί ως εφόδια τη γνώση να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των δημοσιογράφων, αλλά και τις επαφές που απέκτησε κατά τη δημοσιογραφική του πορεία.

«Με βοήθησε να κατανοήσω πολύ καλά την ανάγκη του δημοσιογράφου. Ο δημοσιογράφος δεν έχει ανάγκη να του δώσεις 500 λίστες με αναλύσεις. Έχει ανάγκη να του δώσεις την ουσία των θεμάτων, άρα σε αυτό μπορούσα πολύ πιο γρήγορα να κατανοήσω την ανάγκη και να δώσω την πληροφορία. Το ότι γνώριζα πολύ κόσμο έπαιξε πολύ μεγάλο ρόλο», αναφέρει.

Η αναφορά του αποτυπώνει την γνώση της Λογικής του Μέσου και τις ανάγκες του δημοσιογράφου, που αποτυπώνει την είδηση με σύμφωνα με τα ειδησεογραφικά κριτήρια, ενώ η καλλιέργεια επαφών αποτελεί αναγκαία πρακτική συνεπαγωγή της θεωρίας της μεσοποίησης. Ως εκ τούτου, η γνώση του τρόπου που λειτουργούν τα Μέσα ενημέρωσης ήταν ένα βασικό εφόδιο που απεκόμισε ο Ρουσόπουλος από τη δημοσιογραφία.

Διαφορετική είναι η προσέγγιση του Θεοδωράκη, που θεωρεί ότι η δημοσιογραφία και η πολιτική είναι συγγενή επαγγέλματα και δομεί το επιχείρημά του με τη χρήση

αναλογικού συλλογισμού. Σύμφωνα με τον Θεοδωράκη, η δημοσιογραφία έχει ως στόχο τόσο την ανάδειξη ενός προβλήματος, αλλά και την πρόταση/υπόδειξη λύσης, γεγονός που καθιστά πιο στενά, αλλά και πιο δυσδιάκριτα τα όρια ανάμεσα στη δημοσιογραφία και την πολιτική.

«...Υπάρχει μια κοινή βάση της δημοσιογραφίας με την πολιτική που είναι, υποτίθεται, η διερεύνηση των λύσεων. Μέσα από την έρευνα ο δημοσιογράφος δεν καταδεικνύει μόνον ένα πρόβλημα, συνήθως πρέπει να υποδείξει και μια λύση, έτσι δεν είναι; Δεν λέω να υποδείξει μία λύση με την έννοια της πολιτικής πρότασης, αλλά δεν είναι ο δημοσιογράφος μόνο και μόνο για να καταγράψει τα «αχ και βαχ». Κάνει έρευνες, βρίσκει λύσεις και τέτοια. Αντίστοιχα με πιο πολύ μεγάλη σημασία στις λύσεις είναι ο πολιτικός. Είναι ένα συγγενές επάγγελμα του δημοσιογράφου με του πολιτικού», λέει ο Θεοδωράκης.

Η προσέγγισή του περί συγγένειας των δύο χώρων, ο Θεοδωράκης διαμορφώνει την αυτοεικόνα του, καθώς η επίκλησή του στον πρότερο επαγγελματικό του βίο και η παρεμφερής αποστολή που έχει αναλάβει ως πολιτικός, δημιουργεί το συμπέρασμα ότι μπορεί να καταστεί αποτελεσματικός στην επίλυση προβλημάτων, βασικό στόχο ενός πολιτικού.

Από την άλλη, η φράση του δείχνει πώς αντιλαμβάνεται τη δημοσιογραφική λειτουργία, που δεν περιορίζεται στην ανάδειξη προβλημάτων, αλλά και στην υπόδειξη λύσεων. Η αντίληψή του για την προτεραιότητα εμπειρία του μπορεί να γίνει αντιληπτή υπό το πρίσμα της ιδιότητας του επικεφαλής κόμματος, η οποία και συνεπάγεται διαφορετικά καθήκοντα και στάση απέναντι στο πολιτικό σύστημα και το εκλογικό σώμα. Η περιγραφή του ρόλου του δημοσιογράφου σε σύγκριση με αυτόν του πολιτικού μπορεί να αποδοθεί είτε σε στρατηγική μεροληψία, είτε σε αυτοεξυπηρετική μεροληψία, που

εξηγεί την τάση του ατόμου να είναι ευνοϊκό προς τον εαυτό του και να αποδίδει την επιτυχία του στα προσόντα του.

Αν και δεν αποτελεί ζητούμενο του ερευνητικού ερωτήματος, για λόγους καταγραφής της εν γένει αντίληψης των θέσεων των δημοσιογράφων-πολιτικών που αφορά η έρευνα, παρατίθεται και η τοποθέτηση του Ρουσόπουλου για τον ρόλο της κάθε πλευράς: *«Στη δημοσιογραφία αναδεικνύεις ένα θέμα, στον ακαδημαϊκό χώρο το αναλύεις, στην πολιτική το λύνεις (...)* Αν έχεις δύναμη στη δημοσιογραφία είναι για να αναδείξεις προβλήματα, που ξέρεις ότι τα αναδεικνύεις για να λυθούν κι όχι για να αναδείξεις και να πεις *«τι καλός που είμαι που το βρήκα»*. Η συγκεκριμένη θέση καθιστά πιο διακριτές τις γραμμές ανάμεσα στην πολιτική και τη δημοσιογραφία που έχει ως κύριο ρόλο την ανάδειξη του προβλήματος και στόχευση τη λύση, και όχι την υπόδειξη λύσεως.

Κοινό στοιχείο στα εφόδια που παρείχε η δημοσιογραφική ενασχόληση στην πολιτική διαδικασία εντοπίστηκε στις αναφορές του Παναγιωτόπουλου και του Καρατζαφέρη. Οι δύο δημοσιογράφοι-πολιτικοί θεωρούν μεταξύ άλλων ότι η δημοσιογραφική εμπειρία προσφέρει εξοικείωση με το δημόσιο λόγο και χώρο, ενώ θεωρούν προϋπόθεση τόσο της δημοσιογραφίας όσο και της πολιτικής την καλλιέργεια της ρητορικής.

«(Η δημοσιογραφία) ήταν εφόδιο (στη μετάβαση στην πολιτική). Εφόδιο διότι σε εξοικειώνει με τον δημόσιο χώρο, στην εκφορά του λόγου, στον τρόπο που κινείσαι κλπ. Αλλά αυτό στην αρχή. Γιατί από εκεί και πέρα, εάν είσαι «γυμνός» θα φανείς. Φαίνεται. Είναι διαφορετική η επαφή με τον κόσμο», λέει ο Παναγιωτόπουλος.

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι ο Παναγιωτόπουλος θεωρεί τα εφόδια που του παρέχει η δημοσιογραφία υπό αίρεση, καθώς έχουν το στοιχείο της προσωρινότητας (*«στην*

αρχή»). Ο δημοσιογράφος-πολιτικός θεωρεί ότι η πολιτική αποκαλύπτει τις τυχόν αδυναμίες του δρώντος υποκειμένου, καθώς αλλάζει η ποιότητα των σχέσεων με τους πολίτες και ως εκ τούτου, η δημοσιογραφική ιδιότητα και εμπειρία δεν είναι ικανή συνθήκη για να εξασφαλίσει μια επιτυχημένη πολιτική σταδιοδρομία.

Πέραν της ρητορικής δεινότητας και της εξοικείωσης με τον δημόσιο χώρο, ο Γιώργος Καρατζαφέρης θεωρεί την πολιτική ως πεδίο που μπορεί να εφαρμόσει τις τεχνικές της ερευνητικής δημοσιογραφίας, ενώ θεωρεί ότι η δημοσιογραφία ήταν βασικός παράγοντας της επιτυχούς, όπως την αποτιμά, ενασχόλησής του με την πολιτική.

«Με βοήθησε πάρα πολύ που ήμουν δημοσιογράφος. Γιατί ήξερα να κάνω έρευνα. Και να αποκαλύπτω σκάνδαλα. Είχα μάθει στην έρευνα. Και με βοήθησε πάντα το επάγγελμά μου στην πολιτική με αυτά που έλεγα, που έκανα. Εάν δεν είχα περάσει από τη δημοσιογραφία δεν θα είχα καταλάβει τόσο πολύ, δεν θα τα είχα καταφέρει τόσο καλά, γιατί όπως είπα, πολιτική ίσον ρητορική».

Ο Καρατζαφέρης δίνει και μια άλλη διάσταση στα εφόδια που του παρείχε η δημοσιογραφία, λέγοντας ότι του εξασφάλισε όρους ισοτιμίας στην πολιτική.

«Αισθάνομαι ότι πολύ λίγα πράγματα θα είχαν γίνει εάν δεν ήμουν δημοσιογράφος... Μου έδωσε τη δύναμη να είμαι ισότιμος με τους πολιτικούς. Όταν είχα την TV PRESS έβλεπα έναν απέραντο σεβασμό από όλα τα πρόσωπα, ακόμη κι από τον ίδιο τον αρχηγό. Και μετά με το κανάλι το ίδιο».

Δηλαδή, ο Καρατζαφέρης θεωρεί ότι η δημοσιογραφική ιδιότητα του έδωσε την ισχύ να αποκτήσει σχέση ισοτιμίας με τους πολιτικούς και να γίνει σεβαστός ακόμη κι από τον αρχηγό του κόμματος. Η περίπτωση του, όπως εκτέθηκε και παραπάνω, έχει μία ιδιομορφία καθώς ο Καρατζαφέρης υπήρξε και παραμένει ιδιοκτήτης Μέσου

ενημέρωσης, με σαφή ιδεολογική τοποθέτηση και δεσμούς με το κόμμα που εκφράζει – κατά την είσοδό του στην πολιτική της Νέας Δημοκρατίας και μετέπειτα του ΛΑΟΣ-. Συνεπώς τα Μέσα ενημέρωσης που κατείχε ως ιδιοκτήτης λειτουργούσαν και λειτουργούν με βάση τη θεωρία της επαλληλίας κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος, γεγονός που γίνεται αντιληπτό τόσο από τον ίδιο όσο και από το ενδοκομματικό σύστημα, ως παράγοντας ισχύος.

Σε άλλο σημείο της συνέντευξης αναφέρεται στην αναγνωρισιμότητα που του είχε δώσει η πολύπλευρη παρουσία του στα Μέσα ενημέρωσης της εποχής

«...Ήμουν αρθρογράφος της κομματικής εφημερίδας, είχα ένα πέρασμα, έκανα τότε μια εκπομπή καθημερινή στο ραδιόφωνο της YENEΔ, «Η γυναίκα σήμερα», που βγήκε σε ένα βιβλίο best seller, δεν ξέρω πόσα έχουν τυπωθεί, εκατοντάδες χιλιάδες, αυτό μου είχε δώσει μια δημοτικότητα».

Ο Καρατζαφέρης αποτυπώνει πώς μια πολύπλευρη δημοσιογραφική δραστηριότητα βοηθά στην ενίσχυση της δημοτικότητας του δημοσιογράφου, την οποία μπορεί να εργαλειοποιήσει στο ευρύ κοινό.

Καταλήγοντας, η δημοσιογραφία, όπως αποτυπώθηκε στο περιεχόμενο των λόγων και των τεσσάρων πολιτικών, αποτέλεσε εφόδιο για την μετάβασή τους στον πολιτικό στίβο. Ωστόσο, τα πλεονεκτήματα που είχαν δεν αποτυπώθηκαν με τον ίδιο τρόπο, γεγονός που θα μπορούσε ίσως να αποδοθεί στις διαφορετικές θέσεις που κατέλαβαν στο πολιτικό σύστημα, στη βάση των οποίων διαμορφώθηκαν οι εμπειρίες και αντιλήψεις τους τόσο για την εκ των έσω λειτουργία του πολιτικού συστήματος, αλλά και στις διαφορές ως προς τη δημοσιογραφική τους εμπειρία.

Διαφορετικές είναι και οι προσλήψεις των εφοδίων που απέκτησαν από την εμπειρία. Ο Ρουσόπουλος στηρίζει το επιχείρημά του στην τεχνογνωσία του που απέκτησε ως δημοσιογράφος και στη δυνατότητά του να διαχειριστεί τη δημοσιογραφική παρείσδυση, μια λογική πιο κοντά στη Λογική του Μέσου. Παρόμοια προσέγγιση ακολουθεί και ο Παναγιωτόπουλος, που αξιοποιεί την ικανότητα που απέκτησε στον δημόσιο λόγο και στην πολιτική του δραστηριότητα. Περιορισμένη είναι η δημοσιογραφική διάσταση στον λόγο του Θεοδωράκη, ενώ ο Καρατζαφέρης, που λειτουργεί με βάση τη λογική του κόμματος, εργαλειοποιεί την εμπειρία του στο πλαίσιο της επικοινωνιακής διάστασης της πολιτικής, χρησιμοποιώντας τα Μέσα για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένες ιδεολογικές επιδιώξεις. Τα εφόδια που περιγράφουν αποτελούν εκφάνσεις της διαδικασίας της μεσοποίησης, όπου ο πολιτικός λόγος διέπεται από τη Λογική του Μέσου.

4.2. Οι υποκειμενικές θεωρίες για την ισχύ των Μέσων

Κομβικό ερώτημα για την παρούσα έρευνα αποτελεί αυτό που αφορά στις υποκειμενικές αντιλήψεις των δημοσιογράφων-πολιτικών για την ισχύ των Μέσων. Η θέση τους στο συγκεκριμένο ζήτημα κρίνει εν πολλοίς τον τρόπο που αντιμετωπίζουν τα Μέσα, αλλά και τον βαθμό μεσοποίησης. Εάν οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί με τις παραστάσεις ισχύος που έχουν διαμορφώσει μέσα από την εμπειρία τους και στις δύο πλευρές του φάσματος πολιτικής επικοινωνίας θεωρούν τα Μέσα ισχυρά, τότε θα τα αντιμετωπίσουν ως ισχυρά και θα επιδιώξουν είτε να διατηρήσουν τις στρατηγικές που εμπειρικά απέκτησαν κατά την δημοσιογραφική τους πορεία, είτε να καθυποτάξουν τα Μέσα χρησιμοποιώντας τη Λογική του Μέσου.

Ερευνητικό ερώτημα 2:

Ποιες είναι οι υποκειμενικές θεωρίες των δημοσιογράφων αυτών για την ισχύ των Μέσων;

Η συστηματική επεξεργασία των δηλώσεων αποτυπώνει τις παραστάσεις υψηλής ισχύος που έχουν οι δημοσιογράφοι για τα Μέσα ενημέρωσης και τον τρόπο λειτουργίας τους. Μάλιστα, θεωρούν ότι η δύναμή τους είναι τέτοια που τους επιτρέπει τόσο να καθορίσουν πολιτικές εξελίξεις, όσο και να διαμορφώσουν στάσεις και συνειδήσεις.

Ο Θεοδωράκης χαρακτηρίζει «*πάρα πολύ ισχυρά*» τα Μέσα, που μπορούν να παίξουν κάρριο ρόλο στην έκβαση των εκλογών.

«Τα Μέσα είναι πάρα πολύ ισχυρά και μπορεί να καθορίσουν και την πολιτική πορεία μίας χώρας. Τα Μέσα κάνανε πρωθυπουργό τον Τσίπρα, τα Μέσα κάνανε πρωθυπουργό τον Μητσοτάκη».

Τα Μέσα ενημέρωσης παρουσιάζονται στον λόγο του Θεοδωράκη, που εκφράζει τη θεωρία των πανίσχυρων Μέσων⁷ ως μοχλός εξελίξεων, ως αίτιο του αποτελέσματος των εκλογών και της πορείας μιας χώρας. Σε επόμενη δήλωσή του περιορίζει σχετικά την ισχύ των Μέσων, όμως η μερική αλλαγή στάσης αποδίδεται στο πρόσωπο του ομιλητή, τη δήλωση του οποίου κλήθηκε να σχολιάσει.

«Υπερβολή (το ότι όποιος αντιτάχθηκε στη θηριώδη δύναμη των ΜΜΕ τον εξόντωναν). Υπάρχουν κι άνθρωποι που έχουν κάνει καριέρα ως αντισυστημικοί.

⁷ Η θεωρία των πανίσχυρων ΜΜΕ θέλει τα Μέσα να λειτουργούν ως αυτόνομοι μηχανισμοί διαμόρφωσης της συλλογικής αντίληψης και τους αναγνωρίζεται ρόλος «διαμορφωτή» απόψεων και αντιλήψεων. Σύμφωνα με αυτή την θεώρηση η επίδραση του μηνύματος είναι απόλυτη, ομοιόμορφη και δεν εξαρτάται από τα ατομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά του δέκτη του μηνύματος. Η κυρίαρχη μεταφορά της επιδράσεως των Μέσων σύμφωνα με αυτή την θεωρία είναι η «υποδερμική ένεση». Η θεωρία αναπτύχθηκε από τις αρχές του 20ού αιώνα έως και το τέλος της δεκαετίας του 1930 και κρίθηκε αναχρονιστική, καθώς δεν τεκμηριώθηκε επιστημονικά, αλλά τροφοδοτήθηκε από την προπαγανδιστική εργαλειοποίηση των Μέσων. (ΜακΚουέλ, 2002:479· βλ. επίσης Bauer & Bauer, 1960).

Αλλά το ότι τα Μέσα μπορούν σε έναν μεγάλο βαθμό να παίζουν έναν ρόλο, να επηρεάσουν συνειδήσεις, ναι, μπορούν. Αλλά όχι σε σημείο όπως το εμφανίζει ο κύριος τάδε»

Ο Θεοδωράκης παρουσιάζει και τη δική του εμπειρία μέσω της οποίας πραγματώνει την μεγάλη ισχύ των Μέσων, θεωρώντας ότι η προβολή ενός θέματος σε μεγάλο κοινό, μέσω των Μέσων, επιβάλλει στην κυβέρνηση να πάρει άμεσα αποφάσεις.

«(Ως δημοσιογράφος) μπορούσα να αναδείξω ένα θέμα και να το δουν 500.000 πολίτες. Άρα σ' αυτό το θέμα επέβαλα στους πολιτικούς να παίρνουν σίγουρα κοντά πολιτικές αποφάσεις»

Η επιρροή των Μέσων πραγματώνεται μέσα από δύο επιδράσεις, την επίδραση των Μέσων στην κοινή γνώμη και την επίδραση της κοινής γνώμης στην κυβέρνηση. Ωστόσο, αν και ο ίδιος θέτει ως κριτήριο για την ισχύ του την τηλεθέαση, (Λογική του Μέσου) η αντίδραση της κυβέρνησης στη θεματολογία της εκπομπής μπορεί να είναι είτε πραγματική, είτε προδραστική. Κι αυτό, επειδή οι πολιτικοί ενεργούν με βάση τις αντιλήψεις που έχουν για το περιεχόμενο των Μέσων και στις παραστάσεις για την ισχύ του περιεχομένου των Μέσων στην κοινή γνώμη (Σαμαράς & Ιορδανίδου 2016:99).

Από την πλευρά του, ο Καρατζαφέρης κάνει λόγο για ανεξέλεγκτα Μέσα, που όπως αναφέρει «ό,τι θέλουν κάνουν» και παρομοιάζει τη δημοσιογραφία με «αυτόματο όπλο» που δεν πρέπει να περάσει σε απερίσκεπτους.

«Η δημοσιογραφία είναι ένα αυτόματο όπλο που δεν πρέπει να περάσει σε χέρια απερίσκεπτων. -Άρα είναι ισχυρά; Ό,τι θέλουν κάνουν».

Διατυπώνοντας τη θεωρία των πανίσχυρων Μέσων, ο Καρατζαφέρης θεωρεί ότι τα Μέσα ενημέρωσης έχουν αυτονομία και ανεξαρτησία από τους υπόλοιπους θεσμούς,

σημαντικοί παράγοντες της διαδικασίας μεσοποίησης και υπονοεί άρρητα ότι θα πρέπει να υπάρξουν μέτρα για τον έλεγχο αυτών που κατέχουν τα Μέσα («δεν πρέπει να περάσει»). Η θεωρία των πανίσχυρων Μέσων, όσο κι αν είναι αναχρονιστική, αυτόματα ενεργοποιεί στους πολιτικούς είτε την ανάγκη προσαρμογής τους στη λογική τους είτε την ανάγκη εξορθολογισμού ή και καθυπόταξης των Μέσων, με στόχο τον περιορισμό της ισχύος τους εντός πλαισίων.

Ο Παναγιωτόπουλος θεωρεί επίσης τα ΜΜΕ ως ιδιαίτερα ισχυρά και διαθέτουν τη δυνατότητα διαμόρφωσης της κοινής γνώμης σε μεγάλο βαθμό.

«(Η επιρροή των Μέσων είναι) μεγάλη. Ιδιαίτερος στην Ελλάδα. Πολύ μεγάλη. Δηλαδή; Πιστεύω ότι ακόμη και αυτοί που τα βρίζουν, υποσυνείδητα είναι σε πολύ μεγάλο ποσοστό χειραγωγούμενοι. -Δηλαδή επηρεάζουν την κοινή γνώμη... Σε πολύ μεγάλο βαθμό»

Ο Παναγιωτόπουλος εκφράζει τη θεωρία των ισχυρών Μέσων καθώς και τη θεωρία της επίδρασης του Τρίτου Προσώπου, καθώς θεωρεί ότι τα Μέσα μπορούν να χειραγωγήσουν το κοινό, ακόμη κι αυτούς που τα βρίζουν.

Ο Ρουσόπουλος περιγράφει την ισχύ των Μέσων με βάση την προσωπική του εμπειρία από την υπόθεση Βατοπεδίου και θεωρεί ότι τα ΜΜΕ είναι ικανά να ανεβάσουν και να καταστρέψουν έναν πολιτικό.

«Εντάξει, τον 19ο αιώνα, αν θυμάμαι καλά, τα ΜΜΕ πήραν τον τίτλο της τετάρτης εξουσίας. Σήμερα το θέμα είναι αν η τέταρτη εξουσία γίνεται πρώτη μερικές φορές. Αυτό εξαρτάται από τη δημοκρατία, την ποιότητα και το ήθος όσων την υπηρετούν. Εξαρτάται δηλαδή και από τους ίδιους τους πολιτικούς. Ένας πολιτικός γνωρίζει ότι τα μέσα έχουν τεράστια ισχύ και μπορούν να τον ανεβάσουν ή να τον

καταστρέφουν μερικές φορές. Εγώ τα έζησα και τα δύο αυτά.. Είναι δυνατά; Η...

Ναι, είναι πολύ ισχυρά τα Μέσα»

Οι συνδιακυμάνσεις που διατυπώνει ο Ρουσόπουλος στο αιτιακό του σχήμα καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα και ο ίδιος τοποθετεί τον εαυτό του ως δέκτη της ισχύος των Μέσων ενημέρωσης τόσο στη θετική όσο και στην αρνητική κλίμακα.

Αιτιακό σχήμα Ανεξάρτητη Μεταβλητή: (Α) Ισχύς των Μέσων (Τιμές: 5:Τεράστια, 4:Μεγάλη, 3:Σχετική, 2:Μικρή, 1:Ανύπαρκτη,) → Εξαρτημένη Μεταβλητή: (Β) Επιπτώσεις στον πολιτικό (Τιμές: 5:Καταστροφή, 4:Ζημιά, 3:Καμία, 2:Συνδρομή, 1: Άνοδος) Μεταβλητή Συνθήκης: (Γ) Στάση απέναντι σε πολιτικό (Τιμές: 5:Ιδιαίτερα εχθρική, 4:Εχθρική, 3:Αδιάφορη, 2: Φιλική, 1:Ιδιαίτερα φιλική)

Γραμμές συνδιακύμανσης στον λόγο του: $A:5 \rightarrow B5$, $A5: \rightarrow B: 1$

X	X
Γ:5	Γ:1

Αν και με βάση την προσωπική του θεωρία αποτιμά τα Μέσα ως εξαιρετικά ισχυρά («από άνοδο μέχρι καταστροφή»), σε επόμενη αναφορά του σχετικοποιεί τη δύναμή τους, σημειώνοντας ότι «η ισχύς είναι σχετική, η αίσθηση της ισχύος είναι μεγαλύτερη από την ίδια την ισχύ», ένα συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει και η θεωρία της Προσλαμβανόμενης Επιρροής των Μέσων. Η διαφοροποίηση αποδίδεται στην αυτοεξυπηρετική μεροληψία, που υπάρχει στο πρώτο απόσπασμα, καθώς αναφέρεται σε προσωπική, βιωματική του εμπειρία, ενώ στο δεύτερο απόσπασμα, η διαφοροποίηση είτε οφείλεται στην αποστασιοποίησή του από την προσωπική του εμπειρία, είτε στα εγγενή σφάλματα της υποκειμενικής θεωρίας.

Ο Ρουσόπουλος διαπιστώνει την ισχύ των Μέσων ενημέρωσης και από την οπτική του δημοσιογράφου, αναφερόμενος στους πολίτες, που απευθύνονται στους

δημοσιογράφους για να λύσουν ένα πρόβλημά τους, που σχετίζεται με το κράτος. *«Τη δημοσιότητα του θέματος την ακολουθεί η αντίδραση υποχρεωτικά από την πολιτική εξουσία. Η πολιτική εξουσία νιώθει εκτεθειμένη και κατά συνέπεια, θα λύσει το πρόβλημα»*. Μέσω της σχετικής αντίληψης, ο Ρουσόπουλος εξηγεί έναν από τους τρόπους που η θεματολογία των Μέσων ενημέρωσης έχει επίδραση στην άσκηση πολιτικής, αφού η πολιτική εξουσία θεωρεί ότι η δημοσιοποίηση την εκθέτει και ως εκ τούτου, θα προχωρήσει σε ενέργειες. Στο συγκεκριμένο μοντέλο, η λειτουργία του δημοσιογράφου είναι περισσότερο διαμεσολαβητική, ανάμεσα στον πολίτη και την πολιτική ηγεσία, ωστόσο δεν μειώνει την ισχύ των Μέσων να επιβάλουν τη θεματολογία τους στην πολιτική ελίτ. Στον λόγο του δεν καθορίζονται με σαφήνεια τα κριτήρια με τα οποία το πρόβλημα ενός πολίτη μετουσιώνεται σε είδηση.

Στο ίδιο πλαίσιο, ο δημοσιογράφος-πολιτικός θεωρεί ότι η ισχύς των Μέσων σχετικοποιείται και συνδιαμορφώνεται, με βάση την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία που κατέχουν τα Μέσα.

«Το μεγάλο πρόβλημα με τη δημοσιογραφία είναι ότι μαζί με την απαξίωση της πολιτικής, αναλογικά απαξιώθηκε και η δημοσιογραφία. Είναι δυνατόν να βλέπουμε δημοσιογράφους να εμφανίζονται ως εκπρόσωποι κόμματος; Δεν είναι θέμα ισχύος. Η ισχύς είναι για να γίνει κανείς πλουσιότερος ή να επιβάλλει μέτρα. Η ισχύς έρχεται από την εμπιστοσύνη και την αξιοπιστία».

Με τη συγκεκριμένη τοποθέτηση υπάρχει διαφοροποίηση από την αντίληψη του Παναγιωτόπουλου ότι τα Μέσα είναι ισχυρά ανεξαρτήτως της αρνητικής στάσης που έχει μερίδα του κοινού γι' αυτά, καθώς ο Ρουσόπουλος θέτει ως μεταβλητή της αιτιώδους σχέσης την ανεξαρτησία ή μη των Μέσων, ασκώντας κριτική στη θεωρία της επαλληλίας κομματικού-επικοινωνιακού συστήματος, όπου το μηντιακό

καθυποτάσσεται στο πολιτικό. Οι πολλαπλές διαφοροποιήσεις στον λόγο του σε σχέση με την ισχύ των Μέσων είτε αποδίδονται στα εγγενή σφάλματα της υποκειμενικής θεωρίας, είτε στην ιδιότητα την οποία ακούσια προτάσσει κάθε φορά για να απαντήσει.

Συμπερασματικά, οι απόψεις και των τεσσάρων δημοσιογράφων-πολιτικών απηχούν τη θεωρία της ισχυρής επίδρασης των Μέσων, που μπορούν να επιβάλλουν τη Λογική και την άποψή τους στο κοινό, διαμορφώνοντας πολιτικές εξελίξεις, στάσεις και αντιλήψεις. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να θεωρηθεί ότι κατά την ενασχόλησή τους με την πολιτική θα δώσουν ιδιαίτερη έμφαση στο επικοινωνιακό κομμάτι, επιχειρώντας να αποκτούν διαρκή πρόσβαση για να περάσουν τα μηνύματά τους στο κοινό, είτε, εφόσον δημιουργηθούν κατάλληλες συνθήκες να εξορθολογίσουν τα Μέσα.

4.3. Οι υποκειμενικές θεωρίες για τη σχέση Εξουσίας – Μέσων ενημέρωσης

Στο σύγχρονο επικοινωνιακό σύστημα, η σχέση δημοσιογράφων και πολιτικών χαρακτηρίζεται από αμοιβαία εξάρτηση και αμοιβαιότητα, όπου οι δύο πλευρές βρίσκονται σε διαρκή διαδικασία αλληλεπίδρασης και ανταγωνιστικής συμβίωσης, καθώς κάθε πλευρά προσπαθεί να επιβάλλει τη δική της λογική. Ποια είναι η γνώμη των πολιτικών για την επικοινωνιακή δομή; Το επικοινωνιακό σύστημα διέπεται από τη Λογική του Μέσου ή τη λογική της επαλληλίας κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος;

Ερευνητικό ερώτημα 3

Ποιες είναι οι υποκειμενικές θεωρίες των δημοσιογράφων-πολιτικών για τις σχέσεις εξουσίας – Μέσων ενημέρωσης;

Ο Παναγιωτόπουλος κάνει τρεις διαφοροποιήσεις όσον αφορά στη σχέση των Μέσων ενημέρωσης με την εξουσία, οι οποίες συμπίπτουν με συγκεκριμένες χρονικές και πολιτικές συγκυρίες. Αρχικά αναφέρεται στην απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, όπου κυριαρχεί η Λογική του Μέσου.

«Οι εφημερίδες είχαν τη γραμμή τους. Και είτε λίγο, είτε πολύ έπρεπε να κινείσαι σε αυτή τη γραμμή. Ο Αθήνα 9,84 ήταν μία έκρηξη ελευθερίας. Βρεθήκαμε παιδιά που είχαμε και ορισμένοι έντονη πολιτική δραστηριότητα, σε έναν χώρο όπου μπορούσαμε να εκφραστούμε ελεύθερα».

Σύμφωνα με την περιγραφή του, η απορρύθμιση στην πρώτη της περίοδο είχε επίπτωση στους δημοσιογράφους, που ένιωθαν ανεξάρτητοι. Αν και ο Αθήνα 9,84 ήταν δημοτικός και θα μπορούσε εύλογα να θεωρηθεί ότι ήταν υπόλογος στη δημοτική αρχή, η αφήγησή του δημιουργεί την αίσθηση ότι ο ραδιοσταθμός λειτουργούσε με τη Λογική του Μέσου, κάτι που δεν έπρατταν μέχρι τότε ούτε οι εφημερίδες, που διαθέτουν συγκεκριμένη πολιτική τοποθέτηση, ούτε ο δημόσιος ραδιοτηλεοπτικός φορέας.

Διαφορετική είναι η αποτύπωσή του για την περίοδο Σημίτη:

«Η κατάσταση χάλασε στην Ελλάδα, άρχισε να χαλάει από την εποχή του λεγόμενου ψευτοεκσυγχρονισμού, δηλαδή κυρίως από την εποχή της διακυβέρνησης Σημίτη. Μέχρι τότε, μπορεί οι δημοσιογράφοι να είχαμε τις απόψεις μας, αλλά όταν κάναμε τη δουλειά μας τις αφήναμε απέξω. Η εποχή του λεγόμενου ψευδοεκσυγχρονισμού είναι η εποχή εκείνη που ο δημοσιογραφικός κόσμος αρχίζει να αισθάνεται την πίεση της εξουσίας πολύ έντονη και την παρέμβαση της εξουσίας παντού. Και τότε αρχίζουν και δημιουργούνται και οι υπόγειες σχέσεις μεταξύ δημοσιογράφων, εκδοτών, πολιτικής και οικονομικής εξουσίας».

Αιτιακό σχήμα: ΑΜ: (Α) Στρατηγικός σχεδιασμός κόμματος (Τιμές: 1:Χειραγώγηση των ΜΜΕ, 0. Ανεξάρτητη λειτουργία των ΜΜΕ) → ΕνδΜ1:(Β) Παρέμβαση στο επικοινωνιακό τοπίο(1. Ισχυρή, 0. Όχι), → ΕΜ: (Γ) Σχέσεις πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος (1. Διαπλοκή,, Ανεξαρτησία, 1 Μη επέμβαση)

Γραμμές συνδιακύμανσης στον λόγο του: Α1→Β1→Γ1

Με βάση την αφήγησή του, μετά την άνοδο της Λογικής του Μέσου, η πολιτική ηγεσία θέλησε να χειραγωγήσει το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο και άσκησε πιέσεις στους εκδότες. Η υποχώρηση των εκδοτών στα πολιτικά κελεύσματα είχε ως αποτέλεσμα τις υπόγειες σχέσεις μηντιακής και πολιτικής εξουσίας. Ο Παναγιωτόπουλος αναφέρεται και στην προσωπική του εμπειρία από εκείνη την περίοδο:

«Έμεινα για ένα διάστημα, περίπου 1,5 έτους εκτός τηλεόρασης, διότι διάφορα «καλά» παιδιά του περιβάλλοντος τότε τηλεφώνούσαν στα κανάλια και μας κόβανε. Ξέρετε τι αντιμετωπίσαμε οι δημοσιογράφοι τότε που διαφωνούσαμε; Αντιμετωπίσαμε πογκρόμ. (...) Αντιμετωπίσαμε φραγμό που έβαζε η τότε εξουσία σε εφημερίδες για εκείνους που δεν ήταν αρεστοί. Πάρα πολύς κόσμος υπέκυψε. Ήταν πάρα πολύ δύσκολο το κλίμα στα Μέσα τότε (...) Ήθελαν να τροποποιήσουν τον δημόσιο λόγο».

Η μαρτυρία του για την ίδια περίοδο έχει κοινή απόδοση αιτιότητας στη βούληση του κυβερνώντος κόμματος να χειραγωγήσει τα Μέσα. Ωστόσο, στην πρώτη αφήγηση το αποτέλεσμα παράγει τη διαπλοκή ανάμεσα στην πολιτική και την μηντιακή εξουσία, ενώ στη δεύτερη αφήγηση, τα αποτελέσματα ανάγονται στο πρόσωπο του ομιλητή και στον τρόπο λειτουργίας του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων, που διέπεται από τη θεωρία επαλληλίας κομματικού επικοινωνιακού συστήματος.

Μάλιστα, ο Παναγιωτόπουλος αμφισβητεί και την ισχύ των δημοσιογράφων και των πολιτικών στην εξίσωση πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος, αποδίδοντας την πραγματική ισχύ στα οικονομικά συμφέροντα, που κατέχουν Μέσα ενημέρωσης.

«Ο δημοσιογράφος και ο πολιτικός είναι πολύ αδύναμοι κρίκοι ενός συστήματος όπου η πραγματική εξουσία βρίσκεται στα οικονομικά συμφέροντα και σε όλα αυτά που διαρθρώνονται τριγύρω. Και προσέξτε, τα οικονομικά συμφέροντα έχουν και τα Μέσα ενημέρωσης».

Σε μετέπειτα παρόμοια αναφορά χαρακτηρίζει τον δημοσιογράφο *«αρμό. Μπορεί να είναι ισχυρός αρμός, γιατί είναι προβεβλημένος και μαζεύει κόσμο, αλλά είναι αρμός»*, ενώ θεωρεί ακόμη πιο περιορισμένη τη δύναμη του πολιτικού. Δηλαδή, στο δίπολο δημοσιογράφος-πολιτικός, η ισχύς είναι υπέρ του δημοσιογράφου, ο οποίος όμως διαθέτει μηδαμινή δύναμη έναντι των οικονομικών συμφερόντων.

Διαφορετική είναι η τοποθέτηση του Θεοδωράκη, που τοποθετείται αυστηρά στο δίπολο του επικοινωνιακού και του πολιτικού συστήματος. Ο Θεοδωράκης βλέπει ότι οι σχέσεις των δύο πλευρών βρίσκονται σε συνάρτηση με τη θέση του καθενός στο σύστημα ανταγωνιστικής συμβίωσης.

«-Ποιος είναι ο σημαντικότερος; Ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός;

Ανάλογα ποιος δημοσιογράφος και ποιος πολιτικός. Εάν διευθύνεις ένα μεγάλο μέσον, τότε έχεις πολύ σημαντικότερο ρόλο από τον πολιτικό, από έναν βουλευτή. Εάν είσαι αρχηγός σε ένα κόμμα, έχεις πολύ μεγαλύτερο ρόλο από έναν εκδότη. Παίζει ποιος πολιτικός, ποιος δημοσιογράφος».

Ο τρόπος με τον οποίο τοποθετείται δείχνει να δίνει προβάδισμα στην ισχύ του αρχηγού κόμματος έναντι του εκδότη, ενώ δημοσιογράφοι και βουλευτές έπονται σε δύναμη. Η

αντίληψή του πιθανόν αποδίδεται στην αυτοεξυπηρετική μεροληψία, όπου ως αρχηγός κόμματος έχει την τάση να είναι ευνοϊκός στον εαυτό του.

Παράλληλα, ο Θεοδωράκης τοποθετείται στον τρόπο με τον οποίο θεωρεί ότι εξυπηρετείται η ορθή λειτουργία του συστήματος αναγκαστικής συμβίωσης δημοσιογράφων και πολιτικών, δίνοντας έμφαση στο στοιχείο του πλουραλισμού στα Μέσα.

«Οι δημοσιογράφοι μπορεί να είναι καλοί ή κακοί με τους πολιτικούς. Σημασία έχει να έχει τόσους πολλούς δημοσιογράφους ώστε να αλληλοεξουδετερώνονται. Να μην κυριαρχεί μία γνώμη, ενός δημοσιογράφου για την πολιτική. Αντιλαμβάνεσαι; Δηλαδή όταν θα κάνεις μία πράξη, θα βγει ένας άλλος να πει θετικά, θα βγει ένας άλλος θα πει αρνητικά, θα βγει κάποιος άλλος να πει κάτι πολύ αρνητικό. Αυτό είναι η μαγεία της δημοσιογραφίας. Ένας πλουραλισμός που εάν υπάρχει κάνει και πιο εύκολο το έργο του πολιτικού. Δεν εννοώ εύκολο, εννοώ Μέσα από αυτόν τον πλουραλισμό να δεις πιθανόν λάθη σου, να διορθώσεις την πορεία σου».

Ο δημοσιογράφος-πολιτικός (εδώ υπό το πρίσμα του πολιτικού) αντιλαμβάνεται τον πλουραλισμό ως ένα παίγνιο μηδενικού αθροίσματος, όπου οι διαφορετικές και αντικρουόμενες γνώμες που εκφράζονται σε δημοσιογραφικό επίπεδο αλληλοεξουδετερώνονται, χωρίς η συγκεκριμένη εξέλιξη να γίνεται αντιληπτή ως αρνητική («μαγεία της δημοσιογραφίας»), ενώ πιστεύει ότι ο πλουραλισμός βοηθά την αυτοκριτική του πολιτικού και έχει μεγαλύτερη ισχύ στον τρόπο με τον οποίο ο πολιτικός πραγματοποιεί αυτοκριτική.

Ο Ρουσόπουλος επίσης στον λόγο του αποτυπώνει μορφές της διαπλοκής, όμως αποδίδει συνυπαιτιότητα για την εμφάνισή της και στην πολιτική εξουσία.

«Σε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό φταίνε οι πολιτικοί για το ότι έχει φτάσει η τέταρτη εξουσία να γίνεται πρώτη υπό την έννοια ότι για να μην πάθουν αυτό που έπαθα εγώ (σ.σ. εννοεί υπόθεση Βατοπεδίου) αναγκάζονται να κάνουν χατιράκια κάποιιοι από τους πολιτικούς ή να χαιδεύουν τα Μέσα ή να μην λένε την απόλυτη αλήθεια ή να μην αντιπαρατίθενται».

Ο Ρουσόπουλος θεωρεί ως κρίσιμο μέγεθος για την διαμόρφωση της ισορροπίας ανάμεσα στο επικοινωνιακό και το πολιτικό σύστημα τη βούληση ή αδυναμία του πολιτικού συστήματος να υπακούσει στις απαιτήσεις των Μέσων ενημέρωσης και θεωρεί ότι η τυχόν υπέρβαση των ορίων εξουσίας των Μέσων έναντι της πολιτικής γίνεται με ευθύνη του πολιτικού συστήματος.

Παράλληλα, δίνει δύο ορισμούς της διαπλοκής που δρουν συμπληρωματικά ο ένας με τον άλλον και αναλύουν διαφορετικές πτυχές της:

«Τι σημαίνει διαπλοκή; Υπάρχουν δύο πλευρές, ο ένας συνεργάζεται με τον άλλον, εν προκειμένω οι δύο εξουσίες που θα έπρεπε η μία να ελέγχει την άλλη και συνεργάζονται για άλλους σκοπούς. Δεν είναι καινούριο το φαινόμενο. Γιατί πάντοτε οι επιχειρηματίες που έφτιαχναν ένα έντυπο ή ήθελαν να πείσουν μία κυβέρνηση είτε για να τους δώσει περισσότερα χρήματα, είτε για να κάνει φοροαπαλλαγές, είτε για να πετύχουν άλλες δουλειές, όταν η δημοσιογραφία έπαψε να είναι το λειτούργημα που προσπαθεί να αποκαλύψει την αλήθεια και γίνεται το εργαλείο για να κερδίσει περισσότερα χρήματα ο εργοδότης, ο εκδότης, ο άνθρωπος που έχει την τηλεόραση, αντιλαμβανόμαστε όλοι ότι κάπου έχει χαθεί ο δρόμος της πραγματικής δημοσιογραφίας.»

Η αφήγησή του συγκροτείται στην βάση δύο αιτιακών σχημάτων.

A' αιτιακό σχήμα

AM: (A) Σχέσεις πολιτικής και μηντιακής εξουσίας (Τιμές 1. Συνεργασία για ίδιον όφελος, 0. Διατήρηση αυτονομίας και σχέσεων ελεγκτή-ελεγχόμενου) → EM: (B) Διαπλοκή (Τιμές: 1. Ισχύει, 0. Δεν ισχύει).

Γραμμή συνδιακύμανσης στον λόγο του: $A1 \rightarrow B1$

B' Αιτιακό σχήμα:

AM: (A) Στρατηγική στοχοθεσία διαπλοκής: (Τιμές: 1. Άσκηση πίεσης στην πολιτική εξουσία, 0. Αυτονομία δύο συστημάτων) → ΕνδM: (B) Μέσα ενημέρωσης (1. Μοχλός άσκησης πίεσης, στρέβλωση λόγω συμφερόντων ιδιοκτήτη, 0. Ειδησεογραφική στρέβλωση) → EM: (Γ) Επιπτώσεις στη δημοσιογραφία (1. Απώλεια σκοπού της, 0. Διατήρηση του χαρακτήρα της)

Γραμμή συνδιακύμανσης στον λόγο του $A1 \rightarrow B1 \rightarrow \Gamma 1$

Με βάση την ερμηνεία του, η διαπλοκή προκύπτει είτε όταν το πολιτικό σύστημα συνεργάζεται με το επικοινωνιακό για να επιτύχουν αμοιβαία οφέλη, προς ίδιον όφελος, είτε όταν ένας επιχειρηματίας, χρησιμοποιεί ως μοχλό πίεσης τα Μέσα ενημέρωσης που διαθέτει για να αυξήσει την περιουσία του, με αποτέλεσμα την απώλεια του χαρακτήρα της δημοσιογραφίας. Στο πρώτο σχήμα διαπιστώνεται σχέση συνεργασίας, ενώ στο δεύτερο σχέση ανταγωνισμού ανάμεσα στους δύο θεσμικούς παράγοντες.

Διαφορετική είναι η θεώρηση του Ρουσόπουλου σχετικά με την προνομιακή πρόσβαση ορισμένων βουλευτών στα Μέσα ενημέρωσης, που συσχετίζει με τη Λογική του Μέσου.

«Τα Μέσα και ειδικά οι τηλεοράσεις, αλλά και όλα τα Μέσα, στοχεύουν ως εμπορικές επιχειρήσεις πέραν του λειτουργήματος του δημοσιογράφου και να πουλήσουν έντυπα ή να αυξήσουν την τηλεθέασή τους. Έτσι συχνά καλούν στις εκπομπές πρόσωπα που είναι πιο γνωστά γιατί αυτά θα προσελκύσουν περισσότερους τηλεθεατές».

Η επιλογή των πιο εμπορικών προσώπων έχει ως αποτέλεσμα, όπως αναφέρει, τον παραγκωνισμό νεότερων βουλευτών. Παρόμοια εξήγηση, με βάση τη Λογική του Μέσου δίνει και για τις τηλεοπτικές διαμάχες: *«θα έχετε παρατηρήσει ότι σε πολλές τηλεοπτικές αντιπαραθέσεις αντί του ψύχραιμου λόγου επικρατεί χάος. Υψηλοί τόνοι και σκληρές εκφράσεις που προκαλούν το ενδιαφέρον μιας συζήτησης καφενειακού επιπέδου».*

Τα ίδια κριτήρια για την επιλογή των καλεσμένων θέτει και ο Παναγιωτόπουλος, που θεωρεί ότι *«βγαίνει αυτός που λέει πράγματα που είναι ενδιαφέροντα, που κάνει τηλεθέαση»*, λειτουργώντας επίσης με τη Λογική του Μέσου.

Ο Γιώργος Καρατζαφέρης, ως ιδιοκτήτης μέσου-δημοσιογράφος και πολιτικός, είναι πιο κοντά στη λογική της επαλληλίας του πολιτικού-επικοινωνιακού συστήματος, χαρακτηρίζοντας το κανάλι ως την *«ασπίδα του»*.

«Έκανα σκληρή δημοσιογραφία. Εγώ τότε είχα αποφασίσει στη δεκαετία του 1980 ότι ήταν προσωπική μου δουλειά να ρίζω το ΠΑΣΟΚ και τον Ανδρέα. Μόνος μου. Έτσι το είχα δει. Και στην ουσία δύο δημοσιογράφοι τον ρίξαμε. Ο Δημήτρης ο Ρίζος από τον Ελεύθερο Τύπο κι εγώ από την TV PRESS. Κάναμε πόλεμο, δεν υπήρχε ενδιάμεσος χώρος. -Θυμάστε κάποιο έντονο περιστατικό; Το βιβλίο που έβγαλα με τη Δήμητρα Λιάνη γυμνή. Χάλασε ο κόσμος»

Σε αυτήν την περίπτωση ο δημοσιογράφος-πολιτικός θεωρεί ότι η δημοσιογραφική του δραστηριότητα είχε τεράστια ισχύ, καθώς πιστεύει ότι οδήγησε σε πτώση της κυβέρνησης. Αν και ο αγώνας ήταν ιδεολογικός και ως εκ τούτου, επικρατεί η λογική της επαλληλίας κομματικού-επικοινωνιακού συστήματος, ο Καρατζαφέρης χρησιμοποιεί όλα τα «όπλα» της Λογικής του Μέσου, δηλαδή τον αρνητισμό, την προσωποποίηση της διαμάχης, την προβολή γυμνών εικόνων της συζύγου του τότε πρωθυπουργού, χρησιμοποιώντας άρρητα ένα αρνητικό ηθοτικό επιχείρημα εις βάρος της, χτυπώντας τον πρωθυπουργό. Η χρήση τέτοιων μεθόδων, όπως και η λογική της επαλληλίας κομματικού-επικοινωνιακού συστήματος δικαιολογείται, όπως ο ίδιος εξηγεί, από το έντονο πολωμένο κλίμα εκείνης της εποχής.

Ο Καρατζαφέρης δίνει δύο ερμηνείες για τον ορισμό της διαπλοκής, όμως στον ορισμό του διαφαίνονται αντιφάσεις.

«Διαπλοκή είναι αυτός ο επιχειρηματίας ο οποίος έχει δουλειές με το κράτος, έχει και ένα μέσο ενημέρωσης και βάζει μπροστά αυτό το μέσο ενημέρωσης ή να πιέζει ή να εκβιάζει για να πάρει τη δουλειά»

Αιτιακό σχήμα

AM: (A) Συμφέροντα επιχειρηματία με MME (Τιμές 1. Σύνδεση με το κράτος, 0. Ανεξάρτητα από το κράτος) → ΕνδM1: (B) Λειτουργία μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων (Τιμές: 1. Μέθοδοι εκβίασης, 0. Ανεξάρτητη λειτουργία) → ΕνδM2: (Γ) Πολιτική στάση (Τιμές: 1. Υποκύπτει στα συμφέροντα, 0. Δρα ανεξάρτητα με τα συμφέροντα επιχειρηματία,) → EM: (Δ) Διαπλοκή (Τιμές: 1. Υφίσταται, 0. Δεν υφίσταται).

Γραμμή συνδιακύμανσης στον λόγο του: A1→B1→Γ1→Δ1

Δηλαδή, η διαπλοκή ξεκινά από τον επιχειρηματία, που διαθέτει Μέσα ενημέρωσης και παράλληλα επιχειρηματικά συμφέροντα. Σε αυτό το σχήμα, τα Μέσα ενημέρωσης παίζουν εργαλειακό ρόλο για την ικανοποίηση των συμφερόντων του επιχειρηματία, μέσω της επιρροής που ασκούν στο κοινό και κατ' επέκταση στο πολιτικό σύστημα, που για να μην υποστεί τις δυσμενείς συνέπειες, υποκύπτει.

Όμως, ενώ στο αιτιακό σχήμα ο Καρατζαφέρης θεωρεί ότι η διαπλοκή εκπορεύεται από επιχειρηματία με Μέσα ενημέρωσης και παράλληλα επιχειρηματικά συμφέροντα, στη δεύτερη αναφορά του θεωρεί ότι η διαπλοκή ταυτίστηκε πολιτική όταν ο Μητσοτάκης έδωσε άδεια στους εκδότες.

«Το λάθος του Μητσοτάκη τότε ήταν ότι έδωσε τις άδειες στους εκδότες. Τους κατέστησε πανίσχυρους. Ε, από τότε η διαπλοκή ταυτίστηκε απολύτως με την πολιτική. Έπρεπε να καθιερώσει ως ασυμβίβαστο να έχεις εφημερίδα και τηλεόραση

-Εννοείτε τη συγκέντρωση των Μέσων. Να έχεις ή το ένα ή το άλλο. Δουλεύεις με το δημόσιο; Δεν θα έπρεπε να τεθεί ως προϋπόθεση;

Από εκεί και πέρα πηγαίνουμε σε καταπάτηση της ελευθερίας κατά το Σύνταγμα.

Είμαι εναντίον του περιορισμού»

Αιτιακό σχήμα:

AM: (A) Διαδικασία αδειοδότησης τηλεοπτικών αδειών (Τιμές: 1. Σε εκδότες, 0. Σε τρίτα πρόσωπα, άσχετα με το υπάρχον επικοινωνιακό σύστημα) → ΕνδM1: (B) Επικοινωνιακό περιβάλλον (Τιμές: 1. Συγκέντρωση MME, 0 Μη συγκέντρωση MME) → ΕνδM2: (Γ) Δύναμη MME (Τιμές: 1. Πανίσχυρα, 0. Μη ισχυρά) → EM: (Δ) Διαπλοκή (Τιμές: 1. Εγκαθίδρυση και διατήρηση, 0. Δεν υπάρχει).

Γραμμή συνδιακύμανσης στον λόγο του: A1→B1→Γ1→Δ1

Η διαφορά ανάμεσα στα δύο σχήματα, όπου στο ένα αναγνωρίζει με όρους προβλήματος την ταυτόχρονη δραστηριοποίηση του επιχειρηματία και σε άλλους κλάδους της οικονομίας και στο δεύτερο, που θεωρεί ότι τυχόν απαγόρευση της διπλής ιδιότητας είναι αντίθετη στην ελευθερία, αποδίδεται στα εγγενή σφάλματα της υποκειμενικής θεωρίας, που το άτομο υποπίπτει σε αντιφάσεις.

Οι παραστάσεις για τις σχέσεις Μέσων ενημέρωσης και Εξουσίας αποτυπώνουν παρόμοιες ή και διαφορετικές λογικές για το μοντέλο που επικρατεί σήμερα. Κοινή παραδοχή συνιστά η πεποίθηση ότι τόσο οι επιχειρηματίες-εκδότες, όσο και η πολιτική εξουσία θέλουν να καθυποτάξουν το επικοινωνιακό σύστημα, είτε επιβάλλοντας τα συμφέροντα του ιδιοκτήτη στον ειδησεογραφικό μηχανισμό, είτε τη λογική της επαλληλίας κομματικού και πολιτικού συστήματος.

Σε αυτό το σύστημα, διαφορετικές απόψεις καταγράφονται και για τον ρόλο των δημοσιογράφων, την ισχύ και την αυτονομία του, μεγέθη σχετικά έναντι του επιχειρηματία ή έναντι των πολιτικών.

Πιο κοντά στη Λογική του Μέσου και στον τρόπο που λειτουργεί βρίσκεται ο Θεόδωρος Ρουσόπουλος, ενώ πιο κοντά στη λογική της επαλληλίας του κομματικού και πολιτικού συστήματος ο Γιώργος Καρατζαφέρης. Η αποτύπωση του Πάνου Παναγιωτόπουλου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως χρήσιμο εργαλείο για την διαχρονική εξέλιξη των σχέσεων ΜΜΕ και Εξουσίας, από την απορρύθμιση του καθεστώτος των ραδιοτηλεοπτικών αδειών.

4.4. Οι σχέσεις δημοσιογράφων-πολιτικών με το πολιτικό σύστημα

Η μετάβαση δημοσιογράφων στην πολιτική σκηνή είναι αναμενόμενο να προκαλεί αντιδράσεις από τους παραδοσιακούς πολιτικούς. Οι δύο πλευρές άλλωστε βρίσκονται

σε σχέση ανταγωνιστικής συμβίωσης. Η αναγνωρισιμότητα των δημοσιογράφων αλλά και η υψηλή δημοφιλία που συχνά απολαμβάνουν τους θέτει σχεδόν από την αρχή στο επίκεντρο του πολιτικού και δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος, με αποτέλεσμα η μετάβασή τους να μην γίνεται «αθόρυβα», αλλά να συνοδεύεται από ανακοινώσεις, δημοσιεύματα, σχόλια και συνεντεύξεις. Με αυτόν τον τρόπο, δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για την ανέλιξή τους στον πολιτικό στίβο και την τοποθέτησή τους στην κατηγορία των πολιτικών με απήχηση στο κοινό (horserace).

Ερευνητικό ερώτημα 4:

Βίωσαν ως πρώην δημοσιογράφοι την ετερότητα ή ακόμη και τη δαιμονοποίηση από τους παραδοσιακούς πολιτικούς μετά τη μετάβασή τους στο νέο πεδίο;

Ο Θεοδωράκης περιγράφει σχέσεις ετερότητας με το σύστημα των παραδοσιακών πολιτικών καθώς, όπως υποστηρίζει, τον αντιμετώπισαν «πολύ καχύποπτα. Και εχθρικά», χωρίς να προσδιορίζονται οι αιτίες της εχθρικής αντιμετώπισης, που προήλθαν από όλο το μέχρι τότε πολιτικό σύστημα.

Διαφορετική είναι η τοποθέτηση του Καρατζαφέρη, που θεωρούσε ότι η κομματική του πορεία του πορεία και η επιτυχημένη του επαγγελματική διαδρομή του εξασφάλιζε αυτόματα την είσοδό του στο πολιτικό σκηνικό. Οι αντιδράσεις, όπως περιγράφει, κατά την πρώτη απόπειρά του να είναι υποψήφιος προσέκρουσε στις εσωκομματικές αντιδράσεις.

«Η μετάβασή μου στην πολιτική ήταν αυτόματη. Εφόσον ήμουν αρθρογράφος της κομματικής εφημερίδας, είχα ένα πέρασμα, έκανα τότε μια εκπομπή καθημερινή στο ραδιόφωνο της YENEΔ, «Η γυναίκα σήμερα», που βγήκε σε ένα βιβλίο best seller,

δεν ξέρω πόσα έχουν τυπωθεί, εκατοντάδες χιλιάδες, αυτό μου είχε δώσει μια δημοτικότητα. Τότε ήταν οι «βροντόσαυροι» και οι «δεινόσαυροι» και με πέταξαν έξω».

Ο Καρατζαφέρης δεν αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο τον αντιμετώπισαν οι πολιτικοί άλλων κομμάτων, ωστόσο αποδίδει τους λόγους της εχθρικής αντίδρασης στη δημοτικότητα που του εξασφάλιζε η παρουσία του στη δημοσιογραφία, κάτι που αποτελούσε εν δυνάμει απειλή για τους παραδοσιακούς βαρόνους της ΝΔ, εντός της οποίας δραστηριοποιούνταν, με αποτέλεσμα τον αποκλεισμό του από τα ψηφοδέλτια το 1981.

Συνθήκες σχετικής ετερότητας καταγράφονται στον λόγο του Ρουσόπουλου, ο οποίος αποδίδει τις αντιδράσεις που προήλθαν από την είσοδό του στην πολιτική σε προσωπικά κίνητρα.

«Ήταν ενδιαφέρον (ο τρόπος με τον οποίο με αντιμετώπισαν οι πολιτικοί). Ας πούμε, θυμάμαι τον συγχωρεμένο τον Βαγγέλη τον Γιαννόπουλο, που ήταν υπουργός του ΠΑΣΟΚ που είπε «ο Θόδωρος πήγε σε έναν πολιτικό χώρο, εγώ διαφωνώ, τον εκτιμώ ιδιαίτερα».... Υπήρχαν πολιτικοί από τα αντίπαλα κόμματα ή από το κόμμα το δικό μου, οι οποίοι χάρηκαν και μου το δήλωσαν και μου ευχήθηκαν «καλή επιτυχία» και μου έδωσαν και ορισμένες συμβουλές, υπήρχαν και πολιτικοί οι οποίοι μπορεί να ενοχλήθηκαν. Ίσως γιατί κάποιος μπορεί να ήθελε τη θέση του εκπροσώπου της αντιπολίτευσης και να μην την πήρε, ίσως γιατί κάποιος διεκδικούσε κάτι άλλο απέναντι στο κόμμα και στον Καραμανλή και να περίμενε ότι... Ήταν εσωκομματικό»

Δηλαδή, σύμφωνα με τον Ρουσόπουλο, αν και έγινε δέκτης θετικών αντιδράσεων από πολιτικούς τόσο του δικού του, όσο και των αντίπαλων κομμάτων, οι αρνητικές

αντιδράσεις οφείλονταν στις προσωπικές επιδιώξεις πολιτικών, καθώς η είσοδος του στην πολιτική μετέβαλε τη δική τους θέση στο ενδοκομματικό σύστημα.

Δυσπιστία, αλλά και συνθήκες δαιμονοποίησης υποστηρίζει ότι βίωσε ο Παναγιωτόπουλος, που όπως λέει, το πολιτικό σύστημα αντιμετωπίζει με δυσπιστία συλλήβδην τους δημοσιογράφους.

«(Οι πολιτικοί με αντιμετώπισαν) με δυσπιστία, γιατί θεωρούν ότι ο δημοσιογράφος έχει μία «προίκα», που πιθανώς δεν είχαν αυτοί. Αλλά και σ' αυτό κάνουν λάθος. Γι' αυτό θα δείτε ότι γενικά οι προερχόμενοι από τη δημοσιογραφία δεν διάγουν βίον ανθόσπαρτον στην πολιτική.

Η ετερότητα οφείλεται στην λανθασμένη, όπως τη χαρακτηρίζει αντίληψη των πολιτικών για την ισχύ των δημοσιογράφων. Οι δημοσιογράφοι, ως εκπρόσωποι των Μέσων, θεωρούνται ότι είναι άτομα με επιρροή και ως εκ τούτου αντιμετωπίζονται εχθρικά από το παραδοσιακό πολιτικό σύστημα. Ακόμη κι αν αυτή η ισχύς δεν είναι αληθινή, η αντίληψή των πολιτικών για την ύπαρξή της διαμορφώνει τη στάση τους έναντι των δημοσιογράφων.

Ακόμη πιο εχθρική, στα όρια της δαιμονοποίησης, συμπεριφορά βίωσε ο Παναγιωτόπουλος με την είσοδό του στη Βουλή, καθώς όπως λέει, οι κατ' επάγγελμα πολιτικοί στοχοποίησαν τους βουλευτές που εισήλθαν στη Βουλή καταγράφοντας αξιολογημένη παρουσία.

«Υπήρξα από εκείνους, -και δεν είμαι ο μόνος, λίγοι όμως είμαστε- που όταν μπήκαμε στη Βουλή, επειδή μπήκαμε με μια παρουσία στις εκλογές τις πρώτες, που δημιούργησε αίσθηση, αποτελέσαμε στόχο στη συνέχεια. Στόχο ενός αδυσώπητου κυνηγιού, το οποίο οδήγησε στη θεσμοθέτηση διατάζων-ντροπής για το πολιτικό

σύστημα, όπως το ασυμβίβαστο.... Ήθελαν να στοχεύσουν εμάς γιατί; Γιατί θεωρούσαν ότι δεν θα έπρεπε να έχουμε και πολιτική δραστηριότητα και επάγγελμα. Θεσπίστηκε λοιπόν το ασυμβίβαστο μέσα από μία διακομματική συνωμοσία κάποιων μεγάλων ονομάτων της εποχής εκείνης, ήθελαν να κάνουν την αναθεώρηση του Συντάγματος «λάστιχο» για να την προσαρμόσουν στα συντεχνιακά μας συμφέροντα, αυτοί που είναι κατ' επάγγελμα πολιτικοί, ακριβώς για να εξοβελίσουν ορισμένους από εμάς.... Το οποίο στη συνέχεια καταφέραμε να καταργήσουμε. Αλλά το πληρώσαμε πολύ ακριβά. Εγώ έχασα το γραφείο μου»

Ο Παναγιωτόπουλος υποστηρίζει ότι η είσοδος νέων βουλευτών, με υπολογίσιμη δύναμη, προκάλεσε την αντίδραση του παραδοσιακού πολιτικού συστήματος. Ωστόσο, δεν αποδίδει την προσπάθεια εκτοπισμού του από τη Βουλή, μέσω του ασυμβίβαστου στη δημοσιογραφική, αλλά στη δικηγορική του ιδιότητα, την οποία απώλεσε για να παραμείνει στα βουλευτικά έδρανα.

Αναλύοντας τις απαντήσεις των τεσσάρων πολιτικών, συνάγεται το συμπέρασμα ότι η μετάβαση δημοσιογράφων στη Βουλή αντιμετωπίζεται αρνητικά από το πολιτικό σύστημα. Η αρνητική στάση είτε προέρχεται από το σύνολο του πολιτικού συστήματος (Θεοδωράκης, Παναγιωτόπουλος), είτε είναι σχετική και περιορίζεται στους εσωκομματικούς κραδασμούς που προκαλεί η είσοδος νέων παικτών, τους οποίους οι παραδοσιακοί πολιτικοί θεωρούν ισχυρούς και ενδεχομένως αντιπάλους, λόγω των παραστάσεων ισχύος που έχουν για τους δημοσιογράφους.

4.5. Οι σχέσεις με τους δημοσιογράφους μετά τη μετάβαση στο πολιτικό πεδίο

Η μεταπήδηση των δημοσιογράφων στην πολιτική δημιούργησε νέες ισορροπίες ισχύος με τους μέχρι πρότινος συναδέλφους τους. Μέσω της αλλαγής ιδιότητας, οι πρώην δημοσιογράφοι διαφοροποίησαν το αντικείμενο της δραστηριοποίησής τους.

Ερευνητικό ερώτημα5:

Βίωσαν από τον δημοσιογραφικό κόσμο συνθήκες ετερότητας ή και δαιμονοποίησης ως πρώην δημοσιογράφοι που εξελίχθηκαν σε πολιτικούς;

Η είσοδος στην πολιτική σκηνή φαίνεται ότι διατάραξε ή και διέρρηξε τις σχέσεις των δημοσιογράφων πολιτικών με τους πρώην συναδέλφους τους. Δηλαδή, η μετάβαση και η αλλαγή ρόλου που αυτή συνεπάγεται φαίνεται ότι μετασχημάτισε τις σχέσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές.

«Με αντιμετώπισαν με δυσπιστία. Αποτελεί μύθο ότι εμείς που προερχόμαστε από τη δημοσιογραφία έχουμε καλή μεταχείριση. Αποτελεί μύθο. Μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις, αλλά κυρίως βγαίνει μια ανταγωνιστικότητα. Γιατί κι ο πιο μικρός δημοσιογράφος σε μέγεθος θεωρεί τον εαυτό του εν δυνάμει πολιτικό ηγέτη. Κι αυτό δημιουργεί καταστάσεις ανταγωνιστικές προς τον συνάδελφο που αφήνει τη δημοσιογραφία και πάει στην πολιτική».

Ο Παναγιωτόπουλος αποδίδει την ετερότητα που βίωσε σε εσωτερικά ως προς τους δημοσιογράφους αίτια, που θεωρούν ότι είναι εν δυνάμει πολιτικοί ηγέτες. Αυτό υποδηλώνει μεταξύ άλλων τον υψηλό βαθμό μεσοποίησης, μέσω της υψηλής εμπλοκής

των δημοσιογράφων στην πολιτική διαδικασία, αλλά και την αντίληψη της Προσλαμβανόμενης Επιρροής των Μέσων, που καθιστά τους δημοσιογράφους να νιώθουν ισχυροί και έτοιμοι να αναλάβουν θέση εξουσίας, γεγονός που δημιουργεί αρνητική στάση προς άλλους δημοσιογράφους που μεταπηδούν στην πολιτική.

Πιο περιορισμένη όσον αφορά στον κύκλο των αναφερόμενων προσώπων αλλά και στη χρονική περίοδο είναι η αναφορά του Ρουσόπουλου, που περιγράφει ότι η αλλαγή ρόλων διατάραξε τις σχέσεις του με τους μέχρι πρότινος συναδέλφους του, χωρίς να αναφέρεται στο σύνολο των Μέσων ενημέρωσης, αλλά μόνο σε άτομα με τα οποία διατηρούσε προσωπικά συναδελφική σχέση.

«Έχει ενδιαφέρον ότι όταν είσαι απέναντι πια, οι περισσότεροι δημοσιογράφοι που δούλεψαν μαζί σου, που υπήρξαν υφισταμένοι σου, που υπήρξαν φίλοι σου, δεν κατάλαβαν αμέσως τη διαφορά του ρόλου, όπως είπατε κι εσείς. Και περίμεναν ενδεχομένως ότι επειδή εγώ συμμετείχα σε μία σύσκεψη, θα τους έλεγα χαρτί και καλαμάρι όλα όσα έγιναν μέσα στη σύσκεψη. Τα πάντα Δεν γίνεται αυτό διότι είναι άλλοι οι «ρόλοι» για να χρησιμοποιήσω τη φράση σας. Θα έλεγα στους δημοσιογράφους αυτά που έκρινα ότι έπρεπε να δημοσιοποιήσω ως εκπρόσωπος του κόμματος ή αργότερα ως εκπρόσωπος της κυβέρνησης. Άρα η πρώτη «παρεξήγηση» -εντός εισαγωγικών- γινόταν μεταξύ της φιλικής και επαγγελματικής σχέσης που είχαμε επί χρόνια με πολλούς δημοσιογράφους κι το ότι είμαι πια σε μια άλλη θέση, , πολύ διαφορετική από την προηγούμενη.».

Ο Ρουσόπουλος δεν βιώνει σχέσεις ετερότητας με τους δημοσιογράφους (η χρήση των όρων «φίλοι», «δημοσιογράφοι που δούλεψαν μαζί σου», «πρώην υφιστάμενοι» δεν υποδηλώνει ετερότητα) , όμως η αλλαγή ρόλου μεταβάλλει τη θέση του στον τομέα της πολιτικής επικοινωνίας, με αποτέλεσμα και την μεταβολή των καθηκόντων του. Η

προσωπική σχέση με τους δημοσιογράφους και οι προσδοκίες που είχαν από αυτόν διαψεύστηκαν, με αποτέλεσμα να υπάρξει μεταβολή στην προσωπική τους σχέση.

Εχθρικές σχέσεις περιγράφει ο Θεοδωράκης, που σε δύο χωρία αποδίδει τον τρόπο αντιμετώπισής του τόσο στους εκδότες όσο και στους δημοσιογράφους.

«(Μετά τη μετάβαση στην πολιτική) άλλαξαν (οι σχέσεις που είχα με τους δημοσιογράφους) γιατί πια ήμουν ο πολιτικός. Άρχισαν οι άνθρωποι που ήταν φίλοι μου, άρχισαν και έκαναν κριτική. Κάποιοι έκαναν και πολεμική γιατί το ήθελαν οι εκδότες τους. Άλλαξαν οι σχέσεις»

Ο Θεοδωράκης θεωρεί ότι η αλλαγή ρόλου μετέβαλλε τις σχέσεις του με τους πρώην συναδέλφους του, καθώς μετά την εμπλοκή του με την πολιτική δέχθηκε κριτική ετεροκαθοδηγούμενη από τους εκδότες. Οι σχέσεις αποδίδονται σε εξωτερικά προς τους δημοσιογράφους αίτια (πίεση των εκδοτών), ενώ διατυπώνει τη θεωρία των εχθρικών Μέσων. Διαφορετική είναι η προσέγγιση σε δεύτερη απάντηση, που μεταβάλλει την έδρα αιτιότητας και αποδίδει την εχθρότητα των δημοσιογράφων προς το πρόσωπό του σε εσωτερικά προς αυτούς αίτια.

«Οι δημοσιογράφοι (πώς σας αντιμετώπισαν;); Οι δημοσιογράφοι κάποιοι σας είπα ότι με αντιμετώπισαν αδικαιολόγητα εχθρικά. Ίσως με μία λογική «γιατί εσύ κι όχι εγώ». Δεν ήξεραν τι πρόβλημα είναι να κάνεις πολιτική. Νόμιζαν ότι είναι κάτι εύκολο και ευχάριστο».

Επαναλαμβάνοντας τη θεωρία εχθρικών Μέσων, ο Θεοδωράκης υποστηρίζει ότι η εχθρική αντιμετώπιση οφείλεται στους ίδιους τους δημοσιογράφους, λόγω των φιλοδοξιών και της άγνοιάς τους για τις δυσκολίες της πολιτικής. Στον λόγο του

αποτυπώνεται το θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης, όπου οι άνθρωποι κατά την ερμηνεία μιας συμπεριφοράς υπερεκτιμούν εσωτερικούς παράγοντες.

Διαφορετική προσέγγιση είναι αυτή του Καρατζαφέρη, που υποστηρίζει ότι οι σχέσεις ετερότητας με τους δημοσιογράφους δημιουργήθηκαν την περίοδο 2000-2005, δηλαδή κατά την πρώτη πενταετία από την αποχώρησή του από τη ΝΔ και την ίδρυση του ΛΑΟΣ. Μάλιστα, ο Καρατζαφέρης αναφέρει ότι η στάση των δημοσιογράφων οδήγησε στον αποκλεισμό του από τα συστημικά ΜΜΕ για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

«Κάποια στιγμή ένιωσα ότι οι συστημικοί δημοσιογράφοι δεν με έβλεπαν με καλό μάτι, δηλαδή «να ένας από εμάς που έφτασε εκεί». Έβλεπα μάλλον ένα «κοίταξε, αυτό το κωλόπαιδο». Είχα αυτήν την αντιμετώπιση και κούρασα για να πείσω ότι δεν είναι έτσι τα πράγματα. Δηλαδή από το 2000 που έκανα το κόμμα, μέχρι το 2005, δεν με έβγαζαν ποτέ στην τηλεόραση. Το κέρδισα αυτό, βέβαια, με πάρα πολύ κόπο.... Δεν με αντιμετώπισαν καλά οι συστημικοί δημοσιογράφοι. Τους έσπαγα το κατεστημένο. Τρύπωνε μέσα ένας που δεν ήταν του συστήματός τους».

Η διάκρισή του γίνεται με βάση τη θέση του δημοσιογράφου-πολιτικού (του ιδίου εν προκειμένω), στον άξονα σύστημα-αντισύστημα, με τους συστημικούς δημοσιογράφους να αντιδρούν τόσο για λόγους προσωπικών φιλοδοξιών, όσο και επειδή βίωναν ήδη σχέση ετερότητας με τον Καρατζαφέρη. Εντύπωση προκαλεί ότι ένας δημοσιογράφος-πολιτικός και ιδιοκτήτης Μέσου ενημέρωσης θεωρεί τον εαυτό του ως αντισυστημικό.

Αν και οι τέσσερις πολιτικοί υποστηρίζουν ότι βίωσαν συνθήκες ετερότητας με τους δημοσιογράφους, με εξαίρεση ίσως τον Ρουσόπουλο, που σχετικοποίησε τη σχέση με τους πρώην συναδέλφους του, η εξέταση των αιτιακών σχημάτων των συγκεκριμένων λόγων δείχνει ότι κάθε δημοσιογράφος-πολιτικός έχει διαφορετική απόδοση αιτιότητας

ως προς τον λόγο για τον οποίο δημιουργήθηκε η συγκεκριμένη σχέση ετερότητας, ενώ δεν διασαφηνίζεται εάν το ίδιο status quo διατηρήθηκε και στο μέλλον.

4.6. Συσχέτιση με το φαινόμενο της διαπλοκής

Ο όρος «διαπλοκή» από την πρώτη αναφορά του το 1993 από τον Κωνσταντίνο Μητσοτάκη, ως όρος απόδοσης αιτιότητας για την ήττα του στις εκλογές, είναι συνήθης όρος στο πλαίσιο της αντιπαράθεσης στον δημόσιο διάλογο. Η διαπλοκή έχει συσχετιστεί, ως όρος, τόσο με την πολιτική εξουσία όσο και με τα Μέσα ενημέρωσης (ιδιοκτησία και δημοσιογράφους).

Κατά τη φάση της προεργασίας για τις συνεντεύξεις, αλλά και κατά την ίδια τη διαδικασία των συνεντεύξεων διαπιστώθηκε ότι από τους τέσσερις δημοσιογράφους-πολιτικούς, οι θέσεις των οποίων βρίσκονται στο επίκεντρο της έρευνας μόνον ένας (Πάνος Παναγιωτόπουλος) δεν έχει εμπλακεί σε υπόθεση διαπλοκής. Τι πιστεύουν όμως οι υπόλοιποι δημοσιογράφοι-πολιτικοί για τη διαπλοκή; Πού αποδίδουν τη σύνδεσή τους με αυτή; Και ποιες θεωρούν ότι ήταν οι επιπτώσεις στην πολιτική τους διαδρομή;

Ερευνητικό ερώτημα 6:

Αντιμετώπισαν και εάν ναι με ποιον τρόπο τη συσχέτισή τους με το φαινόμενο της διαπλοκής;

Ο Ρουσόπουλος αντιμετώπισε την κατηγορία της διαπλοκής, όταν, ως υπουργός Επικρατείας και στενός σύμβουλος του τότε πρωθυπουργού, Κώστα Καραμανλή, συνδέθηκε με την υπόθεση Βατοπεδίου και μετά από χρόνια δικαστική διαμάχη εναντίον δημοσιογράφων και ιδιοκτήτη Μέσου Ενημέρωσης που πρωτοστάτησαν στη

δημοσιογραφική κάλυψη της υπόθεσης, δικαιώθηκε. Μετά την εμπλοκή του στην υπόθεση, ο Ρουσόπουλος απεχώρησε για μια δεκαετία από την ενεργό πολιτική, στην οποία επέστρεψε μετά τη δικαστική του δικαίωση και θα είναι εκ νέου υποψήφιος βουλευτής. Πώς όμως δημιουργήθηκε η υπόθεση και γιατί πρωτοστάτησε σε όλα τα Μέσα ενημέρωσης της τότε εποχής;

«Ξεκίνησε η ιστορία από τα Μέσα, από ένα συγκεκριμένο μέσο, ήταν ο Alpha και ο κ. Κοντομηνάς, ακολούθησαν και άλλα Μέσα, αλλά αυτό το εκμεταλλεύτηκε μια πολιτική δύναμη η οποία ήθελε να γίνει κυβέρνηση και αξιοποίησε αθλιότητες ωσάν να ήταν η απόλυτη αλήθεια, ενώ ήξερε ότι δεν ήταν έτσι».

Στην αφήγηση του Ρουσόπουλου εμπλέκονται και τα τρία σχήματα για τις σχέσεις Εξουσίας-ΜΜΕ. Αρχικά, η υπόθεση Βατοπεδίου αποδίδεται στη θεωρία της διαπλοκής, με στρέβλωση εξαιτίας συμφερόντων του ιδιοκτήτη. Στη συνέχεια, άλλα ΜΜΕ παρακολούθησαν τη θεματολογία, στο πλαίσιο της Λογικής του Μέσου και της ειδησεογραφικής στρέβλωσης που παράγει ομογενοποιημένο περιεχόμενο –πλην ΣΚΑΪ– και δίνει έμφαση στην προβολή σκανδάλων, την προσωποποίηση και τον κιτρινισμό. Και τρίτον, η εμπλοκή του ΠΑΣΟΚ συνάδει με τη θεωρία της επαλληλίας πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος και προκαλεί στρέβλωση εξαιτίας του κόμματος. Γιατί όμως ξεκίνησε η υπόθεση Βατοπεδίου;

«Δέχτηκα επιθέσεις από επιχειρηματίες των ΜΜΕ, οι οποίοι την ίδια στιγμή είχαν προβλήματα με τη δικαιοσύνη. Και αναρωτιέμαι, ο Έλληνας πολίτης δεν θα έπρεπε να έχει σκεφτεί κάτι πολύ απλό; Χτυπάνε τον Ρουσόπουλο, που είναι υπουργός Τύπου, ουσιαστικά κάποιιοι εκδότες που έχουν προβλήματα την ίδια στιγμή με τη Δικαιοσύνη. Βρε μπας και του ζήτησαν κανένα χατίρι και δεν τους το έκανε; Αυτό το πολύ απλό θα το περίμενα. Δεν συνέβη».

Ο Ρουσόπουλος εκφράζει τη θεωρία των ισχυρών Μέσων, που μέσω των μηχανισμών παραγωγής της ειδησεογραφίας ασκούν επίδραση στο ακροατήριο, που αποδέχεται μάλλον παθητικά το μήνυμα του Μέσου, που προκαλεί η στρέβλωση του επιχειρηματία, με στόχο τη βοήθεια της κυβέρνησης. Παράλληλα, εκφράζει και τη θεωρία επίδρασης Τρίτου Προσώπου, όπου το μήνυμα των Μέσων έχει επίδραση στο κοινό (το λέει και αργότερα, ισχυριζόμενος ότι άλλαξε ο τρόπος που τον έβλεπαν οι πολίτες), ενώ αποδίδει την αιτιότητα για τις επιθέσεις σε βάρος του σε εσωτερικά προς αυτόν χαρακτηριστικά (υπουργός Τύπου, θέση ισχύος δίπλα στον πρωθυπουργό).

«Πολύ σύντομα, μέσα σε ενάμισι χρόνο αφού πέρασα από εξεταστικές επιτροπές, προανακριτικές, που ήρθαν οι αντίπαλοί μου να με αθώσουν. Εγώ αθώωθηκα το 2010 με ψήφους όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης και πολλών βουλευτών του ΠΑΣΟΚ. Στο μεταξύ είχαν περάσει περίπου 4.000 ώρες τηλεοπτικής δυσφήμισής μου. (...) Όταν λοιπόν αθώωθηκα, την επόμενη μέρα είχαν ρεπορτάζ του ενός λεπτού το ένα κανάλι, ενάμισι, δύο λεπτά το άλλο, και ούτω καθεξής.. Όταν λοιπόν αυτά τα μέσα σου έχουν διαμορφώσει την εικόνα σου στρεβλώς κι εσύ το μόνο που έχεις να απαντήσεις είναι με ενάμισι, δύο, τρία λεπτά, την επόμενη ημέρα της δικαίωσής σου ή άλλα δύο-τρία λεπτά ένα χρόνο μετά, όταν καταδίκασε τους συκοφάντες μου. (...) Η τεράστια λοιπόν δύναμη πυρός εναντίον μου κράτησε για πάρα πολλά χρόνια και είμαι βέβαιος ότι στο μυαλό κάποιων ανθρώπων έχει μείνει ως ισχυρή ανάμνηση. Έτσι ενώ και η αθώωσή μου ήταν πανηγυρική και η καταδίκη των συκοφαντών μου βροντερή, ως ειδήσεις πήραν δημοσιότητα μικρής διάρκειας άρα αντικειμενικά δεν μπορούσε να έχει την ίδια διείσδυση η πληροφορία σε τόσο μεγάλο εύρος κόσμου. .».

Αιτιακό σχήμα

AM: (A) Λογική του Μέσου (Τιμές: 1. Έμφαση στον αρνητισμό, Λογική του Μέσου, 0. Υποτίμηση θετικών γεγονότων) → ΕνδM: (B) Χρόνος προβολής είδησης (1. Τιμές: Μεγάλη εάν το γεγονός είναι αρνητικό, 0. Μικρή εάν το γεγονός είναι θετικό για το πρόσωπο που το αφορά). → EM: (Γ) Επιδράσεις στα MME: (Τιμές: 1. Μη αποκατάσταση της εικόνας ενός πολιτικού προσώπου στο κοινό, 0. Αποκατάσταση της εικόνας)

Γραμμή Συνδιακύμανσης στον λόγο του: $A1 \rightarrow B0 \rightarrow \Gamma 1$

Ο Ρουσόπουλος παρατηρεί ότι υπήρξε δυσαναλογία ως προς την κάλυψη της εμπλοκής του στην υπόθεση του Βατοπεδίου και τη σπίλωση του ονόματός του με την κάλυψη της δικαίωσής του και της αποκατάστασής του. Η στάση των Μέσων εξηγείται Μέσα από τη Λογική του Μέσου, που δίνει έμφαση στον αρνητισμό και υποτιμά τις θετικές ειδήσεις. Παράλληλα, επαναλαμβάνει την αντίληψή του για τη δύναμη των Μέσων και θεωρεί ότι η αρνητική κάλυψη έχει επηρεάσει τη στάση πολιτών έναντί του.

Πιο περιορισμένη σε έκταση ήταν η συσχέτιση του Θεοδωράκη με τον επιχειρηματία Γιώργο Μπόμπολα. Τι ξεκίνησε τη συγκεκριμένη κατηγορία και ποιος ήταν ο αντίκτυπός της στο κοινό;

«-Ήταν μία συγκεκριμένη πολεμική, συγκεκριμένων ανθρώπων είτε του ΣΥΡΙΖΑ είτε των ANEL. Αυτοί τα λέγανε.

-Πώς το είχατε αντιμετωπίσει τότε;

Απερίσκεπτα. Ενώ θα μπορούσα να αντιδράσω πιο δυναμικά πιστεύω ότι κανείς δεν θα δώσει βάση σε αυτό το υβρεολόγιο, ενώ στην ουσία κατάλαβα μετά από πολύ καιρό ότι υπήρχε κόσμος που έδωσε βάση σε αυτό το υβρεολόγιο.(...) Επιτόλαια και ήπια. Θα έπρεπε να αντιδράσω πολύ πιο δυναμικά»

Η αποτύπωση στον λόγο του ομιλητή θεμελιώνει την επίδραση τρίτου προσώπου, καθώς το κοινό επηρεάζεται από το αρχικό μήνυμα που διαδίδεται μέσω των Μέσων ενημέρωσης, το οποίο έχει και αντίκτυπο στη στάση που προσεγγίζουν το «θύμα», εναντίον του οποίου γίνεται η προπαγάνδα της διαπλοκής. Ως υπαίτιους της προπαγάνδας δείχνει τους πολιτικούς του αντιπάλους, χωρίς να προσδιορίζει εάν η συγκεκριμένη κατηγορία έπαιξε μόνο στα φιλικά προς αυτούς Μέσα ή όχι.

Ο Γιώργος Καρατζαφέρης συσχετίστηκε με υπόθεση διαπλοκής το 2014, όταν, όπως αναφέρει, αρνήθηκε να συνεργαστεί με τον τότε πρωθυπουργό, Αντώνη Σαμαρά. Η συσχέτισή του με τη διαπλοκή έγινε με την εργαλειακή χρήση Μέσων ενημέρωσης, φιλικά προς τον σχεδιασμό της ΝΔ (θεωρία της επαλληλίας κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος).

«Ως πολιτικός, το 2014 μου ζήτησε ο Σαμαράς να βοηθήσω με το 3% παρά κάτι που είχα πάρει στις ευρωκλογές και επειδή του είπα ότι με την πολιτική της κυρίας Μέρκελ εγώ δεν μπορώ να κάνω, εξ ου και είχα φύγει από την κυβέρνηση, μετά η απάντηση ήταν ένα σύστημα γύρω από τον Σαμαρά, να με κατηγορήσει ότι είμαι μιζαδόρος, ότι είχα πάρει μίζα από κάποιον με κάτι πολεμικά ελικόπτερα που είχε πάρει ο Σημίτης –τόρα πώς πήρα μίζα εγώ κι ήταν ο Σημίτης αυτός που τα αγόραζε δεν μπορώ να καταλάβω- κι οι συνάδελφοι δημοσιογράφοι και μεγάλα ονόματα άρχισαν να μιλάνε για μένα σαν να ήμουν ο μεγαλύτερος καταχραστής. Και μου πήρε τρία χρόνια να περάσω του κόσμου τα δικαστήρια και να αθωωθώ. Όταν αθωώθηκα δεν έγραψαν ότι αυτό που γράψαμε είναι μπαρούφα κι ο άνθρωπος ήταν αθώος»

Η αφήγηση του Καρατζαφέρη μετά τη δικαστική του δικαίωση είναι συναφής με αυτή του Ρουσόπουλου, μετά τη δικαίωσή του για το Βατοπέδι. Η μη προβολή της θετικής

είδησης και της αποκατάστασης της εικόνας οφείλεται στη Λογική του Μέσου, κατά την οποία δίνεται έμφαση στα γεγονότα με αρνητισμό και στα σκάνδαλα. Ο Καρατζαφέρης στην αφήγησή του δεν περιγράφει εάν η εμπλοκή του με την υπόθεση είχε επιπτώσεις στην εικόνα του στο κοινό.

Συμπερασματικά αναφέρεται ότι οι δύο από τους τρεις δημοσιογράφους-πολιτικούς θεωρούν ότι το αρνητικό μήνυμα ενεργοποίησε την επίδραση του τρίτου προσώπου, βρίσκοντας απήχηση στο κοινό. Και στις τρεις περιπτώσεις, σημαντικό ρόλο για τη διάδοση του μηνύματος έπαιξε η στρατηγική επικοινωνία των πολιτικών αντιπάλων των δημοσιογράφων-πολιτικών. Η ερμηνεία της διάδοσης της αρνητικής εικόνας έγινε μέσω της θεωρίας της επαλληλίας πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος. Η μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα καταγράφεται στην υπόθεση του Βατοπεδίου, όπου το αιτιακό σχήμα που αποτυπώνει τις αντιλήψεις του Ρουσόπουλου εμπεριέχει τη Λογική του Μέσου, τη θεωρία της διαπλοκής και τη θεωρία της επαλληλίας πολιτικού και επικοινωνιακού συστήματος. Κοινή είναι η διαπίστωση Ρουσόπουλου και Καρατζαφέρη ότι η δικαίωσή τους δεν είχε ούτε την ίδια δημοσιότητα, ούτε τα ίδια χαρακτηριστικά με την κάλυψη των υποθέσεων που ενεπλάκησαν, γεγονός που μάλλον αποδίδεται στη Λογική του Μέσου.

4.7. Η ενασχόληση με την πολιτική: Ανέλιξη ή αποτυχία;

Έχοντας συμπληρώσει χρόνο τόσο ως δημοσιογράφοι όσο και ως πολιτικοί, ερώτημα παραμένει εάν τελικά η μετάβασή τους από τη μία πλευρά της πολιτικής επικοινωνίας στο άλλο αντιμετωπίζεται με όρους ανέλιξης ή αποτυχίας. Στόχος του ερωτήματος ήταν να διαπιστωθεί εάν επήλθε μεταβολή στις υποκειμενικές τους θεωρίες, όσο και να διακριβωθούν τα κριτήρια με τα οποία οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί αποτιμούν την πορεία τους.

Ερευνητικό ερώτημα 7:

Η πολιτική για σας ήταν ανέλιξη ή αποτυχία;

Κοινή συνισταμένη και των τεσσάρων συνεντευξιαζόμενων ήταν η έκπληξη στο άκουσμα της ερώτησης και η προφανής αμηχανία. Η αμηχανία τους –πλην του Παναγιωτόπουλου, που είχε αναφερθεί νωρίτερα αναστοχαστικά και παρεμπιπτόντως στον συγκεκριμένο προβληματισμό- αποτυπώνεται και στις απαντήσεις, καθώς διαπιστώνεται έλλειψη ευθείας απάντησης.

Ο Ρουσόπουλος επαναλαμβάνει τις διαφορές ανάμεσα στις δύο ιδιότητες, προσθέτοντας και την ακαδημαϊκή, ως συνέχεια μιας διαδρομής. Αναφερόμενος στην πολιτική, αναφέρει:

«Το γεγονός ότι είχα την ευκαιρία να εισάγω κάποιους νόμους οι οποίοι άλλαξαν ορισμένα πράγματα, δηλαδή η ψηφιακή εποχή στην Ελλάδα έγινε με τον δικό μου νόμο, αυτό με κάνει να νιώθω χαρούμενος. Και με κάνει να νιώθω ότι προσέφερα κάτι στον τόπο μου. Δεν νιώθω λοιπόν ότι γίνεσαι κάτι καλύτερο ή κάτι χειρότερο, ανάλογα με τη θέση που έχεις (...)

Ο καθένας λοιπόν στον χώρο του, ακολουθώντας τους κανόνες της επαγγελματικής συμπεριφοράς και της ηθικής πάνω στους οποίους χτίζεται μια κοινωνία μπορεί να ξεχωρίσει και να είναι καλύτερος από τον πρωθυπουργό. Δεν είναι η εξουσία της θέσης που σε κάνει κάτι, εσύ μπορείς να βελτιώσεις ή να μειώσεις την όποια αίσθηση εξουσίας θες».

Στην πρώτη σχέση, ο Ρουσόπουλος αποτιμά θετικά το έργο του στην πολιτική, καθώς είχε την ευκαιρία να περάσει ορισμένους νόμους. Οι λόγοι της θετικής του στάσης ανάγονται σε εσωτερικά προς αυτόν αίτια. Παράλληλα, στο δεύτερο σκέλος χτίζει την

αυτοεικόνα του, δομώντας θετικό ηθοτικό επιχείρημα, ενώ θέτει την εξουσία σε συνάρτηση όχι με τη θέση, αλλά με την προσφορά στην επαγγελματική του διαδρομή.

Ο Παναγιωτόπουλος αποτιμά κέρδη και ζημιές από την ενασχόλησή του με την πολιτική.

«Σε επίπεδο ας πούμε επαγγελματικό, μου έκανε ζημιά. Μεγάλη ζημιά. Αλλά θα μου πείτε ότι εγώ δεν ζήτησα επαγγελματικά από την πολιτική κάτι. Έκανα ας πούμε, πώς να σας το πω; Το δημιουργικό μου ψώνιο. Ήταν η εκτόνωση και η έκφραση από το μεράκι που είχε μια ολόκληρη γενιά ότι μπορούσε να αλλάξει πράγματα που έβλεπε γύρω της κι ήταν στραβά, να τα ισιώσει λίγο περισσότερο ή λιγότερο. Αυτό ήταν, τίποτε άλλο δεν ήταν. Άρα επαγγελματικά, δεν το είδα ποτέ ως επάγγελμα. Και μου αφήρεσε πολύτιμο χρόνο, που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω στη δουλειά μου που πήγαινε εξαιρετικά, και απέδιδε, στην προσωπική μου ζωή που θα μπορούσα να κάνω πιο δημιουργικά πράγματα, να γράψω, που μου αρέσει να γράφω, να γνωρίσω, να διαβάσω, να κάνω. Αλλά από την άλλη, ξέρετε, δεν μετανιώνω γιατί και πάλι να γεννιόμουν, εκείνη την εποχή, δεν ξέρω τώρα, εκείνη την εποχή τα ίδια θα έκανα».

Ο Παναγιωτόπουλος θεωρεί ότι η ενασχόλησή του με την πολιτική του προκάλεσε ζημιά στο επάγγελμά του ενώ του αφαίρεσε χρόνο από τη δουλειά και την προσωπική του ζωή. Ωστόσο, διευκρινίζει ότι δεν μετανιώνει με την απόφασή του να εμπλακεί στα κοινά, γεγονός που αποδίδει στην ευρύτερη πολιτική συγκυρία στην οποία γεννήθηκε και έδρασε.

Με όρους ανέλιξης προσεγγίζει την πολιτική του διαδρομή ο Γιώργος Καρατζαφέρης, καθώς θεωρεί ότι κατέκτησε στόχους που φάνταζαν τεράστιοι.

«Κοίταξε, δεν χωράει καμία αμφιβολία ότι κατέκτησα πράγματα που από μικρός μου φάνταζαν τεράστια. Ο γιος ενός σανοπώλη που βρέθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να μονομαχεί με τη Μέρκελ. Ήταν ένα μεγάλο επίτευγμα. Μου αφαίρεσε όμως πάρα πολύ χρόνο από άλλες αναζητήσεις τις οποίες τώρα κατακτώ. Δηλαδή περισσότερο πνευματικές. Πολύ περισσότερο διάβασμα, αναλύσεις των νοημάτων από κάθε βιβλίο. Γιατί ο συγγραφέας πάει προς τα εκεί. Πράγματα τα οποία δεν μπορούσα να κάνω. Έχω εμβαθύνει περισσότερο προς μία φιλοσοφική σκέψη, χωρίς να είμαι φιλόσοφος.

-Πώς θα λέγατε ότι προσφέρατε περισσότερο στον τόπο; Γιατί μου θέσατε έντονα και το ιδεολογικό στοιχείο. Ως πολιτικός ή ως δημοσιογράφος;

Είναι ταυτόσημα. Δεν μπορώ να τα ξεχωρίσω. Πού ξεκινάει η δημοσιογραφία ή πού ξεκινάει η πολιτική. Είναι ταυτόσημα μέσα μου. Το ένα είναι η αρτηρία και το άλλο είναι οι φλέβες. Και τα δύο μαζί κυκλοφορούν το αίμα»

Πέραν της θετικής αποτίμησης, αντιμετωπίζει την εμπλοκή του με την πολιτική με όρους οφέλους-ζημίας, καθώς θεωρεί ότι η ενασχόλησή του με την πολιτική του αφήρεσε χρόνο από άλλες ενασχολήσεις. Παράλληλα, ταυτίζει τη δημοσιογραφική και την πολιτική του πορεία και δεν τα αντιμετωπίζει με διαφορετικά μέτρα και σταθμά.

Ο Θεοδωράκης θεωρεί την ενασχόλησή του με την πολιτική ως συνέχεια της διαδρομής του στη δημοσιογραφία

«Ούτε ανέλιξη –γιατί πρέπει να είναι κάτι ανέλιξη ή αποτυχία;. Βάζεις δύο πράγματα τα οποία... Είναι μία σταθερή πορεία μπροστά η πολιτική για μένα. Όπως στη δημοσιογραφία προσπάθησα να πω κάποιες αλήθειες στον κόσμο, έτσι προσπάθησα και στην πολιτική. Υπάρχει μία απογοήτευση ότι το κοινό δεν φαίνεται να είναι τόσο

μεγάλο, ίσως να υπάρχει και ένα πρόβλημα στον τρόπο που δίνω εγώ το μήνυμα, αλλά για μένα είναι μια σταθερή πορεία μπροστά».

Ο Θεοδωράκης διαφωνεί με την προσέγγιση του θέματος με όρους ανέλιξης ή αποτυχίας. Με έναν αναλογικό συλλογισμό, στον οποίο θεωρεί ότι η δημοσιογραφική και η πολιτική του διαδρομή έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό την ανάδειξη της αλήθειας, (εν δυνάμει ηθοτικό επιχείρημα) αποτιμά θετικά την ενασχόλησή του με την πολιτική, λέγοντας ότι είναι «μια σταθερή πορεία μπροστά».

Οι τέσσερις δημοσιογράφοι-πολιτικοί αποφεύγουν να αποτιμήσουν ευθέως την πολιτική τους διαδρομή, αν και άρρητα ή με μια σειρά συλλογισμών, θεωρούν ανέλιξη τη μετάβασή τους. Ο Παναγιωτόπουλος και ο Καρατζαφέρης αντιμετωπίζουν την ενασχόλησή τους με την πολιτική με όρους ζημίας οφέλους. Ο Ρουσόπουλος και Θεοδωράκης δομούν την αυτοεικόνα τους με θετικά επιχειρήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση του λόγου των πολιτικών ανέδειξε τις υποκειμενικές τους αντιλήψεις για την ισχύ των Μέσων αλλά και τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη διαδικασία μεσοποίησης του πολιτικού συστήματος, ως κεντρικού εργαλείου της έρευνας. Κατά την ανάλυση του λόγου των δημοσιογράφων-πολιτικών επιχειρήθηκαν να ταυτοποιηθούν οι θεωρίες για τη φαντασιακή θέσπιση της ισχύος των Μέσων.

Η σημαντικότητα της παρούσας έρευνας στηρίζεται στη διαφοροποίηση ανάμεσα στην υποκειμενική θεωρία και την κοινωνική θεωρία, δηλαδή ανάμεσα στο τι οι επαγγελματίες των Μέσων επικοινωνίας θεωρούν ότι ισχύει σε αντιδιαστολή με αυτό που η επιστημονική έρευνα τεκμηριώνει ότι ισχύει, καθώς και την δυνατότητα ελέγχου διαστάσεων της θεωρίας της μεσοποίησης μέσα από τον λόγο, ο οποίος εκφράζει τα βιώματα των επαγγελματιών στα Μέσα επικοινωνίας και στην πολιτική. Μέσω της έρευνας επιδιώκεται η διερεύνηση αυτού του φάσματος σχέσεων σε μία ομάδα ανθρώπων με κομβικό ρόλο στο σύστημα πολιτικής επικοινωνίας οι οποίοι έχουν την εμπειρία της μετάβασης από τον ένα πυλώνα στον άλλο. Παράλληλα η συστηματική διερεύνηση του λόγου τους, για θέματα που αφορούν στην θεωρία της διαμεσολάβησης αλλά και θεωρίες σχετικά με την φαντασιακή θέσπιση της ισχύος των Μέσων ενημέρωσης και η σύνθεση της με το φάσμα εμπειριών και την θεωρία των παραγωγικών αιτιών είναι σημαντική.

Οι τέσσερις δημοσιογράφοι-πολιτικοί θεωρούν ότι τα Μέσα ενημέρωσης αποτελούν πρωταρχικό τρόπο πληροφόρησης στην Ελλάδα, έχουν αναπτύξει έναν βαθμό ανεξαρτησίας και κατοχύρωσης θεσμικού ρόλου, δρουν ως ένα βαθμό με βάση την εμπορική λογική, ενώ οι υπόλοιποι θεσμοί επιδιώκουν την πρόσβασή τους σε αυτά, για να περάσουν το μήνυμά τους, καθώς θεωρούν ότι έχουν επίδραση στο κοινό.

Ωστόσο, η σχετική αυτονομία του επικοινωνιακού περιβάλλοντος έναντι του πολιτικού, αλλά και οι ισχυρή επιρροή των ιδιοκτητών στον μηχανισμό συγκρότησης και λειτουργίας του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων μάλλον καθιστούν ατελή τη διαδικασία μεσοποίησης, καθώς τα Μέσα δεν λειτουργούν αποκλειστικά με βάση τις δημοσιογραφικές συμβάσεις, ως ανεξάρτητοι φορείς που αλληλεπιδρούν με τους υπόλοιπους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, αλλά το παραγόμενο προϊόν συνιστά αποτέλεσμα των στρεβλώσεων που θέτει είτε η θεωρία της επαλληλίας του κομματικού-επικοινωνιακού συστήματος, είτε η θεωρία της διαπλοκής. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να αποδοθεί και στο Μεσογειακό ή Πολωμένο Πλουραλιστικό Μοντέλο που ισχύει στην Ελλάδα, που χαρακτηρίζεται από τον ισχυρό ρόλο του κράτους, την αυξημένη επιρροή των πολιτικών κομμάτων στο επικοινωνιακό πεδίο και την καθυστέρηση των Μέσων ενημέρωσης με εμπορικό προσανατολισμό. Η ατελής μεσοποίηση θα μπορούσε επίσης να αποδοθεί και στον στρεβλό τρόπο με τον οποίο έγινε εξ' αρχής η απορρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού σκηνικού, που στηρίχθηκε σε σαθρά θεμέλια.

Στον λόγο των πολιτικών ταυτοποιήθηκε τόσο η θεωρία των ισχυρών Μέσων, όσο και οι θεωρίες των εχθρικών Μέσων και της επίδρασης του τρίτου προσώπου. Όμως, το δείγμα είναι μικρό για να υπάρξει γενίκευση των αποτελεσμάτων και απαιτείται περαιτέρω έρευνα για την αναζήτηση στοιχείων που θα επιτρέψουν τη θεμελίωση ενός γενικευμένου συμπεράσματος. Επίσης, οι δημοσιογράφοι-πολιτικοί, οι απόψεις των οποίων εξετάστηκαν, προέρχονται από μία πλευρά του πολιτικού φάσματος και κατείχαν υψηλές θέσεις τόσο κατά τη δημοσιογραφική τους ενασχόληση, όσο και κατά την πολιτική τους πορεία. Ως εκ τούτου, έχουν διαφορετικό βαθμό αυτονομίας και ανεξαρτησίας έναντι μεγάλης πλειοψηφίας των δημοσιογράφων, ενώ διαθέτουν

πολύ περισσότερες αναπαραστάσεις για την πολιτική επικοινωνία από τη μεγάλη πλειοψηφία των πολιτικών.

Παράλληλα, έγινε προσπάθεια να διαπιστωθεί ο βαθμός των σχέσεων των ΜΜΕ με την Εξουσία, αλλά και η λογική με την οποία διέπονται. Κατά την εξέταση του λόγου των πολιτικών, εντοπίστηκαν η Λογική του Μέσου, η θεωρία της επαλληλίας κομματικού και πολιτικού συστήματος, αλλά και η θεωρία της διαπλοκής, ως λογικές που διέπουν τη λειτουργία του μηχανισμού παραγωγής ειδήσεων.

Κρίσιμος παράγοντας για τη διαμόρφωση των αντιλήψεων του καθενός από τους τέσσερις δημοσιογράφους-πολιτικούς για την λογική με την οποία αντιμετωπίζουν τη δημοσιογραφία θα μπορούσε να θεωρηθεί ο χρόνος κατά την οποία ξεκίνησαν να δραστηριοποιούνται επαγγελματικά στο επικοινωνιακό πεδίο. Ο Καρατζαφέρης εκφράζει θέσεις πιο κοντά στη θεωρία της λογικής του κόμματος και δίνει έμφαση στον ιδεολογικό χαρακτήρα των Μέσων, που διέπονται από την αρχή της επαλληλίας κομματικού και επικοινωνιακού συστήματος. Οι Θεόδωρος Ρουσόπουλος και Πάνος Παναγιωτόπουλος είναι πιο κοντά στη Λογική του Μέσου, ενώ αναφέρονται ιδιαίτερα στην επαγγελματική τους εμπειρία κατά την έναρξη του Αθήνα 9,84, με την άναρχη απελευθέρωση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου. Από την άλλη, ο Σταύρος Θεοδωράκης εκφράζει πιο σύγχρονες απόψεις για τον πλουραλισμό και την αυτονομία των Μέσων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η χρονολογική ταξινόμηση των λεγομένων του Πάνου Παναγιωτόπουλου για τον τρόπο με τον οποίο τα Μέσα εξελίχθηκαν σε πεδίο αντιπαράθεσης ανταγωνιστικών λογικών. Στην πρώτη φάση της απελευθέρωσης, που τον βρήκε στον Αθήνα 9,84, το κλίμα περιγράφεται απελευθερωτικό για τους δημοσιογράφους, που μέχρι τότε ήταν αναγκασμένοι να υπακούουν στην πολιτική

γραμμή της εφημερίδας που εργάζονταν και απέκτησαν το βήμα για να εκφραστούν ελεύθερα. Σε αυτή τη φάση, τα Μέσα που αναδύονταν, αν και άναρχα, διέπονταν από μια πιο αυτόνομη Λογική του Μέσου. Η ταχεία άνοδος των Μέσων και ειδικά της ιδιωτικής τηλεόρασης επέτεινε την αντίληψη των παραστάσεων ισχύος των Μέσων. Ως εκ τούτου, η τότε πολιτική ελίτ θέλησε να τα χειραγωγήσει και να τροποποιήσει τον λόγο της για να εξυπηρετεί τα δικά της συμφέροντα. Στην παρούσα φάση, ο Παναγιωτόπουλος διαπιστώνει ότι τα Μέσα ενημέρωσης αποτελούν προνομιακό πεδίο άσκησης εξουσίας για τα οικονομικά συμφέροντα, που έχουν μετατρέψει σε αρμούς τους δημοσιογράφους και τους πολιτικούς, με στόχο να εξυπηρετούν τις δραστηριότητές τους.

Η σχέση ανταγωνιστικής συμβίωσης ανάμεσα στην πολιτική εξουσία και τα ΜΜΕ διατηρείται με συνδιακυμάνσεις για το ποιος διατηρεί το προβάδισμα. Αν ο Παναγιωτόπουλος θεωρεί ότι πραγματικοί φορείς εξουσίας είναι οι ιδιοκτήτες των Μέσων, ο Ρουσόπουλος επισημαίνει ότι η συγκεκριμένη εξέλιξη οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην πολιτική εξουσία, η οποία αρνείται να συγκρουστεί με τις οικονομικές ελίτ, φοβούμενη για το πολιτικό κόστος. Κυρίαρχη θεωρείται και η θεωρία της διαπλοκής, με την ερμηνεία της λέξης να ποικίλλει, ανάλογα με τις επιδιώξεις (εμπρόθετες ή ακούσιες) του ομιλητή.

Η παρούσα εργασία διεξάγεται σε μία περίοδο μεγάλων ανακατατάξεων στον χώρο των Μέσων ενημέρωσης. Η κρίση ανέδειξε τις παθογένειες των Μέσων ενημέρωσης και προκάλεσε ντόμινο αλλαγών. Ιστορικοί τίτλοι άλλαξαν χέρια, νέοι παίκτες εισήλθαν στο μηντιακό τοπίο, ενώ σε εξέλιξη βρίσκεται ακόμη η διαδικασία αδειοδότησης των νέων σταθμών, που επιχειρούν να βρουν το δικό τους στίγμα. Παράλληλα, η ανάδυση των νέων Μέσων και η συνεχής μεταβολή της τεχνολογίας θέτει νέες προκλήσεις για τους δημοσιογράφους και τους πολιτικούς, προκαλώντας

αλλαγές και στον τρόπο με τον οποίο διεξάγεται η πολιτική επικοινωνία. Η παρούσα έρευνα δεν εξετάζει τον ρόλο των Νέων Μέσων και των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, κρίσιμο μέγεθος για τις εξελίξεις στο επικοινωνιακό πεδίο και στον τρόπο που αλληλεπιδρούν δημοσιογράφοι και πολιτικοί. Ωστόσο, αναδεικνύει τις κυρίαρχες λογικές για τη λειτουργία των Μέσων, τις αντιλήψεις για την ισχύ τους και την ανάδειξη του μηντιακού τομέα τόσο ως αυτόνομου θεσμού, σύμφωνα με τη θεωρία της μεσοποίησης όσο και ως πεδίο αντιπαράθεσης των πολιτικών, επιχειρηματικών και δημοσιογραφικών παραγόντων για τη νομή της εξουσίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Altheide, D. (2004). «*Media Logic and Political Communication*», *Political Communication*, 21(3): 293-296.

Altheide, D. & Snow, R.P. (1979). *Media Logic*. Beverly Hills:Sage.

Brants, K. & Van Praag, P. (2006). «Signs of media logic: Half a century of political communication in the Netherlands». *Javnost–The Public*, 13(1): 25–40.

Brants, K. & Van, Praag, P. (2017). «*Beyond Media Logic*», *Journalism Studies*, 18(4): 395-408

Brants, K., de Vreese, C., Möller, J. & Van Praag, P. 2010. «*The Real Spiral of Cynicism? Symbiosis and Mistrust between Politicians and Journalists.*» *The International Journal of Press/Politics*, 15(1): 25–40

Chia, S.C., Lu, K., Mcleod, D.M. (2004). *Sex, Lies and Video Compact Disc – A Case Study on Third-Person Perception and Motivations for Media Censorship*, *Communication Research*, 31(1): 109-130.

Cook, T. (1998). *Governing with the News: The news media as a political institution*, Chicago: University of Chicago Press.

Davison, W. P. (1983). *The third-person effect in communication*. *Public Opinion Quarterly*, 47: 1–13.

Dweberry, D.R. (2014). «*The Third-Person Effect Goes to Congress*», *Southern Communication Journal*, 79(4): 279-292.

Elmelund-Praestekaer, C., Hopmann, D. N. & Nogaard, A.S. (2011). «*Does Mediatization Change MP-Media Interaction and MP Attitudes towards the Media? Evidence from a Longitudinal Study of Danish MPs*», *The International Journal of Press/Politics, International Journal of Press/Politics*, 16(3): 382–403.

Galtung, J. & Ruge M.H. (1969). «*The Structure of Foreign News. The Presentation of the Congo, Cuba and Cyprus Crises in Four Norwegian Newspapers*», *Journal of Peace Research*, 2:64-91.

Gunther, A. C., & Liebhart, J. L. (2006). *Broad reach or biased source? Decomposing the hostile media effect*. *Journal of Communication*, 56: 449–466.

Gunther, A. C., Chia, S. C. (2001). *Predicting pluralistic ignorance: The hostile media effect and its consequences*. *Journalism and Mass Communication Quarterly*, 78: 689–701.

Gunther, A.C., Storey, J.D. (2003), «*The Influence of Presumed Influence, Journal of Communication*», 53(2): 199–215.

Hallin, D. & Mancini, P. (2004). *Comparing media systems: Three models of media and politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

Heider, F. (1958). *The Psychology of Interpersonal Relations*. USA: Willey & Sons Inc.

Hjarvard, S. (2008). «*The Mediatization of Society, A Theory of the Media as Agents of Social And Cultural Change*», *Nordicom review*, 29(2): 102-131.

Hjarvard, S. (2018). «*The Logics of the Media and the Mediatized Conditions of Social Interaction*», σελ. 63-84, στο «*Media Logic(s) Revisited: In Modelling the interplay between Media Institutions, Media Technology and Societal Change*», στο *Cross-Media Research*. Palgrave Macmillan, Cham.

Iyengar S. (1991), *Is Anyone Responsible?* Chicago: University of Chicago Press.

Iordanidou, S. (2008), *Greek Media and the Politics of Globalization, The Fletcher School of Law And Diplomacy, The Constantine Karamanlis Chair in Hellenic and Southeastern European Studies, Karamanlis Working Papers in Hellenic and European Studies No 8 / 2008*.

Karidi, M. (2018). «*News Media Logic on the Move?*», *Journalism Studies*, 19(9):1237-1256.

Katsoudas, D.K. (1986) «*Greece: A Politically Controlled State Monopoly Broadcasting System*», Σελ. 137–151 στο R. Kuhn (Επιμ.). *Broadcasting and Politics in Europe*. London: Frank Cass.

Kepplinger, H.M. (2002). «*Mediatization of Politics: Theory and Data*», *Journal of Communication*, 52(4): 972-986.

Lippman, N. (1922). *Public Opinion*. New York:MacMillan.

Matthes J., Maurer P. & Arendt F. (2017). «*Consequences of Politicians' Perceptions of the News Media*», *Journalism Studies*, 20(3): 345-363.

Mazzoleni, G. & Shulz, W. (1999). «*Mediatization of Politics: A Challenge for Democracy?*», *Political Communication*, 16(3): 247-261.

- Mazzoleni, G. (2008). «*Mediatization of Politics.*» στο *The International Encyclopedia of Communication (VII)*, (Επιμ. Wolfgang Donsbach, 3047–3051. Malden, MA: Blackwell.
- Meyer, T. (2002). *Media Democracy: how the media colonize politics*, Cambridge: Polity.
- Papathanassopoulos, S. (1990). «*Broadcasting, politics and the state in Socialist Greece*», *Media, Culture and Society*, 12:387-397.
- Papathanassopoulos, S. (1999). «*The effects of media commercialization on journalism and politics in Greece*», *Communication Review*, 3(4): 379-402.
- Paraschos, M. & Zaharopoulos, T. (1993). *Mass Media in Greece, Power, Politics and Privatization*. Praeger.
- Perloff, R.M. (1999). «*The Third Person Effect: A Critical Review and Synthesis, Media Psychology*», 1(4): 353-378.
- Rafter, K. & Hayes, C. (2015). «*Explaining what happens when ‘celebrity journalists’ run for elected office*», *Celebrity Studies*, 6(2): 219-230.
- Richardson, D.J., Huddy, P. W. & Morgan, M. S. (2008), *The Hostile Media Effect, Biased Assimilation, and Perceptions of a Presidential Debate*, *Journal of Applied Social Psychology*, 38(5): 1255–1270.
- Samaras, A.N. (2000). *Broadcasting Deregulation and Political Communication in Greece; From Party to Media Logic*, Διδακτορική διατριβή, Brighton: Sussex University.

Samaras, Ath. N. (2001). «*Home Front Management and Media Logic*», *Defensor Pacis*, 9: 67-84.

Schulz, W. (2004). «*Reconstructing mediatization as an analytical concept*», *European Journal of Communication*, 19(1): 87–101.

Seymour-Ure, C. (1974). *The Political Impact of the Mass Media*. London: Constable.

Silverstone, R. (2002). «*Complicity and Collusion in the Mediation of Everyday Life*», *New Literary History* 33(5): 745–64.

Strömbäck, J. & Esser F. (2014). «*Introduction*», *Journalism Practice*, 8(3):245-257.

Strömbäck, J. & Esser, F. (2009). «*Shaping Politics: Mediatization and Media Interventionism*» στο *Mediatization. Concept, Changes, Consequences*, Εκδότης: Peter Lang, Επιμ.: Knut Lundby, Σελ.205-223.

Strömbäck, J. & Nord, W.L. (2006). «*Do Politicians Lead the Tango? A Study of the Relationship between Swedish Journalists and their Political Sources in the Context of Election Campaigns*», *European Journal of Communication* 21(2): 147–164.

Strömbäck, J. (2008). «*Four Phases of Mediatization: An analysis of the Mediatization of Politics*», *The International Journal of Press/Politics*, 13: 228-246.

Strömbäck, J. (2010). «*Mediatization and Perceptions of the media's political influence*», *Journalism Studies*, 12(4): 423-439.

Tar-Or, N., Tsfati, Y., Gunther, A.C., (2009), *The Influence of Presumed Media influence, Origins and Implications of the Third-Person Perception*, Σελ. 99-111 στο *The Sage Handbook of Media Processes and Effects*, (Επιμ.) Nabi, R.L. & Oliber M.B., Los Angeles :SAGE.

Vallone, R. P., Ross, L., & Lepper, M. R. (1985). *The hostile media phenomenon: Biased perception and perceptions of media bias in coverage of the Beirut massacre. Journal of Personality and Social Psychology*, 49(3): 577-585.

Van Aelst, P., Sehata, A. & Dalen, A.V. (2010). «*Members of Parliament: Equal Competitors for Media Attention? An Analysis of Personal Contacts Between MPs and Political Journalists in Five European Countries*», *Political Communication*, 27(3): 310 — 325.

Van Evera, S, (2010) *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*, Εκδόσεις ΠΟΙΟΤΗΤΑ.

Walgrave. S, & Van Aelst, P. (2006), «*The Contingency of the Mass Media's Political Agenda Setting Power: Toward a Preliminary Theory*», *Journal of Communication*, 56(1): 88–109.

Weiner, B. (1986). *An Attributional Theory of Motivation and Emotion*. New York: Springer.

Βιντάλ, Σ & Σίγνιτζερ, Μ (1999). *Εφαρμοσμένη Επικοινωνία, Μία Εισαγωγή στον Επικοινωνιακό Σχεδιασμό*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Βρετός, Σ. και Παπαγιαννίδης, Α.Δ. (2013). (Επιμ.) *Κοινωνία και Επικοινωνία/Δημοσιογραφία*, Αθήνα: Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

Δεμερτζής, Ν. (2002). «Εισαγωγή σε ένα Νέο Ερευνητικό Πεδίο: Η πολιτική Επικοινωνία στην Ελλάδα», σελ. 15-38. Στο Δεμερτζής, Ν. (επιμ), Η Πολιτική Επικοινωνία στην Ελλάδα, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Ιορδανίδου, Σ. (2015). «Ευρώπη Σήμερα: ο Φόβος, η Ενημέρωση και η Πολιτική» *Κυπριακή Μαρτυρία*, Τεύχος 304, σσ. 23-26.

Ιορδανίδου, Σ. (2018), «Η "ρευστή" ταυτότητα του νέου δημοσιογράφου», στο Ιορδανίδου, Σ. & Στρατηλάτης, Κ. (2018), Εκδοχές της ελευθερίας στην μηνιακή μας πραγματικότητα, Η νέα δημοσιογραφία και οι προκλήσεις της, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις.

Ιορδανίδου, Σ., (2018), *Εκ βαθέων: Αναστοχασμός για τον Εγγραμματισμό στα Μέσα υπό το Πρίσμα της Εκπαίδευσης στην Επικοινωνία*, Σελ. 11-34 στο Ιορδανίδου, Σ., Παπαδημητρίου, Σ., Βαλσαμίδου Λ. (2018), Εγγραμματισμός στα Μέσα/Media Literacy, Σε αναζήτηση της έννοιας και της λειτουργίας της, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις/Advanced Media Institute.

Λέανδρος, Ν. (1992), *Μαζικά Έντυπα Επικοινωνίας στην Ελλάδα. Οικονομικές και τεχνολογικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Δελφίνι.

Λέανδρος, Ν. (2013). *Τα Μέσα στο επίκεντρο της κρίσης. Τα οικονομικά αποτελέσματα οκτώ μεγάλων επιχειρήσεων*, Σελ. 31-47 στο Πλειός, Γ. (2013), *Η κρίση και τα ΜΜΕ*, Εκδόσεις Παπαζήση.

ΜακΚουέιλ, Ν. (2003). *Η θεωρία της Μαζικής Επικοινωνίας για τον 21^ο Αιώνα*, Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτης.

Ματσαγγούρας, Η.Γ. (2011), *Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας, Ι. Θεωρία της Διδασκαλίας, ΙΙ. Στρατηγικές Διδασκαλίας*, Εκδόσεις Gutenberg.

Παναγιωτοπούλου, Ρ. (2003). Η τηλεόραση εκτός των τειχών, Η περιφερειακή και τοπική τηλεόραση στην Ελλάδα, Αθήνα, Εκδόσεις Καστανιώτη.

Παπαθανασόπουλος, Σ. (1997). *Η Δύναμη της τηλεόρασης*. Αθήνα: Καστανιώτης.

Σαμαράς, Α.Ν.& Ιορδανίδου, Σ. (2016), *Η αξιοποίηση της αιτιώδους συσχέτισης στη διδασκαλία των Μέσων Επικοινωνίας: Ανάλυση μεθοδολογίας με επίκεντρο την επίδραση-CNN*, Σελ. 87-122, Στο Κοντάκος Α.Θ. & Σταμάτης Π.Ι. (Επ. Επιμ.) *Επικοινωνία και Εκπαίδευση, τ.2, Θεωρίες και Μοντέλα Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση*, Αθήνα: Διάδραση.

Σαμαράς, Αθ. Ν. (2002). «Περί Αντικειμενικότητας και Αμεροληψίας στις Ειδήσεις», *Παρεμβολές (περιοδική έκδοση Ινστιτούτου Αμυντικών Αναλύσεων)* Τεύχος 25, Σελ. 1-11.

Σαμαράς, Αθ. Ν. (2019). *Γνωσιολογική προετοιμασία: Σύνδεση μάθησης & Έρευνας, Επαγωγικός, Απαγωγικός & Αναλογικός Συλλογισμός, Γνωστικές Στάσεις και Έξεις*, Πανεπιστήμιο Πειραιά, Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες, Διάλεξη 1^η

Σαμαράς, Αθ.Ν. & Παπαθανασόπουλος, Σ. (2005). «*Η Πολιτική στα 'Παράθυρα' των Τηλεοπτικών Δελτίων Ειδήσεων*». Ζητήματα Επικοινωνίας. Τεύχος 3 (σελ. 58-80).

Τάκας, Ε., (2015). *Τις πταίει; Γνωσιακές Μεροληψίες στην Απόδοση Αιτιότητας, οι Στρεβλώσεις στην Ακούσια Χρήση της Αιτιώδους Συσχέτισης, Επισκόπηση Θεωρίας*, Λευκωσία: Advanced Media Institute.

Τσαγγάρης, Ι. & Σαμαράς, Αθ.Ν. (2015). «'Εμείς' Μέσα από τα Μάτια των 'Άλλων': Απεικονίσεις των Ελληνοκυπρίων στα Τουρκοκυπριακά Μέσα», Δημοσιογραφία, Τεύχος 8-9, σελ.53-61.

Χρυσόγονος, Κ.Χ. (2002). *Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, (Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη και συμπληρωμένη).

Ηλεκτρονικές πηγές:

Grey, S. & Kyriakidou, D. (2012), «*Special Report: Greece's triangle of power*», Reuters, 17.12.2012, Διαθέσιμο στο <https://uk.reuters.com/article/us-greece-media/special-report-greeces-triangle-of-power-idUKBRE8BG0CF20121217>

Liberal.gr, (2016). «*Κατατέθηκε η τροπολογία για τις τηλεοπτικές άδειες*», 10.02.2016, Διαθέσιμο στο <https://www.liberal.gr/news/katatethike-simera-i-tropologia-gia-tis-tileoptikes-adeies/32694>

Rentoul, J. (2016). «*The Top 10: Journalist-politicians, From Winston Churchill via Sarah Palin to Boris Johnson and Michael Gove*», Independent, 25 May. Διαθέσιμο στο <https://www.independent.co.uk/voices/the-top-10-journalist-politicians-a7050881.html> [Τελευταία προσπέλαση, 20 Μαΐου 2019]

Reuters Institute for the Study of Journalism (2016). *Reuters, Institute Digital News Report 2016*, Διαθέσιμο στο <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/11/Digital-News-Report-2016.pdf?x89475>

Shafer, J. (2010). «*When journalists repackage themselves as politicians*». Slate.com, 2 Απριλίου, Διαθέσιμο στο http://www.slate.com/articles/news_and_politics/press_box/2010/04/when_journalists_repackage_themselves_as_politicians.html [Τελευταία προσπέλαση 20 Μαΐου 2019]

ΕΣΡ, (2017). Προκήρυξη 1/2017 (ΦΕΚ Β' 4123/27.11.2017), Διαθέσιμη διαδικτυακά στο https://www.esr.gr/wp-content/uploads/FEK_4123_B.pdf

ΕΣΡ, (2018). Απόφαση Οριστικής Προεπιλογής Υποψηφίων Παρόχων 63/2018, Αρ.Πρωτ. 3386/18.06.2018, Διαθέσιμη Διαδικτυακά στο https://www.esr.gr/wp-content/uploads/esr_apofasi_63-2018.pdf

ΕΣΡ, (2019), Προκήρυξη 1/2019 (ΦΕΚ Β' 22/14.1.2019), Διαθέσιμη διαδικτυακά στο https://www.esr.gr/wp-content/uploads/FEK_22_B_14012019.pdf

Μακρυδημήτρης, Α. (2008), «Η ραδιοτηλεόραση και η ποιότητα της δημοκρατίας», Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 24.11.2008, Διαθέσιμο στο <https://www.tovima.gr/2008/11/24/opinions/i-radiotileorasi-kai-i-poiotita-tis-dimokratias/>

Μάνδρου, Ι. (2017). «*ΣτΕ: Και τυπικά αντισυνταγματικός ο νόμος για τις άδειες - Το σκεπτικό της απόφασης*», Εφημερίδα "Καθημερινή", 13.1.2017, Διαθέσιμο στο <http://www.kathimerini.gr/891504/article/epikairothta/politikh/ste-kai-typika-antisyntagmatikos-o-nomos-gia-tis-adeies---to-skeptiko-ths-apofashs>

Μανιάτης, Σ. (2018). «Επιτέλους άδειες αλλά με απώλειες», Εφημερίδα των Συντακτών, 8.9.2018, Διαθέσιμη στο

https://www.efsyn.gr/tehnas/media/163601_epiteloys-adeies-alla-me-apoleies

Μπουρδάρης, Γ.Σ., (2016). «Συμφωνία για νέο ΕΣΡ με εισήγηση... Ν.Δ», Εφημερίδα «Καθημερινή», 10.11.2016, Διαθέσιμο διαδικτυακά στο

<http://www.kathimerini.gr/882994/article/epikairothta/politikh/symfwnia-gia-neo-esr-me-eishghsh-nd>

Σμυρναίος, Ν. (2013). «Οικονομική εξουσία και ΜΜΕ στην εποχή της κρίσης: μια άσκηση χαρτογράφησης», 26.4.2013, Διαθέσιμο στο

<http://ephemeron.eu/943>

Τυπολογίες, (2019), «Παρών ο Μαρινάκης στη διεκδίκηση της τηλεοπτικής άδειας», 14.2.2019, Διαθέσιμο στο

<http://www.typologies.gr/paron-o-marinakis-sti-diekdikisi-tis-tileoptikis-adeias/>

Χατζηνικόλας, Δ. (2016). «Τσίπρας - Μητσοτάκης αντιμέτωποι στη Βουλή για τηλεοπτικές άδειες και Παιδεία», Εφημερίδα "Ναυτεμπορική", 28.9.2016,

Διαθέσιμο στο <https://www.naftemporiki.gr/story/1152764/tsipras-mitsotakis-antimetopoi-sti-bouli-gia-tileoptikes-adeies-kai-paideia>

Χιώτης, Β. (2017). «Τι σημαίνει η εξαγορά του ΔΟΛ από τον Βαγγέλη Μαρινάκη», Εφημερίδα «Πρώτο Θέμα», 31.5.2017, Διαθέσιμο στο

<https://www.protothema.gr/greece/article/684365/ti-simainei-i-exagora-tou-dol-apo-ton-vaggeli-marinaki/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

1. ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΡΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ

-Πόσα χρόνια ήσασταν στη δημοσιογραφία;

Στη δημοσιογραφία μπήκα στο εργαστήριο δημοσιογραφίας το 1981 και άρχισα να δουλεύω σε ένα μικρό έντυπο, αμέσως μετά στην Ελευθεροτυπία και έφυγα το 2000, δηλαδή σχεδόν 20 χρόνια.

-Δεν ήταν και λίγο και ήσασταν στην πρώτη γραμμή.

Ήμουν τυχερός – τυχερός τέλος πάντων, γιατί δούλεψα πάρα πολύ, δηλαδή ατελείωτες ώρες- μέσα σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, μέσα σε έξι μήνες μπήκα στο μισθολόγιο, τότε έμπαινες μετά από 4-5 χρόνια στο μισθολόγιο και δεν πληρωνόσουν, μπήκα με έναν συνάδελφο, τον συγχωρεμένο τον Διαβολίτση, ο οποίος ήταν ήδη 2,5 χρόνια και δεν είχε πάρει ούτε μία δραχμή.

Το άλλο ήταν ότι στα δύο χρόνια έγινα πολιτικός συντάκτης. Αυτό ήταν χρόνος-ρεκόρ. Τότε, για να γίνεις πολιτικός συντάκτης έπρεπε να είσαι μίνιμουμ 35-40 χρονών, να έχεις 15-20 χρόνια στη δημοσιογραφία.

Μετά η τύχη ήταν ως προς τον χρόνο των αλλαγών στα μίντια. Δηλαδή τότε είχαμε μόνον εφημερίδες, αλλά το 1987 γίνεται η μη κρατική ραδιοφωνία, η Ελεύθερη ραδιοφωνία, η «άνοιξη» της ραδιοφωνίας, όπως την είπαμε. Δηλαδή εγώ είμαι από τους ανθρώπους που στήσαμε το Κανάλι 1 στον Πειραιά, στην Επιτροπή Δεοντολογίας. Ήμασταν στην Επιτροπή Δεοντολογίας ο συγχωρεμένος ο Δήμος ο Μαυρομάτης, ο Μάριος Νότας, ο οποίος είναι στο Πολυτεχνείο, ο επίσης συγχωρεμένος Αλέξανδρος Βέλλιος κι ο Τάκης Θεοδωρόπουλος, που γράφει στην τελευταία σελίδα της Καθημερινής, ο συγγραφέας. Μαζί με μένα, αυτή ήταν η

ομάδα της Επιτροπής Δεοντολογίας, που μας είχε παρακαλέσει τότε ο Ανδριανόπουλος.

Τότε τα ραδιόφωνα που ξεκινούσαν είχαν μία Επιτροπή Δεοντολογίας, άρα έδιναν μεγάλη βαρύτητα στη δεοντολογία του πράγματος και μία Επιτροπή Προγράμματος. Την ίδια στιγμή μου κάνει πρόταση ο Μιλτιάδης ο Έβερτ να είμαι στην Επιτροπή Προγράμματος του Αθήνα 9,84 που ξεκινούσε τον Μάρτιο του 1987 –το Κανάλι 1 θα ξεκινούσε περίπου τις ίδιες ημέρες-. Κι έτσι έφυγα από το Κανάλι 1 και πήγα στον 9,84, ο Γιάννης ο Τζανετάκος ήταν ο Γενικός Διευθυντής. Μετά είχα την ευθύνη στην Επιτροπή Προγράμματος των ενημερωτικών προγραμμάτων, άρα σαν να ήμουν διευθυντής ενημερωτικών προγραμμάτων. Αυτό έγινε σε ηλικία 23 ετών, 23,5. Δηλαδή ναι μεν ήμουν τυχερός λόγω της αυτής (σ.σ. εννοεί την «Άνοιξη» της ραδιοφωνίας), αλλά είχα δουλέψει και πάρα πολύ γιατί ήμουν ήδη πολιτικός συντάκτης στην Ελευθεροτυπία, στους έξι μήνες στην Ελευθεροτυπία που άρχισα να δουλεύω έγινα συντάκτης του υπουργείου Εθνικής Αμύνης που ήταν το δεύτερο τη τάξει υπουργείο – το Εξωτερικών και Αμύνης τότε, πολύ σημαντικά- είχα δηλαδή μία πολύ έντονη δράση, έγγραφα στην Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία τη μισή εφημερίδα μόνος μου. Ήταν πολύ δουλειά, άρα εκτιμήθηκε η δουλειά μου πολύ γρήγορα και μετά, το 1989, μου πρότειναν να είμαι ένας εκ των 30 που ξεκινήσαμε το Mega. Και ήμουν αρχισυντάκτης του πολιτικού ρεπορτάζ –πάλι σε νεαρά ηλικία, ήμουν 29 ετών τότε -26 ετών, συγγνώμη-.

-Πώς ήταν εκείνη η εποχή; Μόλις είχε ξεκινήσει η απελευθέρωση της ραδιοτηλεόρασης...

Οι πολιτικές συγκυρίες το έφεραν να γεννηθεί η μη κρατική ραδιοφωνία και τηλεόραση στην περίοδο που αν και πολύ νέος είχα ήδη διαγράψει σημαντική

ανοδική πορεία ως πολιτικός συντάκτης μιας μεγάλης εφημερίδας όπως η «Ελευθεροτυπία».

Πώς ήταν από μέσα τα πράγματα. Σαν ένα παραμύθι για κάθε νέο δημοσιογράφο. Ήταν τόση η έξαψη και η χαρά που ξυπνούσα κάθε πρωί στις πεντέμισι και λίγο πριν από τις έξι ήμουν ήδη στα γραφεία του «Αθήνα 9,84». Δούλευα ατελείωτες ώρες, μαζί με την εφημερίδα και δεν κοιμόμουν πάνω από τρεις τέσσερις ώρες κάθε βράδυ. Μπροστά σ' αυτήν την μαγική εποχή ούτε κούραση σκεφτόσουν, ούτε ύπνο, ούτε φαγητό. Μόνον την δημοσιογραφία.

-Σκεφτόσασταν τι; Ότι θα προσφέρουμε ελεύθερη ενημέρωση;

Βέβαια. Το να μπεις στη δημοσιογραφία στην εποχή μου ήταν κάτι πολύ σπουδαίο. Ένας παλιός αμερικανός δημοσιογράφος όταν τον ρώτησαν γιατί έγινε δημοσιογράφος απάντησε απλά «γιατί ήμουν περίεργος». Ισχύει αυτό όμως υπάρχει κάτι ακόμη πιο σημαντικό. Η διαρκής ευαισθησία σε ζητήματα που αφορούν την κοινωνία. Το δίκαιο και η αδικία, οι ίσες ευκαιρίες για όλους, η Δημοκρατία και η αίσθηση ότι με το ενημερώνεις τον κόσμο την υπηρετείς όσο καλύτερα γίνεται σε περίοδο ειρήνης. Η έννοια του ελέγχου της εξουσίας δεν ήταν κενή περιεχομένου. Γι' αυτό κι' εγώ προσωπικά ένιωθα πως ο δημοσιογράφος για να κάνει καλά την δουλειά του έπρεπε να είναι απέναντι από κάθε εξουσία.

Αυτός είναι κι ένας λόγος που από 15-16 ετών που αποφάσισα να γίνω δημοσιογράφος, συνειδητά δεν γράφτηκα σε κάποια νεολαία κόμματος, ούτε όσο ασκούσα το λειτούργημα του Δημοσιογράφου γράφτηκα μέλος σε κάποιο κόμμα. Όταν έφυγα από τη δημοσιογραφία και μπήκα στην πολιτική είπα ότι «δεν μπορώ να ξαναγυρίσω. Τελείωσε». Διότι ο δημοσιογράφος όπως σας είπα είναι κατά τη γνώμη μου είναι απέναντι σε κάθε εξουσία. Δεν έχει σημασία τι ψηφίζεις και τι προσωπικά

πιστεύω έχεις. Αν θες να είσαι εντάξει με το λειτούργημά σου και με την αντικειμενική ενημέρωση των πολιτών δεν πρέπει να επηρεάζεσαι από τα προσωπικά σου ιδεολογικά χαρακτηριστικά. Ένωθα λοιπόν ότι μετέχω σε κάτι που βοηθάει τον πολίτη να δει πίσω από τις κουρτίνες της εξουσίας και να μάθει αυτό που δικαιούται για να γίνει καλύτερος

-Όταν άνοιξε το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο, λέτε ότι έπρεπε να βάλεις ρουσφέτι σε έναν βουλευτή. Τότε άρχισε ο κόσμος να απευθύνεται στους δημοσιογράφους;

Ο κόσμος αντιμετώπιζε τους δημοσιογράφους ως ενδιάμεσους με το κράτος. Άλλωστε κι εγώ σε μια στήλη που έγραφα στην Ελευθεροτυπία με τον τίτλο «προστασία του πολίτη», έβλεπα πως οι αναγνώστες που έρχονταν στο γραφείο για να μας πουν το πρόβλημά τους θεωρούσαν πως πλέον ήμασταν το τελευταίο του αποκούμπι. Η ελπίδα πως μόνον έτσι θα μπορούσε να παρακάμψει τις γραφειοκρατικές διαδικασίες που τον ταλαιπωρούν και να βρει λύση στο πρόβλημά του. Και τώρα ισχύει αυτό σε πολλές περιπτώσεις, δυστυχώς. Δυστυχώς γιατί σχεδόν τέσσερις δεκαετίες μετά η γραφειοκρατική μηχανή παραμένει ισχυρή και τροχοπέδη στην καθημερινότητα του κάθε πολίτη. Τότε λοιπόν ερχόταν στην «Ελευθεροτυπία», ή τηλεφωνούσε στον «Αθήνα 9,84» και αργότερα αναζητούσε μια τηλεοπτική εκπομπή της ιδιωτικής τηλεόρασης, για να πει το πρόβλημά του, να πει τον πόνο του και να ζητήσει βοήθεια, εντός εισαγωγικών να το πω «προστασία», από έναν απρόσωπο, αυστηρό και συχνά ανάλγητο κρατικό μηχανισμό.

-Γιατί θεωρείτε ότι συμβαίνει αυτό; Θεωρούσε ότι οι δημοσιογράφοι είναι ισχυροί να του δώσουν προστασία;

Όχι, είναι πολύ απλή η εξήγηση. Διότι τη δημοσιότητα του θέματος την ακολουθεί η αντίδραση υποχρεωτικά από την πολιτική εξουσία. Όταν δημοσιοποιείται ένα θέμα,

η πολιτική εξουσία νιώθει εκτεθειμένη και κατά συνέπεια θα σπεύσει να λύσει το πρόβλημα. Άρα λοιπόν ο πολίτης που είχε πρόβλημα έβλεπε τη δημοσιογραφία ως μοχλό άσκησης πίεσης για να βρει λύση στο πρόβλημά του. Η δημοσιογραφία δεν είναι όμως μόνον αυτό. Ένα μέρος της ναι, αλλά η δημοσιογραφία είναι ένας ισχυρός θεσμικός τρόπος για να έχει η δημοκρατία κι ο καθένας που ζει σε μία κοινωνία τη δυνατότητα να κινείται με ελευθερία εντός της χωρίς φόβους και αγωνίες για τα στοιχειώδη που αφορούν την ανθρώπινη ζωή.

Στην πορεία των αιώνων την αγροτική επανάσταση, ακολούθησε η βιομηχανική επανάσταση, μετά η επανάσταση της τεχνολογίας και ζούμε σήμερα σε μία τέταρτη που είναι η επανάσταση της πληροφορίας. Η πληροφορία είναι πολύ σημαντική. Αν περιδιαβούμε την ιστορία της δημοσιογραφίας, ειδικά εκεί που γεννήθηκε η σύγχρονη δημοσιογραφία με πολλούς κόπους και βάσανα, θυσίες και δολοφονίες χαρακτήρων δημοσιογράφων αλλά και δολοφονίες ανθρώπων που άσκησαν σε σκληρές συνθήκες το λειτούργημα, τότε πρέπει να πάμε στα μέσα του 17ου αιώνα στην Αγγλία. Τότε οι δημοσιογράφοι, όταν άρχισαν να αποκαλύπτουν τα ενδότερα της εξουσίας, τι γίνεται στη Βουλή των Κοινοτήτων και στη Βουλή των Λόρδων, τις αδυναμίες του πολιτικού συστήματος και τις συναλλαγές, τότε είχαμε και τις πρώτες έντονες αντιδράσεις εις βάρος των λειτουργών του τύπου. Ό,τι ενοχλούσε το πολιτικό σύστημα –δηλαδή η ελεύθερη έκφραση και η ελεύθερη πληροφόρηση– έκανε την εξουσία να σκληραίνει την στάση της και να εξοντώνει τους δημοσιογράφους που έκαναν καλά την δουλειά της. Τι έκανε λοιπόν τότε το πολιτικό σύστημα; Πρώτον, χτύπησε τους δημοσιογράφους προσωπικά, τους επέβαλλε ποινές, δεύτερον επέβαλλε φόρους υψηλότερους στα έντυπα που βγήκαν στη δεκαετία του 1660, 1670, 1680, τρίτον, τους δικάζε με δικαστήρια που δεν είχαν

ενόρκους, διότι ο ένορκος είναι πιο φιλικά διακείμενος στον δημοσιογράφο και έτσι έβαλε τον δικαστή, που είναι ένας υπάλληλος του κράτους, για να τον καταδικάσει.

Η δημοσιογραφία λοιπόν πέρασε από πολλές φάσεις και πολλά στάδια, αλλά είχε σίγουρα ένα κοινό χαρακτηριστικό: την αντίσταση και τον έλεγχο της εξουσίας. Αυτό που σας περιέγραψα νωρίτερα ως το «απέναντι» από την εξουσία.

-Όταν ασκούσατε τη δημοσιογραφία και κάνατε εκπομπές, πώς βλέπατε τότε τους πολιτικούς;

Όταν είσαι 18 ετών και συναντάς έναν πρώην υπουργό ή πρωθυπουργό, ή και τον πρωθυπουργό τον ίδιο, έχεις σίγουρα δέος απέναντι στον θεσμό και στο πρόσωπο. Αναμενόμενο. Η ηλικία, η θέση, οι κοινωνικές αποστάσεις, σου προκαλούν από μόνα τους δέος. Νοιώθω βέβαια τυχερός που γνώρισα όλες τις μεγάλες μορφές της πολιτικής που έπαιξαν ρόλο στον δεύτερο μισό του 20ου αιώνα και με πολλούς από αυτούς είχα την τιμή να συνομιλήσω αρκετά μαζί τους, τόσο ώστε να αντιληφθώ πως σκεπτόταν και δρούσε μια άλλη τελείως διαφορετική γενιά πολιτικών από την σημερινή

-Τι εκτιμούσατε σε έναν πολιτικό σαν ένας νέος δημοσιογράφος και όπως μου λέτε, πολύ μικρός σε ηλικία...

Ναι, γιατί όπως σας είπα, μπήκα 17-18 χρονών στη δημοσιογραφία. Εκτίμησα πολιτικούς για την ειλικρίνειά τους. Όταν μου μιλούσαν off the record και μου έλεγαν τις πληροφορίες που ήθελα, όχι καρφώνοντας κάποιον –κι εδώ υπάρχει μια παρεξήγηση μερικές φορές- αλλά δίνοντάς μου απόλυτα τα γεγονότα. Ξέρετε, εάν συνομιλήσεις –εγώ έκανα, όπως σας είπα, ρεπορτάζ του υπουργείου Άμυνας ενώ ήμουν μόλις 6 μηνών δημοσιογράφος- όταν σου κάνει off the record ενημέρωση ο

τότε αναπληρωτής υπουργός Άμυνας, ο Αντώνης ο Ρουσογιάννης ο συγχωρεμένος, υπουργός του Ανδρέα Παπανδρέου, και σου μιλάει ανοιχτά για το τι συμβαίνει στο Αιγαίο με τους Τούρκους και σου λέει «έχε υπ' όψιν σου ότι αυτά συμβαίνουν, αλλά αυτά που μπορείς να γράψεις είναι αυτά, μην γράψεις τα επόμενα», σου δείχνει μια εμπιστοσύνη γιατί έχει καταλάβει ότι σε εσένα μπορεί να έχει εμπιστοσύνη ότι δεν θα προδώσεις αυτό που δεν πρέπει να ειπωθεί και το οποίο αφορά στην πατρίδα σου. Και σε αυτό είμαι κάθετος και στους φοιτητές μου όταν διδάσκω, Ζητήματα που αφορούν σε εθνικά θέματα οφείλουν να κάνουν τον δημοσιογράφο πιο προσεκτικό. Εκεί δεν ισχύει η πρωτιά, το «έβγαλα ένα αποκλειστικό και τελείωσε». Εάν βλέπω την πατρίδα μου θα είμαι πολύ προσεκτικός αν πρέπει ή όχι και πώς να δημοσιοποιήσω μία πληροφορία. Σε συνθήκες έντασης σίγουρα, σε συνθήκες ειρήνης χωρίς να απεμπολώ την δημοσιογραφική μου υποχρέωση, δεν θα είμαι τόσο ανεκτικός αν βλέπω ότι έχει κάνει λάθος η πολιτική ηγεσία της χώρας μου.

Ο τρόπος με τον οποίο έβλεπα τον συνομιλητή μου ήταν αντίστοιχος της σοβαρότητας ή της αξιοπιστίας την οποία είχε και ο συνομιλητής μου. Αν δηλαδή έβλεπα ότι προσπαθεί να με παραπλανήσει, να μου πει ψέματα, δεν σεβόμουν τον συνομιλητή. Αν με ρωτάτε πώς ήταν οι πολιτικοί εκείνης της εποχής, αν ήταν διαφορετικοί από τους σημερινούς, θα σας πω ότι όλα έχουν αλλάξει. Και οι δημοσιογράφοι έχουν αλλάξει και οι πολιτικοί έχουν αλλάξει. Οι κοινωνίες αλλάζουν. Δεν θα μπω στο απλοϊκό «καλύτεροι ή χειρότεροι», γιατί αυτό δεν έχει νόημα.

-Διαφορετικοί. Όμως όταν λέτε διαφορετικοί τι εννοείτε;

Από τότε που η τηλεόραση και η ταχύτητα μπήκε στη ζωή μας –γιατί η ταχύτητα ήταν πάντα το άγχος του δημοσιογράφου. Αντίπαλος ή σύμμαχος αφού μία

εφημερίδα στήριζε την ύπαρξή της στην ορθή ενημέρωση αλλά και στην πλήρη ενημέρωση με πληροφορίες της τελευταίας στιγμής. Εμείς ξενυχτάγαμε για να μην χάσει η εφημερίδα μια μικρή δήλωση πολιτικού ή έστω και μια είδηση από το αστυνομικό δελτίο. Σήμερα βέβαια φτάσαμε να θυσιάζεται πολλές φορές η αλήθεια στον βωμό της ταχύτητας. Ειδήσεις που δεν διασταυρώνονται και υποκύπτουν στην λογική: «γράψτο, δεν πειράζει, ας το έχουμε και το πολύ-πολύ μετά ας διαψευσθεί».

-Πώς προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν και πώς το καταλάβατε; Γιατί είμαι σίγουρη ότι κάποιοι πολιτικοί προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν.

Θα σας πω ένα πολύ απλό παράδειγμα. Θυμάμαι τον εν συνεχεία ιδιαίτερος αγαπητό μου στρατηγό Αντώνη Δροσογιάννη, ο οποίος στις αρχές της δεκαετίας του -80 ήταν αναπληρωτής υπουργός Άμυνας. Θυμάμαι ότι εγώ έγραφα στην «Ελευθεροτυπία» και πολλές φορές τον ενόχλησαν κάποια κείμενά μου για τα δικαιώματα των φαντάρων. Το ΠΑΣΟΚ είχε έλθει στην εξουσία μιλώντας και για τα δικαιώματα των φαντάρων, για τα καψόνια που έπρεπε να σταματήσουν, κατηγορούσε τη ΝΔ ως προηγούμενη κυβέρνηση και πολλά τέτοια. Όταν εγώ λοιπόν έγραφα στην Ελευθεροτυπία ότι τίποτε δεν άλλαξε, μία-δύο-τρεις, ο υπουργός ενοχλήθηκε. Σε κάποιες συναντήσεις μας στο γραφείο του που ήταν off the record, με τους υπολοίπους δημοσιογράφους παρόντες, μου είχε επιτεθεί. Κάποια στιγμή, πήρε και τον εκδότη μου τηλέφωνο και ζήτησε την απόλυσή μου. Τον Κίτσο Τεγόπουλο. Ο Τεγόπουλος με κάλεσε να μιλήσουμε – ήταν ένας άνθρωπος εξαιρετικής ευφυΐας και για εμένα ο καλύτερος εκδότης που πέρασε από αυτόν τον τόπο- και μου είπε ότι «εσύ θα κάνεις τη δουλειά σου, χωρίς να σε επηρεάζει κανένας» και συνέχισα να γράφω. Φτάσαμε δύο χρόνια μετά, ο Δροσογιάννης ο ίδιος να με καλέσει και να μου πει «θέλω να σου πω» -δεν θα πω ότι είμαι ο μόνος, μου είπε κι ένα άλλο όνομα,

αλλά δεν θέλω να κατηγορήσω ανθρώπους οι οποίοι είναι πεθασμένοι- «πως ό,τι έγραψες το έγραψες με το όνομά σου από κάτω. Κι αυτό το εκτιμώ ιδιαίτερα». Δηλαδή ενώ είχε ενοχληθεί από τα γραφόμενά μου εκτίμησε ότι εγώ δημοσιογραφούσα χωρίς υστεροβουλία –γιατί όντως δεν είχα πολιτική υστεροβουλία όταν δημοσιογραφούσα.

-Άρα τότε υπήρχε μια σχέση, εμπιστευόσασταν κάποιους πολιτικούς...

Ναι βέβαια. Νομίζω και τώρα υπάρχει. Εγώ δεν νομίζω ότι δεν υπάρχει εμπιστοσύνη δημοσιογράφων προς τους πολιτικούς ή το αντίστροφο, απλώς το off the record τότε ετηρείτο για μια ζωή, ενώ τώρα το off the record μπορεί να δεις σε 15 ημέρες να το γράφει κάποιος. Κι αυτό δεν είναι σωστό.

-Θα σας πάω τώρα στην περίοδο που μπήκατε στην πολιτική. Ξαφνικά ακούμε μια μέρα ότι ο Ρουσόπουλος, που ήταν συνεχώς στους δέκτες μας αποφάσισε να μπει στην πολιτική. Πώς έγινε αυτό;

Κατ' αρχάς η σχέση μου με την πολιτική ξεκινάει από τότε που ήμουν 16 ετών. Είπα ότι δεν ήθελα να είμαι στην πολιτική, αλλά ένας καθηγητής μου ο οποίος είναι εν ζωή, όταν ήμουν υπουργός πια μου έστειλε το ερωτηματολόγιο που είχε βάλει στους μαθητές του στο λύκειο της Καισαριανής και έγραφα μέσα ότι «εμένα με ενδιαφέρει να γίνω δημοσιογράφος». Κι η από κάτω ερώτηση ήταν «ένα άπιαστο όνειρο να κάνετε στη ζωή σας;» και έλεγα «να γίνω πολιτικός». Δηλαδή είναι κάτι που υποσυνείδητα υπήρχε και γι' αυτό με ενδιέφερε πάντα το πολιτικό ρεπορτάζ. Εγώ αισθανόμουν πολύ στριμωγμένος στο ελεύθερο ή στο αστυνομικό ρεπορτάζ, εγκλήματα, δολοφονίες, πνιγμοί, δυστυχήματα. Και ευτυχώς το έφερε η συγκυρία να τελειώσω πολύ γρήγορα με αυτό και να μπω κατευθείαν υπουργείο Άμυνας και στο πολιτικό ρεπορτάζ. Διάβαζα από μικρός εφημερίδα. Από 10 ετών διαβάζω κάθε

μέρα εφημερίδα στο σπίτι μου, και στη δημοσιογραφία τις διάβαζα όλες και στην πολιτική κλπ.

Η πρώτη κρούση που μου έγινε να μπω στην πολιτική ήταν το 1994 από τον Μιλτιάδη Έβερτ, να γίνω ευρωβουλευτής. Τότε ο ευρωβουλευτής δεν έβγαινε με σταυρό, διοριζόταν. Δηλαδή έμπαινες στη λίστα, έβγαινες σίγουρα. Το εκτίμησα ιδιαίτερα, τον ευχαρίστησα πάρα πολύ, είχα μία πολύ καλή προσωπική σχέση με τον Έβερτ, ήταν από τους πρώτους πολιτικούς που γνώρισα. Ο Έβερτ κι ο Αδριανόπουλος, το 1981-82. Μάλιστα ο Μίλτος ο Έβερτ μου είχε πει «να με λες Μίλτο», στον ενικό. Κι αυτό ήταν πολύ εντυπωσιακό γιατί αυτός ήταν υφυπουργός του Καραμανλή πριν. Ναι μεν στην αντιπολίτευση, μετά στη Δημοκρατία (εννοεί αρχηγός της ΝΔ), αλλά μου έκανε πολύ καλή εντύπωση και δεν μπορούσα το παιδάκι των 18 ετών εγώ εύκολα να τον πω «Μίλτο», αλλά στην πορεία γίναμε πολύ φίλοι. Το 1994 μου πρότεινε να μπω στην πολιτική. Του είπα ότι «μου αρέσει πάρα πολύ η πολιτική, αλλά έχω ακόμη κάποια πράγματα να κάνω στη δημοσιογραφία. Θεωρώ ότι πρέπει να μείνω για ένα χρονικό διάστημα στη δημοσιογραφία και εάν ξανατύχει στο μέλλον και μου δοθεί η ευκαιρία...

-Σας βασάνισε τότε η πρόταση ή ήταν εύκολο το όχι;

Ήταν πολύ εύκολο. Ήταν πολύ εύκολο και γρήγορο. Ο Κωνσταντίνος Καραμανλής που ήταν ίσως ο νεώτερος δημοσιογράφος που είχε σχέση –και ο Νίκος ο Χατζηνικολάου, που είχαμε εξαιρετική σχέση μαζί του- εδώ έχω και μία φωτογραφία με προσωπική αφιέρωση από το 1994, Πρόεδρος της Δημοκρατίας τότε, μου είχε πει μερικές φορές να σκεφτώ το θέμα της πολιτικής. Αν δηλαδή θα με ενδιέφερε να μπω στην πολιτική. Δεν μου έκανε καμία πρόταση, απλώς μου είπε να το σκεφτώ.

-Σας είχε μπει μέσα εσάς η σκέψη όμως;

Ναι, ναι. Είχε μπει μέσα στο μυαλό μου. Το 2000, ο Κώστας Καραμανλής, μου πρότεινε να εισέλθω στην πολιτική ως εκπρόσωπος του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Είχαν τελειώσει οι εκλογές του 2000 τον Απρίλιο και μου το πρότεινε πολύ λίγο καιρό μετά. Αρχές Ιουνίου. Του απάντησα αμέσως «ναι».

-Δηλαδή δεν το σκεφτήκατε καν...

Καθόλου. Σαν έτοιμος από καιρό ήμουν τότε. Μου είπε στο 98% της κουβέντας τα προβλήματα και τα αρνητικά τα οποία μπορεί να δει κανείς στην πολιτική. Άρα δεν δικαιούμαι να πω ότι μπήκα απaráσκευος. Ούτως ή άλλως, ήμουν 20 χρόνια στη δημοσιογραφία, έκανα πολιτικό ρεπορτάζ, άρα ήξερα... Εγώ ως δημοσιογράφος να σας πω γύρισα όλον τον πλανήτη. Μπήκα 4-5 φορές στο οβάλ γραφείο, άλλες τόσες στο Κρεμλίνο, στο γραφείο του προέδρου της Σοβιετικής Ένωσης τότε, πρώτα τον Γκορμπατσόφ και μετά της επόμενης ημέρας του Γιέλτσιν κλπ. Είχα δει πολιτικούς και πολιτικούς από όλον τον κόσμο, από την Ευρώπη πάρα πολλούς, είχα την τύχη να είμαι στην τελευταία συνάντηση που έγινε με τη Θάτσερ και να είμαι σε ένα πηγαδάκι που είναι η Θάτσερ, ο Μπους, ο Μιτεράν κι ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης κι η Θάτσερ να τους ενημερώνει ότι θα φύγει από το Παρίσι εκείνο το βράδυ διότι ξεκίνησε η προσπάθεια να τη ρίξουν στο κόμμα της και πήγε στο Λονδίνο και μετά παραιτήθηκε. Είχα δει από κοντά προσωπικότητες –δεν λέω ότι ήμουν φίλος τους, αλλά είχα συνομιλήσει, είχα μετάσχει σε συνόδους κορυφής, είχα παρακολουθήσει τα πάντα, ήμουν ένα πολιτικό ον σχεδόν ολοκληρωμένο. Άρα η πολιτική από μέσα για μένα είχε ένα τεράστιο ενδιαφέρον.

Απάντησα αμέσως «ναι», παρά τα όσα μου είπε ο Καραμανλής ότι αντιμετώπιζει κανείς στην πολιτική τα αρνητικά και δεν το μετάνιωσα ποτέ.

-Μου είπε κάποιος ότι εκεί που ήμουν κάποτε κυνηγόςκυλο και μαζί με τα άλλα κυνηγόςκυλα κυνηγούσαμε την αλεπού, ξαφνικά έγινα η αλεπού. Πώς σας ακούγεται αυτό;

Έχει σημασία το πώς βλέπεις τη δημοσιογραφία. Εγώ δεν βλέπω τη δημοσιογραφία και τον δημοσιογράφο ως κυνηγόςκυλο. Ούτε βλέπω τον πολιτικό ως θήραμα. Είναι τελείως διαφορετική η αντίληψή μου για τη δημοκρατία από αυτήν τη φράση. Στη δημοσιογραφία και στη δημοκρατία, στη δημοκρατία που ευνοεί τη δημοσιογραφία, ο ελεύθερος λόγος πρέπει να είναι ελεύθερος, ο δημοσιογράφος πρέπει όχι να κυνηγάει τον πολιτικό, αλλά την είδηση. Κι αν αυτή συμπαρασύρει τον πολιτικό, η είδηση είναι το πρώτιστο και ο πολιτικός δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να βλέπει τον εαυτό του ως θύμα, ως θήραμα. Είναι πολύ διαφορετική λοιπόν η δική μου προσέγγιση.-

-Παρόλα αυτά ήταν μια αλλαγή ρόλου. Πώς τη βιώσατε αυτήν την αλλαγή ρόλου; Δηλαδή από τη μία ήταν οι δημοσιογράφοι που μέχρι χθες ήσασταν μαζί κι από την άλλη είστε μόνος σας απέναντί τους. Πώς νιώσατε αυτήν την αλλαγή ρόλου;

Ας πούμε τη λέξη «ρόλος» μόνο για χάρη της κουβέντας. Δεν είναι ρόλος, είναι κάτι διαφορετικό.

-Αλλαγή ιδιότητας...

Χάριν της ευκολίας της συζητήσεως, ας κρατήσουμε αυτή τη λέξη που είπατε... Είναι πολύ διαφορετικά. Εκεί που νομίζεις ότι τα έχεις δει όλα, ξαφνικά βλέπεις την άλλη πλευρά του λόφου. Εκτιμάς πράγματα που δεν τα είχες εκτιμήσει με τον ίδιο τρόπο, αντιμετωπίζεις με μεγαλύτερη ελαστικότητα ορισμένες καταστάσεις ή και

ανθρώπους, νιώθεις εκεί πια το βάρος το οποίο παίρνεις, το οποίο είναι πολύ μεγαλύτερο.

Εγώ είχα πάντα την έγνοια να μην αδικήσω κανέναν άνθρωπο, με τον οποίο συνομιλούσα ως δημοσιογράφος, να μην γράψω κάτι το οποίο ήταν ψευδές, παραχάραζε την αλήθεια αυτού που μου είπε –εκτός αν είχα στοιχεία να αποδείξω ότι μου είπε ψέματα-. Από την άλλη παίρνεις ένα βάρος να εκπροσωπήσεις τον πρόεδρο του κόμματος της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ένα ολόκληρο κόμμα, μία ολόκληρη παράταξη που διεκδικεί την κυβέρνηση και πρέπει να είσαι πια πάρα πολύ προσεκτικός. Πρέπει να είσαι πολύ καλά διαβασμένος. Δεν έφυγε ποτέ από μέσα μου αυτό το άγχος –το δημιουργικό, ή το τρακ αν θέλετε να το πούμε έτσι- το οποίο έχει κανένας όταν πρέπει να εκπροσωπήσει είτε ένα κόμμα ολόκληρο, είτε μία παράταξη, είτε μία κυβέρνηση.

-Να ρωτήσω. Ποια εφόδια σας έδωσε η δημοσιογραφία; Ποια ήταν τα συν που σας έδωσε;

Ναι. Βοήθησε να κατανοήσω πολύ καλά την ανάγκη του δημοσιογράφου. Ο δημοσιογράφος δεν έχει ανάγκη να του δώσεις 500 λίστες με αναλύσεις. Έχει ανάγκη να του δώσεις την ουσία των θεμάτων, άρα σε αυτό μπορούσα πολύ πιο γρήγορα να κατανοήσω την ανάγκη και να δώσω την πληροφορία. Το ότι γνώριζα πολύ κόσμο έπαιξε πολύ μεγάλο ρόλο. Αν και πρέπει να σας πω ότι έχει ενδιαφέρον ότι όταν είσαι απέναντι πια, οι περισσότεροι δημοσιογράφοι που δούλεψαν μαζί σου, που υπήρξαν υφιστάμενοί σου, που υπήρξαν φίλοι σου, δεν κατάλαβαν αμέσως τη διαφορά του ρόλου, όπως είπατε κι εσείς. Και περίμεναν ενδεχομένως ότι επειδή εγώ συμμετείχα σε μία σύσκεψη, θα τους έλεγα χαρτί και καλαμάρι όλα όσα έγιναν μέσα στη σύσκεψη. Τα πάντα. Δεν γίνεται αυτό διότι είναι άλλοι οι «ρόλοι» για να

χρησιμοποιήσω την φράση σας. Θα έλεγαν στους δημοσιογράφους αυτά που έκρινα πως έπρεπε να δημοσιοποιήσω ως εκπρόσωπος του κόμματος ή αργότερα ως εκπρόσωπος της κυβέρνησης. Άρα η πρώτη «παρεξήγηση» -εντός εισαγωγικών- γινόταν μεταξύ της φιλικής και επαγγελματικής σχέσης που είχαμε επί χρόνια με πολλούς δημοσιογράφους και το ότι πια είμαι σε μια άλλη θέση, πολύ διαφορετική από την προηγούμενη. Αυτό ήταν ενδιαφέρον.

Ναι. Βοήθησε να κατανοήσω πολύ καλά την ανάγκη του δημοσιογράφου. Ο δημοσιογράφος δεν έχει ανάγκη να του δώσεις 500 λίστες με αναλύσεις. Έχει ανάγκη να του δώσεις την ουσία των θεμάτων, άρα σε αυτό μπορούσα πολύ πιο γρήγορα να κατανοήσω την ανάγκη και να δώσω την πληροφορία. Το ότι γνώριζα πολύ κόσμο έπαιξε πολύ μεγάλο ρόλο. Αν και πρέπει να σας πω ότι έχει ενδιαφέρον ότι όταν είσαι απέναντι πια, οι περισσότεροι δημοσιογράφοι που δούλεψαν μαζί σου, που υπήρξαν υφιστάμενοί σου, που υπήρξαν φίλοι σου, δεν κατάλαβαν αμέσως τη διαφορά του ρόλου, όπως είπατε κι εσείς. Και περίμεναν ενδεχομένως ότι επειδή εγώ συμμετείχα σε μία σύσκεψη, θα τους έλεγα χαρτί και καλαμάρι όλα όσα έγιναν μέσα στη σύσκεψη. Τα πάντα. Δεν γίνεται αυτό διότι είναι άλλοι οι «ρόλοι» για να χρησιμοποιήσω την φράση σας. Θα έλεγαν στους δημοσιογράφους αυτά που έκρινα πως έπρεπε να δημοσιοποιήσω ως εκπρόσωπος του κόμματος ή αργότερα ως εκπρόσωπος της κυβέρνησης. Άρα η πρώτη «παρεξήγηση» -εντός εισαγωγικών- γινόταν μεταξύ της φιλικής και επαγγελματικής σχέσης που είχαμε επί χρόνια με πολλούς δημοσιογράφους και το ότι πια είμαι σε μια άλλη θέση, πολύ διαφορετική από την προηγούμενη. Αυτό ήταν ενδιαφέρον.

-Μου είπατε πώς σας αντιμετώπισαν οι δημοσιογράφοι. Πώς σας αντιμετώπισαν οι άλλοι πολιτικοί όταν μπήκατε στην πολιτική;

Εεεε, ήταν ενδιαφέρον και αυτό. Ας πούμε, θυμάμαι τον συγχωρεμένο τον Βαγγέλη Γιαννόπουλο που ήταν υπουργός του ΠΑΣΟΚ, ο οποίος δήλωσε: «ο Θόδωρος, πήγε σε έναν πολιτικό χώρο με τον οποίο εγώ διαφωνώ. Τον εκτιμώ ιδιαίτερα αλλά δεν θα αντέξει πάνω από 9 μήνες». Άντεξα εννέα χρόνια... Υπήρχαν πολιτικοί από τα αντίπαλα κόμματα ή από το κόμμα το δικό μου οι οποίοι χάρηκαν και το δήλωσαν δημοσίως ευχόμενοι «καλή επιτυχία». Υπήρχαν και πολιτικοί οι οποίοι μπορεί να ενοχλήθηκαν. Ίσως γιατί κάποιος μπορεί να ήθελε αυτή τη θέση του εκπροσώπου της αντιπολίτευσης και να μην την πήρε, ίσως γιατί κάποιος να διεκδικούσε κάτι άλλο απέναντι στο κόμμα και στον Καραμανλή κλπ κλπ

-Θα ρωτήσω κάτι άλλο. Ακούμε για τη δύναμη των μέσων, τα μέσα είναι ισχυρά, τα μέσα είναι ανίσχυρα. Πώς το βλέπετε εσείς αυτό; Πώς βλέπετε τη δύναμη των μέσων;

Εντάξει, τον 19ο αιώνα, αν θυμάμαι καλά, τα ΜΜΕ πήραν τον τίτλο της τετάρτης εξουσίας. Σήμερα το θέμα είναι αν η τέταρτη εξουσία γίνεται πρώτη μερικές φορές. Αυτό εξαρτάται από τη δημοκρατία, την ποιότητα και το ήθος όσων την υπηρετούν. Εξαρτάται δηλαδή και από τους ίδιους τους πολιτικούς. Ένας πολιτικός γνωρίζει ότι τα μέσα έχουν τεράστια ισχύ και μπορούν να τον ανεβάσουν ή να τον καταστρέψουν μερικές φορές. Εγώ τα έζησα και τα δύο αυτά.

-Είναι δυνατά; Ή...

Ναι, είναι πολύ ισχυρά τα μέσα γιατί... Θα σας πω ένα παράδειγμα. Βγήκε το 2008 μία υπόθεση που την ονόμασαν «σκάνδαλο Βατοπεδίου». Πολύ σύντομα, μέσα σε ενάμισι χρόνο αφού πέρασα από εξεταστικές επιτροπές, προανακριτικές, που ήρθαν οι αντίπαλοί μου να με αθώσουν. Εγώ αθώωθηκα το 2010 με ψήφους όλων των κομμάτων της αντιπολίτευσης και πολλών βουλευτών του ΠΑΣΟΚ. Στο μεταξύ

είχαν περάσει περίπου 4.000 ώρες τηλεοπτικής δυσφήμισής μου. Αυτό καταμετρημένο, και φυλασσόμενο στο ηλεκτρονικό μου αρχείο.

Όταν λοιπόν αθώωθηκα, την επόμενη μέρα είχαν ρεπορτάζ του ενός λεπτού το ένα κανάλι, ενάμισι, δύο λεπτά το άλλο, και ούτω καθεξής. Όταν λοιπόν αυτά τα μέσα έχουν διαμορφώσει την εικόνα σου στρεβλώς, μια εικόνα επηρεασμένη από 4.000 ώρες τηλεοπτικής δυσφήμισης κι εσύ το μόνο που έχεις να απαντήσεις είναι με ενάμισι, δύο, τρία λεπτά, την επόμενη ημέρα της δικαίωσής σου ή άλλα δύο-τρία λεπτά ένα χρόνο μετά, όταν το δικαστήριο καταδίκασε τους συκοφάντες μου. Ποιος ξέρει για παράδειγμα ότι εγώ πήγα στο δικαστήριο την τηλεόραση «Άλφα» και τον ιδιοκτήτη της Δημήτρη Κοντομηνά καθώς και τρεις δημοσιογράφους που με συκοφάντησαν σε αυτό το κανάλι. Τους Γιώργο Αυτιά, Γιώργο Βλάχο, και Γιάννη Ντάσκα; Ποιος γνωρίζει ότι το 2011 το δικαστήριο τους καταδίκασε όλους για συκοφαντική δυσφήμιση. Η τεράστια λοιπόν δύναμη πυρός εναντίον μου κράτησε για πάρα πολλά χρόνια και είμαι βέβαιος ότι στο μυαλό κάποιων ανθρώπων έχει μείνει ως ισχυρή ανάμνηση. Έτσι ενώ και η αθώωσή μου ήταν πανηγυρική και η καταδίκη των συκοφαντών μου βροντερή, ως ειδήσεις πήραν δημοσιότητα μικρής διάρκειας άρα αντικειμενικά δεν μπορούσε να έχει την ίδια διείσδυση η πληροφορία σε τόσο μεγάλο εύρος κόσμου. Δεν το έμαθε πολύς κόσμος γιατί η δύναμη αρνητικού πυρός κράτησε περισσότερο χρόνο. Δεν υπάρχει καλύτερη απόδειξη από αυτό.

-Ήθελα να σας ρωτήσω στο τέλος για το Βατοπέδι, αλλά αφού το θέσατε, θα σας πάω εκεί. Υπήρξε αλλαγή στον τρόπο που σας έβλεπαν οι πολίτες; Ήσασταν δημοφιλής, βγαίνοντας μετά από τόση λάσπη, άλλαξε ο τρόπος που σας έβλεπε ο κόσμος;

Ναι, βέβαια. Βέβαια. Δεν άλλαξε βέβαια για τους ανθρώπους που με γνώριζαν καλά και γι' αυτούς που ήταν αρκούντως νουνεχείς να αντιληφθούν τι συνέβη τότε, -γιατί εγώ δέχθηκα επιθέσεις από επιχειρηματίες των ΜΜΕ, οι οποίοι την ίδια στιγμή είχαν προβλήματα με τη δικαιοσύνη. Κι αναρωτιέμαι, λέω, ο Έλληνας πολίτης δεν θα έπρεπε να έχει σκεφτεί κάτι πάρα πολύ απλό; Χτυπάνε τον Ρουσόπουλο που είναι υπουργός Τύπου ουσιαστικά κάποιιο εκδότες που έχουν προβλήματα την ίδια στιγμή με τη Δικαιοσύνη. Βρε μπας και του ζήτησαν κανένα χατίρι και δεν τους το έκανε; Αυτό το πολύ απλό θα το περίμενα. Δεν συνέβη. Όντως άλλαξε ο τρόπος. Δεν μπορώ να πω ότι είχα κάποιο δημόσιο επεισόδιο. Δεν μου συνέβη κάτι ιδιαίτερο το οποίο να μου έμεινε. Αλλά από την άλλη πλευρά εγώ απομακρύνθηκα, παραιτήθηκα από την πολιτική, έφυγα, έκανα άλλα πράγματα στη ζωή μου, εδώ ή στο εξωτερικό που δραστηριοποιούμαι περισσότερο.

-Ξεκίνησε το Βατοπέδι από ΜΜΕ ή από πολιτικούς;

Ξεκίνησε η ιστορία από τα μέσα, από ένα συγκεκριμένο μέσο, ήταν ο Άλφα και ο κ. Κοντομηνάς, ακολούθησαν και άλλα μέσα, αλλά αυτό το εκμεταλλεύτηκε μία πολιτική δύναμη η οποία ήθελε να γίνει κυβέρνηση per mare per terra, και αξιοποίησε αθλιότητες ωσάν να ήταν η απόλυτη αλήθεια, ενώ ήξερε ότι δεν είναι έτσι. Και επειδή το ήξεραν ότι δεν είναι έτσι, βουλευτές του ΠΑΣΟΚ που δεν τους πήγαινε το χέρι να ψηφίσουν να με στείλουν στο Ειδικό Δικαστήριο, με αθώωσαν γιατί κατάλαβαν πολύ καλά ότι εδώ στήθηκε μια κανονική πλεκτάνη.

-Θα ρωτήσω κάτι τώρα. Στη σχέση δημοσιογράφου-πολιτικού, που έχετε βιώσει και τις δύο πλευρές, ποιος είναι ο πιο ισχυρός;

Ξεκίνησα να λέω προηγουμένως ότι σε έναν πολύ μεγάλο ποσοστό φταίνε οι πολιτικοί για το ότι έχει φτάσει η τετάρτη εξουσία να γίνεται πρώτη υπό την έννοια

του για να μην πάθουν αυτό που έπαθα εγώ, αναγκάζονται να κάνουν χατιράκια κάποιιοι από τους πολιτικούς ή να «χαϊδεύουν» τα μέσα ή να μην λένε την απόλυτη αλήθεια ή να μην αντιπαρατίθενται.

Δεν είναι εχθροί ο ένας με τον άλλον. Είναι δύο συμπληρωματικά στοιχεία μιας απόλυτης έκφρασης δημοκρατίας. Η δημοσιογραφία ελέγχει, η πολιτική εξουσία δεν εξουσιάζει τη δημοσιογραφία, η πολιτική εξουσία είναι εκεί για να παίρνει αποφάσεις. Να νομοθετεί και να κυβερνά. Η δημοσιογραφία είναι εκεί για να ελέγχει τον τρόπο που κυβερνά η εκτελεστική εξουσία. Άρα λοιπόν εάν εγώ εκχωρήσω μέρος της συνταγματικής μου εξουσίας, μόνο και μόνο για να επιτύχω καλή προβολή, αν δηλαδή εγώ κάνω ένα χατίρι σε έναν εκδότη που έχει πρόβλημα για να έχω καλή προβολή ή για να μην με χτυπήσει και με απαξιώσει, όπως συνέβη στην ταπεινότητά μου, τότε δεν υποτιμώ τον θεσμικό μου ρόλο.

-Πότε είχατε περισσότερη δύναμη στα χέρια σας; Όταν ήσασταν ένας δημοφιλής δημοσιογράφος ή όταν ήσασταν πολιτικός, το δεξί χέρι ενός πρωθυπουργού που έπαιρνε αποφάσεις για τη χώρα;

Έχει σημασία η φύση της δύναμης που ασκείς. Γιατί δύναμη μπορεί να έχεις και στη μία και στην άλλη περίπτωση. Ενδεχομένως κάποιος να θεωρεί πως αν είσαι στη δημοσιογραφία έχεις μεγαλύτερη δύναμη ή κάποιος άλλος το αντίστροφο. Ποια χρήση κάνεις; Αυτό έχει σημασία.

Εγώ δεν ένιωθα ποτέ την εξουσία ως εργαλείο για να πετύχω κάποια πράγματα. Δεν με ενδιέφερε. Τι να με ενδιαφέρει; Η δημοφιλία; Είχα πολύ περισσότερη στη δημοσιογραφία. Να με ενδιαφέρουν τα υλικά αγαθά; Είχα και στη δημοσιογραφία, πολύ περισσότερα απ' ότι στην πολιτική.

Ποιες είναι οι διαφορές κατά τη γνώμη σας;

Συνηθίζω να λέω στους φοιτητές μου πως στη δημοσιογραφία αναδεικνύεις ένα θέμα, στον ακαδημαϊκό χώρο το αναλύεις, στην πολιτική το λύνεις. Αν έχεις δύναμη είναι για να λύσεις προβλήματα. Αν έχεις δύναμη στη δημοσιογραφία είναι για να αναδείξεις προβλήματα, που ξέρεις ότι τα αναδεικνύεις για να λυθούν κι όχι για να αναδείξεις ως στοιχείο αυτοπροβολής σου «κοιτάζτε τι καλός που είμαι που το βρήκα...».

-Άρα λοιπόν η ισχύς είναι σχετική πάντα...

Είναι σχετική. Η αίσθηση της ισχύος είναι μεγαλύτερη από την ίδια την ισχύ. Αυτό να το θυμάστε. Ο Μιτερράν είχε πει ότι η εξουσία ασκείται σε επίπεδο συμβόλων και συμβολισμών περισσότερο από την ουσία της.

-Τι σας αρέσει, τι σας απωθεί σε μία τηλεοπτική εκπομπή...

Δεν μου αρέσει, αν μιλάμε για πολιτικές εκπομπές, η αντιπαράθεση με κραυγές. Και στενοχωριέμαι αν χρειαστεί κάποια στιγμή όχι να κραυγάσω, αλλά να ανεβάσω τον τόνο της φωνής μου. Θεωρώ ότι μία αντιπαράθεση με κραυγές είναι μία αντιπαράθεση γηπεδικού περιεχομένου, είναι οπαδική, όπου κοιτάς να περιχαρακώσεις ένα κοινό δικό σου για να μαζέψεις σταυρούς για τις επόμενες εκλογές και για να σηκώσουν την «παντιέρα» οι άνθρωποι που υποστηρίζουν εσένα και το κόμμα σου μόνο και μόνο για να λειτουργήσεις ως ο ταγός ο οποίος «α, τα λέει καλά» «και καλά τους τα είπε» κλπ. Μπορείς να τα πεις καλά στους αντιπάλους σου και γενικώς να τα πεις καλά στην αντιπαράθεση με πιο ήπιο τόνο και με επιχειρήματα. Βλέπω λοιπόν ότι όταν αντιπαρατεθεί κανείς με επιχειρήματα, ο αντίπαλός του αν δεν τα έχει θα υψώσει τη φωνή, θα προσπαθήσει να σε καλύψει, να

μην ακουστεί αυτό που λες. Αυτό δεν είναι παραγωγικό. Ούτε για τους πολίτες, ούτε για τη δημοσιογραφία, ούτε για τη δημοκρατία.

-Θα σας κλείσω με διαπλοκή. Τέσσερις δηλώσεις

-Θα σας διαβάσω κάποιες δηλώσεις και θα ήθελα να μου πείτε τη γνώμη σας. Πρόκειται για τη διαπλοκή και τις έχω πάρει ενδεικτικά από τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις του 1995, του 2007 και του 2016.

A. Θεόδωρος Κασίμης,

Λέει: Πρέπει να παραδεχτούμε όλοι μας ότι έχουμε από κοινού την ευθύνη για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί, είτε διότι πιστεύαμε ότι πρέπει να είμαστε αρεστοί στους κατόχους ΜΜΕ, είτε γιατί νομίζαμε ότι μπορούσαμε να οικειοποιηθούμε τις υπηρεσίες τους. Σήμερα τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας είναι στα χέρια Ελλήνων επιχειρηματιών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τη μεγάλη δύναμη που τους έχουμε εκχωρήσει, ο καθένας με δικό του τρόπο. -Πώς τη βλέπατε τότε;

Κοίταξε, αυτό που περιγράφει ο Θεόδωρος ο Κασίμης, εάν το δούμε ιστορικά είναι αυτό που σας είπα προηγουμένως. Αν έχεις διαβάσει την ιστορία των ΜΜΕ και του πλανήτη αντιλαμβάνεσαι ότι αυτό που λέει ο Κασίμης είναι βίωμα τουλάχιστον των τελευταίων τριών αιώνων σε όλες τις δυτικές δημοκρατίες.

-Εσείς τότε, εκείνη την εποχή, ήσασταν δημοσιογράφος. Όταν μπήκε η λέξη «διαπλοκή» στη ζωή μας, εσείς ήσασταν στη δημοσιογραφία. Θεωρούσατε ότι δεν σας ακουμπά, σας ενοχλούσε, θεωρούσατε ότι αφορά το συνάφι σας και μπορεί να πάρει κι εσάς η μπάλα;

Τι σημαίνει διαπλοκή; Υπάρχουν δύο πλευρές, ο ένας συνεργάζεται με τον άλλον, εν προκειμένω οι δύο εξουσίες που θα έπρεπε η μία να ελέγχει την άλλη και συνεργάζονται για άλλους σκοπούς. Δεν είναι καινούριο το φαινόμενο. Γιατί πάντοτε οι επιχειρηματίες που έφτιαχναν ένα έντυπο ή ήθελαν να πιέσουν μία κυβέρνηση είτε για να τους δώσει περισσότερα χρήματα, είτε για να κάνει φοροαπαλλαγές, είτε για να πετύχουν άλλες δουλειές, όταν η δημοσιογραφία έπαψε να είναι το λειτούργημα που προσπαθεί να αποκαλύψει την αλήθεια και γίνεται το εργαλείο για να κερδίσει περισσότερα χρήματα ο εργοδότης, ο εκδότης, ο άνθρωπος που έχει την τηλεόραση, αντιλαμβανόμαστε όλοι ότι κάπου έχει χαθεί ο δρόμος της πραγματικής δημοσιογραφίας.

Το θέμα είναι γιατί υπήρξαν διευθυντές και δημοσιογράφοι που δέχθηκαν να παίξουν αυτόν τον ρόλο. Αλλά όποιος έχει διαβάσει την ιστορία των ΜΜΕ στην Ευρώπη από το 1660 και μετά, καθώς και τις κοινωνικές επιδράσεις που άσκησαν, γνωρίζει πως δυστυχώς τέτοιες πρακτικές δεν είναι νέες αλλά παλαιότητες. Αυτό λοιπόν που συνέβη από το 1989 και μετά –έχουμε τρία κόμματα που συγκυβερνούν το 1990- αποφασίζουν να δώσουν από το 1989 δύο κόμματα και εν συνεχεία και το ΠΑΣΟΚ συμμετείχε σ' αυτό, τρία κόμματα -Συνασπισμός, Νέα Δημοκρατία, ΠΑΣΟΚ- που ξεκινούν την τηλεόραση, δίνουν τηλεοπτικές άδειες. Ο Θόδωρος ο Κασσίμης περιγράφει μία πραγματικότητα.

Προσωπικά, ως δημοσιογράφος δεν ένιωσα ποτέ ότι συμμετέχω στη διαπλοκή, γιατί σας πληροφορώ ότι δεν ήρθε ποτέ ένας εκδότης να μου πει «κάνε εκείνο». Ήμουν πολύ τυχερός γιατί από πολύ μικρός απέκτησα μια κάποια ισχύ, όπως είπατε κι εσείς, ήξερα ότι η ισχύς μου είναι η πένα μου ή η δημόσια παρουσία μου στην τηλεόραση. Έχω παράδειγμα εκδότη, του Γιώργου Μπόμπολα. Με καλεί στο

γραφείο του, ως δημοσιογράφο-αρχισυντάκτη του Mega και παρουσιάστη μιας εκπομπής, και μου λέει: «Θα ήθελα να σε παρακαλέσω να βγάλεις στην εκπομπή σου τον κύριο τάδε γιατί θα βοηθούσε στην επικείμενη γενική συνέλευση μετόχων σε μια εποχή που η μετοχή του Μέγκα είχε πάρει την κατιούσα» (...) Εγώ λοιπόν αρνήθηκα. Και αρνήθηκα γιατί η αξιοπιστία που είχα χτίσει μου έδιναν την ισχύ να κάνω κάτι τέτοιο. Πρέπει να πω ότι το σεβάστηκε. Φώναξε άλλον δημοσιογράφο, ο οποίος αργότερα ασχολήθηκε με την πολιτική και δη στον χώρο αριστερότερα της ΝΔ στην οποίαν βρίσκομαι εγώ. Εκείνος πρόθυμα έβγαλε στην εκπομπή του την επιθυμία του εκδότη.

Είχα κατακτήσει με σκληρή δουλειά και αυστηρότητα την ανεξαρτησία μου. Μπορείς σε όποια εποχή. Ακόμη και στην σημερινή, που φαίνεται να η κοινωνία να μετατρέπεται σε έναν «μαζοπολτό» απαξίωσης και ισοπέδωσης των πάντων. Το μεγάλο πρόβλημα με τη δημοσιογραφία είναι ότι μαζί με την απαξίωση της πολιτικής αναλογικά απαξιώθηκε και η δημοσιογραφία. Το βλέπουμε από τις μετρήσεις της κοινής γνώμης. Γιατί συνέβη αυτό; Είναι δυνατόν να βλέπουμε δημοσιογράφους οι οποίοι αντί να τηρούν ίσες αποστάσεις εμφανίζονται ως εκπρόσωποι του κόμματος της αρεσκείας τους; Άλλο να γίνεις εκπρόσωπος και να φύγεις από τη δημοσιογραφία κι άλλο να εμφανίζεσαι σε μια εκπομπή υπερασπιζόμενος τυφλά τις θέσεις ενός κόμματος.

-Άρα μου λέτε ότι έχουν χάσει οι δημοσιογράφοι την ισχύ τους; Ότι έχουν χάσει κι οι πολιτικοί την ισχύ τους;

Απέναντι στον κόσμο ναι, έχει απαξιωθεί η εικόνα τους. Και δεν είναι θέμα ισχύος, είναι θέμα αξιοπιστίας. Κερδίζοντας σε αξιοπιστία κερδίζεις και σε ισχύ. Οι πολίτες έχασαν την εμπιστοσύνη τους στον δημοσιογραφικό κόσμο, διότι είδαν

δημοσιογράφους να υπηρετούν συγκεκριμένες πολιτικές συμπεριφορές –για να μην μιλήσω για συμφέροντα, μιλάω για πολιτικές συμπεριφορές.

B. Μιχαήλ Μπεκίρης 3592/2007, δικός σας νόμος

Η πλειοψηφία των συναδέλφων, που δεν διαθέτουν μεγάλη οικονομική άνεση για να κάνουν δημόσιες σχέσεις με τις εφημερίδες, τα ραδιόφωνα, και τις τηλεοράσεις, που δεν έχουν διάθεση να συμμετάσχουν σε κανενός είδους διαπλοκή, που δεν είναι οι ίδιοι ιδιοκτήτες των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, πώς θα προβάλουν το έργο τους, πώς θα αξιολογηθούν από τους πολίτες; Μήπως περιποιεί τιμή στο Βουλευτή και στο πολίτευμά μας να παρακαλάει τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για να προβληθεί το έργο του στη Βουλή;

Ο κ. Μπεκίρης λοιπόν εκεί πέρα (σ.σ. εννοεί σε αυτήν τη δήλωση), ενώ σε μια γενική θεώρηση των πραγμάτων περιγράφει ότι οι νεώτεροι βουλευτές, οι νεώτεροι πολιτικοί δεν έχουν την ίδια δυνατότητα πρόσβασης στα ΜΜΕ, κάνει το λάθος να το περιγράφει υπό την οπτική του ότι πρέπει κάποιος να πληρώσει. Μπορεί να συμβαίνει ή να συνέβαινε σε κάποια επαρχιακά Μέσα ενημέρωσης.

Όμως προσέξτε. Τα μέσα και ειδικά οι τηλεοράσεις, αλλά και όλα τα μέσα, στοχεύουν ως εμπορικές επιχειρήσεις πέραν του λειτουργήματος του δημοσιογράφου και να πουλήσουν έντυπα ή να αυξήσουν την τηλεθέασή τους. Έτσι συχνά καλούν στις εκπομπές πρόσωπα που είναι πιο γνωστά γιατί αυτά θα προσελκύσουν περισσότερους τηλεθεατές. Γι' αυτό και θα έχετε παρατηρήσει ότι σε πολλές τηλεοπτικές αντιπαραθέσεις αντί του ψύχραιμου λόγου επικρατεί χάος. Υψηλοί τόνοι και σκληρές εκφράσεις που προκαλούν το ενδιαφέρον μιας συζήτησης καφενειακού επιπέδου. Έτσι λοιπόν ένας νεώτερος πολιτικός, ένας υποψήφιος βουλευτής, ένας νέος βουλευτής δεν έχει πολύ μεγάλη τύχη. Σε αυτό έχει δίκιο.

Αλλά δεν έχει δίκιο στο αίτιο. Αν το λέει στην ολότητά του ότι όλοι όσοι βγαίνουν είναι αυτοί που πληρώνουν κλπ, αυτό είναι εντελώς εκτός πραγματικότητας.

Θα σας δώσω ένα παράδειγμα δικό μου. Θα είμαι πάλι υποψήφιος. Καθημερινώς έχω τουλάχιστον μια πρόσκληση από ένα ραδιόφωνο ή μία τηλεόραση ή από μία εφημερίδα ή από ένα σάιτ κλπ. Αυτό γιατί συμβαίνει; Είμαι πάρα πολλά χρόνια στη δημοσιογραφική πιάτσα, πάρα πολλά χρόνια στην πολιτική, επανέρχομαι μετά από 10 χρόνια –έχει κι αυτό κάποιο ενδιαφέρον για ορισμένους-, ενδεχομένως να τα λέω και καλά –δεν ξέρω-, οπότε με καλούν και πηγαίνω. Δεν σημαίνει ότι υπάρχει κάποιου είδους διαπλοκή γιατί εμένα που ήμουν ο άνθρωπος των μέσων, ως εργαζόμενος εννοώ, ο άνθρωπος του Τύπου, ως υπουργός αρμόδιος, με πολέμησαν με τον χυδαιότερο τρόπο πάρα πολλά Μέσα ενημέρωσης.

-Παπαχριστόπουλος

Εντάξει, εξαρτάται όμως γιατί δεν μπορούμε να βάλουμε ισοπεδωτικά μία γραμμή και να πούμε ότι τα μέσα λειτουργούν έτσι. Όλα τα μέσα. Δεν έχω παράπονο, υπήρξαν μέσα τα οποία με στήριξαν. Ας πούμε, υπήρξε η τηλεόραση του κυρίου Αλαφούζου, ο ΣΚΑΪ και το ΣΤΑΡ – το ΣΤΑΡ δεν ήταν τόσο πολιτικό κανάλι, αλλά το ΣΚΑΪ έκανε ντοκιμαντέρ το 2010 -2011 για το Βατοπέδι, όταν κανείς δεν τολμούσε να πει μία κουβέντα υπέρ της υποθέσεως αυτής, κι όχι υπέρ εμού. Κι έκανε 4-5 ντοκιμαντέρ που ανέδειξε την αλήθεια. Αυτό λοιπόν δεν μπορώ εγώ να μην το εκτιμήσω και να μην το τιμήσω. Το έχω πει και στον ίδιο, το λέω και δημοσίως.

- Τσίπρας στην τροπολογία Παππά για τις τηλεοπτικές άδειες:

Οι υπόγειες διαδρομές νομίζω αυτού του λαβύρινθου της διαπλοκής των οικονομικών συμφερόντων στη χώρα μας, ιδιαίτερα μετά τη δυνατότητα που έδωσε η τεχνολογία για να υπάρχει ιδιωτική τηλεόραση, είναι λίγο-πολύ γνωστές σε όλους μας. Η πολιτική εξουσία τρέφει την οικονομική και μηντιακή εξουσία και αυτή με τη σειρά της προσφέρει απλόχερη υποστήριξη στην πολιτική εξουσία, για να αναπαράγεται το ίδιο χρεοκοπημένο και σαθρό πολιτικό σύστημα, ένα πολιτικό σύστημα που αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες που η χώρα έφτασε εδώ που έφτασε.

Θα έχει ενδιαφέρον να τον ίδιο τον κ. Τσίπρα σήμερα γι' αυτά του τα λόγια.

-Είναι όμως το μοντέλο διαπλοκής που περιγράφει;

Σας θυμίζω ότι το 2004, όταν κάναμε τον βασικό μέτοχο -που αποτύχαμε- είχαμε πει ότι πρέπει αυτός που έχει μέσο ενημέρωσης να μην παίρνει έργα του δημοσίου. Ή αυτός που παίρνει έργα του δημοσίου να μην έχει και μέσο ενημέρωσης. Αυτό απέτυχε. Δεν προχώρησε, δεν έγινε και απέτυχε πανευρωπαϊκά. Απέτυχε από την Κομισιόν, απέτυχε από την Ευρωπαϊκή Ένωση, κινήθηκαν βέβαια εκδότες-επιχειρηματίες που είχαν συμφέρον να μην περάσει αυτός ο νόμος εδώ, αλλά ουσιαστικά και η Ευρωπαϊκή Ένωση στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε.

Κοιτάξτε, εν τέλει είναι όλα ζήτημα –γι' αυτό μίλησα για την ηθική- είναι ζήτημα ηθικής. (...) Η ηθική στην πολιτική, η ηθική στη δημοσιογραφία, η ηθική στη φιλοσοφία, η ηθική στον δημόσιο λόγο, η ηθική στην επιστήμη, η ηθική στην κοινωνική σχέση.

Για μένα αυτό που έχει νόημα είναι να διαπερνά τη σκέψη του δημοσιογράφου και του πολιτικού και να αποτελεί, εάν μπορεί να αποτελεί, έναν κανόνα πάνω στον

οποίο θα κινείται. Δεν είναι μια ευθεία γραμμή, γιατί κάποτε θα πας παραπάνω, κάποτε παρακάτω. Αν όμως υπάρχει αυτή η συνισταμένη βάσης, τότε το αποτέλεσμα και στη δημοσιογραφία και στην πολιτική θα είναι πολύ καλύτερο από το σημερινό.

-Η πολιτική για σας ήταν ανέλιξη ή αποτυχία;

Γιατί να το δούμε με όρους ανέλιξης ή αποτυχίας; Λέμε θα κατέβω στην πολιτική, δεν λέμε θα ανέβω στην πολιτική (σ.σ. κάνει χιούμορ). Είναι κάτι διαφορετικό στον χώρο της δημοκρατίας. (...) Και για τη δημοσιογραφική μου πορεία έχω μεγάλη χαρά για πολλά πράγματα που έκανα, και για το μικρό –γιατί δεν είμαι εγώ ακαδημαϊκός ολκής για να επαίρομαι- χρονικό διάστημα των δέκα ετών που διδάσκω σε δύο πανεπιστήμια έχω κάποια πράγματα που μου αρέσουν αλλά και για την πολιτική. Το γεγονός ότι είχα την ευκαιρία να εισάγω κάποιους νόμους οι οποίοι άλλαξαν ορισμένα πράγματα, δηλαδή η ψηφιακή εποχή στην Ελλάδα έγινε με τον δικό μου νόμο, αυτό με κάνει να νιώθω χαρούμενος. Και με κάνει να νιώθω ότι προσέφερα κάτι στον τόπο μου. Δεν νιώθω λοιπόν ότι γίνεσαι κάτι καλύτερο ή κάτι χειρότερο, ανάλογα με τη θέση που έχεις.

Ο καθένας λοιπόν στον χώρο του, ακολουθώντας τους κανόνες της επαγγελματικής συμπεριφοράς και της ηθικής πάνω στους οποίους χτίζεται μια κοινωνία μπορεί να ξεχωρίσει και να είναι καλύτερος από τον πρωθυπουργό. Δεν είναι η εξουσία της θέσης που σε κάνει κάτι, εσύ μπορείς να βελτιώσεις ή να μειώσεις την όποια αίσθηση εξουσίας θες.

2. ΠΑΝΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

-Πόσα χρόνια ασχολείστε με τη δημοσιογραφία;

Ασχολούμαι πολλά χρόνια. Διότι βέβαια εγώ έχω κάνει περίεργες σπουδές. Δηλαδή ξεκίνησα από το Πολυτεχνείο και μετά πήγα στη Νομική.

-Και Πολυτεχνείο και Νομική; Και πρακτικό και κλασικό;

Ναι, ναι. Γιατί είχα την τύχη να τελειώσω το πρότυπο γυμνάσιο της καλής εποχής της ελληνικής εκπαίδευσης. Δηλαδή Βαρβάκειο, πρότυπο σχολή, δημόσιο πρότυπο, διαταξικό εκπαιδευτήριο, το οποίο μας προετοίμασε σωστά και στα πρακτικά και στα θεωρητικά μαθήματα. Αλλά να φανταστείς ότι ενώ πηγαίναμε πρακτικό, μας έβαζε ο φιλόλογος και γράφαμε ερωτικές επιστολές προς μία εξιδανικευμένη δεσποινίδα στα λατινικά. Μας το είχε μάθει λοιπόν ο φιλόλογος στο πρακτικής κατεύθυνσης κομμάτι του Βαρβακείου. Ήταν λοιπόν μία διεπιστημονική εξαιρετική παιδεία, η οποία παρείχετο με τον ίδιο τρόπο στο παιδί που ήταν πατέρας του εργάτη στη Χαλυβουργική –είχα συμμαθητή που ήταν εργάτης στη Χαλυβουργική ο πατέρας του, ο οποίος είναι καθηγητής σήμερα το παιδί στο πανεπιστήμιο του Τέξας, στο Χιούστον-, σε παιδιά μεσαίας αστικής καταγωγής όπως ήμουν εγώ – δικηγόρος ο πατέρας μου και η μητέρα μου καθηγήτρια γαλλικής φιλολογίας- και σε παιδιά πλουσίων οικογενειών –είχαμε παιδιά που ήταν εργοστασιάρχες οι πατεράδες τους, εφοπλιστές κλπ. Κι όλοι αυτοί χωρίς να παίζει ρόλο η ταξική καταγωγή, αντιμετώπιζονταν σε αυτό το πρότυπο σχολείο ως ένα πεδίο παροχής ίσων ευκαιριών. Και στην πράξη λειτουργούσε θετικά υπέρ του παιδιού που προέρχεται από την οικονομικά πιο αδύνατη οικογένεια ας πούμε. Λοιπόν, ήταν σπουδαία σχολειά τα πρότυπα σχολεία τότε.

-Στη δημοσιογραφία δεν μου είπατε.

Στη δημοσιογραφία, κοίταξε να δεις, εμένα πάντοτε μου άρεσε να γράφω. Να γράφω και δευτερευόντως να αρθρώνω έναν λόγο δημόσια. Μου άρεσε τότε να διαβάζω πολύ βιβλία, πέρασα ωραία χρόνια διαβάζοντας βιβλία, πάσης φύσεως. Όταν λέω πάσης φύσεως, (εννοώ) πάσης φύσεως. Δηλαδή στην εφηβική μου ηλικία διαβάζαμε από μικρό ήρωα –στην παιδική ηλικία- μετά «μάσκα μυστήριο», κλασικούς της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας λογοτεχνίας, το ελληνικό μυθιστόρημα στις διάφορες εκδοχές του –όχι το νεοελληνικό-, το ελληνικό διήγημα, την ποίηση... Ήταν αυτά τα χρόνια, ίσως γιατί είμαστε κι η γενιά η οποία ήταν στα μαθητικά θρανία όταν περνάγανε την ταλαιπωρία της δικτατορίας και ήμασταν ακόμη μαθητές όταν έπεσε η χούντα. Οπότε εμβολιαστήκαμε με αντισώματα και ερεθίσματα την εποχή εκείνη που μας έσπρωχναν στο να ψάξουμε, στο να διαβάσουμε μαρξισμό-λενινισμό, ιστορικό υλισμό, διαλεκτικό υλισμό, στο να διαβάσουμε και Νίτσε ταυτόχρονα, στο να διαβάσουμε και θεολογία, στο να ψάξουμε γενικά να δούμε τι είναι εκείνο που μας περιτριγυρίζει.

Τελείωσα το Βαρβάκειο, πήγα στο Πολυτεχνείο, πολιτικός μηχανικός, και ταυτόχρονα είχα ξεκινήσει να γράφω. Δηλαδή έγγραφα ας πούμε στην εφημερίδα της ΟΝΝΕΔ, ήμουν στέλεχος της ΟΝΝΕΔ.

-Ξεκινήσατε να γράφετε εκεί δηλαδή...

Ξεκίνησα να γράφω, ναι. Μετά έγγραφα στον «Ελληνικό Βορρά», γιατί ήμουν Πολυτεχνείο Θεσσαλονίκης, σχολή Πολιτικών Μηχανικών. Είχα ξεκινήσει να γράφω. Έγραφα στα «Πολιτικά Θέματα», είναι ένα εξαιρετικό περιοδικό της εποχής εκείνης, κεντρώο περιοδικό. Μετά ήμουν στο «ΑΝΤΙ», του Χρήστου Παπουτσάκη, ένα αριστερό περιοδικό αλλά πολύ τολμηρό για την εποχή του και πολύ

ρίζοσπαστικό με την καλή έννοια. Πολύ προχωρημένο έντυπο για την εποχή εκείνη. Και μετά εν πάση περιπτώσει, δεν θέλησα να δουλέψω ως πολιτικός μηχανικός, πήγα στην Νομική, μετά διέκοψα, πήγα στη Γαλλία, μετά ξαναγύρισα, ψαχνόμουν. Και τελικά ξεκίνησα επαγγελματικά στην «Καθημερινή» την εποχή της Ελένης Βλάχου με αρχισυντάκτη τον Στάμο τον Ζούλα, διευθυντή τον Μίμη Παπαναγιώτου, και τότε μεγάλα ονόματα, τον Νικολάου, τον Ζούλα, τον Καρκαγιάννη τον Αντώνη –μακαρίτης ο Καρκαγιάννης, και ο Ζούλιας πια- την Μπίστικα. Να φανταστείς το επίπεδο της τότε Καθημερινής, υπεύθυνος της στήλης των αναγνωστών –δηλαδή έπαιρνε τις επιστολές και φρόντιζε ποιες θα δημοσιευτούν με τον σχολιασμό και τις απαντήσεις- ήταν ένας κορυφαίος της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Ο Ανδρέας Φραγκιάς, «καγκελόπορτα» κλπ. Αυτό ήταν το κλίμα.

Και μετά ξεκίνησα, έκανα μία πρόταση επειδή ήμουν από τα ιδρυτικά στελέχη του «Αθήνα 9,84», του ραδιοφώνου με τον Τζανετάκο τότε, τον Παπαναγιώτου, τον Σήφη τον Πολυμήλη, εμείς ξεκινήσαμε τις ειδήσεις του 9,84. Μας φώναξε ο Έβερτ –πιτσιρικάδες τότε, η Μπήλιω η Τσουκαλά κλπ- και ταυτόχρονα με την «Καθημερινή» άρχισα να δουλεύω και σε άλλες εφημερίδες, στη Βραδινή, θυμάμαι τότε στη Βραδινή, στο οικονομικό της Βραδινής και της Καθημερινής ήταν καλό όνομα ο Θόδωρος ο Κασσίμης. Ο Κασσίμης ήταν ένα παιδί που ήταν μπουλουκάκι, είχε μάγουλα έτσι, ήταν μπουλούκος. Φορούσε και μια τσάντα έτσι κρεμαστή, κι ήταν έτσι εξαιρετικά παιδί σεμνό. Και κοκκίνιζε όταν έβλεπε κορίτσια. Λεγόταν ο μετέπειτα Θέμος Αναστασιάδης. Κοκκίνιζε. Και γνώρισε στην Καθημερινή τότε – γιατί εργαζόταν στο διοικητικό κομμάτι της Καθημερινής- τη γυναίκα του.

Βρεθήκαμε με πολύ κόσμο στο ξεκίνημα, ο 9,84 ήταν πολύ μεγάλη εμπειρία. Το «ΑΝΤΙ» ήταν μια μεγάλη εμπειρία. Η «Καθημερινή» ήταν μια μεγάλη εμπειρία.

-Την εποχή του 9,84, ήταν η απελευθέρωση το ραδιοτηλεοπτικού τοπίο. Πώς ήταν το κλίμα τότε;

Ήταν εξαιρετικά... Εμείς δεν είδαμε όλοι αυτοί που ξεκινήσαμε τον 9,84 στον οποίο μετά τις ειδήσεις ξεκίνησα και μία εκπομπή, μια εκπομπή λόγου η οποία ξεκινούσε τα μεσάνυχτα. Και είχε μεγάλη επιτυχία και λεγόταν «Πολιτική, μια υπόθεση που θα μπορούσε να είναι μέχρι και ροκ». Η οποία για πολλά χρόνια έκανε πρωταθλητισμό. Διότι συνδύαζε μουσική, η οποία ήταν συγκλίνουσα με το αντικείμενο της συνομιλίας που είχα με το δημόσιο πρόσωπο που ερχόταν και πήγαινε μέχρι τη 1-1.30 τα μεσάνυχτα. Με πάρα πολύ μεγάλη επιτυχία.

Ήταν απελευθερωτικό το κλίμα. Μας απελευθέρωνε προσωπικά, πολιτικά, δημοσιογραφικά στον Αθήνα 9,84. Και δεν το είδαμε ποτέ σαν μια μισθωτή εργασία. Το είδαμε σαν μία χειραφέτηση του νέου σε ηλικία δημοσιογράφου και του σκεπτόμενου, πολιτικοποιημένου νέου ανθρώπου.

-Η απελευθέρωση άλλαξε τον τρόπο που δουλεύατε;

Ναι. Ναι. Ναι.

-Ως προς τι;

Ως προς τι. Χωρίς να είναι αυτό απόλυτα –ας το πούμε– ορατό, οι εφημερίδες είχαν τη γραμμή τους. Όλες οι εφημερίδες είχαν τη γραμμή τους. Και είτε λίγο, είτε πολύ, έπρεπε να κινείσαι σε αυτή τη γραμμή. Ο Αθήνα 9,84 ήταν μια έκρηξη ελευθερίας. Βρεθήκαμε παιδιά που είχαμε και ορισμένοι έντονη πολιτική δραστηριότητα, όπως είχα εγώ, βρεθήκαμε σ' έναν χώρο όπου μπορούσαμε να εκφραστούμε ελεύθερα υπό την προϋπόθεση ότι θα είχαμε τα προσόντα να εκφέρουμε δημόσιο λόγο μπροστά στα μικρόφωνα και μέσω των ερτζιανών, ότι θα ξέρουμε καλά ελληνικά, ότι θα

μπορούσαμε να συγκροτήσουμε μια εκπομπή λόγου και ούτω καθεξής. Ευτυχώς βρεθήκανε τέτοιοι άνθρωποι αρκετοί. Και το ότι μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις αυτές δεν ήταν μόνο θέμα πανεπιστημιακών σπουδών, ήταν θέμα κυρίως των βασικών σπουδών στην πρωτοβάθμια και ιδίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Για μένα το μεγάλο στοίχημα της δημοσιογραφίας εν προκειμένω που αφορά κυρίως την εκφορά λόγου στο δημόσιο χώρο και μάλιστα με πολλαπλασιαστή τα μίντια έχει να κάνει με τις εγκύκλιες σπουδές κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όπου εκεί χάνεις το τρένο της εκμάθησης της γλώσσας. Ή το κερδίζεις ή το χάνεις. Ή ανεβαίνεις ή κάθεσαι στον σταθμό και περιμένεις. Και μετά αρχίζεις να διατυπώνεις αυτές τις γλωσσικές ακρότητες ημιμάθειας που βλέπουμε καθημερινά.

-Αυτό που σας έκανε να ασχοληθείτε με τη δημοσιογραφία ήταν η ικανότητα και η βούλησή σας να αρθρώνετε λόγο;

Όχι. Δεν ήταν αυτό. Αυτό μπορεί να βοήθησε. Αλλά αυτό που με μάγευε στη δημοσιογραφία ήταν η δυνατότητα να αποκτάς γνώση ενός σύμπαντος που γοητεύει ιδιαίτερα τον νέο άνθρωπο ήταν να αποκτάς γρήγορα καινούρια ερεθίσματα που σου δίνει η επικαιρότητα. Τι είναι η επικαιρότητα; Είναι η ζώσα πραγματικότητα που καλπάζει. Και σε περικυκλώνει. Σε περιτριγυρίζει. Και είναι στο χέρι το δικό σου να μπορείς να ανοίξεις αυτές τις πόρτες που βρίσκεις μπροστά σου. Τώρα, εάν θες να εμβαθύνεις, ακόμη καλύτερα. Αν θες να μείνεις μόνο στο επιδερμικό; Κακό του κεφαλιού σου.

Πάντα έβλεπα τη δημοσιογραφία σαν μια τέτοια ευκαιρία. Δηλαδή στον αγώνα που δίνουμε οι άνθρωποι μεταξύ της γνώσης και της άγνοιας, σου προσφέρεται αυτή η δυνατότητα. Δηλαδή να ανοίξεις άπειρες πόρτες. Και να δεις τι κρύβεται από πίσω.

Αυτά τα ερεθίσματα στα δίνει η δημοσιογραφία. Στο χέρι σου είναι –και έχει σχέση με τον χαρακτήρα σου, την προσωπικότητά σου, τις γνώσεις που έχεις από πίσω σου, στο χέρι σου είναι να βαδίσεις τον διάδρομο που κρύβεται πίσω από την πόρτα ή να σταματήσεις κάπου εκεί.

-Θυμάστε μία εμπειρία έντονα;

Αρκετές, αρκετές, αλλά λέω ότι για εμάς ήταν σταθμός η εμπειρία του Αθήνα 9,84. Η τηλεόραση για μένα ήρθε πολύ αργότερα. Ήρθε δηλαδή κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης της οικουμενικής, όταν έκανα μία πρόταση στην ΕΡΤ τότε και ξεκίνησα την εκπομπή «Προφίλ», η οποία για πολλά χρόνια ήταν εκπομπή που έκανε ρεκόρ τηλεθέασης. Πέρασε όλος ο πολιτικός κόσμος από εκεί, η εκπομπή έφυγε και πήγε και στο εξωτερικό με μεγάλες αποκλειστικότητες, μεταφέρθηκε σε άλλα κανάλια στη συνέχεια, έγινε και εκπομπή πολεμικής ανταπόκρισης κάποτε-κάποτε, έφτασε μέχρι την κοιλάδα Μπεκά του Λιβάνου, σε στρατόπεδα του ΡΚΚ που κάναμε τη συνέντευξη με τον Οτσαλάν, πήγε στον εμφύλιο πόλεμο στη Γιουγκοσλαβία και βρήκε όλους τους τραγικούς πρωταγωνιστές, δηλαδή από τον Ιζετμπέγκοβιτς, τον Τούτμαν, τον Κάρατζιτς, τον Μιλόσεβιτς στο Βελιγράδι, στο προεδρικό μέγαρο, τον Λάντιτς τον στρατηγό και άλλους πολλούς. Ήταν το όχημα η εκπομπή για να γίνουν μεγάλες επιτυχίες την εποχή εκείνη και για να κάνουμε πράγματα πολύ ενδιαφέροντα.

-Τότε πώς τους βλέπατε τους πολιτικούς; Εννοώ πριν ασχοληθείτε με την πολιτική και ασχολούσασταν αμιγώς με τη δημοσιογραφία. Πώς τους βλέπατε τότε τους πολιτικούς;

Κοιτάζτε, κάθε συντεταγμένη κοινωνία έχει θεσμούς. Πρέπει να υπάρξει ένας τρόπος με τον οποίο να διακυβερνηθεί. Έχει θεσμούς. Ένα συντεταγμένο πολίτευμα

έχει θεσμούς. Αυτοί οι θεσμοί πρέπει να προσωποποιούνται. Δεν γίνεται. Πρέπει να προσωποποιούνται. Μεγάλωσα σε ένα σπίτι το οποίο είχε το εξής καλό: είχε τον πολιτικό διάλογο στο εσωτερικό του. Διότι το σόι της μητέρας μου ήταν ένα ευκατάστατο, πλούσιο σόι, από ανθρώπους που ξεκίνησαν από τη σοσιαλιστική κεντροαριστερά, δηλαδή τον Παπαναστασίου, το Σοσιαλιστικό Κόμμα ΕΛΔ του Αλέξανδρου Σβώλου, μετά τον Γεώργιο Παπανδρέου κλπ και το σόι του πατέρα μου ήταν πιο δεξιό σόι, πιο παραδοσιακό. Με αποτέλεσμα στο σπίτι να διακινούνται εφημερίδες, η μία πλευρά έπαιρνε Βήμα, Νέα, Ελευθερία και Αθηναϊκή, η άλλη πλευρά έπαιρνε Καθημερινή, Βραδινή και... κυρίως Καθημερινή, Βραδινή. Λοιπόν, αυτή τη διαπάλη των ιδεών και των απόψεων την έζησα στο σπίτι μου μέσα.

-Μετά πώς τους είδατε; Ποια εικόνα είχατε για τους πολιτικούς. Δηλαδή, ερχόμενος σαν δημοσιογράφος και όχι μόνο στην αρχή και πιο μετά, ποια ήταν η εικόνα που είχατε γι' αυτούς.

Τι να σας πω, αν ήταν καλοί ή κακοί;

-Πώς τους βλέπατε...

Κοιτάζετε να δείτε, την περίοδο εκείνη, η πολιτική ζωή της Ελλάδος σε επίπεδο ποιότητας ήταν καλύτερη από τη σημερινή. Ήταν καλύτερη από τη σημερινή. Και με τη δουλειά μου είχα την ευκαιρία να έχω και προσωπική επαφή με ανθρώπους και να κάνω φιλίες, αν και ήμουν πολύ μικρός στην ηλικία, να κάνω φιλίες μαζί τους. Δηλαδή είχα την τύχη και τη χαρά και την τιμή να πηγαίνω στο σπίτι του Λεωνίδα Κύρκου στα Εξάρχεια και η Καλή η γυναίκα του, αλλά κυρίως ο Λεωνίδας να μου ψήνει ελληνικό καφέ. Είχα τη χαρά και την τιμή ας πούμε να μου κάνει μακαρονάδες καταπληκτικές –έκανε καταπληκτικό pesto- ο Γρηγόρης ο Γιάνναρος. Είχα τη χαρά και την τιμή να γνωρίσω αργότερα προσωπικά τον Κωνσταντίνο

Καραμανλή, ο οποίος κατά τη γνώμη μου υπήρξε από τις μεγαλύτερες πολιτικές προσωπικότητες στην Ευρώπη τον 20ό αιώνα ας πούμε. Και με εντυπωσίασε το γεγονός ότι τη στιγμή που σου μιλούσε για τον Ντε Γκολ, την ίδια στιγμή ρώταγε τον αδελφό του τον μικρό, τον Αλέκο, τον πατέρα του νεότερου Κώστα Καραμανλή τι κάνει ο κουμπάρος στο Ροδολίβο Σερρών και εάν πάντρεψε τα κορίτσια. Δηλαδή με είχε καταπλήξει αυτή η σύζευξη του λαϊκού ηγέτη με τον κοσμοπολιτισμό και τη διεθνή πολιτική οντότητα που είχε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής.

-Τους εμπιστευόσασταν; Στη σχέση μεταξύ σας.

Ναι, γιατί μετά έγινα πολιτικός συντάκτης του Ελεύθερου Τύπου, της Βραδινής κλπ. Κοιτάζτε να δείτε, ναι, τους εμπιστευόμουν. Στο παρελθόν υπήρχαν περισσότεροι πολιτικοί με ποιότητα. Και με γνώσεις κυρίως.

-Τι εκτιμούσατε σε έναν πολιτικό;

Το πρώτο που εκτιμούσα ήταν η ευθύτητα που μπορεί να είχε ή να μην είχε στην έκφρασή του. Πάντα θεωρούσα ότι ο πολιτικός που δεν τιμά τη διαπροσωπική σχέση και δεν είναι ειλικρινής και σαφής στη διαπροσωπική σχέση, δεν μπορεί να είναι καλός πολιτικός για τον τόπο. Δεν μπορεί να έχει εποικοδομητικό ρόλο. Ένας άνθρωπος που δεν είναι έντιμος σε συναισθηματικό επίπεδο, στη διαπροσωπική σχέση, δεν μπορεί ποτέ να είναι έντιμος στον δημόσιο βίο της χώρας. Αυτό λοιπόν το εκτιμούσα. Όπως επίσης εκτιμούσα τη γνώση ενός πολιτικού, την Παιδεία ενός πολιτικού. Δεν λέω τη μόρφωση, λέω την παιδεία. Γιατί έχω γνωρίσει πολιτικούς με πολύ πλούσιο βιογραφικό και με πολλούς τίτλους αραδιασμένους από πολύ σημαντικά πανεπιστήμια του εξωτερικού, οι οποίοι δεν είχαν παιδεία. Ήταν απαίδευτοι. Είχαν γνώσεις, δεν είχαν παιδεία. Λοιπόν, πάντα εκτιμούσα αυτόν που είναι πεπαιδευμένος. Τότε ήταν περισσότεροι. Τώρα είναι πολύ λιγότεροι. Τα

κοινοβούλια τότε με τη σύνθεσή τους μπορούσαν να αναδείξουν και 20 και 30 και 50 πρωθυπουργός εν δυνάμει από κάθε παράταξη. Σήμερα νομίζω ελάχιστους.

-Εκείνα τα χρόνια, θεωρώ ότι κάποιιοι προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν. Όχι ότι το πέτυχαν.

Εντάξει, υπήρχε πάντα...

-Πώς το νιώθατε; Με ποιον τρόπο;

Να σας πω, υπήρχε αυτό πάντα, δεν είναι. Αλλά περισσότερο η χειραγώγηση γινόταν με την επιβολή γνώμης, παρά με οποιοδήποτε άλλο τρόπο.

-Δεν είχατε δηλαδή οχλήσεις άλλου τύπου;

Όχι. Η κατάσταση χάλασε στην Ελλάδα, άρχισε να χαλάει από την εποχή του λεγόμενου ψευτοεκσυγχρονισμού, δηλαδή κυρίως από την εποχή της διακυβέρνησης Σημίτη ξεκίνησε να χαλάει η κατάσταση στην Ελλάδα. Μέχρι τότε, οι δημοσιογράφοι μπορεί να είχαμε τις απόψεις μας, αλλά όταν κάναμε τη δουλειά μας τις αφήναμε απέξω. Η εποχή του λεγόμενου ψευδοεκσυγχρονισμού είναι η εποχή εκείνη που ο δημοσιογραφικός κόσμος αρχίζει να αισθάνεται την πίεση της εξουσίας πολύ έντονη και την παρέμβαση της εξουσίας παντού. Και τότε αρχίζουν και δημιουργούνται και οι υπόγειες σχέσεις μεταξύ δημοσιογράφων, εκδοτών, πολιτικής και οικονομικής εξουσίας.

Θα μου πείτε, οι επιρροές δεν υπήρχαν στο παρελθόν; Δεν υπήρχε το συγκρότημα Λαμπράκη, που ήταν παντοδύναμο; Δεν υπήρχε το συγκρότημα της Καθημερινής, που είχε επιρροή στον συντηρητικό πολιτικό κόσμο της χώρας; Βεβαίως υπήρχε. Βεβαίως υπήρχε, αλλά ήταν τα πράγματα λίγο πιο παραδοσιακά, είχαν περισσότερο

τακτ. Είχαν –θα σας φανεί περίεργο- καλύτερη αισθητική. Με την πάροδο των δεκαετιών τα πράγματα έγιναν πιο κυνικά, πιο πρόστυχα.

-Ως προς τι;

Ως προς τις μεθόδους των προσπαθειών χειραγώγησης.

-Εσείς ήσασταν στη δημοσιογραφία επί Σημίτη, αυτήν την εποχή που περιγράφετε.

Ήμουν και έμεινα για ένα διάστημα, περίπου 1,5 έτους εκτός τηλεόρασης, διότι διάφορα «καλά» παιδιά του περιβάλλοντος τότε τηλεφώνουσαν στα κανάλια και μας κόβανε. Ξέρετε τι αντιμετωπίσαμε οι δημοσιογράφοι τότε που διαφωνούσαμε; Αντιμετωπίσαμε πογκρόμ. Ένα πογκρόμ της εξουσίας τότε. Δεν ξέρω αν αυτά τα ήξερε ο ίδιος ο Σημίτης, αλλά δεν μπορεί και να τα αγνοούσε.

-Άρα προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν, ως προς το ποιος είστε.

Πολύ, πολύ, πολύ. Αντιμετωπίσαμε σκληρή πίεση τότε, αντιμετωπίσαμε φραγμό που έβαζε η τότε εξουσία σε εφημερίδες για εκείνους που δεν ήταν αρεστοί, πάρα πολύς κόσμος υπέκυψε, ήταν πάρα πολύ δύσκολο το κλίμα στα μέσα τότε. Και μου κάνει εντύπωση πώς ορισμένοι το έχουν ξεχάσει.

-Δηλαδή εσείς κοπήκατε;

Από την τηλεόραση ναι, από την τηλεόραση ναι. Δεν παίζαν ρόλο τα πολιτικά. Υπήρξαν δεξιοί δημοσιογράφοι οι οποίοι ήταν τα enfants gates, όπως λέμε στο χωριό στην Αρκαδία, της τότε εξουσίας. Και υπήρξαν δημοσιογράφοι που ήταν προσκείμενοι στο ΠΑΣΟΚ, αλλά επειδή ήταν προσκείμενοι στο λεγόμενο ιστορικό παραδοσιακό ΠΑΣΟΚ, στο παπανδρεϊκό, υπήρξαν θύματα διωγμών. Δεν υπήρχε τότε, τα πράγματα ξεκαθάρισαν, δηλαδή έγιναν χειρότερα, αυτό εννοώ, το

«ξεκαθάρισαν» σε εισαγωγικά, δεν έπαιζε ρόλο η ιδεολογική αφετηρία του καθενός. Έπαιζαν ρόλο άλλα πράγματα. Το πόσο ήταν διαπλεκόμενος με επιχειρηματικά και πολιτικά κέντρα εξουσίας.

-Πήγαν δηλαδή να σας χειραγωγήσουν, αφαιρώντας σας τον λόγο, τον τηλεοπτικό.

Ναι, ήθελαν να τροποποιήσουν τον λόγο τον δημόσιο. Ήταν μια πολύ δύσκολη εποχή.

-Είχατε οχλήσεις από τον ιδιοκτήτη του μέσου;

Καλά, πάντα υπήρχαν αυτά. Πάντα υπήρχαν αυτά. Αλλά σας είπα ότι τα παλαιότερα χρόνια ήταν πολύ πιο... Είχαν μία διαφορετική αισθητική και είχαν και μία διαφορετική, θα έλεγα, ποιότητα. Πάντα υπήρχε η παρασκηνιακή συναλλαγή του εκδότη με τμήματα της εξουσίας κλπ. Καθώς προχωρούσαν οι δεκαετίες έπεσαν οι μάσκες, γίνανε πολλά πράγματα περισσότερο ξεδιάντροπα και πολλά πράγματα γίνανε και κυνικά. Πρόστυχα και χυδαία. Αυτό έγινε. Χωρίς αυτό να σημαίνει βέβαια ότι εξαφανίστηκε η καλή, ποιοτική και ειλικρινής δημοσιογραφία. Όχι βέβαια. Μιλάμε για την παθογένεια του χώρου. Πολλαπλασιάστηκαν οι νησίδες παθογένειας. Σε αρκετές περιπτώσεις κυριάρχησαν. Αλλά βεβαίως πάντα υπήρχαν και οι νησίδες – και ήταν πολλές- που σου επέτρεπαν να κάνεις τη δουλειά σου, κατά το δυνατόν, χωρίς να παριστάνεις τον Ρομπέν των δασών, να λες τα πράγματα με το όνομά τους, να γράφεις αυτά που έπρεπε να γράφεις κοκ.

-Εσείς όταν σας πέταξαν –και το πέταξαν δεν το λέω υποτιμητικά προς εσάς-...

Τότε υπήρχε ένα καλό. Γιατί άρχισα να αναπτύσσω τη δικηγορία. Τότε άνοιξα δικηγορικό γραφείο, μπήκα δυνατά στη δικηγορία, είχα πολλές επιτυχίες στη

δικηγορία με ώρες δουλειάς πάνω από 15 την ημέρα, κλπ. Δηλαδή από τη μία πλευρά με έκοψαν αλλά από την άλλη μπόρεσα να κάνω πράγματα από την άλλη.

-Η πολιτική πώς ήρθε στη ζωή σας;

Να σας πω. Πάντα υπήρχε η πολιτική. Με την εξής έννοια: εγώ, λόγω του ότι η εφηβεία μου συνέπεσε, δηλαδή με βρήκε η πτώση της δικτατορίας μαθητή, με επηρέασαν πάρα πολύ, είμαι από τις γενιές που επηρεάστηκαν πάρα πολύ, πολιτικοποιήθηκαν πάρα πολύ στα χρόνια της δικτατορίας. Αυτό σφράγισε την περαιτέρω πορεία μας γιατί μας έκανε να ψαχτούμε πολύ. Ακόμη κι εμείς που είμαστε κεντροδεξιοί, μας έκανε να διαβάσουμε μαρξισμό, να διαβάσουμε διαλεκτικό υλισμό, να διαβάσουμε ιστορικό υλισμό, να ψαχτούμε, να αναζητήσουμε την αλήθεια στον χώρο των συνταγμένων κοινωνιών μέσα από ιδεολογικά ρεύματα, διαφορετικά κλπ. Ε, αυτό μας οδήγησε και στα αμφιθέατρα του πανεπιστημιακού συνδικαλισμού και στις πολιτικές νεολαίες. Και μετά, όπως αντιλαμβάνεστε, και στην πολιτική δημοσιογραφία. Δεν λέω στην κομματική, στην πολιτική δημοσιογραφία. Υπήρχε λοιπόν πάντα αυτό το ερέθισμα. Του κάποια στιγμή να ασχοληθούμε και με την δρώσα πολιτική. Γιατί πολιτική κάναμε και στις νεολαίες και στα κόμματα κλπ.

Κάποια στιγμή, επειδή είχα και μία προσωπική γνωριμία με τον Κώστα τον Καραμανλή, μου πρότεινε να είμαι υποψήφιος στον συνδυασμό, το 2000. Το 2000 πολιτεύτηκα, βγήκα βουλευτής.

-Ήταν αμέσως το ναι; Το σκεφτήκατε;

Όχι, με βασάνισε αρκετά.

-Τι σας προβλημάτισε;

Με προβληματίσει κυρίως το θέμα του επαγγέλματος, με την έννοια του εγώ, ξέρετε, είμαι αυτοδημιούργητος. Και συνήθισα να δουλεύω πολύ, να θεωρώ στοιχείο της προσωπικότητάς μου, της καθημερινότητάς μου και της επαφής μου με την κοινωνία, δηλαδή της προσωπικής μου οντότητας, το επάγγελμά μου. Εάν ήξερα ότι αργότερα θα έπρεπε να αφήσω το επάγγελμά μου, για να γίνω πολιτικός επαγγελματίας, δεν θα το έκανα ποτέ. Και το λέω γιατί υπήρξα από εκείνους –και δεν είμαι ο μόνος, λίγοι όμως είμαστε, που όταν μπήκαμε στη Βουλή, επειδή μπήκαμε με μία παρουσία στις εκλογές τις πρώτες, που δημιούργησε αίσθηση, αποτελέσαμε στόχο στη συνέχεια. Στόχος ενός αδυσώπητου πολιτικού κυνηγιού, το οποίο οδήγησε στη θεσμοθέτηση διατάξεων-ντροπής για το πολιτικό σύστημα, όπως το ασυμβίβαστο. Το ασυμβίβαστο δημιουργήθηκε στοχεύοντας σε περιπτώσεις όπως ήταν η δική μου, όπως ήταν του Αλέξανδρου του Λυκουρέζου, όπως ήταν του Θάνου του Ασκητή, και αρκετών –πώς ήταν του Προκόπη του Παυλόπουλου;- δηλαδή ήθελαν να στοχεύσουν εμάς γιατί; Γιατί θεωρούσαν ότι δεν θα έπρεπε να έχουμε και πολιτική δραστηριότητα και επάγγελμα.

Λοιπόν, θεσπίστηκε λοιπόν το ασυμβίβαστο μέσα από μία διακομματική συνωμοσία κάποιων μεγάλων ονομάτων της εποχής εκείνης, ήθελαν να κάνουν το Σύνταγμα, την αναθεώρηση του Συντάγματος «λάστιχο» για να την προσαρμόσουν στα συντεχνιακά συμφέροντα, αυτοί που είναι κατ' επάγγελμα πολιτικοί, ακριβώς για να εξοβελίσουν ορισμένους από εμάς. Τελικά μπορεί να μην κατάφεραν σε πρώτη φάση να μας εξοβελίσουν, αλλά αρκετούς διώξαν, αλλά κατάφεραν να μας στερήσουν το επάγγελμα. Που ήταν τεράστιο σοκ για εμάς. Δηλαδή ήταν τρομερή θεσμική διαστροφή να θέλουν να επιβάλλουν στον πολιτικό να μην έχει επάγγελμα. Το επαγγελματικό ασυμβίβαστο. Το οποίο στη συνέχεια βέβαια, μετά από αγώνες,

καταφέραμε να το καταργήσουμε. Αλλά το πληρώσαμε πολύ ακριβά. Εγώ έκλεισα το γραφείο μου.

-Έρχεται λοιπόν ο Καραμανλής, σας λέει «θέλω να κατέβεις»

Γίνομαι το 2000 βουλευτής.

-Σας λέει «θέλω να κατέβεις», εσείς το σκέφτεστε, έχετε πάρα πολλές αμφιβολίες μου λέτε, και τελικά λέτε ναι.

Η βασική αμφιβολία ήταν το επάγγελμά μου, δηλαδή η σχέση μου με την κοινωνία.

-Δηλαδή δεν φανταζόσασταν τον εαυτό σας ως πολιτικό καριέρας...

Όχι, ποτέ, ποτέ, ποτέ πολιτικό καριέρας. Ποτέ επαγγελματία πολιτικό. Δεν μου άρεσε. Αισθάνομαι ότι «ξέρεις, τα εγκαταλείπω όλα και στόχος μου είναι»... Όχι, έβλεπα την πολιτική σαν ένα πεδίο δημιουργικής ενασχόλησης σε μια προσπάθεια και στην έκφραση, στο να εκφράσω ένα μεράκι, το οποίο είχαμε όλοι όσοι περάσαμε από τις πολιτικές νεολαίες –οι περισσότεροι τουλάχιστον- να ισιώσουμε κάποια από τα στραβά που βλέπαμε γύρω μας στον τόπο. Αυτό! Αυτό! Δηλαδή πάμε να ισιώσουμε κάποια στραβά! Που βλέπαμε. Κατά τη γνώμη μας! Μπορεί να είχαμε κι άδικο!

-Η αίσθηση του καθήκοντος;

Η αίσθηση του να αλλάξω πράγματα προς το καλύτερο. Να αλλάξω πράγματα που πιστεύω ότι μπορούν να κάνουν την κοινωνία πιο προοδευτική, που μπορούν να δημιουργήσουν καταστάσεις που θα μπορέσουν να αναβαθμίσουν την καθημερινότητα του πολίτη, και τη δική μου, των συμπολιτών μας, που μπορούν να βελτιώσουν αυτό που ζούμε γύρω μας.

-Όταν λοιπόν σταματάτε τη δημοσιογραφία για να πάτε στην πολιτική...

Η γενιά μου –δεν μπορείτε να το καταλάβετε ίσως γιατί είστε πολύ νέα, αλλά η γενιά μου, όταν αντέχεις ας πούμε στη δικτατορία ως μαθητής, καταλαβαίνεις ότι αυτόν τον αγώνα, έστω και στο μυαλό σου, δεν μπορείς να τον δώσεις μόνος σου. Έχεις ανάγκη από την κοινότητα, από τη σύζευξη δυνάμεων, από την επαφή με τον άλλον, έχεις να κάνεις κάτι ως ομάδα. Να κάνεις κάτι για το σύνολο. Αυτή η έννοια της κοινωνικοποίησης μας ήρθε πολύ γρήγορα εμάς, λόγω της δικτατορίας. Οπότε η εμπειρία αυτή ήταν και καλή και κακή. Καλή γιατί μας έσπρωξε να μπούμε σε διαδικασίες που μπορεί σήμερα να μην βρίσκουν, να μην είναι ελκυστικές για τον νέο άνθρωπο, δηλαδή οι διαδικασίες των κομμάτων, των νεολαιών κλπ, να ψαχτούν ιδεολογικά, από την άλλη όμως μας έσπρωξε πολύ γρήγορα στα δημόσια πράγματα, και πολλές φορές άρχισε με πράγματα προσωπικά, της προσωπικής ζωής, του εαυτού μας, τα αφήσαμε πολύ πίσω.

-Πώς νιώθατε τη στιγμή που θα περνάγατε στην άλλη πλευρά;

Εννοείται από τη δημοσιογραφία στην πολιτική; Ήταν δύσκολο. Ήταν δύσκολο, με προβλημάτισε πάρα πολύ και αν με ρωτήσετε τώρα θα σας πω ότι δεν ξέρω αν για τον εαυτό μου έκανα καλά. Σε προσωπικό επίπεδο. Δεν ξέρω. Διότι πήγαινα πάρα πολύ καλά στη δημοσιογραφία και στη δικηγορία και νομίζω ότι εάν παρέμενα, θα είχαν μπει και τα θέματα της προσωπικής μου σφαίρας σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό, θα ήταν πολύ πιο ήρεμα. Η πολιτική περισσότερο μου έδωσε πικρίες παρά χαρές. Αν και δεν μετανιώνω.

-Την αλλαγή ρόλου πώς τη βιώσατε;

Η αλλαγή ρόλου είναι ένα θέμα.

-Δηλαδή;

Αν και δεν πίστεψα ποτέ στην ουδετερότητα των δημοσιογράφων –νομίζω ότι είναι κάτι το οποίο αποτελεί έντεχνα καλλιεργούμενη απάτη και αυταπάτη στην Ελλάδα. Ο δημοσιογράφος πρέπει να δίνει το ιδεολογικό του στίγμα. Γι' αυτό και στην Αμερική ας πούμε λένε «ο Μπιουκάναν είναι conservative, ο τάδε είναι liberal», εννοώντας Κεντροαριστερός το liberal εκεί, ο σχολιαστής πρέπει να δίνει το στίγμα του, να λέει την άποψή του, να μην ταυτίζεται με κόμματα, να δείχνει όμως την οπτική του. Την οπτική του να τη λέει, να είναι ειλικρινής. Η δήθεν απόλυτη ουδετερότητα του δημοσιογράφου είναι μια έντεχνα καλλιεργούμενη απάτη και αυταπάτη. Ο δημοσιογράφος πρέπει να εκτίθεται κατά την άποψή του. Αλλά να μην χρησιμοποιεί την άποψή του σαν ένα φίλτρο υποκειμενικό μέσα από το οποίο πρέπει να περνάει γεγονότα και ειδήσεις, για να τα διαστρέφει και να τα παραποιεί. Όχι. Στην είδηση και στην αποτύπωση του ρεπορτάζ, της πραγματικότητας πρέπει να είναι απολύτως αντικειμενικός, και από εκεί και πέρα να καταθέτει και την άποψή του.

-Άρα είχατε μάθει να μην εκθέτετε το κομματικό σας στίγμα και με την αλλαγή ρόλου έπρεπε να το εκθέσετε.

Ο δημοσιογράφος δεν είναι ποτέ κομματικός. Παρότι ήξερε ο καθένας από πού προέρχομαι, και πήγα καλά διότι ενώ ήξεραν από πού προέρχομαι, και ομολογώ ότι το σεβάστηκαν όλοι, ενώ ήξεραν από πού προέρχομαι, στη δουλειά μου, όταν ξεκινούσα τη δουλειά μου άφηνα απέξω την οποιαδήποτε πολιτική ή ιδεολογική προέλευση.

-Αυτό προσπαθώ να καταλάβω. Μου είπατε ότι βιώσατε δύσκολα την αλλαγή ρόλου.

Και να σας πω πώς γίνεται αυτό. Αυτό γίνεται όταν αντιλαμβάνεσαι ότι εκείνη τη στιγμή, όταν σκέφτεσαι τι θα ήθελε να ρωτήσεις και ο πολίτης, ο οποίος πιθανώς διαφωνεί με την κυρία Τζουμερκιώτη, που προέρχεται από την Κεντροδεξιά. Καταλάβετε τι λέω. Δηλαδή εκείνη τη στιγμή, ιδίως όταν κάνεις συνέντευξη, πρέπει να σκεφτείς πάρα πάρα πολύ σοβαρά ότι θα πρέπει να εκπροσωπήσεις απέναντι στο πολιτικό πρόσωπο από το οποίο παίρνεις τη συνέντευξη και τον πολίτη που διαφωνεί μαζί του ή έχει διαφορετική ιδεολογική και πολιτική άποψη. Θα πρέπει λοιπόν να βλέπεις την πολυεπίπεδη πραγματικότητα και όχι μόνον εκείνη που είναι μονοδιάστατη.

-Δεν μου έχετε απαντήσει στην ερώτησή μου για το πώς βιώσατε την αλλαγή ρόλου στην πολιτική.

Κοιτάζετε, είναι άλλοι οι ρόλοι στην πολιτική, διότι είσαι στα πολιτικά κόμματα τα οποία στην Ελλάδα παρότι έχουν κατακτήσει μεγάλο βαθμό σχετικής αυτονομίας γνώμης (εννοεί οι πολιτικοί), παραμένουν (εννοεί τα κόμματα) ωστόσο οργανισμοί που δεν τους αρέσουν οι διαφοροποιήσεις. Στα πολιτικά κόμματα τα ελληνικά δεν αρέσουν οι διαφοροποιήσεις, θεωρούν την έκφραση όχι διαφορετικής, προσέξτε, διαφοροποιημένης γνώμης τη θεωρούν ως έκφραση ανταρσίας. Εκεί υπάρχει ένα πρόβλημα. Εκεί υπάρχει ένα πρόβλημα!

-Περνάτε λοιπόν στην άλλη πλευρά, την πολιτική. Είναι όπως την περιμένατε;

Όχι, όχι. Και δεν είναι το πώς την περίμενα, γιατί ξέρετε πολλές φορές δεν ευθύνεται μόνον το πολιτικό σύστημα. Έχει ευθύνες και η κοινή γνώμη. Στην Ελλάδα ας πούμε ακούμε να λένε ότι δεν θέλουμε οικογενειοκρατία. Θέλουμε τους αυτοδημιούργητους. Θέλουμε τα παιδιά του λαού. Πιστεύω ότι η πλειοψηφία της κοινής γνώμης θέλει ακριβώς το αντίθετο. Θέλει και τις οικογένειες και τις ψηφίζει,

θέλει και τους εκλεκτούς των μεγάλων τζακιών, θέλει και τους εκλεκτούς των μεγάλων επιχειρηματικών τζακιών και συμφερόντων κοκ. Δηλαδή, ξέρετε, υπάρχει ένα αίσθημα υποκρυπτόμενης συλλογικής ενοχής. Γίνονται κάποιες έρευνες της κοινής γνώμης και λένε «έχετε δει ποτέ τσόντα;». Και απαντούν «τσόντα εμείς;». Αν το κάνετε σε δημοσκόπηση θα δείτε ότι κανείς δεν έχει δει ποτέ πορνό ερωτική ταινία. Και έχουν δει οι περισσότεροι. Δεν το αποκαλύπτει κανείς. Έτσι είναι λοιπόν. Λέει «ποιον θα ψηφίσετε;». «Τον Παναγιωτόπουλο που ήταν ας πούμε ο πατέρας του δέκα φορές υπουργός ή μεγαλοεπιχειρηματίας ή την Τζουμερκιώτη που είναι κορίτσι του λαού;». «Μα την Τζουμερκιώτη» θα απαντήσει το 99,9%. Όταν πάνε στην κάλπη θα ψηφίσουν τον Παναγιωτόπουλο όμως, που ήταν ο μπαμπάς του ο μεγάλος επιχειρηματίας, τύπου ας πούμε Έλληνα Ρότσιλντ.

-Αυτό το διαπιστώσατε όταν μπήκατε στην πολιτική;

Ναι, διαπίστωσα ότι έχουμε δύο εαυτούς οι Έλληνες. Και πολλές φορές και τρεις εαυτούς. Είμαστε ένας λαός με εξαιρετικά μεγάλα χαρίσματα, διαχρονικά, αλλά στο πεδίο της συλλογικότητας, έχουμε θέματα, έχουμε κωλύματα περίεργα. Και για να δείτε πόσο αντιφατικοί είμαστε όλοι –κι εγώ προσωπικά- ως προσωπικότητες οι Έλληνες, θα σας πω κάτι χαρακτηριστικό, που δεν το ξέρουν οι περισσότεροι. Εγώ ξέρετε, είμαι νομικός, αλλά το πάθος μου είναι η ιστορία. Λέμε οι δωσιλογικές κυβερνήσεις –είχαμε τρεις κατοχικές δωσιλογικές κυβερνήσεις, Τσολάκογλου, πρώτος πρωθυπουργός, Κωνσταντίνος Λογοθετόπουλος ο δεύτερος και Ιωάννης Ράλλης ο τρίτος. Η κυβέρνηση Τσολάκογλου ήταν η πρώτη κατοχική κυβέρνηση. Που έπαιρνε εντολές από τον Γερμανό κατοχικό διοικητή. Δεν έχει συνειδητοποιήσει ο πολύς κόσμος ότι ο Τσολάκογλου ήταν στρατηγός του πολέμου της Αλβανίας, του ελληνοαλβανικού μετώπου, του ελληνοϊταλικού μετώπου, με

συγχωρείτε, αλλά στην Αλβανία έγινε το θέατρο των μαχών, και οι βασικότεροι υπουργοί του ήταν οι στρατηγοί, οι οποίοι πολέμησαν τον Ιταλό εισβολέα και ανδραγάθησαν στις συλλογικές μάχες. Στην Κορυτσά, στο Τεπελένι κλπ. Γιατί σας το λέω αυτό; Για να δείτε την αντίφαση. Ονόματα όπως ο στρατηγός Κατσιμήτρος, ο ήρωας του Ελληνικού Πεζικού, όπως ο στρατηγός Μπάκος, ήταν υπουργοί της κατοχικής κυβέρνησης. Θέλω λοιπόν να πω ότι αυτό τι δείχνει; Δείχνει την αντιφατικότητα που έχουμε μέσα ως Έλληνες. Ήταν προδότες αυτοί; Τι να σας πω; Ήταν όμως σε δωσιλογική κυβέρνηση. Συνεργάστηκε με τον κατοχικό διοικητή. Και όμως, ήταν οι ίδιοι οι οποίοι ανδραγάθησαν στα πεδία της μάχης, στα αλβανικά βουνά, στα βουνά της Ηπείρου, στα βουνά της Βορείου Ηπείρου πολεμώντας τον Ιταλό εισβολέα. Καταλάβατε δηλαδή; Θα μου πείτε «συνέβη και στην Εσπερίαν». Ο Μιτερράν, ο σπουδαίος Ευρωπαίος και Γάλλος ηγέτης, που συνένωσε τα διάσπαρτα κομματίδια και έκανε το Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα μεγάλο, ο σπουδαίος αυτός πρόεδρος της Γαλλίας και Ευρωπαίος πολιτικός στα νιάτα του τι ήταν; Νεολαίος του Βισί και θαυμαστής του Πετέν. Και τι ήταν ο Πετέν; Ο ήρωας του Α' Παγκοσμίου Πολέμου της Γαλλίας, ο πρώτος στρατιώτης της Γαλλίας, έτσι ονομάστηκε και παρασημοφορήθηκε και μετά επικεφαλής των δωσιλογικών κυβερνήσεων της Γαλλίας στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Θέλω να πω δηλαδή ότι αυτήν την αντιφατικότητα την έχουμε ως Έλληνες. Και την βλέπουμε να καταγράφεται και στην κάλπη. Και σε πικραίνει πολλές φορές.

-Κάποιος μου είχε πει γι' αυτή τη μετάβαση, θα σας επιστρέψω, ότι εκεί που ήμουν το κυνηγόσκυλο και μαζί με τ' άλλα κυνηγόσκυλα κυνηγάγαμε την αλεπού, ξαφνικά ήμουν εγώ η αλεπού. Συμφωνείτε με αυτή τη φράση;

Δεν θα το έλεγα εγώ έτσι. Δεν θα το έλεγα έτσι. Δεν πιστεύω σε αυτά τα στερεότυπα των ρόλων. Εγώ στην πολιτική έχω δει και αξιόλογους ανθρώπους, πολύ αξιόλογους ανθρώπους. Ξέρετε, αν πάτε πάνω στο θεωρείο της βουλής και κοιτάζετε κάτω, ένα εξασκημένο μάτι μπορεί να δει μία μεγάλη πλειοψηφία που μπαίνουν επειδή έχουν ένα μεράκι, ίσως ένα δημιουργικό ψώνιο, ότι πάνε να ισιώσουν κάποια στραβά, να προσφέρουν κλπ και φαίνονται και τα εμφυτεύματα των συμφερόντων των πολιτικών, των κομματικών, τα παιδιά του κομματικού σωλήνα, τα παιδιά των μεγάλων τζακιών των πολιτικών, των οικογενειών και τα εμφυτεύματα των επιχειρηματικών συμφερόντων. Φαίνονται, φαίνονται, δεν χρειάζεται να τους ψάξετε πολύ.

-Η δημοσιογραφία σας ήταν εφόδιο;

Ναι, ήταν εφόδιο. Εφόδιο ότι σε εξοικειώνει με τον δημόσιο χώρο, στην εκφορά του λόγου, στον τρόπο που κινείσαι κλπ. Αλλά αυτό στην αρχή. Γιατί από εκεί και πέρα, εάν είσαι «γυμνός», θα φανείς. Φαίνεται. Είναι διαφορετική η επαφή με τον κόσμο.

-Οι δημοσιογράφοι που μέχρι πρότινος ήσασταν στο ίδιο μετερίζι, από την ίδια πλευρά, πώς σας αντιμετώπισαν σε αυτή σας τη μετάβαση;

Ε, με δυσπιστία. Αποτελεί μύθο ότι εμείς που προερχόμαστε από τη δημοσιογραφία έχουμε καλή μεταχείριση. Αποτελεί μύθο. Μπορεί σε κάποιες περιπτώσεις, αλλά κυρίως βγαίνει μια ανταγωνιστικότητα. Γιατί και ο πιο μικρός δημοσιογράφος σε μέγεθος θεωρεί τον εαυτό του δυνάμει πολιτικό ηγέτη. Και αυτό δημιουργεί καταστάσεις ανταγωνιστικές προς τον συνάδελφο που αφήνει τη δημοσιογραφία και πάει στην πολιτική.

-Οι άλλοι πολιτικοί πώς σας αντιμετώπισαν;

Πάλι με δυσπιστία τον δημοσιογράφο, γιατί θεωρούν ότι έχει μία «προίκα», που πιθανώς δεν είχαν αυτοί. Αλλά και σ' αυτό κάνουν λάθος. Και σ' αυτό κάνουν λάθος. Γι' αυτό θα δείτε ότι γενικά οι προερχόμενοι από τη δημοσιογραφία δεν διάγουν βίον ανθόσπαρτον στην πολιτική. Θα το δείτε στην πορεία στην Ελλάδα. Δεν διάγουν βίον ανθόσπαρτον στην πολιτική. Διότι ενώ στην αρχή φαίνεται ότι έχουν αβαντάζ, ας πούμε, πλεονέκτημα, στην πορεία δεν είναι πλεονέκτημα;

-Γιατί;

Γιατί ξέρετε, τα πλεονεκτήματα στην ελληνική πολιτική ζωή είναι άλλα. Είναι το να ανήκεις σε μία παρέα κομματική. Το να μην έχεις δουλέψει ποτέ. Το να έχεις μπει στον δοκιμαστικό σωλήνα του κόμματος από νωρίς. Το να έχεις διαμορφώσει παρέες και σχέσεις αλληλοεξάρτησης με συνομηλίκους σου και ομολόγους σου στις κομματικές πυραμίδες ή το να είσαι σε ένα οικογενειακό περιβάλλον το οποίο σε σπρώχνει προς τα εκεί, γιατί έχει εξοικείωση με την πολιτική και εξειδίκευση στην πολιτική –κι αυτό μετράει σε επίπεδο οικογένειας- ή το να προέρχεσαι από ένα επιχειρηματικό περιβάλλον, το οποίο να εξειδικεύεται στο να προωθεί πολιτικούς. Αυτοί είναι οι ισχυροί δίαυλοι στην Ελλάδα. Τα χοντρά «κανάλια» είναι αυτά.

-Εσείς έχετε μεγάλη καριέρα και στα δύο φάσματα της πολιτικής επικοινωνίας, ως δημοσιογράφος και πολιτικός. Είχατε κορυφαία αξιώματα, βουλευτής, υπουργός.

Να έχουμε την υγεία μας. Η αποτίμηση γίνεται αργότερα.

-Ας κάνουμε μια προσωρινή αποτίμηση. Άλλαξε ο τρόπος που βλέπετε τους δημοσιογράφους; Τους πολιτικούς; Τώρα, έχετε διαφορετική εικόνα για τους δημοσιογράφους;

Κοιτάζετε, εμένα στην πολιτική δεν με συγκίνησε ποτέ ο πολιτικός ως φορέας εξουσίας. Άλλοι τρελαίνονται, εμένα δεν μου έκανε καμία ιδιαίτερη αίσθηση. Και θα σας πω γιατί. Διότι επειδή υπήρξα από τους δημοσιογράφους που ξεκίνησαν την ιδιωτική τηλεόραση και την ιδιωτική ραδιοφωνία, είχα διευθυντικές θέσεις, είχα πολλά και σε έντυπα και σε ραδιόφωνα, υπήρξα ο πρώτος διευθυντής ειδήσεων και ενημέρωσης του ΣΚΑΪ ως πούμε. Υπήρξα διευθυντής ειδήσεων και ενημέρωσης στην ΕΡΤ. Το ίδιο στον ΑΝΤ1. Είχα περισσότερη –να το πούμε ωμά- εξουσία ως δημοσιογράφος παρά ως πολιτικός. Άρα δεν με συγκίνησε ποτέ το υπουργικό ως φορέας εξουσίας. Ήξερα ότι είναι κάτι παροδικό, προσωρινό και εκεί πίστευα ότι θα έπρεπε μόνον να προσφέρω. Ρομαντικό; Εξωπραγματικό; Λίγο εκτός εποχής; Μπορεί. Αλλά αυτό πίστευα. Διότι ως δημοσιογράφος, ήταν η γενιά μου και η καριέρα που έκανα, μου έδινε τέτοια δύναμη και μάλιστα προς όλες τις κατευθύνσεις, που νομίζω ότι δεν μπορούσε να συγκριθεί με την οποιαδήποτε δύναμη ενός πολιτικού, η οποία στην Ελλάδα είναι πολύ παροδική, πολύ προσωρινή και πολύ εύθραυστη.

-Προλάβετε την επόμενη μου ερώτηση, που είναι ποιος είναι πιο ισχυρός, ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός.

Φοβάμαι ότι ούτε ο ένας, ούτε ο άλλος. Είναι πολύ αδύναμοι κρίκοι ενός συστήματος όπου η πραγματική εξουσία βρίσκεται στα οικονομικά συμφέροντα και σε όλα αυτά που διαρθρώνονται τριγύρω. Και προσέξτε, τα οικονομικά συμφέροντα έχουν και τα Μέσα ενημέρωσης.

Είναι πολύ προσωρινοί οι πολιτικοί. Ξέρετε πριν, και δεν το λέω εγώ αυτό, το έχουν πει άλλοι, πριν από εμένα, παλαιότερα ξέραμε ότι ισχυροί πόλοι στην πολιτική ζωή είναι ο Κωνσταντίνος Καραμανλής, ο Ανδρέας Παπανδρέου. Και ψάχναμε να

βρούμε πόσοι επιχειρηματίες είναι στον περίγυρό τους. Αλλά ξέραμε ότι είναι δορυφόροι τους. Τώρα ψάχνουμε σε κάθε μεγάλο επιχειρηματικό όμιλο πόσοι πολιτικοί είναι δορυφόροι τους. Έχουν αλλάξει οι ρόλοι. Και φοβάμαι ότι δεν έχουν αλλάξει στην Ελλάδα, αλλά έχουν αλλάξει παγκοσμίως. Η πυραμίδα που πρέπει να είναι η δημοκρατία με την πολιτική εξουσία πάνω και την οικονομική πιο κάτω είναι αντεστραμμένη.

-Αρα ο δημοσιογράφος σε αυτό το δίπολο είναι...

Ο δημοσιογράφος είναι αρμός. Μπορεί να είναι ισχυρός αρμός, γιατί είναι προβεβλημένος και τέλος πάντων μαζεύει κόσμο γιατί έχει ισχυρό κοινό και μεγάλο κοινό, αλλά είναι αρμός.

-Ο πολιτικός; Έχει δύναμη;

Περιορισμένη. Περιορισμένη. Περιορισμένη.

-Ακόμη κι ο υπουργός; Σας ρωτάω γιατί το έχετε βιώσει.

Και ο υπουργός. Είναι μεγάλο το διακύβευμα να ανακτήσει η πολιτική εξουσία την πραγματική εξουσία που πρέπει να έχει στα χέρια της από τους οικονομικά ισχυρούς. Είναι πολύ μεγάλο το διακύβευμα. Οι οικονομικά ισχυροί θεωρούν αναλώσιμο τον πολιτικό.

-Πιο αναλώσιμο από τον δημοσιογράφο;

Πολλές φορές περισσότερο από τον δημοσιογράφο. Αναλώσιμο, πολύ αναλώσιμο.

-Ακούω για τη δύναμη των Μέσων ενημέρωσης. Τα μέσα είναι ισχυρά, τα μέσα είναι ανίσχυρα. Τι πιστεύετε γι' αυτό; Έχουν ισχύ; Έχουν επιρροή;

Μεγάλη. Ιδιαίτερώς στην Ελλάδα. Πολύ μεγάλη.

-Δηλαδή;

Πιστεύω ότι ακόμη και αυτοί που τα βρίζουν, υποσυνείδητα είναι σε πολύ μεγάλο ποσοστό χειραγωγούμενοι.

-Δηλαδή επηρεάζουν την κοινή γνώμη...

Σε πολύ μεγάλο βαθμό.

-Πώς θα μου περιγράφατε τη δύναμη των μέσων που βιώσατε ως δημοσιογράφος;

Σας λέω, πολύ μεγάλη. Η δύναμη των μέσων είναι πολύ μεγάλη. Το θέμα είναι ποιοι κατευθύνουν τα μέσα. Τα κατευθύνουν οι δημοσιογράφοι ή οι ιδιοκτήτες; Η απάντησή μου είναι: οι ιδιοκτήτες. Είναι πολύ μικρή η επιρροή (εννοεί των δημοσιογράφων). Θα μου πείτε, είναι άβουλα όργανα οι δημοσιογράφοι; Όχι, επηρεάζουν, αλλά εν αμφιβολία που λέμε στα νομικά, δηλαδή σε περίπτωση συγκρούσεως συμφερόντων, τον τελευταίο λόγο τον έχει ο ιδιοκτήτης. Γι' αυτό σας λέω ότι και ο πολιτικός και ο δημοσιογράφος μπορεί να είναι ισχυροί αρμοί ανάλογα με τη θέση και την εμβέλεια του καθενός στο στερέωμα που κινείται, αλλά η βάση, το σύστημα, ο πυλώνας είναι ο επιχειρηματίας, ο ιδιοκτήτης.

-Τη δική σας προσωπική ισχύ, πώς τη βιώσατε, ως δημοσιογράφος;

Τι εννοείτε πώς τη βίωσα;

-Θυμάστε κάτι που κατακτήσατε μέσω της δύναμης;

Βεβαίως παίζει ρόλο η σημασία που έχει στον κόσμο αυτό που λες. Η αντικειμενικότητα με την οποία κάνεις τη δουλειά σου, η ευθυκρισία σου, το πόσο

κοντά είσαι στα προβλήματα του κόσμου και πόσο σωστά τα αποτυπώνεις, το πόσο αφηγείσαι σωστά την πραγματικότητα και μπορείς και συνθέτεις τις απόψεις όλων και αισθάνεται ο καθένας ότι μέσα στη δική του αφήγηση βρίσκει τη δική του αλήθεια για όλα αυτά που βλέπει γύρω του. Όλα αυτά παίζουν ρόλο. Όλα αυτά παίζουν τον ρόλο τους. Και μην ακυρώνουμε και τον ρόλο του καλού δημοσιογράφου, μην τον ακυρώνουμε.

Αλλά εσείς μου μιλήσατε πριν για το επίπεδο επιρροής. Για το power game. Ε, στη δύναμη νομίζω ότι και ο πολιτικός και ο δημοσιογράφος μπορεί να είναι ισχυροί αρμοί, αλλά δεν είναι ο πυλώνας. Ο πυλώνας είναι άλλος.

-Πώς βιώσατε τη δύναμη των μέσων –τα οποία έχετε ταυτίσει με τα επιχειρηματικά συμφέροντα- ως πολιτικός;

Ε νομίζω ότι τη βιώσαμε όλοι. Νομίζω ότι όποιος μπορεί και καταλαβαίνει, το βλέπει, δεν υπάρχει. Εδώ περάσαμε εποχές στην Ελλάδα που υπήρχαν κανάλια που στα δελτία ειδήσεων ανασχημάτιζαν τους υπουργούς. Έχουμε περάσει διάφορα στην Ελλάδα. Δεν είναι. Και ελπίζω να μην τα ξαναπεράσουμε πάλι.

-Στην προσπάθειά σας να περάσετε μία πολιτική πέφτατε στην ισχύ των μέσων;

Ασφαλώς, ασφαλώς. Στην Ελλάδα είναι πάρα πολύ ισχυρά τα μέσα και δεν είναι μόνο στην Ελλάδα. Δεν είναι μόνο στην Ελλάδα. Αλλά στην Ελλάδα παραείναι τα μέσα.

-Ισχυρότερο μέσο για εσάς;

Κοιτάξτε, στην εποχή μου ζήσαμε το Mega. Την τηλεόραση.

Θα σας διαβάσω δυο-τρεις δηλώσεις και θα ήθελα να μου πείτε τη γνώμη σας. Πρόκειται για τη διαπλοκή και τις έχω πάρει ενδεικτικά από τις κοινοβουλευτικές συζητήσεις του 1995, του 2007 και του 2016.

A. Θεόδωρος Κασίμης,

Λέει: Πρέπει να παραδεχτούμε όλοι μας ότι έχουμε από κοινού την ευθύνη για την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί, είτε διότι πιστεύαμε ότι πρέπει να είμαστε αρεστοί στους κατόχους ΜΜΕ, είτε γιατί νομίζαμε ότι μπορούσαμε να οικειοποιηθούμε τις υπηρεσίες τους. Σήμερα τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας είναι στα χέρια Ελλήνων επιχειρηματιών, οι οποίοι χρησιμοποιούν τη μεγάλη δύναμη που τους έχουμε εκχωρήσει, ο καθένας με δικό του τρόπο. Πώς βλέπετε αυτή τη δήλωση τότε; Τουλάχιστον κατά το δεύτερο μέρος επίκαιρη.

-Τότε, το 1995, εσείς ήσασταν δημοσιογράφος, κάνατε εκπομπή και δεν είχατε ασχοληθεί με την πολιτική. Όταν ξεκίνησε ο κόσμος να συζητά για τη διαπλοκή..

Νομίζω ότι δεν είχε ποτέ κανείς αμφιβολία ότι τα πράγματα είναι έτσι, απλώς από ένα σημείο και μετά αφέθηκαν να γίνουν χειρότερα. Τα πράγματα από ένα σημείο και μετά αφέθηκαν να γίνουν χειρότερα. Διότι η ιδιωτική τηλεόραση είναι κάτι πολύ θετικό, αλλά έπρεπε να έχει ρυθμιστεί διαφορετικά. Δεν ρυθμίστηκε διαφορετικά, τα πράγματα πήραν τον δρόμο τους και έγιναν τα όσα έγιναν στη συνέχεια, χωρίς αυτό να ακυρώνει τις πολύ καλές προσπάθειες για αντικειμενική δημοσιογραφία, που υπήρξαν, αλλά πάντα σε ποσόστωση. Σε ποσόστωση, δηλαδή να προσπαθείς πάντα να αντικειμενοποιήσεις κάτι που έβλεπες ότι προσπαθούν να το κάνουν εργαλείο χειραγώγησης, ας πούμε. Πάντοτε, πάντοτε υπήρχαν.

Δεν θέλω να ακυρώσω, δεν θέλω να πω ότι τα πάντα είναι χειραγωγούμενα, ότι δεν υπάρχει ενημέρωση, ασφαλώς υπάρχει. Υπάρχουν άνθρωποι που κάνουν τη δουλειά τους, που προσπαθούν να την κάνουν μέσα σε συνθήκες που είναι δύσκολες.

-Όταν ξεκίνησε η κουβέντα για τη διαπλοκή, το 1993, φτάσατε σε σημείο να νιώθετε ότι επηρεάζει εσάς; Όχι ότι είστε διαπλεκόμενος, ότι ήταν κάτι που σας έπαιρνε όλους τους δημοσιογράφους η μπάλα.

Σας είπα, διαμορφώθηκε ένα κλίμα - Μέχρι κάποια περίοδο ξέραμε ότι υπάρχουν τα κόμματα και οι πολιτικές προσωπικότητες. Και ξέραμε ότι υπάρχουν και τα συγκροτήματα, το ένα συγκρότημα, το άλλο συγκρότημα, που παίζουν τον ρόλο τους. Αλλά δεν ήταν τόσο έντονη η παρουσία των επιχειρηματιών και η ανάμειξη στα μίντια, άρα και στην πολιτική ζωή. Εκεί που αρχίζει και γίνεται πλέον όχι ορατό, αλλά ασφυκτικό είναι στην περίοδο του λεγόμενου ψευδοεκσυγχρονισμού. Και επιμένω σε αυτό. Τότε βλέπαμε δημοσιογράφους της παραδοσιακής ιδεολογικής συντηρητικής σχολής να είναι θεραπαινίδες του καθεστώτος Σημίτη, βλέπαμε ΠΑΣΟΚους να είναι υπό διωγμόν επειδή ανήκαν σε άλλη πτέρυγα του ΠΑΣΟΚ κοκ. Τότε τα είδαμε όλα.

Β. Μιχαήλ Μπεκίρης για τον 3592/2007, νόμος για την ψηφιακή εποχή:

Η πλειοψηφία των συναδέλφων, που δεν διαθέτουν μεγάλη οικονομική άνεση για να κάνουν δημόσιες σχέσεις με τις εφημερίδες, τα ραδιόφωνα, και τις τηλεοράσεις, που δεν έχουν διάθεση να συμμετάσχουν σε κανενός είδους διαπλοκή, που δεν είναι οι ίδιοι ιδιοκτήτες των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, πώς θα προβάλουν το έργο τους, πώς θα αξιολογηθούν από τους πολίτες; Μήπως περιποιεί τιμή στο Βουλευτή και στο πολίτευμά μας να παρακαλάει τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για να προβληθεί το έργο του στη Βουλή;

Ήταν όντως έτσι το 2007; Έτσι λειτουργούσε το σύστημα;

Υπήρχαν και αυτά. Και υπήρχαν σε αρκετά μεγάλο ποσοστό. Χωρίς να είναι το απόλυτο, έτσι; Το σχετικό είναι η πραγματικότητα.

-Για να βγεις δηλαδή στα κανάλια...

Για να βγει κάποιος στα κανάλια, δεν σημαίνει ότι πληρώνει και αυτός βγαίνει που πληρώνει. Ή αυτός βγαίνει που τον βάζει το μεγάλο αφεντικό. Βγαίνει κι αυτός που λέει πράγματα που είναι ενδιαφέροντα, που κάνει τηλεθέαση, που είναι υποχρεωμένος να τον ξανακαλέσει ο δημοσιογράφος, διότι έχει ένα κοινό που τον ακούει, έτσι δεν είναι; Θέλω να πω δηλαδή ότι έχουμε μία σύμμιξη. Δεν υπάρχει μια απόλυτη εικόνα, υπάρχει σχετική εικόνα. Αλλά το στοιχείο της παρέμβασης συμφερόντων είναι ισχυρό στην Ελλάδα. Κι όχι μόνον στην Ελλάδα. Χωρίς να σημαίνει ότι καλύπτει όλη την εικόνα. Υπάρχει κι η εικόνα η αυθεντική, που καλώ την κυρία Τζουμερκιώτη πάλι, διότι ήρθε στην εκπομπή μου και έκανε πολύ καλή τηλεθέαση. Γιατί είπε διαφορετικά πράγματα. Διότι έσπασε τα στερεότυπα. Γιατί είναι μία ενδιαφέρουσα περίπτωση. Υπάρχουν αυτά. Αυτά είναι μέσα στο κάδρο. Αλλά βεβαίως υπάρχει και η ισχυρή παρέμβαση.

Γ. Παπαχριστόπουλος, 2016, στην τροπολογία για τον αριθμό των τηλεοπτικών αδειών

Όποιος με τον άλφα ή βήτα τρόπο αντιτάχθηκε στη θηριώδη παντοδυναμία των media, τον εξόντωναν και τον εξαφάνιζαν.

Ισχύει αυτό;

Αυτό είναι το απόλυτο πάλι. Ενώ δεν είναι τόσο απόλυτα τα πράγματα. Χωρίς να αρνούμαι ότι υπήρχαν οι παράγοντες που σας είπα. Αυτό είναι απόλυτο πάλι. Είναι η θυματοποίηση μιας μερίδας του πολιτικού συστήματος, ότι δεν πήγαμε καλά γιατί μας χτύπησαν τα media. Όχι, απόλυτο είναι κι αυτό. Δεν υπάρχουν απόλυτες έννοιες εδώ κι απόλυτες εικόνες. Όχι!

Δ. Τσίπρας στην ίδια συζήτηση.

Οι υπόγειες διαδρομές νομίζω αυτού του λαβύρινθου της διαπλοκής των οικονομικών συμφερόντων στη χώρα μας, ιδιαίτερα μετά τη δυνατότητα που έδωσε η τεχνολογία για να υπάρχει ιδιωτική τηλεόραση, είναι λίγο-πολύ γνωστές σε όλους μας. Η πολιτική εξουσία τρέφει την οικονομική και μηντιακή εξουσία και αυτή με τη σειρά της προσφέρει απλόχερη υποστήριξη στην πολιτική εξουσία, για να αναπαράγεται το ίδιο χρεοκοπημένο και σαθρό πολιτικό σύστημα, ένα πολιτικό σύστημα που αποτελεί μία από τις βασικές αιτίες που η χώρα έφτασε εδώ που έφτασε.

Λοιπόν, αυτές οι σχέσεις οι αμαρτωλές υπήρξαν. Δεν είναι βέβαιον ότι μόνον αυτές οι αιτίες αποτέλεσαν τη χρεοκοπία της χώρας. Την χρεοκοπία της χώρας την αποτέλεσαν κι άλλες συλλογικές αυταπάτες ή διάφορα συλλογικά αμαρτήματα. Αλλά ότι αυτές οι σχέσεις οι αμαρτωλές, οι υποκρυπτόμενες υπήρξαν, υπήρξαν. Το θέμα δεν είναι μόνον να τις καταγγέλλεις, το θέμα είναι να τις ακυρώσεις. Όχι να τις επαναλαμβάνεις, αρκεί να είσαι εσύ ο διευθυντής ορχήστρας.

-Το τρίγωνο πολιτικής οικονομίας της διαπλοκής που περιγράφει δεν είναι οι βασικοί άξονες;

Το τρίγωνο υπήρξε. Δεν υπάρχει θέμα. Και εξακολουθεί να υπάρχει. Απλώς είναι σε άλλη βάση.

-Τελευταία ερώτηση: Τελικά για εσάς η πολιτική ήταν ανέλιξη ή αποτυχία;

Να σας πω κάτι; Σε επίπεδο ας πούμε επαγγελματικό, μου έκανε ζημιά. Μεγάλη ζημιά. Αλλά θα μου πείτε ότι εγώ δεν ζήτησα επαγγελματικά από την πολιτική κάτι. Έκανα ας πούμε, πώς να σας το πω; Το δημιουργικό μου ψώνιο. Ήταν η εκτόνωση και η έκφραση από το μεράκι που είχε μια ολόκληρη γενιά ότι μπορούσε να αλλάξει πράγματα που έβλεπε γύρω της κι ήταν στραβά, να τα ισιώσει λίγο περισσότερο ή λιγότερο. Αυτό ήταν, τίποτε άλλο δεν ήταν. Άρα επαγγελματικά, δεν το είδα ποτέ ως επάγγελμα. Και μου αφήρεσε πολύτιμο χρόνο, που θα μπορούσα να χρησιμοποιήσω στη δουλειά μου που πήγαινε εξαιρετικά, και απέδιδε, στην προσωπική μου ζωή που θα μπορούσα να κάνω πιο δημιουργικά πράγματα, να γράψω, που μου αρέσει να γράφω, να γνωρίσω, να διαβάσω, να κάνω. Αλλά από την άλλη, ξέρετε, δεν μετανιώνω γιατί και πάλι να γεννιόμουν, εκείνη την εποχή, δεν ξέρω τώρα, εκείνη την εποχή τα ίδια θα έκανα. Γιατί; Γιατί είμαστε γενιές που μας έβαλε η δικτατορία σε μία διαδρομή συλλογικότητας και μέσα από τη διαδρομή της συλλογικότητας και της κοινότητας, θα βγεις στην πολιτική. Δεν γίνεται να μην βγεις στην πολιτική. Όχι για να γίνεις σώνει και καλά πολιτικός ή βουλευτής. Αλλά γιατί έτσι έχεις μάθει να δρας και να βλέπεις τη ζωή και την κοινωνία.

3. ΣΤΑΥΡΟΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

-Πόσα χρόνια είχατε στη δημοσιογραφία;

Δεν θυμάμαι. Πάνω από 30.

-Γιατί θέλατε να γίνετε δημοσιογράφος;

Δεν ήξερα ότι θα γίνω δημοσιογράφος. Γιατί εγώ μεγάλωσα σε ένα περιβάλλον που δεν υπήρχαν ούτε δημοσιογράφοι, ούτε καν πανεπιστήμονες. Σε ένα πολύ φτωχικό περιβάλλον στην Αγία Βαρβάρα. Αλλά άρχισα σιγά-σιγά να αναπτύσσω τη δυνατότητα της παρατήρησης, η οποία είναι πολύ σημαντική για έναν δημοσιογράφο και ίσως είναι η σημαντικότερη. Και κάποια στιγμή βρέθηκα να κάνω ραδιοφωνικές εκπομπές, βοηθητικά, και σιγά-σιγά έγιναν όλα τα άλλα.

-Οπότε δεν ήταν αρχικός σκοπός, ήρθε μέσα στην πορεία...

Σκοπός ήταν, αλλά δεν υπήρχε δρόμος. Δεν ήξερα γιατί δεν υπήρχαν σχολές τότε. Δεν ήταν δηλαδή «α, θα πάω να γίνω δημοσιογράφος». Νόμιζα ότι δημοσιογράφος γίνεται κάτι όπως γίνεται βασιλιάς, ότι είναι κληρονομικό δικαίω, δεν υπήρχε η γνώση τότε για το πώς θα γίνω δημοσιογράφος. Δεν υπήρχαν πτυχία δημοσιογραφίας στην Ελλάδα, δεν υπήρχαν σχολές, δεν υπήρχε ίντερνετ για να ξέρουμε τι κάνουν στο εξωτερικό.

-Δηλαδή ψάχνατε σιγά-σιγά τον δρόμο μόνος σας; Πώς ξεκινήσατε θυμάστε;

Ξεκίνησα να δουλεύω, σας είπα, σε βοηθητικό ρόλο στην κρατική ραδιοφωνία τότε.

Αρχές δεκαετίας '80.

-Από τη δημοσιογραφική σας εμπειρία, γιατί έχετε πολλά χρόνια, τι είναι αυτό που θυμάστε πάρα πολύ έντονα; Μια βασική εμπειρία...

Εντάξει, όλες οι εκπομπές που έκανα με τους «Πρωταγωνιστές» ήταν φοβερές εμπειρίες. Μπήκαμε σε χώρους όπου οι κάμερες δεν είχαν μπει ποτέ, είτε στις φυλακές, είτε στα νοσοκομεία. Όλες αυτές ήταν μοναδικές εμπειρίες. Οι «Πρωταγωνιστές» ήταν μοναδική εμπειρία.

-Πώς κάνατε τους «Πρωταγωνιστές»; Η ιδέα γι' αυτήν την εκπομπή.

Η ιδέα ήταν να πείσουμε τους ανθρώπους να διηγηθούν κάποιες ιστορίες. Να δούμε πόσο αυτοί οι άνθρωποι μπορεί να απομονώνονται από τα ερεθίσματα και να είναι ειλικρινείς μέσα σε μια κουβέντα. Αυτή ήταν η τόλμη μας. Και η επιτυχία ήρθε με πράγματα που δεν μπορεί να φανταστεί κανείς. Η επιτυχία των πρωταγωνιστών δεν ήταν μόνον οι ερωτήσεις, δεν ήταν μόνον η διάθεση να ακούς τους άλλους, ήταν ότι εμείς καταργήσαμε τις μεγάλες κάμερες, πήραμε μικρές κάμερες και δώσαμε τη δυνατότητα στον άλλον να νιώθει πιο οικεία. Οι φωτισμοί ήταν όλοι φυσικοί, ανάβαμε φώτα στο σπίτι, δεν είχαμε ποτέ φωτιστές και όλο αυτό δημιούργησε μια εύκολη ατμόσφαιρα. Όταν πήγαινες σε ένα ίδρυμα, δηλαδή, αν πάει τώρα μία κάμερα, είναι μια τεράστια κάμερα, είναι κάτι τεράστια καλώδια, είναι κάτι τεράστια φωτιστικά τρίποδα. Εμείς πηγαίναμε με μία κάμερα-φωτογραφική μηχανή, ανοίγαμε την κουρτίνα, έμπαινε λίγο φως στο δωμάτιο και τραβάγαμε.

-Τότε, ως δημοσιογράφος, πώς βλέπατε τους πολιτικούς;

Ως αντιπάλους, όπως πρέπει να βλέπει ένας δημοσιογράφος τους πολιτικούς. Εγώ δεν είχα ποτέ φίλους πολιτικούς, με την έννοια να πηγαίνω στα σπίτια τους, να τρώω μαζί τους. Είχα κάποιες σχέσεις με κάποιους πολιτικούς επαγγελματικές.

-Στην επαγγελματική σας σχέση, πώς τους βλέπατε; Πώς θεωρούσατε ότι σκέφτονται αυτοί οι άνθρωποι; Που όπως είπατε είναι αντίπαλοι.

Ο κανόνας είναι ότι αυτοί οι άνθρωποι είχαν άγνοια για την πραγματική ζωή. Γιατί η πλειοψηφία των πολιτικών στην Ελλάδα είναι είτε παιδιά πολιτικών, είτε παιδιά πλουσίων, είτε παιδιά του κομματικού σωλήνα. Αυτούς τους τρεις πολιτικούς έχουμε. Οι εννιά στους δέκα πολιτικούς στην Ελλάδα είναι αυτό το πράγμα. Μητσοτάκης είναι παιδί πολιτικού, ο Τσίπρας ενός πλούσιου αριστερού, η Γεννηματά είναι Γεννηματά, ο πατέρας της. Ο Κουτσούμπας είναι κομματικός σωλήνας. Οι υπουργοί του ΣΥΡΙΖΑ οι περισσότεροι είναι πρώην κομματικοί υπάλληλοι.

-Αυτό το βλέπετε τώρα ή το βλέπατε πάντα;

Πάντα, αυτό έβλεπα. Γι' αυτό και υπάρχει μία απόσταση από την πραγματικότητα των πολιτικών. Δεν έχουμε δηλαδή πολλούς πολιτικούς που έχουν δουλέψει, που έχουν αποτύχει, που έχουν πετύχει, που έχουν κάνει πράγματα.

-Πριν μπειτε στην πολιτική, ποιον πολιτικό εκτιμούσατε;

Όχι, εκτιμούσα. Παλιά εκτιμούσα τον Στέφανο Μάνο, εκτιμούσα για συγκεκριμένα πράγματα συγκεκριμένους πολιτικούς.

-Τι σας έκανε να τους εκτιμάτε αυτοί που εκτιμούσατε;

Το ότι είχαν κοινή λογική και ένιωθα ότι δεν ήταν δέσμιοι ιδεολογικών προκαταλήψεων.

-Για τη δουλειά σας ποιος ήταν καλός;

-Ποια δουλειά μου;

-Για τη δουλειά σας στη δημοσιογραφία...

-Τι εννοείς;.... Ενδιαφέροντες άνθρωποι στην πολιτική υπάρχουν πολλοί. Ο Πάγκαλος ήταν πολύ ενδιαφέρον τύπος τότε. Ο Σημίτης είχε ενδιαφέρον. Ο Κωστής Στεφανόπουλος από τον χώρο της δεξιάς πολύ σοβαρός άνθρωπος. Ο Λεωνίδας Κύρκος, πολλοί σοβαροί άνθρωποι.

-Ποιους βγάζατε στις εκπομπές σας;

Αυτούς που δεν μιλάγανε ξύλινα. Αυτούς που ακούγανε τι τους ρώταγα και απαντάγανε. Γιατί υπήρχαν και πολιτικοί που είχαν στο μυαλό τους αυτό που ήθελαν.

-Συμβαίνει ακόμη...

Ναι. Μ' άρεσαν οι πολιτικοί που μπορούσες να κάνεις μία κουβέντα, παραδεχόντουσαν λάθη, ήταν κανονικοί άνθρωποι.

-Είχατε βγάλει κόσμο –θυμάμαι για παράδειγμα στην ΕΡΤ τον Παπαδήμο- που δεν ήταν απαραίτητα ιδιαίτερα γνωστοί στο ευρύ κοινό. Προσπάθησαν κάποιοι να σας χειραγωγήσουν με κάποιον τρόπο;

Όχι, ποτέ.

-Δεν είπα αν το κατάφεραν, ρώτησα εάν προσπάθησαν.

Όχι, δεν προσπάθησαν. Πολύ μικρές περιπτώσεις «βοήθησέ με εκεί», αλλά όταν καταλάβαιναν ότι εσύ δεν μετέχεις σε αυτά τα παιχνίδια δεν σου ασκούν και μεγάλη

πίεση. Συνήθως δεν ασκούν την πίεση οι πολιτικοί, την ασκούν οι εκδότες δια των πολιτικών. (εννοεί οι πολιτικοί δια των εκδοτών). Καταλαβαίνεις τι σου λέω;

-Δηλαδή οι όποιες παρεμβάσεις ήταν από την ιδιοκτησία, δεν ήταν απευθείας...

Ναι, έτσι γίνεται.

-Και ξαφνικά μια μέρα, εκεί που ξέραμε ότι ο Σταύρος Θεοδωράκης είναι ένας επιτυχημένος δημοσιογράφος ακούμε ότι βρίσκεστε στην πολιτική. Το πρωί ακούστηκε ότι θα γίνει, το απόγευμα είχατε ανακοινώσει το κόμμα.

-Έτσι είμαι εγώ.

-Πώς έγινε αυτό; Εννοώ η μετάβασή σας στην πολιτική.

Ε τίποτα, σκέφτηκα ότι είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει κάποιος άνθρωπος από την πραγματική ζωή, όπως σου είπα πριν να κάνει πολιτική.

-Ήταν εύκολο; Γιατί ήσασταν πολύ επιτυχημένος.

Εννοείς σαν απόφαση.

-Ναι, σαν απόφαση.

Όχι, δεν ήταν εύκολο να πάρω την απόφαση γιατί εγώ με διακρίνει στη ζωή μου μια άγνοια κινδύνου. Δεν σκέφτομαι πάρα πολύ τα «ναι μεν, αλλά» των υποθέσεων. Καταλαβαίνεις; Δηλαδή θεωρώ κάτι ότι είναι ενδιαφέρον και γι' αυτό ακριβώς έχω κάνει πράγματα και στη δημοσιογραφία και στην πολιτική που θεωρούνταν αδύνατον.

-Το είχατε σκεφτεί πιο πριν;

Μερικούς μήνες. Πολλούς λίγους μήνες...

Μου είχαν προτείνει κάποιοι να μπω στην πολιτική παλιά, αλλά δεν ήθελα.

-Δηλαδή δεν σας είχε περάσει από το μυαλό;

Όχι, μου είχε περάσει από το μυαλό και είχα πει ότι δεν θέλω να πάω να υπηρετήσω μία πολιτική ενός κόμματος από αυτά που τα θεωρώ παλιά και τέτοια.

-Προσπαθώ να καταλάβω δηλαδή πώς ένας άνθρωπος που είχε δημοφιλία, ήταν συμπαθής παντού...

Και πολύ μεγάλα συμβόλαια. Υπερδιπλάσια λεφτά απ' αυτά που πήρα στην πολιτική.

-Και ξαφνικά σε μια δύσκολη εποχή για πολιτικούς παίρνει την απόφαση να περάσει στην αντίπερα όχθη.

Ναι. Γιατί πας στον πόλεμο;

-Δεν ξέρω.

Γιατί πήγαν οι παππούδες σου στον πόλεμο;

-Για να πολεμήσουν.

Γιατί;

-Για την ελευθερία.

Γιατί ένιωσαν ότι κάνουν κάτι ανώτερο. Μπράβο. Αυτό ένιωσα κι εγώ ότι θα κάνω κάτι ανώτερο. Ένιωσα ότι θα προσέφερα κάτι περισσότερο απ' αυτό που μπορούσα να προσφέρω στη δημοσιογραφία. Επειδή έμπαινα στα γραφεία των υπουργών κι

έβλεπα ανθρώπους οι οποίοι δεν γνωρίζουν τα προβλήματα, ανθρώπους που είναι πολύ διεφθαρμένοι ή ανθρώπους που πολύ δειλιάζουν, είπα ότι «ρε παιδί μου, να πάμε κι εμείς, μια παρέα κανονικών ανθρώπων να κάνουμε πολιτική. Να σώσουμε ό,τι μπορούμε να σώσουμε σε αυτήν την χώρα». Έκανα δηλαδή μια θητεία στην πολιτική, κατάλαβες;

-Την ώρα που το ανακοινώσατε, πώς νιώσατε; Που ήρθατε στο γραφείο σας ως πολιτικός. Που αλλάξατε ρόλο. Γιατί ήταν μια αλλαγή ρόλου.

Εντάξει, σε μια εγρήγορση θετική. Ένας οργανισμός συνεχής.

-Υπήρξε αμηχανία; Υπήρξε νοσταλγία για το πριν;

Όχι, όχι. Νοσταλγία δεν υπάρχει. Απλώς βλέπεις ένα θέμα και λες «α ωραία θα είναι να πάρω την κάμερα να πάω να το γυρίσω». Αλλά όχι ότι νοσταλγώ κάτι.

-Πώς βλέπατε τότε τους δημοσιογράφους στην απέναντι όχθη;

Τίποτα. Δηλαδή εντάξει. Παραμένανε κάποιοι φίλοι μου, κάποιοι αντίπαλοί μου, τα γνωστά. Δεν ήταν. Δηλαδή εννοείς, ανταγωνιστική σχέση;

-Όχι, αν άλλαξαν οι σχέσεις που είχατε με τους δημοσιογράφους.

Άλλαξε, βέβαια, γιατί πια ήμουν ο πολιτικός. Άρχισαν οι άνθρωποι που ήταν φίλοι μου, άρχισαν και έκαναν κριτική. Κάποιοι έκαναν και πολεμική γιατί το ήθελαν οι εκδότες τους. Άλλαξαν οι σχέσεις.

-Η δημοσιογραφία σας βοήθησε στην πολιτική; Ήταν εφόδιο;

Ναι, γιατί υπάρχει μια κοινή βάση της δημοσιογραφίας με την πολιτική που είναι, υποτίθεται, η διερεύνηση των λύσεων. Μέσα από την έρευνα ο δημοσιογράφος δεν

καταδεικνύει μόνον ένα πρόβλημα, συνήθως πρέπει να υποδείξει και μια λύση, έτσι δεν είναι; Δεν λέω να υποδείξει μία λύση με την έννοια της πολιτικής πρότασης, αλλά δεν είναι ο δημοσιογράφος μόνο και μόνο για να καταγράψει τα «αχ και βαχ». Κάνει έρευνες, βρίσκει λύσεις και τέτοια. Αντίστοιχα με πιο πολύ μεγάλη σημασία στις λύσεις είναι ο πολιτικός. Είναι ένα συγγενές επάγγελμα του δημοσιογράφου με του πολιτικού.

-Δηλαδή σας έδωσε αυτή τη δυνατότητα.

Ναι, και υπάρχουν πολλά, δηλαδή και οι δύο απευθύνονται στον λαό και οι δύο δεν πρέπει να λένε ψέματα, δηλαδή υπάρχουν πολλές ομοιότητες.

-Οι άλλοι πολιτικοί πώς σας αντιμετώπισαν τότε;

Πολύ καχύποπτα. Και εχθρικά.

-Οι δημοσιογράφοι;

Οι δημοσιογράφοι κάποιους σας είπα ότι με αντιμετώπισαν αδικαιολόγητα εχθρικά. Ίσως με μία λογική «γιατί εσύ και όχι εγώ». Δεν ήξεραν τι πρόβλημα είναι να κάνεις πολιτική. Νομίζανε ότι είναι κάτι εύκολο και ευχάριστο, οπότε... ναι.

-Ποιος είναι ο σημαντικότερος; Ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός;

Ανάλογα ποιος δημοσιογράφος και ποιος πολιτικός. Εάν διευθύνεις ένα μεγάλο μέσον, τότε έχεις πολύ σημαντικότερο ρόλο από έναν πολιτικό, από έναν βουλευτή. Εάν είσαι αρχηγός σε ένα κόμμα, έχεις πολύ μεγαλύτερο ρόλο από έναν εκδότη. Παίζει ποιος πολιτικός, ποιος δημοσιογράφος.

-Ακούω για τη δύναμη των μέσων. Ότι τα μέσα είναι ισχυρά, ότι τα μέσα είναι ανίσχυρα. Τι σημαίνει για εσάς η δύναμη των μέσων;

Τα μέσα είναι πάρα πολύ ισχυρά και μπορεί να καθορίσουν και την πολιτική πορεία μίας χώρας. Τα μέσα κάνανε πρωθυπουργό τον Τσίπρα, τα μέσα κάνανε πρωθυπουργό τον Μητσοτάκη.

-Πώς θα μου περιγράφατε ως δημοσιογράφος αυτήν την ισχύ και πώς ως πολιτικός; Το βλέπατε διαφορετικά πιο πριν;

Όχι, πάντα έβλεπα ότι υπάρχει μεγάλη ισχύς, ότι τα μέσα είναι ισχυρά.

-Αυτή τη δύναμη εσείς πώς τη βιώσατε; Εννοώ όταν ήσασταν δημοσιογράφος, ποια βλέπατε ότι είναι η δύναμή σας έναντι του πολιτικού συστήματος;

Γιατί μπορούσα να αναδείξω ένα θέμα και να το δουν 500.000 πολίτες. Άρα σ' αυτό το θέμα επέβαλα στους πολιτικούς να παίρνουν σίγουρα κοντά αποφάσεις.

-Και τη δύναμη των μέσων ως πολιτικός πώς τη βιώσατε;

Οι δημοσιογράφοι μπορεί να είναι καλοί ή κακοί με τους πολιτικούς. Σημασία έχει να έχει τόσους πολλούς δημοσιογράφους ώστε να αλληλοεξουδετερώνονται. Να μην κυριαρχεί μία γνώμη, ενός δημοσιογράφου για την πολιτική. Αντιλαμβάνεσαι; Δηλαδή όταν θα κάνεις μία πράξη, θα βγει ένας άλλος να πει θετικά, θα βγει ένας άλλος θα πει αρνητικά, θα βγει κάποιος άλλος να πει κάτι πολύ αρνητικό. Αυτό είναι η μαγεία της δημοσιογραφίας. Ένας πλουραλισμός που εάν υπάρχει κάνει και πιο εύκολο το έργο του πολιτικού. Δεν εννοώ εύκολο, εννοώ μέσα από αυτόν τον πλουραλισμό να δεις πιθανόν λάθη σου, να διορθώσεις την πορεία σου.

-Ισχυρότερο μέσον πιο είναι πλέον;

...

-Κάποτε ήταν η τηλεόραση. Παραμένει;

Τα μέσα είναι σήμερα πολυδιασπασμένα. Δεν μπορεί να πεις το ίντερνετ, γιατί το ίντερνετ υπάρχει και δεξιό κι αριστερό και ψεκασμένο και καλό και σοβαρό. Άρα εάν σου έλεγα το ίντερνετ, ποιο ίντερνετ; Προφανώς το ίντερνετ ως μέσον είναι αυτή τη στιγμή το ισχυρότερο, αλλά το ίντερνετ δεν είναι στα χέρια ενός. Εκτός από αυτούς τους ψεκασμένους που πιστεύουν ότι το ίντερνετ είναι του Σόρος ή ο άλλος που πιστεύει ότι είναι του σατανά, το ίντερνετ είναι ολονών. Μπορείς να βρεις και σατανά και ψεκασμένους και σοβαρούς ανθρώπους.

-Τα παραδοσιακά μέσα διατηρούν τη δύναμή τους;

Δεν νομίζω. Νομίζω ότι το ραδιόφωνο έχει χάσει πολύ την αίγλη του, οι σοβαρές εφημερίδες, οι εφημερίδες έχουν χάσει αρκετά τη δύναμή τους. Οι εφημερίδες όμως επηρεάζουν πολύ το ίντερνετ. Γιατί επειδή δεν υπάρχει ακόμη ερευνητική δημοσιογραφία στο ίντερνετ, πάρα πολλοί συνάδελφοι δημοσιογράφοι φτιάχνουν την ατζέντα στο ίντερνετ από τις εφημερίδες. Άρα οι εφημερίδες παίζουν έναν μεγάλο ρόλο ακόμη. Πραγματικό ρόλο όμως επηρεασμού της κοινής γνώμης παίζουν τα σάιτ και τα σόσιαλ μίντια.

-Θα σας πάω τώρα στο θέμα της διαπλοκής. Για εσάς είχαν πει στην αρχή ότι σας στηρίζει ο Μπόμπολας. Ήταν μία κατηγορία που σας προσάψανε.

Όχι, ήταν μία συγκεκριμένη πολεμική, συγκεκριμένων ανθρώπων είτε του ΣΥΡΙΖΑ είτε των ΑΝΕΛ. Αυτοί τα λέγανε.

-Πώς το είχατε αντιμετωπίσει τότε;

Απερίσκεπτα.

-Δηλαδή;

Ενώ θα μπορούσα να αντιδράσω πιο δυναμικά πιστεύω ότι κανείς δεν θα δώσει βάση σε αυτό το υβρεολόγιο, ενώ στην ουσία κατάλαβα μετά από πολύ καιρό ότι υπήρχε κόσμος που έδωσε βάση σε αυτό το υβρεολόγιο.

-Οπότε αντιδράσατε ήπια..

Είπα, επιπόλαια και ήπια. Θα έπρεπε να αντιδράσω πολύ πιο δυναμικά.

Δηλώσεις για διαπλοκή

-έχω πει κι εγώ ωραία πράγματα για τη διαπλοκή.

ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΓΙΑ ΔΙΑΠΛΟΚΗ

Κασσίμης

Ειλικρινής ο Κασσίμης. Συμφωνώ.

-Τότε, όταν το είπε ο Κασσίμης, εσείς ήσασταν δημοσιογράφος. Κι ακούγατε ξαφνικά να σας κατηγορούν για διαπλοκή.

Όχι, δεν άκουγα. Γιατί να με κατηγορήσουν για διαπλοκή;

-Δεν θεωρήσατε ότι παίρνει κι εσάς η μπάλα;

Όχι βέβαια. Γιατί, το ότι στο δελτίο ειδήσεων στήριζαν τον έναν ή τον άλλον, εγώ δεν έκανα δελτίο ειδήσεων. Αν ήμουν αρχισυντάκτης του δελτίου ειδήσεων, θα μπορούσες να με ρωτάς. Αλλά όταν κάνεις μια εκπομπή ή ο Μαρκουλάκης κάνει ένα σίριαλ, έχει ευθύνη για τη διαπλοκή του καναλιού; Δεν στο λέω για να μου

απαντήσεις. Αυτό λέω. Εγώ έκανα μία εκπομπή. Εγώ, η δική μου η εκπομπή να μου πει κάποιος εάν έκανα τα χατίρια κάποιου. Τα δελτία ειδήσεων κάνουνε τα χατίρια. Χθες του Τσίπρα, προχθές του Σαμαρά, την άλλη του Βενιζέλου. Κάνανε παιχνίδια τα δελτία ειδήσεων (εμφατικά). Αλλά υπήρχαν μια σειρά από εκπομπές που δεν έκαναν τα χατίρια κανενός. Όχι μόνον η δική μου, κι άλλες εκπομπές.

Μπεκίρης, 2007

Δεν το ξέρω. Αρχικά νομίζω ότι δεν υπάρχει ανάγκη για μεγαλύτερη προβολή σήμερα της Βουλής. Δεν νομίζω ότι υπάρχει. Δηλαδή αλίμονο αν η κάθε μπαρούφα που λέει ένας βουλευτής στη βουλή, πρέπει να παίζεται σε εθνικό δίκτυο. , ο δημοσιογράφος δεν είναι ταχυδρόμος.

-Με βάση τι κριτήρια δηλαδή;

Με βάση την αξία των λεγομένων. Ο δημοσιογράφος δεν είναι ταχυδρόμος. Δεν είναι δηλαδή «δώσε μου το γράμμα για να το πάω στον κόσμο». Θα πρέπει να αξιολογήσει τη σοβαρότητα της συζήτησης, τη σοβαρότητα των τοποθετήσεων, δεν υπάρχουν οριζόντιοι κανόνες.

Παπαχριστόπουλος, 2016

Υπερβολή. Υπερβολή. Υπάρχουν κι άνθρωποι που έχουν κάνει καριέρα ως αντισυστημικοί. Αλλά το ότι τα μέσα μπορούν σε έναν μεγάλο βαθμό να παίξουν έναν ρόλο, να επηρεάσουν συνειδήσεις, ναι, μπορούν. Αλλά όχι σε σημείο όπως το εμφανίζει ο κύριος τάδε.

Τσίπρας 2016

Ναι, αλλά δεν είναι τόσο μονοσήμαντα πράγματα. Δηλαδή η ευθύνη του μηντιακού συστήματος είναι ότι υπάκουσε και σε συνδικαλιστές, υπάκουσε και σε άλλες εξαρτήσεις ή κομματικές εξαρτήσεις, δεν ήταν μόνο το χρήμα. Εξαρτήσεις είχαν μέσα κι από τον ΣΥΡΙΖΑ. Δηλαδή είναι λίγο πιο πολύπλοκο το φαινόμενο. Αυτό που παρουσιάζει ο κ. Τσίπρας είναι πολύ απλοϊκό.

-Τελικά για εσάς η πολιτική ήταν ανέλιξη ή αποτυχία;

Ούτε ανέλιξη –γιατί πρέπει να είναι κάτι ανέλιξη ή αποτυχία;- Βάζεις δύο πράγματα τα οποία... Είναι μία σταθερή πορεία μπροστά η πολιτική για μένα. Όπως στη δημοσιογραφία προσπάθησα να πω κάποιες αλήθειες στον κόσμο, έτσι προσπάθησα και στην πολιτική. Υπάρχει μία απογοήτευση ότι το κοινό δεν φαίνεται να είναι τόσο μεγάλο, ίσως να υπάρχει και ένα πρόβλημα στον τρόπο που δίνω εγώ το μήνυμα, αλλά για μένα είναι μια σταθερή πορεία μπροστά.

4. ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗΣ

-Πόσα χρόνια είστε δημοσιογράφος;

Δεν είμαι πολλά. Είμαι μόλις 55 χρόνια.

-Τα πολλά πόσα θα ήταν; (γέλια)

Τα 100 (γελάει)

-Πώς αποφασίσατε να γίνετε δημοσιογράφος;

Είχε γίνει δημοσιογράφος ο αδελφός μου ο Σπύρος, μου άρεσε, είχα και μία τάση ανταγωνισμού –ήταν 10 χρόνια πιο μεγάλος- χάραξε πορεία εκείνος και μετά εγώ πήρα περισσότερο στην αρχή στις εκπομπές του ραδιοφώνου. Έκανα την πρώτη μου εκπομπή σε ηλικία 16 ετών, το 1963. Πρέπει να έχω κάνει συνολικά στη ζωή μου ραδιόφωνο δεκάδες χιλιάδες ώρες. Το 1969 έκανα τις πρώτες μου τηλεοπτικές εκπομπές. Το 1970 πηγαίνοερχόμουν μεταξύ Αθήνα. Ή μάλλον, το σπίτι μου ήταν στην Αμφιθέα, όπου μένω ακόμα και η δουλειά μου πού ήταν;

-Πού; Βόρεια;

Στο Μόντρεαλ. Και πηγαίνοερχόμουν κάθε Παρασκευή με Κυριακή. Πώς ξεκίνησε; Είναι πολύ ωραίο. Εκεί σε μία έκθεση μόδας στο Ζάππειο, όπου ήμουν μαζί με τα μοντέλα –έκανα μία εκπομπή μόδας τότε- ήρθαν και μου ζήτησαν να παρουσιάσω τα διεθνή καλλιστεία Ελληνίδων. Στο Μόντρεαλ. Πήγα, εντυπωσιάστηκα από την περιοχή κι έτσι λοιπόν το πρώτο πράγμα που έκανα ήταν να πάω στο μεγάλο κανάλι, το CFCF, μπήκα μέσα, γνώρισα, ανέβαινα στο ελικόπτερο την Κυριακή το πρωί ως βοηθός του βοηθού ω βοηθέ –ήμουν 20 τόσο ετών παιδί- ζήτησα από τον σταθμό και έκανα το Hellenic Hour, 12-1 και τελείωνε η εκπομπή, πήγαινα στο αεροδρόμιο,

ερχόμενοι Ελλάδα με το αεροπλάνο των 3 και στην Ελλάδα έκανα αυτήν την εκπομπή που έκανα με το ελικόπτερο. Ποια ήταν αυτή η εκπομπή; Έβλεπες πού έχει κίνηση και διοχέτευες την έξοδο των αυτοκινήτων.

Εδώ εις την Ελλάδα πήγα να το κάνω αυτό αλλά βεβαίως δεν υπήρχε ελικόπτερο και η τροχαία δεν είχε ασύρματους. Όπως και τώρα που έχουν χαλάσει. Λοιπόν, τι να κάνω εγώ λοιπόν που ήθελα να κάνω αυτήν την εκπομπή; Νομίζω ότι ήταν το πιο σατανικό πράγμα που έχω κάνει. Πήγα μ' ένα ποδήλατο και πήρα τα τηλέφωνα των περιπτεράδων της Κηφισίας, της βασιλίσσης Σοφίας, της Αλεξάνδρας, της Πατησίων, της 3ης Σεπτεμβρίου, της λεωφόρου Συγγρού. Όλων. Είχα μία λίστα λοιπόν με τις περιοχές. Έκανα την εκπομπή, έκανα ένα διάλειμμα μουσικό, έβαζα ένα τραγούδι και έπαιρνα λοιπόν στην Κηφισίας. «Έλα, Μανώλη ναι, για πες μου, τι γίνεται;». «Πωπω, δεν περνάει αυτοκίνητο κλπ κλπ». Έπαιρνα τη βασιλίσσης Σοφίας. Μου έλεγε το ίδιο. Έβγαινα και έλεγα «κίνηση στην Κηφισίας και στη βασιλίσσης Σοφίας αυτή τη στιγμή, φύγετε από τον τάδε δρόμο». Και έφτανε η εκπομπή σε σημείο που η Τροχαία άρχισε να διερωτάται «πώς την κάνει αυτήν την εκπομπή;. Εφόσον εμείς δεν ξέρουμε τι γίνεται».

-Φανταστικό. Δεν θα το σκεφτόμουν ποτέ!

Δεν είχε γίνει, ήταν δικιά μου πρωτότυπη ιδέα.

-Οπότε θα είχατε και μεγάλη ακροαματικότητα...

Οουυ, της παλαβής. Όλοι, αφού παίρναν το ραδιόφωνο και τους έλεγε πώς να φύγουν. Αφού δεν υπήρχαν τότε μονά-ζυγά. Τον Ιούνιο του 1973 κάνει ο Κωνσταντίνος εκεί το κίνημα που είχε κάνει το ναυτικό και με έδιωξαν γιατί ήξεραν ότι εγώ μικρός, ως ιστιοπλόος μία σχέση με τον διάδοχο και μετέπειτα βασιλιά. Και

με διώχνουν. Και στη θέση μου βάζουν έναν άλλο δημοσιογράφο, τον Γιώργο τον Κοντονή. Δηλαδή με έφαγε αυτός στην ουσία. Ύστερα από 20 ακριβώς χρόνια ήρθε και του έδωσα δουλειά στο κανάλι. Και κάθισε και 20 χρόνια ακόμη. Αυτό το λέω ως ενδεικτικό του πώς ενεργώ.

-Μετά αποκτήσατε και δικό σας κανάλι. Πώς φτάσατε σ' αυτό;

Το 1983 έχω μία υποτροφία του ιδρύματος Αντενάουερ στη Βόννη και σκεφτόμουν πώς θα σπάσω τη φασιστική τηλεόραση που έλεγε ο Μητσοτάκης, με Πεπονή υπουργό, τότε που δεν αφήνανε κανέναν. Και λέω «ωραία, ειδήσεις μπορώ να κάνω. Πώς θα τις παίζω τις ειδήσεις αφού δεν μπορείς να έχεις σταθμό;». Και σκέφτηκα κάτι που δεν υπήρχε πουθενά εις τον κόσμο, μέχρι εκείνη την εποχή, ήταν δικιά μου η σκέψη, να βγάζω ειδήσεις σε κασέτες. Ήρθα λοιπόν εδώ και έβγαλα την περίφημη TV Press η οποία υπήρξε γενάρχη πολλών δημοσιογράφων σήμερα. Εδώ έκανε την πρώτη του τηλεοπτική εκπομπή ο Δρακάκης, ξέρω εγώ. Ο Γιώργος ο Βλάχος. Πάρα πολλοί δημοσιογράφοι. Από εκεί ξεκίνησαν, από αυτό το ιδιότυπο κανάλι που δεν εξέπεμπε, αλλά τύπωνε κασέτες, στην αρχή βγάζαμε 300 θυμάμαι και στο τέλος βγάζαμε 50.000 κασέτες το 1989. Ήταν η απάντηση του φιλελεύθερου κόσμου, της Νέας Δημοκρατίας δηλαδή στο ΠΑΣΟΚ. Αυτή η ιδέα και σκέψη και αυτή η σκληρή δημοσιογραφική δουλειά που κάναμε τότε, ανάγκασε τον Μητσοτάκη να πει ότι εάν δεν ήταν το TV PRESS, ίσως δεν κερδίζαμε ποτέ τις εκλογές. Αυτό ήταν μια ακόμη ευκαιρία. Είχα εγώ τον εξοπλισμό, είχα ένα αρχείο μεγάλο, όλα τα γεγονότα του 1980 που δεν τα είχε κανείς και το 1990 έστησα το κανάλι και το ραδιόφωνο.

-Με την απελευθέρωση...

Ναι, την όποια.

-Στην πολιτική πότε μπήκατε; Γιατί νομίζω ότι συμπέσατε σε πολλά. Πρώτη φορά πότε γίνατε βουλευτής;

Πρέπει να σου πω ότι το 1980 που βγήκε η εφημερίδα Μεσημβρινή ήταν διευθυντής ο Λαμπρίας, ο οποίος ήδη είχε διατελέσει υπουργός Τύπου στην κυβέρνηση Καραμανλή και με φώναζαν ως πιτσιρικά, δημοσιογράφο-διαφημιστή τότε, είχα βγάλει εκείνη την εποχή ένα σλόγκαν που είχε μείνει ιστορικό και μου έδωσε μεγάλες ευκαιρίες. Ήταν το «εσώρουχα Ήλιος, απέξω εμφάνιση από μέσα άνεση». Μου είπαν λοιπόν «έλα να αναλάβεις τη διαφήμιση της Μεσημβρινής». Και πήγα εις τον Λαμπρία και μου λέει «αυτό θέλω να μου βρεις». Και ακαριαία – ακαριαία (έμφαση)- του λέω το σλόγκαν: «Μεσημβρινή, με σεβασμό στον αναγνώστη». «Πωπω» μου λέει, «άκουσε να σου πω, έχεις όρεξη να δουλέψεις;». Λέω ναι. Παίρνει τότε τηλέφωνο τον Κανελλόπουλο τον Θανάση και του λέει «έχω έναν πιτσιρικά εδώ, στον στέλνω να αναλάβει την αρθρογραφία της κομματικής εφημερίδας της ΝΔ, τη Νέα Πορεία». Έτσι λοιπόν μπήκα στη ΝΔ, αφού προηγουμένως το 1974, σε ηλικία 26 ετών τότε, έβγαλα την εφημερίδα «Στέμμα της Δημοκρατίας», στο δημοψήφισμα για τη βασιλευόμενη Δημοκρατία. Και ήμουν μόνος μου εναντίον όλου του κόσμου. Όλοι εναντίον (γέλια). Και το πολέμαγα έτσι κλπ, τέλος πάντων, πήρα την αρθρογραφία της εφημερίδας, οπότε πέρανα και την προπαγάνδα που ήθελε ο λαός της. Ήταν από το 1981 στα ψηφοδέλτια της ΝΔ, είχε βάλει βέτο τότε ο Βαρβιτσιώτης ο πατέρας και ο Τσαλδάρης και με πετάξαν έξω ενώ ήδη είχα ετοιμάσει τις αφίσες μου. Ήταν η πρώτη μου εμπειρία που είχα με την πολιτική, οπότε μετά εγώ προσκολλήθηκα εις τον Ευάγγελο Αβέρωφ, ήμουν μαζί του σε όλη την περιοδεία, για τον Αβέρωφ έβγαλα την TV PRESS, αλλά ο Αβέρωφ είχε την καρδιά του και απεφάσισε να παραδώσει στον Μητσοτάκη, με τον οποίο

συνεργάστηκα. Ήμουνα καπάκι – τέντζερης. Τέντζερης – καπάκι. Δηλαδή δουλέψαμε έξω μαζί με τον πατέρα Μητσοτάκη.

-Πριν μπειτε στην πολιτικούς τότε;

Κοίταξε, υπήρξε ένα δέος, ένας σεβασμός. Ήταν πολύ μεγάλα ονόματα, δεν ήταν τα παιδιά που είναι σήμερα, δεν θέλω να τα χαρακτηρίσω, είναι πολύ χαμηλό το επίπεδο, τότε υπήρχε ένας Παναγιώτης Κανελλόπουλος, ακαδημαϊκός, άνοιγες το στόμα σου, υπήρχε ένας Τσάτσος ακαδημαϊκός, άνοιγες το στόμα σου. Αν βάλεις λίγο τη σύγκριση, είχε έναν Ευάγγελο Αβέρωφ, έναν Παπανδρέου Ανδρέα, τεράστιος κι αυτός, είχε τον Μητσοτάκη, είχε τον Κωστή τον Στεφανόπουλο, δίνανε ένα κύρος στο κοινοβούλιο κι ένα δέος και έλεγες «πωπω». Εμένα με τσίμπησαν τότε γιατί ήμουν πολυπράγμων εις τα Μέσα ενημέρωσης και με πήρε κοντά του όπως είπα ο Κανελλόπουλος, από τη Νέα Δημοκρατία, συνυπήρξα μαζί με τον Μιχάλη τον Παπακωνσταντίνου σ' ένα συμβούλιο επικοινωνίας που είχε το κόμμα. Δηλαδή ήμουν το πουλέν τότε της ΝΔ.

-Τι εκτιμούσατε ως δημοσιογράφος, πριν ασχοληθείτε με την πολιτική, σε έναν πολιτικό;

Κοίταξε, το πρώτο πράγμα που είχα προσλάβει και είχα πει «αμάνα αυτό το θέμα όλο», είναι η ρητορική δυνατότητα και δεινότητα. Δηλαδή, ποιος μπορούσε να τα πει. Αυτό το καλλιέργησα πάρα πολύ, ήταν και η δουλειά μου. Είχα εξοικειωθεί με τον δημόσιο λόγο από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο και τρελαινόσουν να ακούς Στεφανόπουλο, ξέρω εγώ. Ο Στεφανόπουλος κάποτε έπιανε και 150 λέξεις το λεπτό. Πολυβόλο. Να φανταστείς έκανα χρόνια πρόβα να σπάσω το ρεκόρ αυτό.

-Το σπάσατε;

Ναι, το είχα σπάσει. Το είχα σπάσει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε σημείο που να διακόπτει τη συνεδρίαση, 730 βουλευτές μέσα και να μου λένε «πιο αργά, δεν προλαβαίνουν οι διερμηνείς». Έτσι αναδείχθηκα και καλύτερος ρήτορας στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2005, μαζί με τον Πέντερικ, τον μετέπειτα αρχηγό του Λαϊκού κόμματος, τον Γάλλο πρωθυπουργό Ροκάρ (ή Καρ) και τον κόκκινο Ντάνι του Μάη του 1968. Και δεν ξέρω αν συνέβη μετά. Συμπτωματικά.

-Τι θεωρείτε θετικό σε έναν πολιτικό; Πέραν της ρητορικής του δεινότητας, που ήδη μου είπατε.

Και βεβαίως τη σοβαρότητα που εξέπεμπε. Δηλαδή είναι συνδυασμός. Έχω καταλήξει ότι για να μπει στην πολιτική και μάλιστα σε πρωταγωνιστικό ρόλο πρέπει να έχεις τα στοιχεία που έχει Παιδεία, Ευφυΐα, Χαρακτήρα, Ήθος. Εάν σου λείπει ένα από όλα αυτά, δεν κάνεις τίποτα. Κι όταν λέω «Παιδεία», εννοώ την παιδεία που είναι απότοκος πολλών διαβασμάτων. Δεν είπα πτυχία. Γιατί οι περισσότεροι αγράμματοι ενίοτε είναι πτυχιούχοι. Οπότε Παιδεία, Ευφυΐα, Χαρακτήρα και Ήθος. Κανείς απ' όλους αυτούς σήμερα ή μάλλον σπάνια, λίγοι, τα έχουν και τα τέσσερα.

-Αρνητικό σε έναν πολιτικό;

Να είναι ψεύτης. Να κοροϊδεύει τον κόσμο. Κοροϊδεύει τον εαυτό του, τους συνεργάτες του και τον κόσμο. Και δυστυχώς πάρα πολλοί ανήκουν και σε αυτήν την κατηγορία και σήμερα. Έχουν καταστήσει κάποιοι από αυτούς η ψευτιά να είναι συνώνυμη με την πολιτική.

-Θα σας πάω πάλι πίσω στην εποχή που ήσασταν ένας απλός δημοσιογράφος, που προσπαθούσατε να βγάλετε την είδηση. Προσπάθησαν πολιτικοί να σας χειραγωγήσουν;

Ναι, αυτό γίνεται αυτόματα, δεν το καταλαβαίνεις. Σε προσεταιρίζονται, σου τάζουν, σου κάνουν. Δεν είχα όμως εγώ αυτό το οποίο έβλεπα να συμβαίνει γύρω μου. Γιατί από τότε είχα δείξει αυτά τα δείγματα που είναι ζωντανά ακόμη στη ζωή μου, ότι είμαι λίγο αντάρτης, λίγο επαναστάτης, λίγο δεν μπαίνω στα καλούπια κλπ. Και δεν επέτρεψε αυτή η εικόνα που είχα να μου πουν «έλα εδώ». Αλλά ήξερα βέβαια ότι στο payroll είναι μία σειρά δημοσιογράφων που δεν έβγαζαν την είδηση ή το σχόλιο όπως πραγματικά ήταν, αλλά όπως επιθυμούσαν εκείνοι που τους πλήρωναν.

-Αυτό συμβαίνει ακόμη;

Ναι, είναι πολλαπλασιαστικό.

-Εμπιστεύεστε τους πολιτικούς;

Εμπιστεύομαι τους πατριώτες πολιτικούς.

-Σήμερα ποιον πολιτικό θα εμπιστευόσασταν σήμερα;

Ναι, σήμερα νομίζω είναι λίγο θολό το τοπίο. Αλλά υπάρχουν πρόσωπα τα οποία βρίσκονται σε όλα τα κόμματα και ξεχωρίζουν. Ξέρω εγώ, έχει μία σεμνότητα η κυρία Γεννηματά. Δεν είναι..., πώς να το πω...

-Επηρμένη.

Ναι, δεν είναι διεφθαρμένη καθόλου. Στη ΝΔ υπάρχουν πρόσωπα που ξεχωρίζουν. Δεν μπορώ να πω ότι ξεχωρίζει ο κύριος Πολάκης. Πολάκηδες είναι πολλοί. Δεν έχουν προβληθεί τόσο όσο ο κ. Πολάκης.

-Θα σας πάω στην πολιτική. Το 1981 είχατε έτοιμες τις αφίσες να κατεβείτε, το 1981 δεν είπατε;

Ναι. Και το 1985 έγιναν με λίστα, δεν μπήκα και μπήκα μετά το 1993.

-Πώς μπήκατε λοιπόν στην πολιτική; Ήταν συνειδητή απόφαση;

Όχι, ήταν αυτόματο. Εφόσον ήμουν αρθρογράφος της κομματικής εφημερίδας, είχα ένα πέρασμα, έκανα τότε μία εκπομπή καθημερινή στο ραδιόφωνο της YENEΔ, «η γυναίκα σήμερα», που βγήκε σε ένα βιβλίο best seller, δεν ξέρω πόσα έχουν τυπωθεί, εκατοντάδες χιλιάδες, αυτό μου είχε δώσει μία δημοτικότητα. Τότε ήταν ξέρω εγώ οι βροντόσαυροι και οι δεινόσαυροι και με πετάξανε έξω. Εγώ κόλλησα τότε στον Αβέρωφ που μου άρεσε πάρα πολύ, ευπατρίδης, κύριος, μεγάλη προσωπικότητα και συνεχίζω στον Μητσοτάκη, που ταίριαξε η αντίληψή μας σε ορισμένα πράγματα.

-Το 1989 όμως δεν ήσασταν υποψήφιος.

Όχι, δεν ήμουν. Το 1989-1990 δεν μπορούσα να είμαι γιατί τότε είχα πάνω στην πλάτη μου όλη την προσπάθεια της επικοινωνίας της ΝΔ, μέσω της TV PRESS που λέγαμε. Το 1990 είχα το κανάλι που έπρεπε να κρατήσουμε τη ΝΔ όρθια. Δηλαδή τι εννοώ; Ήταν ένα πολύ οργανωμένο ΠΑΣΟΚ, ας είχε πέσει ο Αντρέας, έπεσε και κράτησε 40%, και χρειαζόταν μέσα από το κανάλι εγώ να περνάω ορισμένα πράγματα. Το 1993 όμως με έβαλαν στο ψηφοδέλτιο και έκανα ρεκόρ νεοεισερχομένου βουλευτή.

-Η περίπτωση σας έχει μια ιδιαιτερότητα. Συνεχίσατε στην πολιτική σαν βουλευτής, ευρωβουλευτής, πρόεδρος κόμματος, με μεγάλη κοινοβουλευτική παρουσία, ταυτόχρονα όμως κρατήσατε και τη δημοσιογραφική σας ιδιότητα.

Η δημοσιογραφία είναι σαν το ποδήλατο. Άμα μάθεις δεν το ξεχνάς ποτέ.

-Τη στιγμή όμως που γίνατε πολιτικός, η ματιά σας για τους δημοσιογράφους, γι' αυτό που ήσασταν πριν...

Αυτό με βοήθησε πάρα πολύ που ήμουν δημοσιογράφος. Γιατί ήξερα να κάνω έρευνα. Και να αποκαλύπτω σκάνδαλα, θέματα. Είχα μάθει στην έρευνα. Και με βοήθησε πάντα το επάγγελμά μου εις την πολιτική με αυτά που έλεγα, που έκανα. Εάν δεν είχα περάσει από τη δημοσιογραφία δεν θα είχα καταλάβει τόσο πολύ, δεν θα τα είχα καταφέρει τόσο καλά, γιατί όπως είπα, πολιτική ίσον ρητορική.

-Περάσατε όμως στην άλλη πλευρά...

Ποτέ. Πάντα ήμουν δημοσιογράφος.

-Και αντιμετωπίζατε τους δημοσιογράφους με τον ίδιο τρόπο;

Σήμερα, μετά από τόσα χρόνια στο ευρωκοινοβούλιο, στο κοινοβούλιο, αρχηγός κόμματος, είχα την τύχη να βοηθήσω την πατρίδα μου με το να επιλέξω στην πιο δύσκολη στιγμή ποιος θα είναι ο πρωθυπουργός. Ε λοιπόν μόλα ταύτα, όταν πηγαίνω σε μία συνέντευξη, και μου λένε «καλημέρα ή καλησπέρα κύριε πρόεδρε», μου προσθέτουν «καλησπέρα κύριε συνάδελφε». Γιατί με αισθάνονται ως δημοσιογράφο.

-Κάποιος είχε πει ότι εκεί που ήμουν μαντρόσκυλο μαζί με τα άλλα μαντρόσκυλα και κυνηγάγαμε την αλεπού, ξαφνικά έγινα εγώ η αλεπού.

Δεν ένιωσα έτσι. Απλώς ένιωσα κάποια στιγμή ότι οι συστημικοί δημοσιογράφοι δεν με έβλεπαν με καλό μάτι, δηλαδή «να ένας από εμάς που έφτασε εκεί». Έβλεπα μάλλον ένα «κοίταξε ρε γαμώτο, αυτό το κωλόπαιδο». Είχα αυτήν την αντιμετώπιση και κούρασα για να πείσω ότι δεν είναι έτσι τα πράγματα. Κούρασα πολύ για να τους πείσω. Δηλαδή από το 2000 που έκανα το κόμμα, μέχρι το 2005 δεν με έβγαζαν ποτέ στην τηλεόραση. Ποτέ. Ήμουν κάτι σαν αιρετικός. Το κέρδισα αυτό, βέβαια με πάρα πολύ αγώνα.

-Το ότι είχατε το κανάλι σας...

Ναι, ήταν η ασπίδα μου. Ήταν ο βατήρας μου.

-Τι σας προσέφερε δηλαδή;

Άμυνα, είχα κάπου να πολεμήσω. Όσους προσπαθούσαν να μου βάλουν τρικλοποδιές.

-Άρα η δημοσιογραφία σας βοήθησε στην πολιτική.

Έχω την αίσθηση ότι πολύ λίγα πράγματα θα είχαν γίνει εάν δεν ήμουν δημοσιογράφος.

-Θα επιμείνω στα εφόδια. Σας έδωσε τη δυνατότητα να κάνετε έρευνα, σας έδωσε βήμα,

Μου έδωσε τη δύναμη να είμαι ισότιμος με τους πολιτικούς. Όταν είχα την TV PRESS έβλεπα έναν απέραντο σεβασμό από όλα τα πρόσωπα, ακόμα κι από τον ίδιο τον αρχηγό. Και μετά με το κανάλι το ίδιο.

-Είπατε ότι οι δημοσιογράφοι δεν σας αντιμετώπισαν καλά. Πού το αποδίδετε αυτό;

Είπα οι συστημικοί δημοσιογράφοι. Τους έσπαγα το κατεστημένο. Τρύπωνε μέσα ένας που δεν ήταν του συστήματος, δικός τους.

-Το περιμένατε;

Α ναι, ήμουν σίγουρος γι' αυτό.

-Και πώς καταφέρατε να σπάσετε το εμπάργκο;

Η δεισιδαιμονία είναι όταν είσαι από μακριά. Από κοντά σε καταλαβαίνουν ότι δεν είσαι έτσι. Αυτοί πίστευαν ξέρω εγώ ότι βασανίζω μικρά παιδιά, βιάζω γυναίκες στον δρόμο, μια τέτοια εικόνα είχαν. Του σκληρού ανθρώπου. Αυτό έτσι είναι. Μόλις με γνώριζαν έλεγαν ότι δεν είμαι αυτό το πράγμα. Εγώ έκανα έναν αγώνα ιδεολογικό τότε.

-Ποιος είναι ο σημαντικότερος; Ο δημοσιογράφος ή ο πολιτικός;

Ο δημοσιογράφος είναι πολύ... Ο καλός δημοσιογράφος. Γιατί υπάρχουν δύο δημοσιογράφοι. Υπάρχουν εκείνοι οι οποίοι είναι ιδεολόγοι. Και υπάρχουν και αυτοί που είναι επαγγελματίες του χρήματος. Επειδή λοιπόν δίνει δύναμη η γραφίδα ή το μικρόφωνο, ο πειρασμός είναι πολύ μεγάλος να τα πιάσει και να κάνει ζαβολιές και ζημιές.

-Μόνο με αυτήν την έννοια; Κάνει ζαβολιές;

Είναι πιο συναισθηματικός ο δημοσιογράφος όταν ακριβώς δεν μπαίνει σε αυτόν τον πειρασμό. Όταν δεν κάνει κατάχρηση της δυνάμεώς του, όταν χρησιμοποιεί τη δύναμή του προς το καλό. Να αναδειξεί ένα θέμα που δεν το γράφει καμία εφημερίδα. Μία μάνα με ένα παιδί που μένει στον δρόμο. Μπορεί να κάνει καλό.

-Ακούω για τη δύναμη των μέσων. Ότι τα μέσα είναι ισχυρά, ότι τα μέσα είναι ανίσχυρα. Πώς αντιλαμβάνεστε εσείς την έννοια της ισχύος, της δύναμης των μέσων;

Η δημοσιογραφία είναι ένα αυτόματο όπλο που δεν πρέπει να περάσει σε χέρια απερίσκεπτων.

-Άρα είναι ισχυρά.

Πανίσχυρα είναι. Ό,τι θέλουν κάνουν.

-Εσείς πώς την έχετε βιώσει αυτήν την ισχύ των μέσων; Είτε ως δημοσιογράφος είτε ως πολιτικός.

Ως πολιτικός, το 2014 (εννοεί το 2011-2012) μου ζήτησε ο Σαμαράς να βοηθήσω με το 3% παρακάτι που είχα πάρει στις ευρωεκλογές –για λίγες ψήφους δεν ήμουν μέσα- και επειδή του είπα ότι με την πολιτική της κυρίας Μέρκελ εγώ δεν μπορώ να κάνω, εξ ου και είχα φύγει από την κυβέρνηση, μετά η απάντηση ήταν ένα σύστημα γύρω από τον Σαμαρά, να με κατηγορήσει ότι είμαι μιζαδόρος, ότι είχα πάρει μίζα από κάποιον με κάτι πολεμικά ελικόπτερα που είχε πάρει ο Σημίτης –τόρα πώς πήρα μίζα εγώ και ήταν ο Σημίτης αυτός που τα αγόραζε δεν μπορώ να καταλάβω- και οι συνάδελφοι δημοσιογράφοι, και μεγάλα ονόματα, και κάποιοι άλλοι άρχισαν να μιλάνε για μένα σαν να ήμουν ο μεγαλύτερος καταχραστής. Και μου πήρε τρία χρόνια να περάσω του κόσμου τα δικαστήρια και να αθωωθώ. Όταν αθωώθηκα δεν έγραψαν ότι αυτό που γράψαμε είναι μπαρούφα κι ότι ο άνθρωπος ήταν αθώος. Τότε έδωσα μεγάλη μάχη.

-Το έκαναν δημοσιογράφοι ή πολιτικοί;

Πολιτική δίωξη ήταν. Να τον βγάλουμε από τη μέση.

-Ήταν πολιτικά – εκδοτικά συμφέροντα ή κάτι διαφορετικό;

Όχι, ήταν πολιτικά που χρησιμοποίησαν τους εκδότες για να παίξουν το παιχνίδι τους.

-Ως δημοσιογράφος, πώς βιώσατε τη δύναμή σας; Γιατί αφού λέτε ότι οι δημοσιογράφοι έχουν δύναμη, άρα είχατε κι εσείς δύναμη.

Είπα ότι θα σηκωθώ όρθιος και θα τους τιμωρήσω με τον τρόπο μου. Και η τιμωρία δεν είναι να τους σπάσω το κεφάλι, αλλά να τους αναγκάσω να πουν συγγνώμη.

-Δεν λέω μόνο σε αυτήν την περίπτωση.

Έκανα σκληρή δημοσιογραφία. Εγώ τότε είχα αποφασίσει στη δεκαετία του 1980 ότι ήταν προσωπική μου δουλειά να ρίξω το ΠΑΣΟΚ και τον Ανδρέα. Μόνος μου. Έτσι το είχα δει. Και στην ουσία δύο δημοσιογράφοι τον ρίξαμε. Ο Δημήτρης ο Ρίζος από τον Ελεύθερο Τύπο κι εγώ από την TV PRESS. Κάναμε πόλεμο, δεν υπήρχε ενδιάμεσος χώρος.

-Θυμάστε κάποιο έντονο περιστατικό;

Το βιβλίο που έβγαλα με τη Δήμητρα Λιάνη γυμνή. Χάλασε ο κόσμος.

-Είπατε ότι είχα βάλει στόχο της ζωής μου να ρίξω τον Αντρέα. Στην αρχή της κουβέντας μας, μου είπατε ότι τον εκτιμούσατε ως πολιτικό.

Είπα ότι το αποτέλεσμα μετά από τόσα χρόνια είναι ένας σεβασμός προς τον Αντρέα.

-Προς το πρόσωπό του, νιώθετε σεβασμό.

Ναι.

-Γιατί;

Γιατί ήταν αντίπαλος. Δηλαδή ήταν Παναθηναϊκός-Ολυμπιακός τότε η ζωή. Δεν πηγαίνανε στα ίδια καφενεία ο κόσμος. Πήγαιναν αλλού οι πράσινοι αλλού οι μπλε.

-Μου είπατε ότι ως δημοσιογράφο προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν. Και το καταλάβατε εύκολα και είπατε «γεια σας». Ως πολιτικό προσπάθησαν να σας χειραγωγήσουν;

Όχι γιατί ήξεραν ποιος είμαι. Είχα γράψει κάποια στοιχεία Και σου λέει «αυτός δεν είναι. Είναι λίγο έτσι να πω κουζουλός αυτός».

-Όταν αποφασίσατε να ιδρύσετε το κόμμα σας. Το Λάος..

Λάος. Αυτή είναι η προπαγάνδα. Επειδή τους ενοχλούσε που ήταν Λάος, το λέγανε Λάος οι αριστεροί οι δημοσιογράφοι και έμεινε Λάος στη συνείδηση του κόσμου. Ενώ είναι Λάος, Λαϊκός Ορθόδοξος Συναγερμός. Είναι ένας ετεροπροσδιορισμός τον οποίο τον επέβαλαν γιατί τους ενοχλούσε η επιλογή του ονόματος. Είναι το παλιόνομα.

-Στην αρχή ήσασταν ένας βουλευτή της ΝΔ οπότε υποθέτω ότι που σας αντιμετώπιζαν ως πολιτικό, κομματικό δημοσιογράφο της ΝΔ. Όταν αποφασίσατε να κάνετε το δικό σας κόμμα, μετά από όσα έγιναν εκείνη την εποχή, σας αντιμετώπισαν διαφορετικά; Είχατε άλλη αντιμετώπιση από τα ΜΜΕ;

Είχα, βεβαίως είχα. Σας είπα, πέντε χρόνια δεν με έβγαζαν πουθενά.

-Δηλαδή δεν σας είχαν αποκλείσει όταν μπήκατε στην πολιτική...

Όχι, όταν έκανα το κόμμα.

-Τότε εσείς γιατί τα βάλατε με τον Καραμανλή;

Γιατί τις εκλογές τις είχε κερδίσει η ΝΔ και εξαναγκάστη ο Καραμανλής από τον μεγάλο σύμμαχο να τις πάει πίσω. Στις εκλογές του 2000 ήμασταν μπροστά δύο μονάδες. Κι αντί να πανηγυρίζει, βγαίνει ο Λαλιώτης και λέει «είναι μακριά ακόμη η νύχτα» και έχω την αίσθηση ότι έγιναν αλχημείες. Αυτό τον ενόχλησε τον Καραμανλή και μάλιστα για να μην σταθεί ο κόσμος σε αυτό που είπα, το επιτελείο του Καραμανλή πήγε να δώσει κάποιες γελοίες εκτιμήσεις για τον Άρη τον Σπηλιωτόπουλο.

-Ποιο είναι το πιο ισχυρό μέσο; Ή ποιο θεωρείτε ότι είναι το πιο ισχυρό μέσο;

Ποιο είναι το πιο ισχυρό μέσο, όχι πιο θεωρώ εγώ. Είναι εκείνο που δεν χρειάζεται μία αίσθηση να κατατείνει προς αυτό.

-Μπερδεύτηκα.

Το πιο ισχυρό μέσο είναι αυτό που δεν χρειάζεται να κατευθύνεις την αίσθηση προς την πλευρά του θέματος. Δηλαδή η εφημερίδα διαβάζεται, με τα μάτια. Αν δεν την πάρεις μπροστά σου δεν μπορείς. Επίσης και με την τηλεόραση, πρέπει να κάτσεις να τη δεις. Το ραδιόφωνο το ακούς όπου και να είσαι, ό,τι και να κάνεις. Άρα λοιπόν είναι το ραδιόφωνο. Στα υπόλοιπα πρέπει να κατατείνεις την προσοχή σου μία αίσθηση. Το άλλο χωρίς να θέλεις παίρνεις το μήνυμα. Για να πάρεις το μήνυμα από το διαδίκτυο πρέπει να πας να το βρεις. Με τα μάτια σου. Ή να δώσεις την προσοχή σου. Για την εφημερίδα το ίδιο. Πρέπει να την αγοράσεις και να καθίσεις να τη διαβάσεις. Την τηλεόραση το ίδιο. Να κάτσεις να δεις. Το ραδιόφωνο, περπατάς στον δρόμο και ακούς από το αυτοκίνητο που περνάει δίπλα την είδηση.

-Πολύ ενδιαφέρουσα προσέγγιση. Όταν ήσασταν πολιτικός, τους δημοσιογράφους πώς τους αντιμετωπίζατε;

Φιλικά. Φιλικά ίσως και λίγο έτσι, πατρικά, λίγο έτσι δασκαλίστικα. Τι να σου πω τώρα; Ερχόντουσαν τα παιδιά τον 21, 21, 23 ετών απέναντι σε έναν άνθρωπο τον οποίο ήξερε ο πατέρας τους, ο παππούς τους. Τι να μου πουν; Είχα μια πατρική συμπεριφορά.

Βλέπεις αυτόν τον τύπο με τα γυαλιά; (μου δείχνει την τηλεόραση). Αυτός είναι ο γιος μου. Ο Γιάννης ο Καρατζαφέρης που διευθύνει αυτό το μαγαζί. Όλη μου τη ζωή έλεγα «πώς θα ήθελα κάποιος να αντιμετωπίσει τον γιο μου;». Έτσι αντιμετωπίζω κι εγώ το παιδί του κάποιου. Θεωρώ ότι ο οποιοσδήποτε νέος δημοσιογράφος μπορεί να ήταν ο γιος μου ή η κόρη μου.

-Θα σας πάω σε ένα άλλο κεφάλαιο τώρα: διαπλοκή. Από τότε που ανέφερε ο Μητσοτάκης πρώτη φορά τη λέξη διαπλοκή, το 1993 και μετά...

Δεν την ανέφερε ο Μητσοτάκης. Πετάγαμε μαζί με τον Μητσοτάκη στην Αγγλία και ήθελε να πει κάτι γι' αυτό που είπαμε διαπλοκή και μέσα στο αεροπλάνο βγήκε η λέξη διαπλοκή. Ήταν η Μαρίκα, ο Μητσοτάκης, εγώ και κάποιοι άλλοι, και στην κουβέντα πάνω, στην περιγραφή αυτού του πράγματος, το είπαμε διαπλοκή. Και βγήκε το διαπλοκή.

-Τότε, τι ήταν αυτό που θέλατε να περιγράψετε και το είπατε διαπλοκή;

Είναι αυτός ο επιχειρηματίας ο οποίος έχει δουλειές με το κράτος, έχει και ένα μέσο ενημέρωσης και βάζει μπροστά αυτό το μέσο ενημέρωσης ή να πιέζει ή να εκβιάζει για να πάρει τη δουλειά.

-Παραμένει αυτό το μοντέλο διαπλοκής και σήμερα;

Θα σου πω μια παροιμία που λέει: «πρώτα φεύγει η ψυχή και μετά το χούι». Όσο θα υπάρχει πολιτική, τόσο η διαπλοκή θα υφίσταται.

-Δεν μπορεί να πολεμηθεί;

Ποιος θα το πολεμήσει παιδί μου;

-Έλλειψη βούλησης;

Προσπάθησε ο Τσίπρας και συμβιβάστηκε.

-Προσπάθησε;

Δεν προσπάθησε να κλείσει το Mega; Συμβιβάστηκε όμως στο τέλος. Συμβιβάστηκε.

Δηλώσεις

Κασσίμης:

Είναι η πεμπτουσία της αλήθειας. Το λάθος του Μητσοτάκη τότε ήταν ότι έδωσε τις άδειες στους εκδότες. Τους κατέστησε πανίσχυρους. Ε, από τότε η διαπλοκή ταυτίστηκε απολύτως με την πολιτική. Ήταν το μέγα λάθος του Μητσοτάκη. Έπρεπε να καθιερώσει ως ασυμβίβαστο να έχεις εφημερίδα και τηλεόραση.

-Εννοείτε τη συγκέντρωση των μέσων. Να έχεις ή το ένα ή το άλλο. Δουλειές με το δημόσιο; Δεν θα έπρεπε να τεθεί ως προϋπόθεση;

Από εκεί και πέρα πηγαίνουμε σε καταπάτηση της ελευθερίας κατά το Σύνταγμα.

Είμαι εναντίον του περιορισμού.

-Μπεκίρης, 2007

Είναι ένα παράπονο του Μπεκίρη ο οποίος πράγματι, τότε ήταν εκτός, δεν τον παίζανε. Ο Κατσιφάρας –το έχω ακούσει με τα αυτιά μου- έλεγε ότι οι κοινοβουλευτικές ομάδες δεν είναι ΠΑΣΟΚ, ΝΔ κλπ. Αλλά είναι η κοινοβουλευτική ομάδα του τάδε επιχειρηματία, η κοινοβουλευτική ομάδα του τάδε επιχειρηματία και η κοινοβουλευτική ομάδα του τάδε επιχειρηματία. Όταν το είπε, το πήραμε γι' αστείο, αλλά τελικά έτσι ήταν.

-Για να μπεις όμως στην ΚΟ του τάδε επιχειρηματία, τι έπρεπε να έχεις;

Να δείχνεις διαγωγή.

-Διαγωγή ως προς τον επιχειρηματία. Για να σε παίξει ένα κανάλι; Πείτε ότι εγώ είμαι βουλευτής, πάω και δώσω λεφτά ένα κανάλι, θα με παίξουν την άλλη μέρα;

Όχι, αυτό είναι άλλο πράγμα που λες εσύ. Αυτό που λες είναι προεκλογικά, που δίνεις ένα κατοστάρικο ή ένα πεντακοσάρικο να σε παίξει κάποιος. Τα μεγάλα μέσα δεν το κάνουν αυτό το πράγμα. Δεν το κάνουν. Οι διασυνδέσεις. Δηλαδή με το που κάνεις δύο τροπολογίες που να εξυπηρετούν τον τάδε επιχειρηματία, αυτόματα σου παίρνουν συνέντευξη την άλλη ημέρα για την εφημερίδα. Αυτό είναι διαπλοκή.

Παπαχριστόπουλος

Είπαμε να κάνουμε κριτική επί ανθρώπων.

-Θα το πάω αλλιώς και δεν θα το πάω έτσι. Μου έκανε εντύπωση όπως το έθεσε. Έχουν τα μέσα τη δύναμη να εξαφανίσουν κάποιον;

Ναι, αν είναι αδύναμος ναι. Ή να είναι αδύναμος στο μυαλό, αδύναμος πολιτικά, μπορούν να του κάνουν. Τα έβαλαν πολλοί με τον Ανδρέα Παπανδρέου και εξαφανίστηκαν οι εκδότες. Να σας θυμίσω τον Πώποτα –σε παραπέμπω να ψάξεις

να βρεις- ή ακόμη τον Τεγόπουλο και μετά γύρισαν υπέρ του Παπανδρέου. Είχε προσωπικότητα και δομή. Άλλως τους εξαφανίζουν.

Τσίπρας

Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν εκράτης.

-Δηλαδή;

Τι κάνει αυτός σήμερα; Δεν έχει ιδιαίτερες σχέσεις με μια σειρά Μέσα ενημέρωσης; Δεν χρησιμοποιεί την κρατική τηλεόραση ως δικό του μαγαζί; Εγώ έχω δικό μου μαγαζί αλλά το πληρώνω εγώ. Αυτός έχει δικό του μαγαζί και το πληρώνει το κράτος.

-Οι νέοι νόμου για το ραδιοτηλεοπτικό τοπίο σας έχει δυσκολέψει;

Μόνον εμένα χτύπησαν. Το μόνο κανάλι που τραυματίστηκε είναι το δικό μου. Ήμασταν πανελλήνιο κανάλι και τώρα είμαστε μόνο στην περιφέρεια της Αθήνας.

-Γιατί πιστεύετε;

Γιατί είχαμε μία ισχυρή φωνή, μία αιχμηρή φωνή που έλεγε τα πράγματα όπως δεν τα λένε άλλα κανάλια. Και έπρεπε πάση θυσία να περιορίσουν το εύρος της δικιάς μας φωνής.

-Όταν έγινε αυτή η ιστορία με την εμπλοκή σας στην υπόθεση που αναφέρατε. Το περιμένατε; Πώς αντιδράσατε;

Πώς να το περίμενα; Ξαφνικά σε μια μέρα παπ. Με ειδοποιεί κάποιος και μου λέει «αυτό κι αυτό συμβαίνει». Και πηγαίνω και κάνω μία δήλωση την πρώτη νύχτα: «εάν υπάρχει ίχνος, θα αυτοκτονήσω δημόσια στην Ομόνοια». Ίχνος. Ξεκάθαρα.

«Ίχνος από αυτά που λέτε εάν υπάρχει, θα αυτοκτονήσω δημόσια στην Ομόνοια».

Τελεία και παύλα.

-Ούτε στη Βουλή πήγε αυτό το θέμα, ούτε πουθενά.

Μα δεν υπήρχε, ήταν κατασκευάσμα. Βεβαίως πήγα στα δικαστήρια . Ήταν κατασκευάσμα με τη δικαστική ομάδα η οποία ήταν κοντά στον Σαμαρά.

-Θα σας κάνω και μία τελευταία ερώτηση: για εσάς η ενασχόλησή σας με την πολιτική ήταν ανέλιξη ή αποτυχία;

Κοίταξε, δεν χωράει καμία αμφιβολία ότι κατέκτησα πράγματα που από μικρός μου φάνταζαν τεράστια. Ο γιος ενός σανοπώλη που βρέθηκε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να μονομαχεί με τη Μέρκελ. Ήταν ένα μεγάλο επίτευγμα. Μου αφαίρεσε όμως πάρα πολύ χρόνο από άλλες αναζητήσεις τις οποίες τώρα κατακτώ. Δηλαδή περισσότερο πνευματικές. Πολύ περισσότερο διάβασμα, αναλύσεις των νοημάτων από κάθε βιβλίο. Γιατί ο συγγραφέας πάει προς τα εκεί. Πράγματα τα οποία δεν μπορούσα να κάνω. Έχω εμβαθύνει περισσότερο προς μία φιλοσοφική σκέψη, χωρίς να είμαι φιλόσοφος.

-Πώς θα λέγατε ότι προσφέρατε περισσότερο στον τόπο; Γιατί μου θέσατε έντονα και το ιδεολογικό στοιχείο. Ως πολιτικός ή ως δημοσιογράφος;

Είναι ταυτόσημα. Δεν μπορώ να τα ξεχωρίσω. Πού ξεκινάει η δημοσιογραφία ή πού ξεκινάει η πολιτική. Είναι ταυτόσημα μέσα μου. Το ένα είναι η αρτηρία και το άλλο είναι οι φλέβες. Και τα δύο μαζί κυκλοφορούν το αίμα.